

Liliana Moldovan

INDISCREȚII ÎN BIBLIOTECĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MOLDOVAN, LILIANA

Indiscreții în bibliotecă, Liliana Moldovan/ Târgu-Mureș:

Editura Nico, 2010

I. Băciuț, N. (Pref.)

II. Băciuț, N. (Ed.)

III. Popa, Doina (Postf.)

I.S.B.N. 978-606-546-036-2

Coperta de Alexandru Tcaciuc

Editura NICO

Str. Ilie Munteanu nr. 29

Târgu-Mureș

Apărut 2010

Copyright © Liliana Moldovan 2010

Toate drepturile rezervate

Lector Nicolae Băciuț

Format 16/61X86, coli tipo 30,75

Tehnoredactare Sergiu Băciuț și Alexandru Tcaciuc

Tiparul executat la Intermedia Group

Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57

ROMÂNIA

Liliana Moldovan

**INDISCREȚII
ÎN BIBLIOTECĂ**

Antologie de studii și eseuri

Text îngrijit și prefață de
Nicolae Băciuț

Postfață de Doina Popa,
Președinte ANBPR

EDITURA NICO

FRĂMÂNTĂRI ÎN BIBLIOTECĂ

Câți dintre împătimiții lecturii nu și-ar dori să poată să stea cât mai mult din viața lor în bibliotecă, incurabili devoratori de carte, disperați că, pe măsură ce trece vremea, trebuie să accepte fatalitatea că doar o mică, o foarte mică parte din ceea ce ar fi vrut să citească va fi citit - pentru că “timpul vieții e scurt”, cum ar zice poetul, și tot mai puțin rămâne pentru lectură. Pentru unii, „cartea bate viața”, trăiesc în ficțiune mai mult decât în realitate.

Puțini au șansa însă să stea toată viața în bibliotecă, ajungând să se pună în slujba cărții. Aparent, e un privilegiu, dar, după opt ore de administrare a cărții, mai rămâne puțină energie și pentru lectura cărților, pentru condiția de cititor detașat de obligațiile profesionale.

În plus, ne întrebăm adesea care mai e rostul, care e locul cărții în orizontul culturii, de ce se mai citește, cine citește, cum se citește, care sunt alternativele la cartea noastră cea de toate zilele, cea tipărită pe hârtie, cu care ne-am născut și am crescut, cât de acerbă e concurența cu cartea electronică? Și cine va ieși biruitor?

Despre problemele bibliotecii își pune întrebări și încearcă să dea răspunsuri și Liliana Moldovan, în cartea sa, intitulată sfios, “Indiscreții în bibliotecă”.

Liliana Moldovan își asumă cu responsabilitate condiția de bibliotecar preocupat de “rostul cărții în orizontul cultural al omenirii”.

Bine informată, minuțios documentată, lucrarea sa are complexitate într-un orizont extins al analizelor și interpretărilor, al dialogului despre destinul cărții, într-o incursiune prin timpurile cărților, filosofia lecturii și sociologia mentalităților. „Biblioteconomica” - Aspecte teoretice și practice ale managementului de bibliotecă, Introducere în filosofia comunicării și teoria lecturii, Amprente jurnalistice : articole,

eseuri, interviuri și note de lectură – sunt cele trei paliere ale cercetării, evaluării fenomenului pe care îl generează cartea.

Lucrarea Lilianeii Moldovan vine în întâmpinarea nevoilor specialiștilor, dar și a beneficiarilor serviciilor oferite de bibliotecă. „Deconspiră” ce este dincolo de relația bibliotecar-cititor, ce e în „culise”, de câtă artă e nevoie pentru a face din bibliotecă un loc râvnit, căutat, dincolo de toate distorsionările ofertelor cotidiene, de ce eforturi umane, financiare e nevoie pentru a menține prestigiul bibliotecii, la ce mijloace trebuie să recurgă pentru a-și promova „produsele”, serviciile, pentru a crea parteneriate cu cititorii, spre beneficiul acestora din urmă.

Din demersurile acestei cărți răzbate bucuria autoarei de a fi un mijlocitor între cele două Lumi, cea a cărții și cea a cititorului. Până la urmă, “Indiscrețiile...” Lilianeii Moldovan sunt un elogiu adus cărții, lecturii, cititorului.

Cu siguranță, un bibliotecar de talia Lilianeii Moldovan, face bine ideii de serviciu public în slujba cititorului, ideii de promovare a cărții. Pentru că, oricât de paradoxal ar părea unora, dincolo de a fi ceea ce mâncăm, salvarea vine din a fi ceea ce citim.

NICOLAE BĂCIUȚ

NOUL PROFIL AL CĂRȚII SAU ÎMPLINIREA UNUI IMPECABIL DESTIN CULTURAL

“Cel mai sigur prieten și cel mai bun e cartea. Dacă vrei, te încântă cu descoperirile ei, îți dă o mai largă vedere, te întărește cu vorbe și îți dă ajutor dacă vrei. Unde să mai găsești atâtea foloase, o fire mai laudabilă, o veselie mai neschimbătoare atât de tăcută când e vorba de bârfă, cu atât de frumoasă rostire, atât de grăbită să te răsplătească, cu atât de neînsemnate dorințe?”

Am selectat acest fragment din înțelepciunea arabă cu scopul de facilita pătrunderea într-un context esecistic adecvat privind rostul cărții în orizontul cultural al omenirii.

O viziune generală asupra cărții trebuie să pornească de la convingerea că inventarea tiparului de către Gutenberg a reprezentat pentru omenire un adevărat șoc cultural. Din momentul în care părintele tipografiei a scos prima carte tipărită, în atelierul său din Mainz, un fragment din “Cartea Sibilelor”, omenirea s-a mișcat prin acest imperiu al culturii scrise, fără a se dezmetici, mai exact fără a concepe că relația definitivă dintre destinul ei cultural și destinul cărților mai poate fi separată în vreun fel.

Din momentul nașterii istoriei moderne a cărții, în secolul al XV-lea, literatura biblioteconomică, critica literară, literatura filosofică și hermeneutică s-au luat la întrecere încercând să dedice studii, teorii și eseuri cărților și autorilor lor. Au existat cărturari, asemenea lui A. Marino, care priveau cărțile ca pe niște forme de materialitate grafică. Bineînțeles, definițiile reduționiste care identificau cărțile cu simple obiecte materiale nu au avut adepți numeroși.

O carte se sprijină pe un suport material dar devine un produs editorial valoros datorită conținutul său ideatic și mai puțin datorită înfățișării ei. De-a lungul secolelor, milioane de oameni au fost captivați de mirajul cărților. Mulți le-au prețuit și

le prețuiesc, o parte din ei s-au încumetat să cuprindă noțiunea de carte în limitele unor definiții esențiale și generalizatoare.

Cărțile sunt înainte de toate opere originale gândite de minți scilpitoare și de genii cu putere creatoare. În paginile lor se află concentrate multiple semnificații filosofice, științifice, religioase, politice, psihologice și literare. Cărțile sunt iubite și înțelese de mii și mii de persoane care afirmă - cu unanimitate sinceritate - că textele tipărite le alungă tristețea, îi provoacă la meditație, le înfățișează frumusețile naturii, le consolidează mintea cu informații binefăcătoare.

Dacă sunt descusute cum se cuvine, cărțile vorbesc despre viața celorlalți oameni și despre noi înșine. Ele sunt sipe care ascund comorile culturale și civilizatoare ale omenirii. Citindu-le vom înțelege cum ne-au șlefuit mintea cu vorbe înțelepte, cum ne-au modelat sufletul cu sentimente pilduitoare.

Plastic vorbind, volumele tipărite sunt dulci poticniri în calea destinului nostru muritor sau, conform spuselor lui Sadoveanu, numai în preajma cărților “crește lumina cea fără de amurg al unei umanități în care muritorii îmblânziți se vor simți frați pe pământ și vor birui tristețea trecerii prin viață, prin bucuria iubirii.”

Relația oamenilor cu cartea are o istorie îndelungată. Lectura o fost și va rămâne o activitate de îmbelșugare cognitivă și spirituală. Întâlnirea cu capodopera tipărită trebuie să-l găsească pe cititor pregătit.

Întotdeauna cititorul va aprecia pe deplin un text literar, când va manifesta intenția de a-l însuși, de a renunța pentru o clipă la prejudecățile sale culturale, la problemele sale subiective, pentru a explora lumea interioară a celui care scrie sau a celui despre care se scrie.

Lectorul universal ajunge să aprecieze dialogul cu interlocutorul nevăzut care își dăruiește ideile, sentimentele. Lectorul devotat va transpune lectura în registrul actului iubirii care necesită concentrare totală și totală implicare. Bineînțeles, renunțarea de sine a cititorului este parțială și efemeră. Ea este o

condiție necesară a lecturării, un “sacrificiu” impus de voința realizării de sine.

Nefiind un act gratuit, lectura produce îmbogățirea sinelui cu o nouă cunoaștere, cu o modalitate absolut nouă de receptare a lumii interioare și exterioare.

Receptarea presupune participare intelectuală și afectivă, realizată în contexte culturale diferite. Cadrul cultural se modifică permanent, gusturile se schimbă, valorile estetice, decretate de critici profesioniști, își dispută continuu supremația. Astăzi trăim sub imperiul modei Umberto Eco, în timp ce bunicii noștri îl savurau pe Byron sau pe Goethe.

Preferința pentru diferite tipuri de texte, pentru diverși autori este labilă și este determinată de reacția spontană a receptorilor față de opera scrisă. Citim în funcție de anumite interese intelectuale și motivații psihologice. În urma proceselor de lectură selectivă se decantează valorile literare, expresii ale desăvârșirii artistice sau intelectuale.

Declanșând acest exercițiu de admirație închinat cărții nu vom uita că lecturarea cărților se face în liniște. Cărțile nu fac zgomot dar produc seisme culturale și științifice, dau naștere unor neașteptate vibrații spirituale, te îndeamnă cu tainic cântec de sirenă să le răsfoiești, să le redeschizi.

Problema valorilor culturale poate deveni preambulul unor ample discuții privind impactul producției de carte asupra realității noastre sociale și culturale.

Trăim într-o lume puternic informatizată și tehnicizată, unde idealurile culturale sunt în aparență oculte de mărunte griji cu caracter pragmatic, pe fondul exercitării unei libertăți de exprimare aproape nemărginite. Într-o astfel de realitate, subordonată legilor supraviețuirii economice, ne punem întrebarea cât instinct literar a mai rămas în noi? Ne întrebăm în ce măsură mai sunt cărțile personajele principale ale universului nostru creator?

Fără îndoială, cărțile ne-au guvernat trecutul și ne influențează prezentul.

Cărțile au produs și vor continua să producă noi universuri paradigmatică, au modelat și vor modela mentalități. În privința viitorului, totul depinde numai de noi, de obligația și nevoia de a permite cărților să-și manifeste eficiența contribuind la îndestularea culturală a umanității.

Capitolul I

„Biblioteconomica”: Aspecte teoretice și practice ale managementului de bibliotecă

BIBLIOTECA PUBLICĂ ROMÂNEASCĂ: ASPECTE ALE EXPECTANȚEI ȘI PERCEPȚIEI SOCIO-CULTURALE

Semn sigur al unor preocupări frecvente, problema expectanței a găsit un fertil teren de afirmare în cadrul discuțiilor referitoare la calitatea serviciilor oferite de bibliotecile românești și a fost dezbătută în acele lucrări și studii biblioteconomice, în care s-a pus accentul pe competența și performanțele bibliotecarilor. Noua paradigmă, care își pune amprenta asupra

științei biblioteconimice, își sporește valoarea prin corelarea problematicii expectanței, cu tema percepției utilizatorilor.

Pentru a ne orienta mai bine prin desişul de idei și informații generate de complexitatea chestiunilor mai sus menționate, trebuie să plecăm de la premisa că biblioteca publică este o entitate organizațională aflată în contiună schimbare și transformare. Ea se înfățișează ca o instituție perfect intergată într-un sistem socio-economic europeanizat, ce impune regândirea cu rapiditate a statutului, misiunii și funcțiilor bibliotecii publice.

Receptarea bibliotecilor ca veritabile centre de informare și comunicare socio-culturală, în cadrul comunităților județene și orășenești, reprezintă un prim pas în acest sens. Resursele informaționale oferite de organizațiile bibliotecare nu pot fi exploatate cu succes decât în situația în care concepția utilizatorilor este deja formată. Actualmente, cetățenii se așteaptă ca aceste instituții culturale să fie un fel de intermediari cu remarcabile abilități de stocare, organizare și comunicare a informațiilor. Cetățenii, care beneficiază de serviciile bibliotecii, trebuie să accentueze faptul că bibliotecile publice au avut și vor continua să aibă un rol marcant în conturarea și dezvoltarea politicii culturale și informaționale a națiunii noastre. Acest lucru este posibil, atunci și numai atunci, când performanțele serviciilor de bibliotecă vin în întâmpinarea necesităților de documentare, studiu și recreere ale beneficiarilor.

Spre exemplu, în condițiile în care ne confruntăm cu supraproducția editorială, cu un val uriaș de informații activitatea de dezvoltare și restructurare a fondurilor bibliotecii trebuie proiectată în așa fel încât să fie utilă cetățenilor.

Una din marile întrebări care îi frământă pe managerii din industria informațiilor este: cum putem oferi clienților, într-un mod eficient și atractiv, servicii astfel încât aceștia să devină utilizatori satisfăcuți? Găsirea unor soluții la această întrebare pornește de la respectarea prevederilor legislației de bibliotecă unde este prevăzut ca necesarul anual minim de publicații procurate să fie de 1,5 – 2,5 documente/locuitor. Însușindu-și un mod de gândire economic,

personalul de la achiziții este nevoit să stabilească numărul lunar optim de documente achiziționate, să facă o selecție drastică a produselor tipărite fără a scăpa din vedere obligația de a satisface setea de informație a clienților-cititori..

Abilitatea de a atinge nivelul exigențelor de informare și studiu ale cetățenilor depinde, în primul rând, de capacitatea angajaților din bibliotecă de a cunoaște și înțelege care este misiunea, care sunt obiectivele și funcțiile organizației publice din care fac parte. Există un cadru legislativ bine definit referitor la misiunea bibliotecii, există o legislație românească și europeană care stabilește standardele de performanță și funcțiile organizațiilor info-documentare.

Stabilirea nivelului expectanței socioculturale are un caracter ipotetic și se bazează pe determinarea unor probleme referitoare la:

- valoarea informațiilor furnizate de bibliotecă
- eficiența produselor informaționale
- gradul de accesibilitate al acestora

În ziua de astăzi, avem posibilitatea să rezistăm în fața provocărilor beneficiarilor, să organizăm serviciile de bibliotecă, astfel încât, să oferim cititorilor informații relevante, ușor de accesat și corespunzătoare intereselor acestora. De altfel, una din temele de strictă actualitate, din cadrul literaturii biblioteconomice, se referă la calitatea și relevanța informațiilor furnizate publicului cititor. Lăsând la o parte imperativul exhaustivității, imposibil de atins în cadrul unei scurte prezentări, voi insista asupra faptului că informațiile furnizate comunității trebuie să fie obiective, adică să corespundă realității, trebuie să fie imparțiale și credibile. Pe de altă parte, în condițiile în care ne aflăm în fața unui imens val de informațional, fiecare bibliotecă trebuie să-și formeze criterii clare de evaluare și de selectare a datelor.

În domeniul științelor informării și comunicării, se vorbește, tot mai des, despre managementul info-documentar. Noul tip de management are rolul de a gestiona și transmite informații. Ca entități spirituale, cognitive și teleologice, noile

produse, adică informațiile, ies din sfera economică, specifică managementului, și intră în orizontul expectanțelor de informare, studiu și dezvoltare cultural educativă a cetățenilor.

Un loc aparte în stabilirea nivelului de expectanță al comunității revine datelor statistice. Analizele sociologice trebuie completate cu metode concrete de calcul cum ar fi metoda Delphi. Această metodă de previzionare a linilor de evoluție ale activității bibliotecii presupune identificarea factorilor care influențează bunul mers al activităților desfășurate în această instituție. Potrivit sugestiilor oferite de Mihaela Zecheru în lucrarea: “Biblioteca publică în sistemul cunoașterii: percepție și expectanță” factorii care pot influența perfecționarea muncii dintr-o bibliotecă sunt:

- strategia de finanțare,
- progresele din domeniul tehnologiei informației,
- strategiile de cooperare profesională,
- cunoașterea și aplicarea modificărilor intervenite în legislația de bibliotecă.

Analizând răspunsurile oferite de cercetările sociologice, conducerea bibliotecii poate lua hotărârea intensificării colaborării cu instituțiile publice administrative, poate trece la realizarea unui echilibru perfect între valoarea informațiilor furnizate și creșterea accesului utilizatorilor la aceste informații. Sunt binevenite și deciziile privind restructurarea personalului, în sensul creșterii numărului angajaților care se ocupă cu informatizarea bibliotecii și a celor ce își desfășoară activitatea la centrul de informare comunitară.

Cunoașterea orizonturilor expectanței socioculturale poate fi factor de evaluare a eforturilor bibliotecii de a se integra în viața comunității și de a-și coordona activitățile în funcție cerințele beneficiarilor, care așteaptă ca biblioteca publică să-și consolideze locul în societate, prin inițiative de promovare a serviciilor on-line, prin implementarea unor programe de învățământ deschis la distanță, prin organizarea unor cursuri de perfecționare

profesională, prin diferite proiecte de promovare a istoriei, geografiei și a valorilor culturale locale.

Este necesară colaborarea specialiștilor din domeniul biblioteconomiei cu diverși sociologi, sau experți care activează în domeniul marketingului. Modul în care comunitatea precepe rolul bibliotecii se poate schimba în manieră pozitivă o dată cu elaborarea unor strategii manageriale orientate în direcția consolidării serviciilor tradiționale și promovării unor noi servicii, cum sunt cele destinate categoriilor sociale dezavantajate.

Aplicarea eficientă a principiilor managementului info-documentar are rolul de a stimula cooperarea și comunicarea cu clienții bibliotecii. Dreptul acestora la informare directă și rapidă este respectat prin asigurarea, în cadrul bibliotecilor, a accesului fizic, a accesului intelectual și accesului tehnic la informații. Pe scurt, dacă accesul fizic se referă la posibilitatea cititorilor de a consulta documentele aflate în depozitele bibliotecii, accesul intelectual presupune asigurarea resurselor computerizate necesare consultării cataloagelor electronice. Pe lângă asigurarea acestor servicii, o bibliotecă modernă trebuie să țină seama de dorința utilizatorilor de a consulta Internetul, favorizând în acest sens accesul tehnic la noua și infinita enciclopedie a umanității.

Trebuie subliniat că bibliotecile sunt răspunzătoare de calitatea informațiilor și cunoștințelor furnizate cetățenilor, ele au și vor avea un rol tot mai important în gestionarea resurselor informaționale, în scopul facilitării schimbului național și internațional de idei.

Cunoașterea limitelor expectanței socio-culturale în raport cu biblioteca publică va determina reorientarea managementului info-documentar în funcție de dezideratele utilizatorilor. Bibliotecarii secolului XXI trebuie să fie capabili să descifreze semnalele ce vin din partea cetățenilor, trebuie să știe să facă diagnosticări ale nivelului de așteptare al clienților ei. De asemenea, trebuie găsite metode de promovare a altor servicii decât cele tradiționale, și mă refer în acest context la posibilitatea

bibliotecilor publice de a se transforma în veritabile centre de studiu și în nuclee culturale care să organizeze evenimente specifice și să desfășoare activități comunitare.

Atunci când serviciile bibliotecii sunt dirijate în sensul confirmării nivelului de așteptare al beneficiarilor, expectanța are un caracter pozitiv. În sens contrar, când cetățenii nu sunt mulțumiți de oportunitățile de informare studiu și documentare create de bibliotecă, expectanța se află pe un palier negativ. Caracterul pozitiv sau negativ al nivelului expectanței clienților exercită o puternică influență asupra managementului de bibliotecă în sensul producerii unor schimbări privind modul în care angajații interacționează cu membrii comunității deservite.

Prin intermediul unor metodologii specifice de promovare a serviciilor ei, biblioteca publică trebuie să fie o organizație deschisă. Trebuie să vină în întâmpinarea utilizatorilor și să ofere informații despre modul de organizare și conducere a departamentelor bibliotecii, să ofere date referitoare la mărimea, structura colecțiilor ei și să dirijeze atenția beneficiarilor în direcția modalităților tot mai performante de accesare a informațiilor. O bună politică de marketing poate fi un agent de accelerare procesului comunicațional cu membrii comunității, poate deveni un factor de diseminare a informațiilor gestionate de bibliotecă și de promovare a serviciilor destinate utilizatorilor.

Stabilirea rolului bibliotecilor publice, în perioada actuală, aflată sub semnul integrării europene, este strâns legată de conștientizarea faptului că biblioteca își poate găsi un loc central în comunitate, prin asigurarea accesului cetățenilor la informația locală, națională și internațională, acoperind în acest fel idealul intensificării comunicării interumane, considerată de Mircea Regneală¹, „cea mai neîmplinită nevoie a omului și a societății!”

¹ Mircea REGNEALĂ – „Sensul schimbării” în revista „Biblioteca”, Nr. 8-9-2006, pp. 236-238.

Bibliografie

*** - “Managementul performant al resurselor umane”, Târgu-Mureș, Editura EFI-ROM, 2001

Buluță, Gheorghe; Craia, Sultana; Petrescu, Victor – “Biblioteca azi: Informare și comunicare”, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2004

Capra, Fritjof – “Conexiuni ascunse: integrarea dimensiunilor biologice, cognitive și sociale într-o știință a durabilității”, București, Editura Tehnică, 2004

“Comunicarea cu mediul – cerință a managementului performant: interviu” în **Revista “Biblioteca”**, nr. 2/1998, pp. 43-44

Iepureanu, Viorica; Enescu, Alexandra – “Direcții și strategii de dezvoltare a colecțiilor bibliotecile universitare”, Constanța, Ex Ponto, 2001

Pugh, D.S.; Hickson, D.J. – “Managementul organizațiilor: O sinteză a celor mai importante lucrări în domeniu”, București, Editura CODECS, s.a.

Regneală, Mircea – „*Sensul schimbării*” în revista „*Biblioteca*”, **Nr. 8-9-2006, pp. 236-238**

Richter, Brigitte – “Ghid de biblioteconomie”, București, Editura Grafoart, 1995, Capitolul 1: “Creșterea fondurilor”, pp. 3-34 ; Capitolul 7: “Gestiunea (conducerea) bibliotecii”, pp. 207-234

Sheldon, Brooke E. “Cadre de conducere în biblioteci: strategii ale succesului”, București, ABBPR, 1996

Stueart, Robert D. ; Moran, Barbara B. – “Management pentru biblioteci și centre de informare”, Ediția a 4-a, București, ABBPR, 1998

Vlăsceanu, Mihaela – “Organizații și comportament organizațional”, Iași, Polirom, 2003

Zecheru, Mihaela – “Biblioteca publică în sistemul cunoașterii Percepție și expectanță”, București, Editura Cartea Universitară, 2005.

MARKETING ȘI PUBLICITATE: ASPECTE ALE PROMOVĂRII SERVICIILOR DE BIBLIOTECĂ

Marketingul de bibliotecă formează un capitol aparte al științelor manageriale, special creat pentru a dezvălui cum poate fi folosită forța publicității în domeniul serviciilor publice. Apariția marketingului de bibliotecă este legată de necesitatea consolidării reputației instituției bibliotecare în cadrul comunității. Modul în care populația percepe rolul bibliotecii în societate depinde, pe de o parte, de gradul de respectare al imperativului asigurării unor servicii de calitate, și, pe de altă parte, de promovarea în cadrul instituției bibliotecare a unui marketing productiv, rațional și responsabil, care să asigure un anumit echilibru între interesele consumatorilor și capacitatea organizației de a răspunde cerințelor imediate și pe termen lung ale beneficiarilor.

Trăim într-o epocă a comunicării permanente și rapide, în cadrul căreia bibliotecile devin un factor informațional de prim ordin. Situate pe acest palier, organizațiile bibliotecare au sarcina de a monitoriza și coordona o anumită parte a fluxului local, național și internațional de informații, cu scopul de a oferi cetățenilor un material informațional util, eficient organizat și ușor de accesat, care să concorde cu solicitările acestora. În ultimul deceniu, organizațiile bibliotecare au dobândit un loc important în spațiul serviciilor de informare și sunt pregătite pentru a deveni centre de informare și documentare eficiente, capabile să furnizeze cetățenilor informații relevante, utilizabile pe parcursul diferitelor procese de informare, studiu, educație și lectură recreativă. În condițiile în care piața de informații devine nu spațiu de manifestare a competitivității comunicaționale și a puterii de informare, conducătorii bibliotecilor publice pot obține avantaje remarcabile prin organizarea unor centre de marketing performante, care să vină în întâmpinarea nivelurilor de așteptare ale beneficiarilor. Gândindu-se la viitorul instituțiilor pe care le conduc, managerii bibliotecilor publice din țara noastră sunt gata

să conceapă și să aplice o serie de strategii de popularizare a serviciilor de lectură și informare. Rolul bibliotecilor publice în cadrul rețelelor de informare locală, națională și internațională sporește mereu. Trebuie să ținem seama de faptul că aceste organizații culturale se bazează de o tradiție teoretică și practică îndelungată în privința metodelor de acumulare, validare și diseminare a informațiilor.

O bibliotecă modernă răspunde provocărilor mediului socio-cultural diversificându-și paleta de servicii, reorientându-și interesele în direcția implementării și dezvoltării unor noi departamente. În aceste condiții, organizarea în bibliotecă a unui complex set de activități de marketing și publicitate poate contribui la valorificarea colecțiilor de documente și baze de date, poate deschide calea inițierii beneficiarilor în metodologia utilizării serviciilor de bibliotecă.

Formularea sarcinilor din noul sector de activitate, începe, potrivit sugestiilor specialiștilor din domeniul managementului strategic, cu definirea scopului acțiunilor de publicitate. Într-o exprimare concisă, marketingul de bibliotecă are rolul de a capta atenția cetățenilor în privința calității și importanței serviciilor pe care această instituție le oferă. Prin respectarea unui plan de marketing clar redactat, putem demonstra că biblioteca dispune de un colectiv de specialiști, care dețin competențele necesare difuzării informațiilor de interes colectiv. Pe de altă parte, trebuie formată convingerea cetățenilor că angajații organizațiilor bibliotecare își dezvoltă o serie de abilități conceptuale, tehnice și interpersonale care au rolul de a ridica nivelul calitativ al serviciilor oferite populației, au menirea de a îmbunătăți comunicarea cu cetățenii.

Potrivit managerilor cu o îndelungată experiență pe piața serviciilor, nici o organizație nu poate supraviețui, fără să aplice unele principii de marketing. Trebuie să recunoaștem, că sporirea imaginii bibliotecii în cadrul comunității poate fi întărită prin respectarea și implementarea unor linii directoare din domeniul marketingului referitoare la:

- Elaborarea unei strategii de marketing pe baza unor obiective precise,
- Menționarea segmentului de servicii supuse acțiunilor publicitare,
- Identificarea profilului utilizatorilor,
- Stabilirea conținutului mesajelor ce urmează să fie comunicate publicului,
- Alegerea canalului de comunicare,
- Elaborarea reclamelor sau a mesajelor publicitare,
- Identificarea locurilor de amplasare a acestora.

Principiile enumerate mai sus formează scheletul activității de marketing. Aceasta nu se poate desfășura decât în condițiile în care coordonatorul programului de marketing dispune de anumite resurse bugetare și umane, special alocate în acest sens.

Strategia publicitară referitoare la o anumită activitate culturală sau la un pachet de servicii oferite beneficiarilor trebuie construită pornind de la identificarea intereselor comunității deservite. Stimularea motivațiilor care îi orientează pe cetățeni spre bibliotecă începe o dată cu atragerea atenției publicului în legătură cu existența unui anumit serviciu de bibliotecă și a condițiilor de acordare a acestuia. Este lesne de observat că atenția publicului poate fi captată, în primul rând, sub presiunea reclamelor publicitare.

Cred că este de datoria noastră să profităm de era publicității și să acordăm afișelor și anunțurilor publicitare un rol important în cadrul campaniilor de popularizare a activităților desfășurate la bibliotecă. Reclamele și anunțurile fac parte dintr-un complex sistem publicitar și au rolul de a pune în valoare performanțele instituțiilor bibliotecare, atât în privința comunicării colecțiilor, cât și în sensul organizării și promovării unor programe culturale atractive. Marketingul de bibliotecă face apel la dorința oamenilor de a fi informați, la necesitatea beneficiarilor de a avea acces neîngrădit la o categorie vastă și

variată de date și documente. Publicitatea este, vrem, nu vrem, una dintre formele de comunicare cele mai eficiente și atractive.

În contextul actual, specialiștii din domeniul hermeneuticii și al științelor informării au preluat problema specificului textelor de publicitate. După cum rezultă din lucrarea „O istorie ilustrată a publicității românești”, specialiștii români au contribuit la dezvoltarea științei advertisingului². Marian Petcu, autorul studiului menționat anterior, a scos la iveală concluzia că publicitatea a fost și va rămâne una dintre cele mai eficiente forme de comunicare și de întărire a relațiilor socio-economice. Analizele sale istorice demonstrează că negustorii români au descoperit rostul publicității încă de prin secolul al XVIII-lea. Chiar dacă nu au folosit termenul ca atare, comercianții români au observat că dezvoltarea comerțului este strâns legată de apariția și răspândirea reclamelor comerciale, accesibile sub forma „anunțurilor” tipărite în presa românească din secolul XIX și începutul secolului XX.

Istoria noțiunii de publicitate este, însă, mult mai veche și își trage rădăcinile din latinescul „clamare”, cu sensul de a striga, a proclama. O altă filieră etimologică, la fel de interesantă, ne trimite la termenul „public”, utilizat inițial în sens juridic. Noțiunea s-a molipsit de conotații comerciale la începutul secolului al XIX-lea. Apoi termenul a pătruns în vocabularul limbii române sub influența limbii franceze. El este folosit în cadrul limbajului de specialitate încă din prima jumătate a secolului trecut, când publicitatea³ a început să se manifeste ca știință de sine stătătoare în cadrul disciplinelor conducerii și organizării.

În mod evident, publicitatea a contribuit la dinamizarea vieții comerciale și la diversificarea formelor de comunicare socio-culturală. Desfășurându-și activitatea în domeniul cultural și al serviciilor către populație, bibliotecile publice pot folosi

² Advertising (eng.) - reclamă

³ a se vedea Marian PETCU- „O istorie ilustrată a publicității românești”, Editura Tritonic, București, 2002, p. 140

mijloacele publicitare moderne în scopul schimbării atitudinii populației față de aceste instituții. Beneficiarii serviciilor de bibliotecă trebuie să privească bibliotecile ca pe niște organizații deschise care, pe lângă serviciile tradiționale de conservare și comunicare a colecțiilor de bibliotecă, sunt capabile să se prezinte ca veritabile centre de informare și documentare. În acest sens managerii bibliotecilor publice trebuie să elaboreze planuri de marketing, care să contribuie la integrarea instituției în viața socio-culturală a comunității și să dinamizeze relațiile cu actualii și potențialii clienți.

Alcătuirea unui plan de marketing fundamentat pe principiile publicității informației are la bază o structură fixă formată din mai multe etape:

- Evaluarea situației existente și prospectarea pieței,
- Formularea obiectivelor și a scopurilor,
- Cuantificarea mijloacelor necesare atingerii obiectivelor,
- Analiza raportului dintre serviciile oferite și nevoile culturale ale consumatorilor.

Potrivit unor criterii economice, orice plan de marketing începe cu „prospectarea” pieței, respectiv cu analiza categoriilor de beneficiari și cunoașterea intereselor de lectură și documentare ale acestora. Sunt utile, în acest sens, datele statistice referitoare la structura socio-culturală și profesională a beneficiarilor precum și o bună monitorizare a evoluției necesităților de documentare, studiu și recreere exprimate de populație. Examinarea modului în care biblioteca contribuie la atingerea nivelului exigențelor de informare și studiu ale cetățenilor poate fi realizată prin intermediul unor anchete sociologice. Cunoașterea opiniei consumatorilor de pe piața de informații poate fi realizată prin intermediul unor chestionare, formate dintr-un set concis de întrebări, constituite pentru a afla ce gândesc cetățenii în privința modului în care biblioteca se implică în viața socio-culturală și educațională a societății. Sondajele de opinie⁴ trebuie să reflecte

⁴ vezi „Anexa” de la sfârșitul articolului

gradul în care bibliotecile sunt capabile să ofere servicii promițătoare. Corect interpretate, statisticile de specialitate oferă o imagine cuprinzătoare asupra categoriilor de beneficiari care frecventează biblioteca și asupra intereselor de lectură și studiu ale acestora. Cercetarea intereselor de lectură a cititorilor constituie un capitol important al planurilor de marketing elaborate de conducătorii bibliotecilor publice.

Studiile sociologice consacrate examinării nevoilor culturale ale cetățenilor relevă faptul că, în privința lecturii, solicitările sunt extrem de diverse și diferă de la o categorie de cititori la alta. De exemplu, dacă studenții își concentrează interesele culturale în jurul disciplinelor economice, al informaticii, marketingului, filologiei, științelor politice, al justiției și științelor comunicării, adulții își orientează preferințele spre beletristică, istorie, politică, spre informațiile cu caracter enciclopedic și lucrările de consolidare a culturii generale. Atât mentalitatea culturală, cât și sistemul de valori al beneficiarilor, pot fi schimbate sub presiunea materialelor publicitare. Este necesar să profităm de freamăta disponibilitate spre nou a consumatorilor de cultură pentru a crea noi atitudini și predispoziții culturale, pentru a-i motiva pe cititori să accepte noile oferte de servicii și activități culturale inițiate de bibliotecă. Evaluarea serviciilor de bibliotecă se realizează în funcție de accesibilitatea, calitatea și diversitatea serviciilor create pentru beneficiari. Studiarea mecanismelor responsabile cu schimbarea comportamentelor și atitudinilor culturale ne oferă posibilitatea să identificăm care sunt criteriile de selectare ale consumatorilor. În privința motivațiilor care stau la baza interesului cetățenilor pentru lectură, studiu și documentare, Maria Moldoveanu a elaborat, împreună cu Valeriu Ioan-Franc, o schemă de clasificare ce poate fi aplicată tinerilor cititori. Potrivit acestei scheme lectura devine o activitate atractivă dacă se pune în slujba:

- extinderii orizontului de cultură,
- destinderii,
- lărgirii orizontului profesional,

- dobândirii de cunoștințe incitante,
- modelării spirituale,
- dezvoltării unor aptitudini creatoare și estetice.

Motivațiile dau naștere unor deprinderi care intră în sfera obiceiurilor de consum cultural specifice diferitelor categorii de cititori. Motivațiile și deprinderile culturale ne oferă informații cu privire la pre-consumul de servicii și activități culturale ale cetățenilor. La fel de important este studiul post-consumului. Acesta din urmă ne oferă informații asupra eficienței serviciilor publice inițiate de organizațiile culturale. Analiza comportamentului post-consum reflectă gradul de satisfacere al intereselor culturale ale cititorilor, oferă o situație clară asupra modului în care potențialul bibliotecii este astfel valorificat încât să corespundă dorințelor publicului. Angajații Bibliotecii Județene Mureș dovedesc o reală deschidere către publicul cititor evitând să-l supună discriminării pe criterii de vârstă, gen, nivel educațional, pe criterii etnice sau religioase. Ei caută noi modalități de atragere a publicului non-cititor prin dezvoltarea unor servicii de bibliotecă moderne adaptate la personalitatea beneficiarilor.

Este considerată deschisă orice organizație care își fixează obiectivele de dezvoltare strategică în funcție de grupurile de persoane care au nevoie de serviciile organizației. Grupurile cointeresate ale bibliotecii sunt formate dintr-o largă categorie de indivizi, care fac parte din marea masă a beneficiarilor activi, pasivi sau latenți ai serviciilor create de organizație. Aceștia își formează a numită imagine asupra serviciilor de bibliotecă și au opinii diferite despre meseria de bibliotecar. În acest sens, sunt relevante datele statistice oferite de Maria Moldoveanu și Valeriu Ioan-Franc cu privire la satisfacțiile muncii de bibliotecar. Cei doi autori au ajuns la concluzia că meseria de bibliotecar îți oferă avantajul de a citi mult, de a avea acces rapid la informații, de a intra în contact nemijlocit cu autorii, de a lucra într-un mediu

„cultural” și de a dezvolta relații comunicaționale diverse cu diferite categorii de cititori.⁵

Succesul eforturilor de îmbunătățire a imaginii bibliotecii și a intențiilor de creștere a numărului beneficiarilor depind de găsirea unor mijloace eficiente de informare a cititorilor în legătură cu specificul acestei instituții de cultură și cu descrierea clară a funcțiilor pe care le îndeplinește. Trebuie să reținem că formele clasice de informare pot fi completate prin aplicarea unor tehnici de marketing menite să acționeze asupra publicului potențial și să consolideze bunele relații cu beneficiarii fideli ai serviciilor de bibliotecă.

Orice organizație care vrea să-și consolideze imaginea și urmărește să-și sporească reputația trebuie să investească în publicitate deoarece, după cum remarcă Arthur W. Page – specialist în comunicarea corporatistă - "percepția publicului asupra unei organizații este determinată 90% de ceea ce face și 10% de ceea ce comunică aceasta". În acest sens, unele biblioteci au luat decizia editării unor ghiduri și afișe publicitare. La acestea se adaugă tipărirea altor documente de informare cum ar fi: buletinele cu cărți noi, cataloagele în format printing, bibliografiile tematice, programele referitoare la diferitele activități socio-culturale și cicluri de conferințe organizate la bibliotecă. Acestea sunt mijloace importante de promovare a lecturii, de relevare a faptului că biblioteca este un punct central al vieții socio-culturale dintr-o comunitate. Locul privilegiat de care îl deține în societate este susținut de capacitatea instituției bibliotecare de a crea condiții favorabile exercitării dreptului la liberă și egală informare a tuturor cetățenilor.

Informarea în scop publicitar are un caracter specializat și cuprinde mai multe categorii de informații:

- Informații referitoare la tipul bibliotecii și scopul ei,
- Informații precise privind adresa instituției,

⁵ a se vedea Maria MOLDOVEANU, Valeriu IOAN-FRANC – „Marketing și cultură”, Editura Expert, București, 1997, p. 163.

- Detalii referitoare la organizarea serviciilor de lectură și documentare,
- Aspecte privind repartizarea colecțiilor în cadrul depozitelor bibliotecii, pe secții și filiale,
- Note legate de organizarea cataloagelor de bibliotecă.
- Date referitoare la posibilitatea accesării catalogului on-line și a paginii WEB a bibliotecii.

Indiferent de natura lor, segmentele informaționale vor fi formulate în așa fel încât să pună în evidență statutul bibliotecii și să sublinieze avantajele utilizării serviciilor de bibliotecă. În cazul bibliotecilor publice, accentul se va pune pe ideea caracterului gratuit și variat al serviciilor de bibliotecă, pe structura enciclopedică al fondului de documente și a bazelor de date puse la dispoziția cititorilor.

Cu cât informațiile vor fi mai concise, cu atât membrii comunității își vor face o imagine clară asupra funcțiilor informaționale, educaționale, documentare și culturale ale bibliotecii publice. Este de dorit ca mesajele publicitare să pună în evidență calitatea serviciilor publice, să insiste asupra profesionalismului de care dau dovadă specialiștii care lucrează în bibliotecă. În acest sens, credem, că marketingul biblioteconomic poate contribui la ridicarea prestigiului meseriei de bibliotecar. Cititorii mesajelor publicitare trebuie să înțeleagă că ei sunt beneficiarii serviciilor de bibliotecă: acestea sunt promovate în interesul comunității și vin în întâmpinarea cerințelor populației pentru diferitele domenii ale științei, culturii, tehnicii și practicii umane. Va fi evidențiat, de asemenea, caracterul complex al serviciilor de bibliotecă, în situația în care, această instituție reprezintă un punct central de atragere, organizare și diseminare a unei imense cantități de noțiuni, date și informații, care sunt astfel selectate, prelucrate și difuzate, încât să corespundă orizontului de expectanță al beneficiarilor.

Înainte de a lua decizia promovării serviciilor de bibliotecă trebuie să conștientizăm care sunt nevoile consumatorilor. Marketingul de bibliotecă include un sistem complex de mijloace

de comunicare prin intermediul cărora reușim să explicăm în ce constă utilitatea serviciilor de bibliotecă. Ele ne ajută să aducem argumente textuale și simbolic-imaginative în favoarea evidențierii calității produselor culturale, informaționale și educaționale pe care biblioteca le oferă beneficiarilor.

Este esențial să menționăm că, indiferent de canalul publicitar pe care îl alegem pentru a transmite mesaje publicitare, orice discurs ce se încadrează în această categorie trebuie să atragă atenția prin:

- titlul inedit conceput,
- mesajul clar structurat și creativ formulat referitor la serviciul de

bibliotecă sau produsul cultural ce urmează a fi popularizat.

În situația textelor tipărite, mesajele vor fi însoțite de imagini iar finalul va fi rezervat siglei și numelui instituției. În funcție de specificul fiecărui canal de comunicare publicitară: anunțul, afișul, radioul, televiziunea sau poșta electronică, se folosesc scheme speciale de redactare a discursurilor publicitare. Alcătuirea lor se bazează pe convingerea că „imaginea publicitară este o construcție codificată multiplu, intențional și neintențional și decodificată într-o manieră interactivă⁶.” Ideea formulată mai sus ne îngăduie să continuăm cu formularea unor concluzii valoroase din domeniul hermeneuticii publicitare. Deschidem această temă cu ideea, formulată marii părinți ai hermeneuticii, că orice discurs publicitar se reduce la cea mai simplă schemă a comunicării formată din trei elemente⁷:

E canal de comunicare **R** →

În studiile sale de hermeneutică, Umberto Eco, a oferit explicații pertinente cu privire la modul în care funcționează relația simbolică dintre receptor și emițător. Complexitatea

⁶ Vasile Sebastian DÂNCU- „Comunicarea simbolică: Arhitectura discursului publicitar”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 118

⁷ unde E = emițătorul și R = receptorul

raporturilor comunicaționale generate de descifrarea unui mesaj publicitar apare ca rezultat al faptului că acesta se bazează pe simboluri iar simbolurile trebuie interpretate prin prisma unei semiotici a imaginarului. Folosirea simbolurilor în publicitate este esențială din simplul motiv că „ceea ce este văzut este mai credibil.”⁸

Încă din perioada copilăriei, gândirea imaginar simbolică își construiește propriile scheme de receptare și interpretare. O imagine reunește diferite categorii de semne: iconice, plastice și lingvistice iar interacțiunea dintre ele conferă sens imaginii respective, adică semnifică ceva. Ele devin mai sugestive atunci când sunt însoțite de texte, sinteza dintre discursul lingvistic și discursul pictural contribuind la respectarea funcției descriptive și a funcției argumentative a limbajului în general și a celui publicitar, în special. Imaginea este un semn care declanșează diverse direcții interpretative. Interpretările iau naștere în contextul relației dintre emițător și receptor. Fiecare din cei doi poli ai comunicării intră în ecuația comunicării cu bagajul propriu de semne, semnificații și coduri de expunere și receptare. Pornind de aici, este considerată eficientă orice formă de comunicare în cadrul căreia atât transmitătorul cât și receptorul folosesc coduri de interpretare asemănătoare. Cunoscând acest imperativ, creatorul mesajelor publicitare este nevoit să folosească un ansamblu de simboluri și semne cu caracter stereotipic, adică imagini care să declanșeze reacții interpretative asemănătoare sau chiar identice în cadrul unei mari mase de receptori.

Din perspectivă sociolingvistică, stereotipurile se referă la o amplă categorie de semne și simboluri extrase din spațiul imaginarului colectiv, care colectează simboluri cu semnificații universale. Autorul unui discurs publicitar bazat pe imagine își va proiecta mesajul în așa fel încât să trimită la anumite arhetipuri culturale legate de: tradiția populară și specificul național, de viața în comunitate, de relațiile dintre sexe și diferitele categorii sociale,

⁸ Vasile Sebastian DÂNCU- „Comunicarea simbolică: Arhitectura discursului publicitar”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 198.

de imperativele religioase și cutumele educaționale. În fața unei imagini publicitare, potențialii cumpărători ai unui produs, sau beneficiarii unui serviciu, devin interpreți. Calculele interpretative ale acestora trebuie să conducă la concluzia unică privind importanța produsului sau serviciului care face obiectul publicității.

În esență, lectorii care analizează un discurs publicitar ajung la același nivel de interpretare, dacă compoziția text-imagine pe care o receptează corespunde așteptărilor comune ale acestora. Imaginarul contemporan al publicității își alege semnele dintr-un univers populat cu mituri și simboluri. Există, după cum remarca și Mircea Eliade o mitologie contemporană, formată ca în cadrul dialecticii sacrului și profanului. În ziua de astăzi- chiar dacă nu mai dispunem de înzestrarea necesară pentru a asista la frecventele episoade de irumpere a sacrului, așa cum se întâmpla în timpul străvechi al manifestărilor ritualice specifice religiei orientale – asistăm la un proces de reafirmare a temelor mitice ancestrale. Spre exemplu, motivul paradisului, al eroului civilizator, motivul păsării, al sufletului nemuritor, al bufniței înțelepte sunt reînviată, într-o formulă profanată, desigur, sub forma iconografiei publicistice.

Limbajul publicitar operează cu simboluri mitice disimulate. Evident, ele sunt lipsite de valențe mistico-religioase dar sunt folosite în publicitate ca elemente inedite care dau culoare și forță sugestivă limbajului publicitar. Chiar dacă nu se mai manifestă ca forme ale sacrului, noile modele mitologice sunt resuscitate” în situații de criză economică, socială și culturală sau ideologică.”⁹ Atașat de această idee, Vasile Sebastian Dâncu, ne oferă o arhetipologie publicitară constituită din imaginile arhetipale cel mai des accesate de către subconștientul colectiv. Astfel, în capitolul intitulat ”Repertoriu arhetipal al publicității” asistăm la punerea în scenă a unui spectacol mitologic în care principalii protagoniști sunt: cerul, apa, pământul, focul, simboluri

⁹ a se vedea Vasile Sebastian DÂNCU- „Comunicarea simbolică: Arhitectura discursului publicitar”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 189”.

mitologice fundamentale folosite din timpuri ancestrale pentru a simboliza transcendența, veșnicia, nașterea și renașterea, zborul și capacitatea de regenerare, acestea simbolizând marile idealuri la care a aspirat omenirea din cele mai vechi timpuri și spre care își concentrează atenția și astăzi.

Simbolurile mitologiei arhaice constituie fundamentul retoricii publicitare. Schemele discursive de natură mitică au o mare putere de convingere, ele seduc prin faptul că se adresează atât conștientului cât și subconștientului uman. Folosind limbajul mitic, creatorii de publicitate dovedesc încredere în capacitatea oamenilor de a recepta mesaje care au un dublu sens: un sens explicit cu valoare utilitar-funcțională și un sens implicit, ascuns, de natură mitologică. Sensul discursului mitologic din spațiul comunicării publicitare se construiește pe fundamentul imaginarii colective și al „stereotipurilor reveriei”.

Analiza tipologiilor semnelor și simbolurilor care populează textele publicitare poate deveni subiectul unui studiu semiologic de sine stătător. În momentul de față, ne vom opri asupra propunerilor lui J.-M Adam și M. Bonhomme referitoare la clasificarea genurilor discursurilor din marketing și publicitate. Cei doi semiologi francezi se referă la trei mari genuri ale mesajului publicitar:

- Genul judiciar,
- Genul deliberativ,
- Genul epidictic.

În privința compoziției mesajelor publicitare cu caracter public și cultural descoperim o frecventă utilizare a genului epidictic și deliberativ. Dacă discursul epidictic se bazează pe funcția descriptivă a limbajului și are rol de incitare, discursul deliberativ se utilizează cu rol de argumentare. Rezultate deosebite se obțin, în marketingul de bibliotecă, prin coroborarea ultimelor 2 tipuri de discurs, concentrate asupra indicării și descrierii tipului de serviciu oferit beneficiarilor.

Este necesar să recurgem la forța argumentativă a limbajului pentru a aminti cetățenilor că serviciile bibliotecii sunt indispensabile informării lor cultural-educative și social-economice. Se știe că

fragmentele publicitare însoțite de imagini sunt mai grăitoare. Acestea pot fi înscrise pe calendare, semne de carte, agende, foi volante, ghiduri și afișe publicitare și pot fi folosite ca instrumente publicitare necesare suplínirii lipsei de contact direct cu cititorii și stimulării relațiilor cu cetățenii.

Materialele publicitare îndeplinesc mai multe funcții:

- Atrag noi consumatori,
- Promovează noile servicii culturale,
- Facilitează comunicarea cu cetățenii,
- Contribuie la sporirea imaginii bibliotecii pe piața culturală,
- Ridică prestigiul social a meseriei de bibliotecar.

Recunoașterea publică și sporirea încrederii publicului în eficiența serviciilor de bibliotecă sunt principalele obiective incluse în strategiile de marketing fixate de personalul specializat al bibliotecii. Reclama instituțională, adică reclama care nu se axează pe promovarea unui serviciu sau a unui produs, ci pe ridicarea prestigiului organizației, încurajează sporirea calității relațiilor organizației cu publicul ei. „Scopul reclamei instituționale este construirea unei imagini bune în ochii publicului, prin susținerea și, implicit, asocierea cu o cauză nobilă”¹⁰. Realizarea campaniilor de reclamă desfășurate în scopul creșterii reputației bibliotecii publice solicită mai multe tipuri de activități:

- Stabilirea obiectivelor,
- Alegerea unor instrumente de publicitate atractive,
- Conceperea conținutului propriu-zis al reclamelor publicitare,
- Verificarea eficienței campaniei de publicitate.

Pe parcursul desfășurării campaniilor publicitare sunt folosite, ca mijloace specifice de comunicare, mai multe tipuri de reclame:

¹⁰ Ștefan PRUTIANU, Corneliu MUNTEANU, Cezar CALUSCHI – „Inteligența marketing plus”, Polirom, Iași, 1998, p. 192.

- reclama instituțională,
- reclama serviciului sau a produsului ,
- reclama comparativă.

Promovarea unui nou serviciu de bibliotecă sau a unui nou produs cultural urmărește atragerea atenției publicului și stimularea interesului cetățenilor față de acel produs. Pe de altă parte, intensificarea dorinței publicului de a beneficia de avantajele serviciilor de bibliotecă sporește în raport direct proporțional cu construirea unei imagini credibile în privința capacității instituției de a se ridica la nivelul solicitărilor beneficiarilor. Bibliotecile trebuie să fie preocupate de modul în care este percepută imaginea lor în societate. Ele sunt obligate să mențină la standarde superioare relațiile de comunicare cu cetățenii prin intermediul reclamelor, al comunicatelor și conferințelor de presă.

Demersurile publicitare, recunoaște, Marcel Ciorcan, ”se adresează atât conștientului cât și inconștientului”. Marketingul modifică atât atitudini, cât și comportamente, atacând destinatarul din toate direcțiile”. Acestuia nu-i rămâne decât să intre în bibliotecă și să se convingă de utilitatea și eficiența serviciilor oferite. Stârnirea interesului cetățenilor este inutilă, dacă mesajele publicitare nu au acoperire în realitate. Bibliotecile trebuie să își mulțumească publicul cu servicii eficiente de dezvoltare, organizare și comunicare a colecțiilor. Publicul trebuie să găsească la bibliotecă „documente care acoperă toate domeniile, toate subiectele și la toate nivelurile.”¹¹

Nu este ușor să răspunzi nevoilor de informare specifice unui public variat, nu este ușor să atragi atenția asupra funcțiilor culturale și informaționale ale bibliotecii, într-o societate în care celebritatea se află pe terenul mijloacelor de comunicare în masă, pe terenul televiziunii și al internetului. Nu avem voie să neglijăm impactul acestor mijloace de comunicare. Dimpotrivă trebuie să

¹¹ Brigitte RICHTER – „Ghid de biblioteconomie”, Editura Grafoart, București, 1995, p. 19

le integrăm în ansamblul proiectelor de marketing, ca mijloace de comunicare rapide și eficiente.

Avem posibilitatea să popularizăm activitățile bibliotecii în cadrul emisiunilor de știri, de exemplu, sau a întâlnirilor culturale televizate. Desigur, practicarea publicității prin intermediul televiziunii este costisitoare dar permite „pătrunderea în mintea telespectatorilor mai mult decât orice alt mijloc de comunicație.¹²” Un impact hotărâtor are și marketingul on-line. O componentă importantă a marketingului pe internet este constituirea și actualizarea permanentă a paginii de web a bibliotecii publice. Pagina de Web se adresează consumatorilor de informații publicitare și stimulează dorința publicului de a utiliza anumite servicii de bibliotecă. Pagina Web poate fi considerată vitrina virtuală a organizației. Ea este unică atât în privința conținutului cât și a designului folosit și trebuie să pună în valoare caracteristicile specifice ale instituției.

Este mult mai ușor să definești ce este o pagină web, decât să treci la redactarea ei. Primul pas în acest sens este identificarea receptorilor. Profesioniștii din domeniul marketingului on-line consideră că mesajele concentrate în pagina web trebuie formulate într-o manieră clară, accesibilă și în așa fel încât persoana care accesează pagina respectivă să aibă impresia că mesajul îi este destinat în mod direct. O atenție mărită va fi acordată formulării logo-ului instituției, prezentării organizației, structurării paginii web pe capitole și pe secțiuni de interes. Pagina de prezentare a unei organizații cu caracter public sau privat va include: adresa de e-mail a instituției, numele persoanelor de contact, un calendar al activităților instituției, un index al produselor culturale și al serviciilor oferite. ”Pe piața online serviciile încep în momentul în care un client decide să obțină informații despre produsul sau serviciul tău.”¹³

¹² Marcel CIORCAN – „Marketing și publicitate în bibliotecă”, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, s.a., p. 41.

¹³ Jay CONRAD LEVINSON, Charles RUBIN – „Guerilla Marketing online: 100 de arme necostisitoare, cu mare impact, folosite în Internet pentru

Pagina Web prezintă instituția într-o manieră favorabilă și credibilă, principalul ei rol este acela de a întări comunicarea cu beneficiarii. Ea facilitează pătrunderea în viața publică și reprezintă un instrument ultramodern de materializare a acțiunilor publicitare ale bibliotecii.

Ca rezultat al campaniilor publicitare are loc o creștere a numărului de abonați ai bibliotecii și se consolidează imaginea bibliotecii ca instituție culturală și info-documentară performantă, capabilă să colecteze, să prelucreze și să distribuie către populație o cantitate impresionantă și variată de informații, prezentate, fie în format tradițional, adică sub formă de documente tipărite (cărți, reviste), fie pe suport electronic sau ca unități informaționale ale unor baze de date cu caracter enciclopedic sau specializat, informațiile reprezintă tezaurul de valori culturale al bibliotecii. El trebuie promovat prin intermediul unor proiecte de marketing științific întocmite, capabile să orienteze interesele publicului spre serviciile de bibliotecă.

Universul campaniilor publicitare atrage și înspăimântă. Adepții ideologiilor de marketing și publicitate știu că „limbajul publicitar ocolește sistemul nostru rațional de apărare: tinde să anestezieze inteligența prin o mie și unu de procedee retorice ; în paralel, se străduiește să sporească credulitatea destinatarului, [...] suscită și manipulează emoțiile publicului [...], întinde capcane conștiinței prinse într-o rețea de voci și melodii.”¹⁴

Desfășurat pe instabilul tărâmul al comunicării, marketingul de bibliotecă este artă și știință, necesită abilități inovatoare și cunoștințe teoretice temeinice care funcționează în perfectă armonie, cu unicul scop de a atrage adeziunea publicului. Cetățenii trebuie convingeți că nimic nu poate fi mai misterios decât cartea, nimic nu poate fi mai incitant decât întâlnirile și activitățile culturale menite să destabilizeze mentalități și să pună temelia

obținerea profiturilor și a prosperității”, Editura Business Tech International Press, București, 1999

¹⁴ Francois BRUNE – „Fericirea ca obligație: Psihologia și sociologia publicității”, Editura Trei, București, 2003, p. 111.

unor noi orizonturi umane, științifice, economice, politice și spirituale.

ANEXA

Chestionar de sondare a opiniei utilizatorilor cu privire la calitatea serviciilor de bibliotecă

1) Ce loc ocupă biblioteca în rândul instituțiilor culturale și cum ați aflat de existența ei?

2) Considerați că biblioteca este cunoscută de către cetățeni? Care credeți că ar fi instrumentele publicitare cele mai eficiente în vederea promovării serviciilor ei?

3) Dacă doriți să deveniți beneficiar al serviciilor de bibliotecă, care este motivul pentru care optați să deveniți client al bibliotecii?

4) Considerați că personalul de la Serviciul de relații cu publicul manifestă receptivitate față de solicitările abonaților?

5) Cum apreciați politica de achiziții a bibliotecii? Și în ce măsură credeți că structura colecțiilor bibliotecii corespunde preferințelor cititorilor?

6) Cum apreciați oferta culturală a bibliotecii și ce activități are trebui să întreprindă biblioteca ar putea deveni mai eficientă pe plan cultural ?

7) Ce părere aveți în legătură cu localul bibliotecii, ambianța creată și dotările existente în bibliotecă? Cum ar putea fi îmbunătățite acestea din urmă?

8) Ce recomandări puteți face în privința îmbunătățirii relațiilor dintre bibliotecă și clienții ei? Cum ar putea fi perfecționate serviciile de bibliotecă?

BIBLIOGRAFIE

Francois BRUNE

„Fericirea ca obligație: Psihologia și sociologia publicității”, Editura Trei, București, 2003

Marcel CIORCAN

„Marketing și publicitate în bibliotecă”, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, s.a

Jay CONRAD LEVINSON, Charles RUBIN

„Guerilla Marketing online: 100 de arme necostisitoare, cu mare impact, folosite în Internet pentru obținerea profiturilor și a prosperității”, Editura Business Tech International Press, București

Vasile Sebastian DÂNCU

„Comunicarea simbolică: Arhitectura discursului publicitar”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001

Maria MOLDOVEANU, Valeriu IOAN-FRANC

„Marketing și cultură”, Editura Expert, București, 1997

Marian PETCU

„O istorie ilustrată a publicității românești”, Editura Tritonic, București, 2002

Ștefan PRUTIANU, Corneliu MUNTEANU, Cezar CALUSCHI

„Inteligența marketing plus”, Polirom, Iași, 1998

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ, LA CEASUL PROVOCĂRILOR IMPUSE DE COMPLEXITATEA ȘI DINAMICA SFEREI INFO-DOCUMENTARE ACTUALE

Stabilirea rolului bibliotecilor publice, într-o societate aflată sub semnul complexelor procese de integrare europeană, este strâns legată de conștientizarea faptului că această instituție culturală trebuie să dețină un loc central în cadrul comunității. Cetățenii care beneficiază de serviciile bibliotecii trebuie să își formeze convingerea că bibliotecile publice au avut și vor continua să aibă un rol marcant în conturarea și dezvoltarea politicii culturale și informaționale a națiunii noastre. Acest lucru devine posibil atunci când performanțele serviciilor de bibliotecă vin în întâmpinarea necesităților de documentare, studiu și recreere ale beneficiarilor.

Satisfacerea exigențelor de informare și studiu ale tuturor categoriilor de cetățeni depinde, în primul rând, de capacitatea personalului din bibliotecă de a cunoaște și înțelege care este misiunea, care sunt obiectivele și funcțiile organizației publice din care fac parte. În al doilea rând, este importantă cunoașterea cadrului legislativ care stabilește funcțiile și nivelul standardelor de performanță specifice bibliotecilor publice românești.

În acest sens, Biblioteca Județeană Mureș a devenit, în ultimul timp, obiectul aplicării principiilor managementului calității. Liniile directe ale managementului calității pot fi aplicate în orice domeniu de activitate, indiferent dacă ne referim la sectorul privat sau sectorul public. Principala caracteristică a managementului calității este orientarea instituției către client. Managementul calității se referă la sistemul acțiunilor întreprinse de o organizație în scopul asigurării unor servicii de calitate.

Un important instrument normativ, care garantează succesul acțiunilor de satisfacere a exigențelor info-documentare ale cetățenilor este standardul ISO 9001, adoptat în 1987 și actualizat în anul 2008. ISO 9001 este un standard de referință care pune accentul pe reorientarea activității organizației către client și poate fi

aplicat cu succes în domeniul managementului cultural. Cunoașterea și aplicarea cerințelor formulate în acest document internațional poate contribui la îmbunătățirea relațiilor existente între Biblioteca Județeană Mureș și clienții ei, dacă plecăm de la premisa că această bibliotecă publică are capacitatea de a stimula circulația informației în societate, prin atragerea, prelucrarea și diseminarea de informații complexe, care au rolul de a fertiliza mediul cultural, educațional, social și profesional din regiunea noastră.

În momentul de față, avem posibilitatea de a răspunde provocărilor beneficiarilor și reușim să organizăm serviciile de bibliotecă astfel încât să oferim cititorilor informații relevante, ușor de accesat și corespunzătoare intereselor acestora. De altfel, una din temele de strictă actualitate, din cadrul politicii de dezvoltare a colecțiilor practicată la biblioteca noastră se referă la necesitatea procurării, și organizării de documente și informații relevante, conforme cu nivelul de așteptare al publicului cititor. Noua politică economică și culturală, orientată spre satisfacerea nevoilor specifice clienților bibliotecii afectează atât modalitățile de procurare, organizare și comunicare a informațiilor, cât și sistemul de organizare și diversificare a serviciilor.

Managementul completării colecțiilor de bibliotecă, de exemplu, se bazează pe o serie de principii, reguli și norme care se modifică într-un raport direct proporțional cu schimbările apărute în nivelul de satisfacere a nevoii de informare al cetățenilor. Normele generează un ansamblu de practici specifice a căror finalitate este satisfacerea exigențelor de educație, studiu, cercetare și informare specifice clienților bibliotecii. Dacă tratăm informația ca pe un produs economic și privim instituția bibliotecară ca pe un furnizor cultural de informații atunci activitatea de colectare a documentelor tipărite și audio-vizuale devine una din marile provocări ale managementului de bibliotecă. În situația creșterii rapide a cererii de informații, dublată de scăderea bugetelor destinate cumpărării de carte, activitatea de achiziție a noilor documente trebuie tratată cu mare responsabilitate. Realizarile obținute în domeniul dezvoltării

colecțiilor de documente ale Bibliotecii Județene Mureș sunt rezultatul practicării mai multor modalități de creștere a colecțiilor, și anume: achiziția de carte, donațiile, schimbul interbibliotecar; depozitul legal, abonamentele la ziare și reviste.

Cumpărarea de cărți sau documente electronice direct de la edituri și de la furnizorii de carte este principala modalitate de completare a zestrei de informații existente în bibliotecă. În condițiile în care ne confruntăm cu asupra dimensionarea sferei de informații, sau a infosferei, selectarea informațiilor utile cetățenilor devine o etapă importantă a operațiilor de sporire a colecțiilor de documente. În aceste condiții, în anul 2008 au fost exminate ofertele editoriale și au fost achiziționate cărți de la: 58 de edituri din țară, 3 librării târgumureșene și 3 edituri locale: Editura Nico, Editura Ardealul și Romghid. Pe lista colaboratorilor noștri s-au înscris 20 de noi edituri printre care putem menționa: Editura Univers Juridic, Editura 100+1 Gramar, Editura Mix, Editura Sfera, Editura CH Bech, Editura Napoca Star, Editura Aion. S-au consolidat relațiile de colaborare cu editurile: Humanitas, Rao, Polirom, Univers Enciclopedic, Galaxia Gutenberg, Limes, Institutul European, All, Nemira, Editura Tehnică, Aula, Historia, Curtea Veche, Editura Vremea, Paralela 45, Tritonic, Editura Compania și multe altele.

În cadrul modalităților de sporire gratuită a fondurilor de documente un loc special îl ocupă donațiile. Creșterea colecțiilor cu titlu de gratuitate se poate realiza prin intermediul depozitului legal, a donațiilor particulare, a donațiilor de la stat și a schimburilor directe dintre biblioteci. Acceptarea unei donații nu se face la întâmplare. Exemplarele valoroase dintr-o donație de carte suportă un proces de evaluare în funcție de: gradul de atractivitate al donației în raport cu posibili cititori, conținutul documentelor donate, notorietatea colecției sau a posesorului ei și raportul cu structura fondurilor bibliotecii, în sensul că donația trebuie să îmbogățească colecțiile tradiționale.

În ultimii ani, prin procesul de dezvoltare a colecțiilor s-a urmărit creșterea progresivă a numărului de documente gestionate,

organizate și comunicate de bibliotecă. Pe parcursul anului 2008 colecțiile Bibliotecii Județene Mureș au sporit cu 8877 de documente, numărul unităților de inventar ajungând la peste 921.000 de înregistrări. Registrul de mișcare a fondurilor reflectă situația completării colecțiilor atât în privința conținutului documentelor achiziționate, cât și în privința provenienței lor. Cercetarea cantitativă aplicată asupra colecțiilor care au întregit fondurile de documente în anul 2008 demonstrează că: 50 de stocuri au provenit din donații susținute de: autori, edituri, cititori, fundații, Ministerul Culturii și Biblioteca Națională a României, 146 de stocuri au fost achiziționate direct de la edituri și librării iar un număr însemnat de cărți și publicații periodice au intrat în bibliotecă prin intermediul depositului legal și al schimburilor interbibliotecare.

Din perspectiva profilului informațional al noilor documente intrate în bibliotecă reținem că numărul volumelor destinate creșterii colecțiilor de literatură română și universală a fost mai mare decât numărul cărților din sfera literaturii tehnice și medicale. Desigur, nici celelalte domenii importante ale cunoașterii și cercetării nu au fost ignorate, chiar dacă în 2008 s-a pus accentul pe creșterea numărului de cărți din domeniul științelor socio-umane și a numărului de documente destinate tinerilor cititori.

Proiectată ca bibliotecă publică de tip enciclopedic Biblioteca Județeană Mureș își alimentează fondurile cu informații variate care reflectă orizontul cultural și științific al societății contemporane. Astăzi ea apare un gestionar specializat de informații. Strângerea noilor informații și metamorfozarea lor în produse de informare și delectare intelectuală constituie un obiectiv important în cadrul managementului strategic practicat în această instituție culturală. În acest sens, constituirea colecțiilor achiziționate a fost orientată spre utilizatori. Din punctul de vedere al conținutului, structura fondurilor de cărți este variată și cuprinde documente din diferite domenii de studiu, cunoaștere, lectură, cercetare și informare, astfel încât oferta de informații pusă la dispoziția cititorilor să fie conformă cu interesele lor informativ-documentare. Stabilirea unui raport corespunzător între mărimea

și structura colecțiilor de documente achiziționate reprezintă un obiectiv important al activităților de procurare de noi publicații monografice, publicații seriale și documente electronice. Planul de dezvoltare al colecțiilor include în mod obligatoriu strategiile proceselor selecție și de achiziție de carte. Acestea din urmă trebuie formulate în așa fel încât cititorii să găsească informațiile de care au nevoie și să beneficieze de servicii de bibliotecă performante.

În lumina acestui principiu fondurile de documente tradiționale sunt supuse unui proces de evaluare în urma căruia documentele perimate moral sau fizic sunt îndepărtate. Procesele de re-evaluare conferă colecțiilor bibliotecii un caracter dinamic susținut de creșterea continuă a numărului de informații puse la dispoziția beneficiarilor. Delimitarea arhitecturii fondurilor vechi de documente este o condiție esențială pentru stabilirea structurii colecțiilor viitoare ale bibliotecii. Structura informațiilor care vin să completeze colecțiile de documente ale bibliotecii trebuie proiectată în așa fel încât să fie utilă cetățenilor.

Obiectivele înscrise în programul strategic de completare a colecțiilor sunt orientative și se modifică în raport direct proporțional cu schimbarea cerințelor de lectură și informare ale comunității deservite. Stabilirea nevoilor informaționale specifice consumatorilor de cultură devine un factor determinant al politicii de achiziții. Contactul direct cu publicul cititor, semnalarea schimbărilor intervenite la nivelul preferințelor info-documentare a diferitelor categorii de cetățeni și folosirea unor metode performante de investigare sociologică pentru evaluarea acestor preferințe contribuie la conturarea profilului politicii de achiziții pentru o anumită perioadă de timp.

Eficiența acțiunilor de refacere permanentă a fondului de carte poate fi stabilită atît prin abordări cantitative, referitoare la numărul și valoarea literară, estetică, științifică sau culturală a cărților și materialelor audio-vizuale achiziționate în fiecare an, cât și prin abordări statistice privind numărul cetățenilor care s-au înscris la bibliotecă și au solicitat servicii de lectură, informare și

documentare. Cercetările statistice pentru anul 2008 demonstrează că cititorii au fost mulțumiți de conținutul colecțiilor oferite pentru studiu, informare și documentare și a celor destinate lecturii de plăcere. Indiferent că sunt elevi, studenți, cititori maturi sau persoane mai în vârstă, beneficiarii serviciilor oferite de personalul bibliotecii publice din județul Mureș au o opinie pozitivă în legătură cu calitatea acestor servicii.

Datele statistice colectate pe parcursul unui an reflectă structura variată a cititorilor înscriși la biblioteca noastră. Este important să menționăm că din punctul de vedere al naționalității 61% dintre aceștia sunt români, 38% maghiari iar 1% alte naționalități. După criteriul vârstei, cea mai importantă categorie o formează cititorii tineri, cu vârsta cuprinsă între 14 și 25 de ani și în mod corespunzător în funcție de statutul profesional ponderea cea mai ridicată este dată de elevi și studenți aceștia reprezentând 48,6% din totalul clienților bibliotecii. Nu trebuie ignorată situația pensionarilor, care ocupă peste 9% din numărul total al cititorilor, alături de profesori și funcționari aceștia situându-se pe locul al treilea în calitate de beneficiari ai tranzacțiilor de împrumut efectuate atât la domiciliu cât și în sala de lectură a bibliotecii.

Modul în care Biblioteca Județeană Mureș își întrupează funcțiile și misiunea culturală în contextul vieții socio-culturale a județului nostru se reflectă în numărul și structura cititorilor care vin la bibliotecă. Relevante sunt, în acest sens câteva date statistice referitoare la circulația documentelor de bibliotecă. Creșterea numărului cititorilor înscriși la bibliotecă și a cuantumului cetățenilor care solicită servicii de bibliotecă depinde de reușita aplicării unui management performant care să unifice eforturile comune ale tuturor membrilor instituției în direcția oferirii unor servicii care să răspundă nevoilor de lectură, informare și documentare ale comunității.

În ultimul timp, se pune accentul pe funcția infodocumentară a instituțiilor bibliotecare și pe necesitatea diversificării instrumentelor de informare puse la dispoziția utilizatorilor. Tendința ultimelor decenii este clară, în plină eră a

informației, statutul și funcțiile bibliotecii publice se schimbă: biblioteca se transformă într-un veritabil centru de informare și documentare și are misiunea de a depista, indexa și difuza informații valoroase, în concordanță cu interesele culturale, profesionale și educaționale ale utilizatorilor. Trecerea de la paradigma managementului colecțiilor, la paradigma managementului informațiilor se reflectă, la nivel practic, prin reformularea funcțiilor de bază ale bibliotecii:

- asigurarea neîngrădită a accesului publicului la toate categoriile de informații indiferent de forma în care sunt transmise (pe suport tipărit sau în format electronic),

- prestarea unor servicii de informare eficiente prin selectarea, gestionarea bibliografică și transmiterea către cetățeni a informației solicitate,

- modernizarea activităților tradiționale de achiziție, evidență, catalogare din perspectiva transformării bibliotecii dintr-un centru cultural într-un centru informațional,

- asigurarea accesului cetățenilor la catalogul on-line al bibliotecii,

- dezvoltarea unor servicii auxiliare prin exploatarea instrumentelor de copiere și multiplicare a documentelor,

- organizarea unor activități culturale atractive și dezvoltarea unor teme de cercetare incitante,

- editarea de lucrări de specialitate și conceperea unor programe și activități care să sporească interesul publicului pentru serviciile de bibliotecă și să pună într-o lumină progresistă imaginea meseriei de bibliotecar.

Dovedind că este o organizație deschisă Biblioteca Județeană Mureș încearcă să mențină viu contactul cu cetățenii pe care îi deservește modificându-și funcțiile și sporindu-și permanent fondul info-documentar. În contextul în care societatea românească a devenit scena unor schimbări economice, sociale, politice și culturale de neimaginat cu 20 de ani în urmă, bibliotecile publice județene trebuie să devină din ce în ce mai competitive și sunt nevoite să se comporte ca veritabile centre de

informare și documentare jucând rolul de mediatori, care sondează cu pricepere imensa sfera info-documentară în scopul selectării informațiilor valoroase, colectării, organizării și comunicării lor spre marea masă de utilizatori.

Bibliotecile - scrie într-un studiu de specialitate Dr. Octavia Luciana Porumbeanu, profesor la Universitatea de Litere din București – “ nu reprezintă astăzi doar structuri de conservare, ele sunt structuri de relație cu utilizatorii lor, structuri deschise, flexibile¹⁵. “Bibliotecile își pot extinde în momentul actual rolul în procesul de transfer al cunoașterii, își pot consolida poziția pe piața cunoașterii și pot contribui în mod semnificativ la edificarea unei societăți a cunoașterii funcționale. [...] Investiția în aceste structuri echivalează cu investiția în producerea de cunoaștere. [...] Bibliotecile își pot găsi cu ușurință locul în noua economie bazată pe servicii și pe orientarea spre clienți.¹⁶

¹⁵ Dr. Octavia-Lucia Porumbeanu – „Despre schimbare la nivelul bibliotecii în era globalizării” - în Revista „Studii de biblioteconomie și știința informării”, București, Editura Universității București, 2006, p. 98

¹⁶ Idem, p. 101

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ: SERVICIILE DIN SPATELE UȘILOR ÎNCHISE

Edificarea unei imagini cuprinzătoare și corecte asupra rolului pe care biblioteca publică îl are în contextul societății contemporane se sprijină pe convingerea că ea este o instituție de cultură menită să stimuleze comunicarea și schimbul de idei și să ofere un sistem unic și complex de servicii orientate spre satisfacerea necesităților de instruire, informare și documentare a tuturor categoriilor de solicitanți. Din ansamblul activităților curente desfășurate la Biblioteca Județeană Mureș pot fi extrase mai multe categorii de servicii referitoare la împrumutul de carte, îndrumarea cititorilor și la activitățile obișnuite de promovare a lecturii sau de organizare unor evenimente literare și culturale. Acestea din urmă intră în categoria serviciilor de bază, la care se atașează servicii auxiliare legate de informarea bibliografică, achiziția și prelucrarea publicațiilor, servicii de legătorie și multiplicare a documentelor.

Experiența a demonstrat că un impact decisiv asupra beneficiarilor este oferit de serviciile cuprinse în categoria managementului acțiunilor și manifestărilor culturale, deoarece ele sunt vizibile și lesne de popularizat.

Există, însă, și o categorie de servicii total lipsite de transparență. Ele fac parte din sistemul serviciilor interne ale bibliotecii și includ:

1. serviciile de dezvoltare a colecțiilor,

2. serviciile de catalogare și organizare a fondurilor de documente achiziționate.

Ca parte esențială a managementului de bibliotecă, managementul completării și organizării colecțiilor se desfășoară în spațiile ușilor închise, mai exact, la Secția de achiziție, evidență și prelucrare a documentelor. Misiunea principală a bibliotecarilor care își desfășoară activitatea în domeniul completării și prelucrării colecțiilor se referă la sporirea permanentă a patrimoniului de documente al bibliotecii și la organizarea noilor achiziții de bibliotecă în sensul facilitării accesului rapid al beneficiarilor la un volum tot mai amplu și mai variat de informații.

Atunci când sunt bine organizate și eficient administrate, serviciile de colectare, stocare și transmitere a informațiilor, contribuie, în chip hotărâtor, la crearea unei structuri info-documentare solide, care să corespundă cu cerințele de informare, instruire și documentare exprimate de clienții bibliotecii. În acest sens, colecțiile de cărți achiziționate de bibliotecă trebuie să aibă o structură info-documentară incitantă, care să permită bibliotecii să supraviețuiască într-un mediu concurențial provocator, dominat de dezvoltarea ultrarapidă a internetului și a instrumentelor de comunicare specifice mass-mediei.

Variatatea proceselor de informare și extinderea fără precedent a universului informațional actual conduc la reorganizarea serviciilor de colectare, organizare și distribuire a informațiilor, indiferent dacă acestea se prezintă pe suport tradițional, tipărit, sau sunt furnizate pe suport electronic ori prin Internet. În ziua de azi, când utilizatorii percep Internetul ca pe un fel de bibliotecă personală, care poate fi consultată oricând și de oriunde, procesele de dezvoltare a colecțiilor de bibliotecă trebuie tratate cu maximă seriozitate.

Bibliotecile joacă rolul de mediatori între producătorii și consumatorii culturii scrise. În acest context, sarcina bibliotecarilor de a colecta produse informaționale valoroase dobândește o importanță fantastică și se realizează prin punerea

în practică a unor modalități variate de îmbogățire a colecțiilor prin: achiziția directă de carte și documente electronice, procurarea de abonamente pentru ziare și reviste, obținerea de donații, continuarea depozitului legal și schimburilor interbibliotecare naționale și internaționale.

De mare relevanță sunt eforturile echipei de lucru de la compartimentul de dezvoltare și organizare a colecțiilor de a-și forma și îmbunătăți o serie competențe legate de: repartizarea eficientă a resurselor financiare destinate creșterii colecțiilor, prospectarea pieței editoriale, asigurarea completării echilibrate a colecțiilor, astfel încât să fie acoperite toate domeniile informării, cunoașterii și culturii umane. Se urmărește, de asemenea, lărgirea politicii de achiziții prin încurajarea donațiilor românești și inițierea unor relații comunicaționale competente cu scopul obținerii unor donații din străinătate. Are loc adaptarea permanentă a structurii documentelor achiziționate la cerințele utilizatorilor, în sensul livrării către beneficiari a unui număr mare de documente editate în format electronic.

Pe de altă parte, procesele curente de actualizare a fondurilor de documente presupun respectarea unor principii de bază ale politicii de achiziții. Pe scurt, reglementările politicii de achiziții se referă la: caracterul enciclopedic al patrimoniului de documente deținute de bibliotecă, respectarea solicitărilor beneficiarilor și cunoașterea schimbărilor intervenite la nivelul intereselor de studiu, lectură și cercetare ale acestora, respectarea posibilităților de depozitare a noilor documente și distribuirea echilibrată a cărților la toate secțiile și filialele bibliotecii.

Dacă managementul achizițiilor de documente se referă la modalitățile de completare a colecțiilor, în concordanță cu interesele de informare specifice clienților bibliotecii, managementul organizării colecțiilor cuprinde o serie de procedee de specialitate legate de: evidența, descrierea bibliografică, clasificarea și cotarea noilor documente intrate în bibliotecă. În general, operațiile anterior enumerate, intră în categoria serviciilor de catalogare și sunt oferite beneficiarilor de către bibliotecarii

catalogatori. Angajații de la compartimentul de completare, evidență și catalogare trebuie să parcurgă mai multe etape de lucru cuprinse în sistemul administrării documentelor de bibliotecă:

- a) primirea și verificarea stocurilor proaspăt intrate în bibliotecă,
- b) înregistrarea publicațiilor,
- c) aplicarea metodologiilor de descriere și clasificare biblioteconomică a cărților,
- d) cotarea cărților, în vederea introducerii lor în circuitul lecturii,
- e) completarea permanentă a bazei de date, în vederea actualizării constante a catalogului on-line al bibliotecii¹⁷.

Obiectivul central sub care se reunesc sarcinile concrete de achiziție, catalogare și cotare a documentelor se dezvoltă pe 2 coordonate:

1. necesitatea colectării unor informații relevante, conforme cu interesele de lectură, studiu, amuzament și educație specifice cititorilor,

2. necesitatea organizării și creșterii progresive a fondurilor de publicații oferite beneficiarilor, în scopul asigurării accesului rapid la noile informații.

Este lesne de observat că managementul dezvoltării și organizării colecțiilor de documente se referă la o serie de activități complementare, care debutează cu completarea fondului de documente tradiționale și electronice al bibliotecii, continuă cu dezvoltarea curentă a instrumentelor de informare, în primul rând, al catalogului on-line al bibliotecii, și se finalizează cu distribuirea documentelor catalogate spre secțiile și filialele instituției.

¹⁷ Catalogul on-line al Bibliotecii Județene Mureș poate fi accesat din pagina WEB: www.bjmures.ro.

Managementul completării colecțiilor se constituie în funcție de legea interesului pentru lectură a diferitelor categorii de clienți ai bibliotecii. În ciuda faptului că sunt oarecum invizibile iar membrii comunității iau cunoștință cu aceste activități într-o manieră oarecum intuitivă, serviciile de îmbogățire și catalogare a fondului de documente oferite clienților se supun, în mod clar, obiectivului atingerii nivelului exigențelor de informare și studiu formulate de cetățeni. Valoarea serviciilor oferite de personalul de la departamentul de evidență, dezvoltare și catalogare depinde de calitatea și relevanța informațiilor furnizate publicului cititor.

Bibliotecarii, ce se ocupă cu achiziția de carte au sarcina de a organiza și cataloga noile colecții de bibliotecă, sunt răspunzători de calitatea informațiilor și cunoștințelor furnizate cetățenilor. În anii următori, ei vor avea un rol tot mai important în colectarea și gestionarea eficientă a resurselor informaționale, în scopul facilitării accesului liber la informare, în vederea accelerării schimbului național și internațional de informații. În plus, elaborarea unei politici de achiziții funcționale și eficiente poate fi un agent de îmbunătățire a relațiilor comunicaționale dintre bibliotecă și membrii comunității deservite. Prin punerea în funcțiune a unor instrumente performante de marketing și publicitate, aceștia din urmă pot obține informații despre modul de organizare și conducere a departamentelor bibliotecii, au acces la diferite date privind mărimea și structura colecțiilor, sunt invitați să își dirijeze atenția spre o gamă variată de servicii culturale, sociale și educaționale oferite de bibliotecă.

STRATEGII ALE APLICĂRII PRINCIPILOR SPECIFICE MANAGEMENTULUI DEZVOLTĂRII, CATALOGĂRII ȘI ORGANIZĂRII COLECȚIILOR DE BIBLIOTECĂ

Motto:

Cine zidește bibliotecă, seamănă iubire și devotament. Bibliotecile se nasc din încredere în cei de azi, din dragoste pentru cei de mâine și din prețuire pentru cei de ieri. (Prof. univ. dr. Ion Stoica)

Din prima clipă în care omenirea a pășit în era digitală, bibliotecile au fost nevoite să funcționeze altfel, au fost obligate să-și perfecționeze modalitățile de dezvoltare și administrare a colecțiilor. S-a instalat criza științei de carte apărută, în mod paradoxal, în situația în care nevoia de informare și comunicare a oamenilor a atins cote de neimaginat. Presiunile exercitate de amplificarea fără precedent a industriei informațiilor au condus la modificarea funcțiilor și statutului bibliotecilor publice. Începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, realizările din domeniul managementului de bibliotecă au fost condiționate de necesitatea înlăturării mentalităților din biblioteconomia românească și de obligația schimbării rolului socio-cultural și informațional al bibliotecilor publice. Progresele din instituțiile bibliotecare trebuie proiectate în așa fel încât să nu se producă perturbări în funcționarea normală a structurilor tradiționale. Remarcabile rămân, în contextul de față, eforturile managerilor contemporani de menținere a echilibrului dintre vechi și nou. Coordonarea activităților specifice bibliotecilor publice se realizează cu dificultate când vrem să păstrăm funcția principală a bibliotecii publice: care trebuie să organizeze în continuare activitățile de lectură, informare și documentare, dar e nevoie să accepte noi provocări. Bibliotecile trebuie să-și schimbe specializarea, să

devină un fel de moderatori în spațiul societății informaționale. Bibliotecile moderne trebuie să colecteze noile informații apărute în sistemul informării electronice, să le clasifice și să le transmită mai departe sub forma unor cunoștințe științific organizate și ușor de accesat. În viitorul apropiat vor apărea schimbări în cadrul proceselor de culegere, înregistrare, prelucrare și transmitere a informațiilor, în sensul modificării tehnicilor de indexare și utilizare a cunoștințelor și datelor.

Managementul colecțiilor de bibliotecă

Pornind de la criteriul rolului îndeplinit în bibliotecă, conducătorul departamentului de Completare a colecțiilor face parte din categoria managerilor de nivel mijlociu, adică din grupa liderilor care coordonează compartimentele de muncă mai complexe și concepe strategiile de îndeplinire a sarcinilor concrete ce revin secției, în conformitate cu obiectivele generale ale instituției publice. Acest birou poate fi descris ca un centru informațional a cărui activitate se axează pe managementul informațiilor. Serviciul de completare a colecțiilor constituie un punct de legătură între furnizorii și consumatorii de informații. De asemenea, aici se realizează conexiunea cu serviciile de relații cu publicul, obiectivul fundamental al acestui birou fiind înregistrarea și furnizarea către beneficiari a unui uriaș sistem de date și informații, în strânsă concordanță cu cererile comunității deservite.

Din această perspectivă, managementul dezvoltării și organizării colecțiilor, cunoscut în literatura de specialitate ca managementul catalogării, se bazează pe o serie de principii generale după care se ghidează activitatea de conducere a tuturor instituțiilor publice contemporane:

1. orientarea către o dezvoltare pe termen lung,
2. satisfacerea cerințelor clienților știind că strategia dezvoltării instituției este îndreptată spre beneficiari,

3. eliminarea suprasolicitării prin responsabilizarea echitabilă a angajaților,
4. stabilirea unor scopuri precise care să ghideze activitatea secției și să-i motiveze pe bibliotecari,
5. maximizarea fondurilor de publicații prin folosirea eficientă a resurselor alocate de la buget,
6. aplicarea unui management democratic prin implicarea angajaților în procesele de luare a deciziilor și în proiectele de soluționare a noilor probleme.

Susținătorii teoriei managementului democratic sunt de părere că o conducere eficientă este rezultatul implicării nemijlocite a liderului, care este obligat să acorde celor angajaților o anumită autonomie, astfel încât aceștia să poată participa la actul conducerii, obținând de la subordonați maximum de eficiență și responsabilitate. Orice lider al unui compartiment specific sferei instituțiilor publice, trebuie să știe cum să-și influențeze subalternii, trebuie să le arate care este obiectivul central al organizației și cum poate fi atins. Fiecare conducător al unui serviciu de bibliotecă trebuie să găsească modalități de îndeplinire a obiectivelor, pe termen lung și scurt, proprii secției, punând în practică planurile și proiectele stabilite în cadrul compartimentului unde își desfășoară activitatea. Nu contează mărimea compartimentului și numărul angajaților aflați în subordine, importantă este fermitatea cu care șeful de compartiment participă la eficientizarea muncii din bibliotecă.

În esență, problemele legate de managementul dezvoltării și catalogării colecțiilor sunt asemănătoare oricărui act de conducere axat pe:

1. planificarea,
2. organizarea,
3. conducerea,
4. controlul,
5. evaluarea activității.

Planificarea presupune elaborarea strategiilor de îmbunătățire a proceselor de achiziție, evidență, catalogare și organizare bibliografică efectuate de bibliotecari, din momentul intrării documentelor în bibliotecă până în clipa predării acestora la secțiile și filialele bibliotecii, cu scopul punerii documentelor la dispoziția utilizatorilor.

Organizarea constă în stabilirea principalelor procese de muncă necesare realizării ansamblului de obiective specifice secției, coroborată cu fixarea sarcinilor individuale, ce trebuie să conducă la obținerea unor rezultate concrete. Conducătorii secțiilor bibliotecii au libertatea de a formula obiective proprii departamentului pe care îl administrează și trebuie să le integreze în proiectul general de dezvoltare al organizației publice. Proiectul organizării și dezvoltării fiecărui serviciu din cadrul bibliotecii se supune obiectivului central al instituției referitor la necesitatea colectării unor informații relevante, conforme cu interesele de lectură, studiu, informare, educație și amuzament al beneficiarilor.

Conducerea se referă la capacitatea liderului de a avea o viziune generală asupra proceselor de muncă de la „Completarea colecțiilor”, de a pune în practică metodologiile specifice de achiziție, evidență, descriere, clasificare și cotare bibliografică, printr-o acțiune responsabilă, îndreptată în direcția materializării obiectivelor.

Evaluarea este procesul prin care liderul unui compartiment poate afla cât de bine își îndeplinesc subalternii sarcinile. Eficiența activității se testează prin control și evaluare. Cunoscând rezultatele muncii de achiziție, evidență și înregistrare catalografică a documentelor, angajații de la catalogare pot să-și îmbunătățească stilul de lucru și pot să se perfecționeze profesional.

Stabilirea coordonatelor activității manageriale desfășurate la secția de completare și organizare a colecțiilor trebuie să pornească de la înțelegerea bibliotecii ca organizație publică localizată în cadrul sectorului cultural. În calitate de organizație prestatoare de servicii culturale și informaționale, biblioteca se

distinge de instituțiile socio-culturale și de instituțiile administrative ale statului, prin faptul că adună, gestionează și transmite informații și nu funcționează în vederea realizării unui profit, ci este întotdeauna orientată spre satisfacerea necesităților de instruire și informare a unor categorii largi de solicitanți. Configurarea unei imagini cuprinzătoare asupra metodelor și tehnicilor manageriale aplicate în cadrul Serviciului de dezvoltare a colecțiilor devine posibilă în situația cunoașterii și aplicării, la scară corespunzătoare, a unor metode performante de management din sfera cărora se impun:

- managementul prin bugete,
- managementul prin obiective,
- managementul strategic,
- managementul resurselor umane,
- managementul inovării.

I. Managementul prin bugete este specific organizațiilor publice non-profit care își asigură resursele financiare din bugetul public, prin alocații periodice: anuale sau trimestriale. El vizează obținerea funcționalității organizației și a scopurilor pentru care a fost înființată prin folosirea eficientă a sprijinului public financiar, în așa fel, încât veniturile obținute de la bugetul de stat să poată fi folosite pe o durată cât mai lungă de timp. Îndeplinirea acestui obiectiv de importanță strategică devine posibilă dacă:

- programul de dezvoltare al bibliotecii a fost stabilit pe termen lung,
- biblioteca acționează în interesul public și își planifică strategia de dezvoltare în funcție de nevoile consumatorilor,
- resursele financiare sunt folosite pentru îmbunătățirea mijloacelor și modalităților de colectare, procesare și comunicare a informațiilor indiferent de forma sub care se prezintă ele.

Implementarea managementului prin bugete permite gestionarea resurselor financiare pe baza unui plan adecvat de

organizare a cheltuielilor, folosite în vederea punerii în practică a fiecărui obiectiv în parte. Gestionarea responsabilă a resurselor financiare presupune, acum ca și în trecut, stabilirea mărimii bugetelor individuale specifice fiecărei secții în funcție de numărul și tipul sarcinilor pe care le are de îndeplinit fiecare compartiment al bibliotecii.

II. Managementul prin obiective

Apariția managementului prin obiective este o consecință firească a promovării principiilor paradigmatică ale culturii organizaționale. La rândul său managementul culturii organizaționale pune accentul pe lucrul în echipă, pe implicarea personalului în activitățile instituției. Noul sistem managerial se bazează pe tehnica pașilor mărunți, pe eficientizarea relațiilor comunicaționale, pe participarea membrilor organizației la îndeplinirea unor obiective comune. Cu toate că, în general, obiectivele culturale sunt dificil de formulat, cunoașterea obiectivelor principale și secundare ale Bibliotecii Județene Mureș, trebuie cunoscute de toți angajații bibliotecii, pentru ca personalul instituției să știe care sunt exigențele generale ale conducătorului instituției. E nevoie de efortul comun al specialiștilor din secție și a conducătorului ei pentru îndeplinirea misiunii de a spori, de a organiza, a prelucra biblioteconomic colecții de cărți, publicații seriale, baze de date și materiale audio-vizuale necesare acoperirii intereselor de informare, cercetare, educație sau recreere ale comunității deservite de bibliotecari. Referitor la strategiile de dezvoltare ale bibliotecii publice identificăm elemente care o diferențiază de strategiile de conducere proprii organizațiilor culturale. Direcțiile de interes ale bibliotecii se îndreaptă spre trei obiective hotărâtoare:

- conținutul informațional al colecțiilor,
- serviciile către consumator,
- pregătirea profesională a personalului de specialitate.

Într-o exprimare sintetică, obiectivul central sub care se reunesc sarcinile concrete de achiziție, catalogare și cotare a documentelor proprii specialiștilor de la secția de “Evidența, prelucrarea și dezvoltarea colecțiilor” se referă la necesitatea colectării unor informații relevante, conforme cu interesele de lectură, studiu, amuzament și educație ale cititorilor, pe baza creșterii progresive a fondurilor de publicații ale bibliotecii. Fiecare secție a bibliotecii are dreptul, din perspectiva managementului obiectivelor, să-și formuleze propriile obiective, să le integreze în planul general de dezvoltare al bibliotecii.

Mai departe, sistemul de obiective cu caracter permanent cuprinde:

1. obiectivul depistării și colecționării unor categorii variate de documente atât din punctul de vedere al conținutului lor informațional, cât și al suportului material sau electronic al acestora,
2. obiectivul înregistrării bibliografice a documentelor,
3. obiectivul completării permanente bazei de date a bibliotecii, prin realizarea descrierilor bibliografice în format computerizat.

A conduce nu înseamnă doar a fixa obiective, procesul de conducere presupune găsirea unor metode eficiente a le duce la îndeplinire, plasându-le în contextul adecvat realizării lor. La originea programului de fixare a obiectivelor secției de Completare a colecțiilor stau două mari principii:

1) activitatea de dezvoltare a colecțiilor trebuie. astfel valorificată, încât să nu fie exclusă nici o categorie de cititori deoarece biblioteca județeană este o bibliotecă cu caracter școlar și universitar, tehnic și științific, beletristic și de divertisment

2) colecțiile bibliotecii publice au un caracter enciclopedic și servesc nevoilor de cultură, educație, informare și divertisment ale cetățenilor .

Formularea și inventarierea obiectivelor devine un lucru de mare preț, dacă idealurile sunt transpuse în fapte prin asigurarea condițiilor necesare desfășurării activităților specifice angajaților fiecărei secții și crearea unor circumstanțe organizaționale favorabile, care să faciliteze comunicarea și colaborarea dintre secțiile și filialele bibliotecii și să stimuleze, în cele din urmă, perfecționarea relațiilor bibliotecii cu marea majoritate a beneficiarilor ei. Nu pot fi obținute succese notabile decât atunci când acțiunile angajaților bibliotecii sunt întreprinse spre obiective precise, realizabile și măsurabile.

Obiectivul colectării, organizării și transmiterii materialelor purtătoare de informații către beneficiari va genera un ansamblu concret și complex de responsabilități specifice secției de Completare și organizare a colecțiilor. Modul în care această secție își îndeplinește sarcinile și își aduce contribuția la eforturile comune ale instituției - de satisfacere a aspirațiilor de lectură, documentare și informare specifice beneficiarilor - depinde de stăruința aplicării unui management adecvat.

În acest sens, liderul compartimentului de Completare a colecțiilor va fi întotdeauna o persoană, care să aibă o viziune generală asupra dezvoltării activităților de achiziție, evidență și catalogare, o persoană care să planifice activitatea secției pe care o coordonează, astfel încât să se ajungă, prin acțiunea responsabilă a tuturor membrilor acestui compartiment, la finalizarea procesului de materializare a obiectivelor. Managementul prin obiective poate fi folosit ca sistem de conducere eficientă a bibliotecilor publice deoarece serviciile furnizate beneficiarilor pot fi îmbunătățite prin formularea unor obiective clare, realiste care să permită obținerea unor rezultate concrete, care să aibă un rol motivațional pentru angajați.

Pe primul plan, în sistemul de sarcini al angajaților de la secția de Completare și dezvoltare a colecțiilor stă achiziționarea, organizarea noilor informații apărute în format tradițional (adică sub formă de cărți, reviste) și în format electronic (cd-uri, dvd-uri) în vederea asigurării accesului publicului la colecțiile bibliotecii. În aceste condiții bibliotecarii de la Completarea colecțiilor au

competența necesară pentru a îndeplini un ansamblu comun de sarcini care se referă la:

1. realizarea dezvoltării curente și retrospective a colecțiilor bibliotecii publice în paralel cu creșterea producției editoriale și în funcție de solicitările beneficiarilor,

2. efectuarea unor operații de luare în evidență a publicațiilor recent intrate în bibliotecă și tipărirea periodică a registrului de inventar pentru publicațiile monografice,

3. redactarea fișelor cu descrierea bibliografică a noilor documente achiziționate,

4. dezvoltarea și organizarea catalogului intern al bibliotecii și a altor instrumente de comunicare a colecțiilor,

5. aplicarea regulilor standardizate de clasificare a documentelor în vederea organizării cataloagelor de bibliotecă,

6. cotarea publicațiilor, cu scopul așezării corespunzătoare a cărților în depozitele bibliotecii,

7. constituirea și completarea curentă a bazei de date a bibliotecii

8. editarea proceselor verbale de predare-primire, pentru toate secțiile și filialele bibliotecii,

9. tipărirea Buletinului de cărți noi,

10. evaluarea colecțiilor bibliotecii în scopul eliminării acelor documente care nu mai servesc intereselor de informare, lectură și studiu ale beneficiarilor.

Persoanele aflate în posturi de conducere trebuie să-și asume responsabilitatea planificării activității în propriul compartiment de muncă și trebuie să conlucreze cu subordonații în vederea stabilirii planului general de îmbunătățire a activității specifice secției, deoarece atitudinea democratică și spiritul de colaborare reprezintă factori esențiali în încercările de stabilire a obiectivelor și în eforturile de organizare a activităților concrete desfășurate în cadrul secției.

Reformularea obiectivelor specifice managementului dezvoltării colecțiilor, spre exemplu, se referă la:

- lărgirea politicii de achiziții prin:
 - o depistarea și colecționarea de documente românești și străine
 - o păstrarea unui raport echitabil între publicațiile românești și maghiare
 - o direcționarea achiziției spre publicațiile electronice,
- identificarea unor noi furnizori și cumpărarea de publicații direct de la edituri,
- dezvoltarea catalogului electronic al bibliotecii,
- implicarea celorlalte secții în activitatea de achiziție folosind datele statistice privind interesele de lectură specifice clienților bibliotecii.

III. Managementul strategic este un proces continuu, conștientizat ca atare, ce presupune:

1. elaborarea tehnicilor de dezvoltare a colecțiilor în funcție de resursele financiare alocate în acest sens,
2. stabilirea planului de gestionare biblioteconomică a colecțiilor cu scopul satisfacerii intereselor beneficiarilor,
3. găsirea modalităților de evaluare a colecțiilor în vederea creșterii calității informative și științifice a colecțiilor.

Proiectarea strategiilor de organizare și dezvoltare a colecțiilor presupune constituirea listelor cu "ce avem de făcut". Strategia înseamnă elaborarea planurilor cu etapele de îndeplinire a lucrurilor presante, și indicarea punctelor slabe ale activității, cu găsirea soluțiilor necesare pentru a putea face unele îmbunătățiri. Dacă vrem să facem un pas înainte, trebuie rezolvăm problemele într-un mod planificat. Planificarea trebuie să reflecte viziunea comună a grupului asupra modalităților de îndeplinire a scopului urmărit și asupra consecințelor asumării unor responsabilități specifice.

Strategia dezvoltării proceselor de muncă desfășurate la biroul de completare trebuie să se raporteze la faptul că activitățile

de obținere și gestionare a colecțiilor bibliotecii sunt împărțite, potrivit denumirii acestui serviciu, mai puțin cunoscut utilizatorilor bibliotecii, în două mari sectoare:

- 1) Dezvoltarea colecțiilor,
- 2) Organizarea colecțiilor .

Managementul achizițiilor și managementul organizării colecțiilor vor fi întotdeauna tratate cu seriozitate și vor fi supuse unei consecvente analize științifice susținută de convingerea că dezvoltarea colecțiilor este un proces constant, care răspunde cu promptitudine cerințelor de informare ale beneficiarilor. Dacă tratăm informația ca pe un produs economic și privim instituția bibliotecară ca pe un furnizor cultural de informații, atunci activitatea de colectare a documentelor tipărite și audio-vizuale apare ca una din marile provocări ale managementului de bibliotecă.

În situația creșterii rapide a cererii de informații, dublată de scăderea bugetelor destinate cumpărării de carte, activitatea de achiziție a noilor documente trebuie tratată cu o reală seriozitate. Bibliotecarii responsabili cu dezvoltarea colecțiilor bibliotecii trebuie să-și desfășoare activitatea după un program bine conturat bazat pe următoarele puncte:

- cunoașterea situației fondurilor bugetare necesare acoperirii cheltuielilor cu achiziția de documente,

- fixarea structurii fondurilor tradiționale și a mecanismelor de organizare și distribuire a colecțiilor pe secții și filiale,

- stabilirea unei realiste politici de dezvoltare a colecțiilor,

- fixarea criteriilor de selectare a noutăților,

- organizarea eficientă a resurselor umane de la secția de Completare a colecțiilor, astfel încât, fiecare membru al secției să fie capabil să efectueze toate procedeele de evidență, descriere, clasificare și catalogare a documentelor achiziționate,

- cercetarea stucturii utilizatorilor prin aplicarea unor metode specifice de marketing și introspecție sociologică,

■ constituirea fondului de documente electronice al bibliotecii,

■ implementarea tehnologiilor informaționale în procesul de întregire a fondurilor de publicații,

■ orientarea achizițiilor către resursele electronice de pe piața de informații în vederea constituirii colecției virtuale a bibliotecii.

1).MANAGEMENTUL DEZVOLTĂRII COLECȚIILOR

Completarea colecțiilor se referă procesul de creștere și actualizare permanentă a fondurilor de publicații, în timp ce organizarea colecțiilor implică gestionarea bibliotecomonică a documentelor prin intermediul unor operațiuni de inventariere și prelucrare a informațiilor.

Elaborarea unui plan coerent de procurare a documentelor pentru bibliotecă se bazează pe respectarea unor principii generale de eficiență și pe o metodologie, desfășurată pe mai multe etape. Nu vor fi ignorate nici elementele de infrastructură bibliologică referitoare la condițiile de muncă oferite de conducerea instituției, nici spațiile de depozitare existente în bibliotecă. Atingerea scopului principal al proceselor de muncă desfășurate la această secție a bibliotecii, adică satisfacerea cerințelor informaționale ale comunității deservite, este condiționată de aplicarea următoarelor linii generale de activitate și evoluție:

- dezvoltarea colecțiilor trebuie să aibă un ritm permanent bazat pe deciziile profesionale ale angajaților, decizii ce nu vor intra sub nici o formă în perimetrul unor influențe politice, religioase, naționale sau financiare,

- îmbogățirea fondului de publicații trebuie să fie un proces dinamic ușor de ajustat în funcție de cerințele comunității deservite,

- caracterizat prin transparentă, orice program de dezvoltare a colecțiilor trebuie să promoveze idealul

interculturalității punând la dispoziția minorităților materiale editate în limbă maternă a acestora.

Liderul Secției de „Prelucrare” va stabili, împreună cu managerul Bibliotecii Județene Mureș și împreună cu membrii comisiei de achiziții, metodologia completării colecțiilor în funcție de recomandările din domeniul biblioteconomiei europene și va împărți activitățile specifice de achiziție de documente în mai multe etape:

- 1) etapa preliminară referitoare evaluarea și analiza colecțiilor tradiționale,
- 2) informarea bibliografică asupra producției editoriale,
- 3) selecția documentelor susceptibile de a fi achiziționate,
- 4) stabilirea contactelor cu furnizorii și comandarea documentelor,
- 5) primirea publicațiilor achiziționate,
- 6) eliminarea unor documente necorespunzătoare sub aspectul conținutului sau deteriorate fizic.

Conducerea și organizarea activităților de creștere curentă și retrospectivă a fondului de publicații poate avea la bază un proiect trimestrial sau anual de achiziții care să prevadă numărul corespunzător de documente românești și străine, ce ar trebui să întregască fondurile de documente ale bibliotecii, ar trebui să indice raportul dintre numărul documentelor apărute pe suport tradițional (cărți, periodice...) și numărul materialelor audio-vizuale. Activitatea de întregire a colecțiilor deținute de biblioteca noastră nu poate fi rodul unor decizii întâmplătoare. Managerul secției, unde se desfășoară achiziția de carte, are obligația de a respecta, împreună cu angajații săi, politica de achiziții a bibliotecii.

Principalele linii directoare care sigură profilul politicii de achiziții în această instituție publică se datorează:

- structurii enciclopedice a bibliotecii publice,
- dimensiunii fondurilor de informații gestionate de bibliotecă și puse la dispoziția publicului,
- schimbărilor înregistrate pe piața editorială,
- resurselor financiare destinate cumpărării de documente,
- interesului manifestat de clienții bibliotecii pentru anumite tipuri de informații.

Politica de achiziții este parte integrantă a planurilor de dezvoltare strategică a Serviciului de evidență, achiziții și prelucrare a colecțiilor. Politica de achiziții sprijină procesele decizionale privind procurarea de noi documente și informații. În cadrul unei organizații cu caracter deschis, ea este supusă unor permanente schimbări generate de:

- modificările intervenite în spațiul cultural, referitoare la orientarea interesului utilizatorilor spre informațiile din domeniul tehnicii și informaticii,
- transformarea societății dintr-o societate economică, într-una informațională
- apariția și dezvoltarea cu rapiditate extremă a domeniului tehnologic prin explozia tehnologiilor legate de lumea computerelor și a marilor rețele de calculatoare.¹⁸

Este necesar să acceptăm faptul că utilizatorii bibliotecii intervin în procesul de modelare al politicii de achiziții prin intermediul unor solicitări de lectură aflate într-un permanent flux de transformare și actualizare.

Bibliotecarii catalogatori sunt nevoiți să se familiarizeze cu metodele ultramoderne de procurare și gestionare a informațiilor, punând accentul pe obținerea și livrarea către clienții bibliotecii a documentelor în format electronic. Implementarea noilor

¹⁸ A se vedea: Gheorghe BULUȚĂ, Sultana, CRAIA, Victor, PETRESCU – “Biblioteca azi informare și comunicare”, Editura Bibliheca, Târgoviște, 2004, p.34

tehnologii și introducerea unor softuri de bibliotecă performante (cum este programul Alephino) fac parte din strategiile de dezvoltare a colecțiilor și influențează politica de achiziții prin orientarea interesului spre constituirea patrimoniului “virtual” al bibliotecii.

Punerea în evidență a diversității și complexității activităților de dezvoltare a colecțiilor poate fi realizată prin enumerarea metodelor de sporire a zestrei de informații deținute de bibliotecă:

- a) Achiziția curentă și retrospectivă de documente,
- b) Donațiile,
- c) Abonamentele pentru ziare, reviste și alte publicații periodice,
- d) Depozitul Legal,
- e) Schimbul interbibliotecar, național și internațional.

Managerul serviciului de evidență și catalogare se confruntă cu o serie de responsabilități importante. La nivelul acestui sector al bibliotecii se formulează planurile trimestriale de creștere a colecțiilor, se implementează zilnic tehnicile de organizare a colecțiilor, în scopul acoperirii cererii de pe piața editorială. Fără prea mari eforturi umane și financiare, conducătorul de la “prelucrare” trebuie să organizeze activitatea în așa fel încât creșterea colecțiilor să se realizeze în strânsă concordanță cu diversificarea serviciilor oferite beneficiarilor. Capacitatea de transmitere a unor informații utile cetățenilor depinde de determinarea corectă a nevoilor tuturor categoriilor de cititori.

În acest sens, nu bun organizator va crea condițiile aplicării principiilor managementului comunicării și va face schimb de competențe cu bibliotecarii de la serviciul de relații cu publicul. Pentru angajații care lucrează în instituții publice, deschise, receptive la schimbare, comunicarea pe orizontală cu secțiile de la relațiile cu publicul devine o condiție necesară în vederea selectării și furnizării unor informații conforme cu nivelurile de așteptare specifice beneficiarilor. În stabilirea principiilor directoare ale

politicii de achiziții accentul se va pune pe necesitatea satisfacerii nevoilor de informare, documentare studiu și recreere ale cetățenilor.

Cu toate că nu intră în contact cu cititorii, bibliotecarii de la achiziții trebuie să obțină date privind natura informațiilor solicitate de beneficiari. Abilitatea bibliotecii publice de a răspunde pozitiv la exigențele de studiu ale cetățenilor depinde de capacitatea bibliotecarilor de la secția de dezvoltare a colecțiilor de a selecta și prelucra informații corespunzătoare nivelului de expectanță specific clienților bibliotecii. Lucrătorii de la completare sunt nevoiți să vină în întâmpinarea utilizatorilor, oferindu-le informații variate, obiective și credibile în conformitate cu semnalele ce vin din partea clienților. În acest sens, de o reală valoare este colaborarea directă între diferitele compartimente din bibliotecă. Persoanele care intră în contact cu cititorii dispun de mijloace specializate (statistici întocmite cu profesionalism) pentru a stabili în ce direcție se îndreaptă aspirațiile intelectuale ale cititorilor. Rezultatele sondajelor și statisticilor realizate de personalul de la secțiile de împrumut vor fi comunicate liderului de la Completarea colecțiilor. Acesta din urmă va stabili, sub îndrumarea directă a conducerii bibliotecii, politica achizițiilor, pentru fiecare perioadă calendaristică, în funcție de structura profesională și structura pe vârste a beneficiarilor și, bineînțeles în funcție de resursele financiare existente la momentul respectiv. Dacă, spre exemplu, statisticile demonstrează că principala grupă de utilizatori ai bibliotecii sunt copiii și adolescenții dezvoltarea colecțiilor se va orienta spre colectarea și transmiterea prioritară a informațiilor destinate studiului și educației. Nu trebuie neglijate, pe de altă parte, achizițiile din domeniul cercetării și al informării academice, achiziții dictate de tendința actuală a bibliotecilor publice de a pătrunde în mediul universitar.

Proiectele de creștere a colecțiilor se întocmesc întotdeauna în funcție de solicitările beneficiarilor. Se obține o diversificare a ofertei de informații prin atragerea în circuitul lecturii a unor documente din toate domeniile cunoașterii și

practicii umane. Colectivul de angajați de la achiziție și catalogare va contribui, astfel, la îmbunătățirea imaginii instituției, aducând în bibliotecă exact ceea ce doresc să citească beneficiarii. Stabilirea (prin metode sociologice și proceduri specifice marketingului de bibliotecă) a limitelor expectanței socio-culturale a populației poate determina o reorientare a managementului achizițiilor în raport cu mobilitatea dezideratelor utilizatorilor.

Proiectată ca bibliotecă publică de tip enciclopedic, Biblioteca Județeană Mureș își alimentează fondurile cu informații variate care reflectă orizontul cultural și științific al societății contemporane. Astăzi, biblioteca publică devine un gestionar specializat de informații. Strângerea noilor informații și metamorfozarea lor în produse de informare și delectare intelectuală constituie sarcina de bază a serviciului de completare a colecțiilor.

Repet, exercitarea funcției de dezvoltare a colecțiilor nu se realizează la întâmplare. Strategia achizițiilor de documente pentru bibliotecă este întotdeauna susținută de o politică de achiziții bine fundamentată. Elaborarea unei politici de achiziție eficiente este o condiție importantă a asigurării eficienței muncii desfășurate la acest serviciu intern al bibliotecii.

Atingerea scopurilor managementului achizițiilor debinde de elaborarea unei politici de achiziții inteligent formulate, care să cuprindă mai multe tipuri de prevederi:

- prevederi referitoare la folosirea eficientă a resurselor financiare,
- prevederi privind funcționarea compartimentului și împărțirea sarcinilor tuturor membrilor secției respective,
- prevederi cu privire la gestionarea fondurilor de documente noi achiziționate, în așa fel, încât să permită accesul egal al utilizatorilor la toate disciplinele cunoașterii și practicii umane.

Politica de achiziții este parte integrantă a planurilor strategice de dezvoltare a bibliotecii. Respectarea principiilor

politicii de achiziții canalizează producția decizională spre stabilirea și realizarea obiectivelor viitoare și sarcinilor specifice de completare curentă și retrospectivă a colecțiilor.

Planificarea permite funcționarea coerentă și uniformă a operațiunilor specializate desfășurate la compartimentul de organizare și completare a colecțiilor. În general, elaborarea proiectului de achiziții pentru bibliotecă are drept scop îmbogățirea continuă a colecțiilor gestionate cu documente românești și străine apărute, fie pe suport tradițional (cărți, documente seriale), fie pe suporturi electronice (CD-uri, Ebook-uri) și se realizează în funcție de coordonatele generale ale activității de achiziție:

- păstrarea structurii enciclopedice a noilor colecții,
- colaborarea cu secțiile de la relații cu publicul pentru a menține un echilibru între cererea și oferta de carte,
- diversificarea ofertei de informații puse la dispoziția clienților bibliotecii,
- selectarea informațiilor valoroase sub aspectul conținutului și al gradului lor de interes și actualitate.

Pentru a fi un bun organizator al colecțiilor, conducătorul Secției de completare este obligat să respecte regulile de achiziționare a noilor documente și să conceapă planul de achiziții în funcție de:

- resursele financiare existente
- fondul de carte deja constituit
- cerințele de informare și documentare ale beneficiarilor.

Problema finanțării Bibliotecii Județene Mureș trebuie soluționată de Consiliul Județean Mureș. Ideal ar fi ca mijloacele financiare alocate în urma deciziilor consiliului județului Mureș să crească în mod direct proporțional cu ritmul creșterii prețurilor cărților și al prețului abonamentelor pentru periodice. Statisticile demonstrează că valoarea comercială a documentelor crește

continuu. Bibliotecarii nu mai pot achiziționa tot ce apare pe piața editorială (așa cum se proceda în perioada anterioară anilor 90, când bibliotecile județene își permiteau să cumpere 90-95% din producția curentă de carte). În acest context, dezvoltarea echilibrată a managementului achizițiilor presupune găsirea unor soluții viabile referitoare la modalitățile de cheltuire a fondurilor bugetare, astfel încât volumul și structura achizițiilor să fie compatibile cu solicitările clienților bibliotecii.

Chiar dacă nu se poate stabili cu precizie câte documente dintr-un anumit domeniu să fie achiziționate într-o perioadă strictă de timp, persoana responsabilă cu achizițiile poate cunoaște, prin intermediul sondajelor de marketing, ce anume doresc să citească beneficiarii. De pe această poziție, mișcându-se în granițele unui buget restrâns, se va lua hotărârea sacrificării unor domenii ale cunoașterii în favoarea achiziționării documentelor și a informațiilor solicitate mai des.

Decizii ferme trebuie luate în legătură cu selectarea editurilor și a furnizorilor de documente. Opțiunea pentru un anumit “producător” sau distribuitor de carte diferă în funcție de serviciile oferite. După parcurgerea cataloagelor și ofertelor editoriale sunt apelate acele edituri care:

- oferă posibilitatea efectuării de precomenzi înaintând bibliotecii oferte rigurose întocmite,
- sunt de acord cu condițiile de onorare a facturilor, impuse de bibliotecă,
- acordă bonusuri și efectuează reduceri de preț,
- trimit fără întârziere produsele solicitate .

Pornind de la principiile biblioteconomice moderne, conducătorul secției de Completare a colecțiilor are obligația de a fi la curent cu noile apariții de pe piața editorială și trebuie să desfășoare o activitate de cercetare în vederea identificării și colecționării informațiilor valoroase. Pe de altă parte, realizarea unei colecții valoroase și actuale debinde de calitatea relațiilor cu

partenerii implicați în comerțul cu cartea dar și de acțiunile de informare bibliografică în privința producției editoriale a acestora.

Din perspectiva unei abordări calitative a managementului achizițiilor, selecția de carte se realizează pe baza unor criterii precum:

- editura care tipărește cartea,
- noutatea conținutului informațional al documentelor,
- interesul pe care îl poate reprezenta pentru diferitele categorii de beneficiari,
- valoarea bibliofilă a documentelor,
- înfățișarea și caracteristicile lor fizice,
- raportul cu fondurile tradiționale și gradul de integrare în structura colecțiilor bibliotecii.

În cazul unei abordări cantitative a achizițiilor apare necesitatea respectării „sugestilor” legislative, referitoare la localitățile mari, privind necesitatea sporirii anuale a fondului de documente cu câte un document pentru fiecare al 10-lea locuitor.

Procesul de întregire și actualizare a fondurilor de documente deținute de bibliotecă pornește de la o atentă prospectare a pieței editoriale. Selecția produselor editoriale, care urmează să se intergeze patrimoniului tradițional de documente, trebuie să respecte anumite reguli, percepute ca elemente importante ale politicii de achiziții. Planul de dezvoltare a colecțiilor include un regulament al cumpărării de documente, în care se fac referiri la:

- profilul enciclopedic al bibliotecii,
- schimbările petrecute pe piața editorială în privința supraproducției editoriale și a creșterii nemăsurate a prețurilor cărților, abonamentelor și a documentelor electronice,
- dimensiunile bibliotecii și posibilitățile de depozitare,
- mărimea bugetului folosit pentru cumpărarea de documente,

- solitările beneficiarilor pentru satisfacerea intereselor lor informaționale și documentare.

a) **Cumpărarea de cărți** sau documente electronice de la diferiți furnizori este principala modalitate de completare a zestrei de informații existente în bibliotecă. În condițiile în care ne confruntăm cu asupra dimensionarea sferei de informații, selectarea datelor utile cetățenilor, care beneficiază de serviciile bibliotecii, devine o etapă importantă a operațiilor de sporire a colecțiilor. Activitatea de achiziții se distinge de ansamblul proceselor de muncă desfășurate la compartimentul de dezvoltare și organizare a colecțiilor, prin faptul că se integrază în strategiile de întâmpinare, referitoare la relațiile de parteneriat cu toate categoriile de beneficiari. Experiența biblioteconomică a demonstrat că toate deciziile luate pe parcursul acestei activități sunt formulate în scopul satisfacerii cererilor de informare, studiu, documentare și recreere formulate de beneficiari. Rezultate remarcabile în domeniul achizițiilor se pot obține dacă planul de completare a colecțiilor este stabilit în scopul atingerii nivelului de expectanță al cetățenilor și respectării principiului echității cognitive între toate domeniile cunoașterii umane. Acest principiu se referă la necesitatea achiziționării de documente monografice, de seriale și materiale audio-vizuale din toate disciplinele și domeniile culturii și civilizației umane.

De asemenea, este obligatorie delimitarea semnificațiilor specifice unor termeni cu o largă răspândire în spațiul terminologic al managementului achizițiilor de bibliotecă, unde se vehiculează noțiuni ca: achiziția documentelor, politica de achiziții, plan de achiziții și altele. Dacă achiziția se referă la activitatea de creștere a colecțiilor în funcție de obiectivele și strategia generală de dezvoltare a bibliotecii, politica de achiziții se referă la o întreagă ideologie care afectează deciziile de achiziționare a documentelor, în vederea dezvoltării și actualizării colecțiilor.

b) Nu este suficient ca biblioteca să-și actualizeze fondul de documente doar prin intermediul achizițiilor directe de la diferite edituri sau furnizori. Un loc aparte trebuie acordat **donățiilor**. Documentele monografice și cele seriale sau materialele audio vizuale, care intră în categoria donațiilor, trebuie atent selectate de membrii comisiei de achiziții, care vor stabili numărul și tipul documentelor acceptate cu titlu de donație, întrucât respectă principiile generale ale politicii de achiziții.

c) **Întocmirea abonamentelor** este, asemenea procesului de cumpărare de documente monografice, o activitate supusă schimbării și subordonată politicii de achiziții a bibliotecii. Un rol hotărâtor, în acest sens, îl au schimbările intervenite pe piața producătorilor și distribuitorilor de ziare, reviste și de alte documente seriale. Apar schimbări și în privința dezideratelor clienților care își modifică permanent sfera de interes în privința revistelor și ziarelor care fac obiectul activităților de instruire și documentare.

d) Constituirea **fondului de depozit legal** al bibliotecii are la bază un act legislativ, specific legislației de bibliotecă. Legea depozitului legal stabilește regulile de constituire și organizare a unor colecții de publicații monografice, publicații seriale, documente în format electronic sau materiale audio-vizuale colectate cu scopul conservării și îmbogățirii patrimoniului informațional al regiunii în care funcționează biblioteca. Formarea și întreținerea unor relații parteneriale eficiente cu editurile și tipografiile din județul Mureș joacă un rol important în procesul respectării legii depozitului legal. Editorii și producătorii de carte pot fi impulsionați să respecte prevederile acestei legi numai prin stimularea, de către angajații de la secția de Bibliografie locală, a relațiilor de colaborare cu toate editurile mureșene.

e) Persoanele responsabile cu achiziția de documente trebuie să manifeste reflexivitate și în privința raporturilor cu

celelalte biblioteci, din sistemul bibliotecilor românești, în scopul dezvoltării **schimbului interbibliotecar**. Ar fi util, de asemenea, să dăm contur primelor forme de schimb interbibliotecar internațional, luând decizia inițierii unor raporturi de colaborare cu biblioteci din străinătate.

2) MANAGEMENTUL ORGANIZĂRII COLECȚIILOR

În situația în care funcțiile bibliotecii publice se modifică și se diversifică permanent, această organizație publică trebuie să devină un spațiu al interferențelor umane, o uriașă metropolă de informații. Informația slujește, astăzi, apropierii dintre oameni, important nu mai este numărul volumelor puse la dispoziția utilizatorilor, prioritar devine obiectivul asigurării accesului populației la o rețea cât mai vastă de informații. Dezvoltarea unor noi tehnici de procesare și transmitere a datelor, prin intermediul unor imense rețele de calculatoare, a făcut necesară redefinirea funcțiilor bibliotecii și reorientarea intereselor bibliotecarilor spre colectarea, prelucrarea și organizarea informației. Suntem martorii unui proces de dezvoltare și reevaluare a meseriei de bibliotecar. Rolul bibliotecii în societatea contemporană se îmbogățește cu noi aspecte: bibliotecarul nu mai este un simplu colecționar de cărți, care strânge și asigură accesul la anumite documente, el devine un manager performant al uzinei universale de informații.

Completarea colecțiilor apare ca o activitate ritmică și coordonată, specifică bibliotecarilor care contribuie la procesul de actualizare a fondului bibliotecii. Volumul creșterii colecțiilor este determinat de condițiile de stocare, prelucrare și valorificare a documentelor, pe care le oferă fiecare instituție bibliotecară în parte. În contextul actual, fiecare membru al secției de prelucrare biblioteconomică a colecțiilor trebuie să cunoască întregul ansamblu de proceduri privitoare la:

- evidența,
- descrierea bibliografică,
- clasificarea,

- cotearea și catalogarea noilor publicații achiziționate de bibliotecă.

Fiecare angajat al acestui compartiment specializat al bibliotecii trebuie să aibă o bază teoretică solidă, o experiență practică îndelungată pentru a cunoaște și parcurge etapele administrării documentelor, începând cu operațiunile de primire și verificare a stocurilor proaspăt intrate în bibliotecă, trecând la operațiunile de înregistrare informatizată a publicațiilor, continuând cu aplicarea metodologiei de descriere și clasificare biblioteconomică și ajungând la procedurile de predare a documentelor la secțiile și filialele bibliotecii, în scopul depozitării lor și introducerii noutăților în circuitul lecturii publice.

a) Evidența publicațiilor se referă la totalitatea operațiilor de înregistrare a documentelor achiziționate și implică două procese aflate în strânsă conexiune: evidența globală și evidența individuală a publicațiilor. Evidența cărților, a publicațiilor periodice și a materialelor audio vizuale se realizează în conformitate cu regulile stabilite la nivel național în cadrul sistemului legislativ de bibliotecă. Doar prin respectarea reglementărilor legislative devine posibilă gestionarea corectă a documentelor. Consemnarea, datelor cantitative și a datelor valorice specifice fiecărui stoc de documente, în registrul de mișcare a fondurilor și în registrul inventar oferă, pe de o parte, posibilitatea identificării fiecărui document aflat în gestiunea bibliotecii, pe de altă parte, conferă posibilitatea întocmirii de statistici privind mărimea, structura și dinamica fondurilor.

Management colecțiilor privește instituția bibliotecară ca pe un organism viu. Deciziile luate cu scopul creșterii cantitative și calitative a documentelor - ce vor constitui fondul de informații al bibliotecii - trebuie strâns corelate cu hotărârile privind reevaluarea și restructurarea colecțiilor tradiționale. Noul concept de management dinamic se aplică și în cazul administrării colecțiilor. În același timp are loc îmbinarea judicioasă a hotărârilor privitoare la creșterea colecțiilor cu deciziile privind

înlăturarea documentelor perimate sub aspect formal sau informațional. Revizuirea colecțiilor din bibliotecă trebuie să se realizeze, în condiții legislației naționale pentru biblioteci, după un program regulat de retragere a documentelor din circulație: prin casarea documentelor necorespunzătoare sau prin depozitarea lor pasivă. Trebuie menționat că instituțiile progresiste preferă depozitele pasive în locul eliminărilor totale.

Eforturile coordonate a bibliotecarilor catalogatori de a realiza o bună organizare a documentelor se află sub incidența unor factori importanți precum:

- mărimea și structura colecțiilor tradiționale,
- ritmicitatea completării colecțiilor,
- implementarea unor reguli clare de organizare a colecțiilor și unui sistem precis de clasificare și cotare a publicațiilor,

- cunoașterea și aplicarea exactă a metodelor și regulilor naționale și internaționale de descriere bibliografică a documentelor în funcție de tipul acestora și suportul editării lor.

În funcție de dimensiunea lor, de spațiul pus la dispoziție și de numărul personalului responsabil cu comunicarea colecțiilor, fondurile de documente ale bibliotecii se pot împărți în două mari grupe:

- colecții uzuale, prezente în secțiile și filialele care asigură accesul liber la raft
- colecțiile speciale, împărțite în două clase:
 - colecțiile de bază ale sălii de lectură
 - colecțiile de referințe.

b) Organizarea colecțiilor de documente, alt fel spus, **managementul catalogării**, se realizează pe baza a două tipuri de sisteme de cotare a documentelor:

- cotarea sistematico-alfabetică: colecțiile de documente care intră în circuitul publicațiilor destinate accesului liber

la raft sunt organizate după conținut pe baza cotei sistematico-alfabetice

- cota topografică: documentele păstrate în depozitele sălii de lectură sunt ordonate potrivit cotei de format

În general, specialiștii recomandă ca într-o bibliotecă publică cu caracter enciclopedic, asemenea Bibliotecii Județene Mureș, aproximativ $\frac{3}{4}$ din colecțiile deținute de bibliotecă să fie astfel organizate încât să satisfacă cerințele accesului liber la raft. Colecțiile de publicații cu un statut special, cum sunt colecțiile sălii de lectură, colecțiile destinate informării bibliografice, colecțiile care formează fondul de referințe al bibliotecii, pot fi consultate doar în incinta secțiilor bibliotecii.

Scopul folosirii unui sistem concret de cota, este unul singur, și se referă la posibilitatea identificării și regăsirii fiecărui document aflat în depozitele bibliotecii. Aceasta înseamnă că fiecare document din bibliotecă poate fi identificat printr-un număr de inventar unic, o cotă unică și o descriere bibliografică irepetabilă.

c) Procedeele specifice de catalogare se bazează pe norme stricte, standardizate internațional de descriere bibliografică și indexare a documentelor. Desfășurarea acestor activități are la bază anumite obiective catalografice pe baza cărora este organizată munca din acest sector al bibliotecii. Formularea obiectivelor va scoate în evidență efortul bibliotecarilor catalogatori de a menține o numită armonie între utilizarea metodelor tradiționale de prelucrare catalografică și exploatarea instrumentelor progresiste care oferă posibilitatea administrării informatizate a noilor colecții de documente.

Dintre obiectivele de natură catalografică se va pune accentul pe:

- continuarea întocmirii unor descrieri computerizate pentru toate publicațiile intrate în gestiunea bibliotecii și renunțarea la fișele manuscrise,

- completarea catalogului intern al bibliotecii și îmbogățirea bazei de date a instituției prin introducerea curentă și retrospectivă a informațiilor cuprinse în descrierea bibliografică a cărților și CD-urilor
- redactarea trimestrială a “Buletinului de cărți noi” al bibliotecii
- executarea eficientă a operațiunilor de clasificare și cotare a publicațiilor, astfel încât utilizatorii să poată accesa fără dificultate informațiile, iar bibliotecarii de la “relațiile cu publicul” să-și organizeze în mod adecvat colecțiile gestionate pentru o mai bună așezare pe raft a cărților și pentru regăsirea rapidă a documentelor solicitate de beneficiari.

Obținerea unor rezultate valoroase în practica descrierii bibliografice depinde de respectarea unui ansamblu de principii generale de catalogare. Aplicarea cu consecvență a normelor de catalogare, în cazul oricărui tip de document de bibliotecă, devine o condiție importantă pentru menținerea uniformității descrierilor bibliografice.

Structura descrierii bibliografice poate părea, la prima vedere, încărcată, dar, în cadrul ei, sunt sintetizate toate elementele necesare caracterizării și identificării oricărui tip de document, indiferent de suportul pe care este editat. Schema generală de catalogare, are un caracter unitar și rezolvă cu suplețe o serie de probleme catalografice generate în primul rând de varietatea extraordinară a publicațiilor existente într-o bibliotecă.

Catalogatorul nu are dreptul să aleagă la întâmplare datele ce compun descrierea bibliografică: înregistrarea catalografică a unui document sau a unei informații este rezultatul unei munci intelectuale de mare responsabilitate care presupune cunoașterea și aplicarea unor reguli stricte de catalogare. Fuzionarea acestora în plan schematic, a dat naștere unei unei scheme acceptată la nivel internațional, cunoscută sub denumirea de International Standard Bibliographic Description sau descrierea ISBD. Bibliotecarii viitorului, considerați specialiști în informație, sunt

experții care colectează și transmit informații iar descrierea ISBD reprezintă un instrument tradițional de stocare a informațiilor în mod organizat și cu un scop precis. Dispunând de un cadru normativ adecvat¹⁹, catalogatorii trebuie să aibă competența necesară pentru a rezolva o serie de probleme concrete ivite pe parcursul activității de elaborare a înregistrărilor bibliografice, manuscrise și computerizate. Obținerea unor rezultate competente în privința întocmirii fișelor cu descrierea bibliografică a publicațiilor monografice este dependentă de aplicarea unei metodologii internaționale referitoare la normele ISBD. În procesul de alcătuire a fișei matcă, bibliotecarul este nevoit să manipuleze informațiile înscrise pe pagina de titlu a cărții, în așa fel încât să fie respectată ordinea de înscriere pe fișă a zonelor bibliografice specifice.

Pe scurt, orice înregistrare catalografică este formată din:

- descrierea bibliografică a publicației, formată prin însumarea sistematică a tuturor informațiilor bibliografice necesare identificării documentului,
- stabilirea elementelor de acces în cataloage:
 - vedetele uniforme, principale și secundare
 - indicii de clasificare,
 - alcătuirea cotelor:
 - sistematico-alfabetică
 - topografică.

Optimizarea activităților de redactare a notițelor cu descrierea bibliografică a documentelor depinde de stabilirea și respectarea unor principii generale și particulare de catalogare. În linii mari, scopul catalogării este alcătuirea și actualizarea sistemului de cataloage al bibliotecii și constituirea unor căi diverse de regăsire a publicațiilor care formează colecțiile

¹⁹ A se vedea STAS 12629/1-1998
STAS 12629/2-1998

bibliotecii. Atingerea scopului, anterior menționat, devine posibilă prin respectarea regulilor generale de catalogare sugerate de tratatele și manualele de specialitate.

d) O altă etapă extrem de valoroasă a prelucrării bibliografice este **clasificarea biblioteconomică** a publicațiilor tipărite și a materialelor audio-vizuale. Bibliotecarii catalogatori trebuie să-și formeze o serie de deprinderi de indexare și clasificare a documentelor. Liderul secției de catalogare este nevoit să prolifereze, în cadrul compartimentului pe care îl îndrumă, convingerea că performanțe pe tărâmul clasificării de bibliotecă nu se pot obține decât atunci când instrumentele cu care se lucrează, în principal tablele CZU, sunt corect valorificate și permanent actualizate. Calitatea activităților de ordonare și organizare a documentelor, respectiv a informațiilor, este influențată în mod nemijlocit de cunoașterea metodei de clasificare - stabilită la nivel internațional și adaptată cerințelor biblioteconomice românești – și de însușirea corectă a definiției clasificării. Literatura de specialitate este categorică în privința eficacității acestui sistem de clasificare bazat pe trei caracteristici esențiale:

1. caracteristici funcționale (ce permit acoperirea nevoilor de organizare regăsire a documentelor în funcție de subiectul lor)
2. caracteristici structurale (care decurg din respectarea principiului logic al subordonării indicilor, și noțiunilor corespunzătoare lor, de la general la particular)
3. caracteristici organizatorice (care decurg din imperativul pragmatic de aranjare a documentelor după criteriul tematicii).

Aplicarea sistemului CZU este o chestiune practică, ea devine eficientă cu condiția respectării unor imperative metodologice riguroase referitoare la:

- consultarea indexului alfabetic
- parcurgerea tabelelor cu indicii principali și secundari
- stabilirea semnelor de conexiune și aplicarea legilor de compunere a indicilor.

Procesul de clasificare este rodul unor investigații intelectuale caracterizate printr-un grad înalt de abstractizare și codificare, realizat cu scopul gestionării și comunicării informațiilor, ce fac parte din structura “celulară” a colecțiilor de bibliotecă.

Din perspectiva științei conducerii, liderul secției de prelucrare, stabilește, în comun acord cu grupul de bibliotecari cu care lucrează, principiile generale și particulare care guvernează activitatea de clasificare. Fiecare bibliotecă publică își fixează un sistem de reguli de clasificare referitoare la:

Cunoșterea punctelor de sprijin ale sistemului CZU și aplicarea corectă a metodologiei clasificării zecimale, care cuprinde mecanismele de selectare, prelucrare, ierarhizare și regăsire a informațiilor și noțiunilor indexate,

- Integrearea noilor indici CZU în structura tradițională a catologelor sistematice ale bibliotecii,
- Necesitatea compunerii unor coduri de indexare clare, care să sprijine procesul de organizare a colecțiilor și să fie adaptabile la automatizare,
- Elaborarea unor clasificări funcționale, care să dezvăluie conținutul enciclopedic al colecțiilor bibliotecii,
- Constituirea unor indici de CZU operaționali, care să răspundă imperativelor practice de ordonare a documentelor după conținut.

Se solicită o atenție deosebită din partea specialistului, care realizează clasificarea, în sensul că indicii de clasificare nu trebuie să depășească aria de cuprindere a subiectului, dar trebuie să oglindească cea mai mare parte a aspectelor tratării tematice a documentului clasificat. În sens contrar, în procesul clasificării bibliotecarul pierde mult din obiectivitate. Capacitatea specialistului în clasificare de a furniza informații corecte cu

privire la conținutul ideatic al unui document depinde de decizia de a renunța la un indice de clasificare în favoarea altuia și de preocuparea privind evitarea producerii unor clasificări inutile. Mai mult decât atât, clasificatorul trebuie să facă față presiunii informaționale, să se acomodeze cu apariția frecventă unor noi noțiuni, pe care trebuie să le recepteze și să le includă în sistemul familiar de indici. În acest scop este obligat să construiască noi clasificări, prin transferări de la un indice la altul, de la o clasă CZU, la alta, fără a pune în pericol prelucrarea noilor informații.

III. MANAGEMENTUL RESURSELOR UMANE

Bibliotecari catalogatori formează o categorie aparte din grupa personalului specializat al bibliotecii. Complexitatea activităților desfășurate la secția de prelucrare, dificultatea operațiunilor de completare, evidență, catalogare și clasificare impun ca ocupanții postului de catalogator să-ți formeze și să-și dezvolte anumite capacități specifice:

- capacitatea de identificare și selectare a informațiilor valoroase care ar putea fi utile clienților bibliotecii,
- capacitatea de a redacta în chip concis și cu acuratețe descrierile bibliografice, corespunzătoare documentelor menite să intre în gestiunea bibliotecii,
- capacitatea de indexare a publicațiilor pe baza unei vaste deschideri culturale, care să cuprindă cunoștințe generale din toate domeniile științei, artei, tehnicii și culturii,
- capacitatea de a comunica eficient cu membrii organizației publice coroborată cu talentul întreținerii unor relații profesionale de succes cu furnizorii de carte și cu posibili donatori de publicații,
- manifestarea unui spirit inovator exprimat prin implicarea bibliotecarilor în acțiunile de informatizare a bibliotecii

și încercările de utilizare a unor softuri de bibliotecă tot mai performante.²⁰

Se poate observa că, numai prin antrenarea simultană a tuturor capacităților necesare efectuării operațiilor specifice postului de catalogator și numai prin rezolvarea unor probleme concrete din sectorul managementului dezvoltării și administrării fondurilor de publicații, bibliotecarii pot trece la îndeplinirea obiectivelor permanente și pe termen lung ale secției căreia îi aparțin. De asemenea, ei pot participa în chip nemijlocit la implementarea planurilor de acțiune și la respectarea direcțiilor de dezvoltare ale Secției de achiziție, evidență și organizare a colecțiilor.

O formă accesibilă de enumerare a responsabilităților ce revin angajaților de la serviciul de organizare a colecțiilor este prezentarea fișei postului. În general, fișa postului conține descrierea schematică a atribuțiilor principale pe care trebuie să le îndeplinească specialiștii de la achiziție și catalogare.²¹ Schema cu descrierea sarcinilor proprii specialiștilor în catalogare trebuie să sugereze ansamblul de cunoștințe auxiliare de care depinde formarea și dezvoltarea abilităților de administrare biblioteconomică a colecțiilor. În esență, constituirea unei experiențe teoretice și practice în domeniul științelor catalogării și informării bibliografice se bazează pe:

- cunoașterea noilor reguli de catalogare potrivit schemei ISBD(G),
- cunoașterea terminologiei folosite în descrierea bibliografică,
- abilități de folosire a lucrărilor de referință în scopul elaborării vedetelor de uniforme pentru autor persoană fizică și autor colectiv,

²⁰ cu referire la programul de bibliotecă Alephino

²¹ A se vedea „ANEXA”

- cunoașterea structurii sistemului de clasificare zecimală CZU și aplicarea regulilor internaționale de indexare a documentelor,

- însușirea metodologiei de căutare și editate în cadrul sistemului automat de bibliotecă bazat, pe programul Alephino creat pentru biblioteci,

- însușirea unor temenice informații teoretice și a unei solide experiențe practice necesare pentru a sesiza diferențele existente între principiile teoretice și modalitățile concrete de aplicare a lor în activitatea zilnică de catalogare.

Revenind la fișa postului, menționăm că aceasta poate reprezenta pentru conducătorul unei secții baza obiectivă de evaluare a performanțelor profesionale ale angajaților cu care stabilește relații de subordonare. Administratorul secției de dezvoltare a colecțiilor este obligat să participe în mod direct la realizarea sarcinilor comune ale secției. În plus, de la el se așteaptă:

1) să cunoască structura și profilul colecțiilor de bibliotecă,
2) să elaboreze, de comun acord cu managerul bibliotecii și membrii cominiei de achiziții, planurile de sporire a documentelor, datelor și informațiilor deținute de bibliotecă,

3) să organizeze activitățile specifice de prelucrare biblioteconomică, în condițiile asigurării unui climat de muncă favorabil competenței și colaborării dintre membrii secției,

4) să fie atent la corecta îndeplinire a fazelor de lucru solicitate de procesele de completare și administrare a fondurilor de bibliotecă,

5) să colaboreze cu șefii celorlalte compartimente și birouri, în vederea realizării planurilor comune de organizare și dezvoltare a activităților de bibliotecă,

6) să analizeze modalitățile în care serviciul de evidență și dezvoltare a colecțiilor participă la punerea în practică a obiectivelor secției,

7) să redacteze și să susțină prelegeri la întâlnirile de perfecționare profesională.

Rezultate remarcabile în domeniul coordonării proceselor de îmbogățire și administrare a patrimoniului informațional al bibliotecii au acei lideri, care pe lângă multiplele cunoștințe de biblioteconomie și management, își formează o viziune prospectivă și manifestă deschidere spre îmbunătățirea relațiilor profesionale și colegiale cu toate secțiile și filialele bibliotecii. Abilitatea de a comunica și întreține relații cu ceilalți poate fi completată cu o eficientă capacitate de evaluare. Competențele profesionale și calitățile psihologice ale conducătorului acestui serviciu trebuie activate, în spațiul resurselor umane, în direcția fixării și îndeplinirii obiectivului referitor la îmbunătățirea comunicării dintre diferitele niveluri specifice structurii organizatorice a bibliotecii.

IV. MANAGEMENTUL INOVĂRII

În esență, conducătorul compartimentului de dezvoltare a colecțiilor, inclusiv personalul aflat în subordinea lui, trebuie să cunoască istoricul fondurilor bibliotecii în care lucrează, trebuie să-și asimileze structura tradițională a colecțiilor. Se evită în acest fel apariția de contradicții între arhitectura informațională a fondurilor și introducerea în bibliotecă a unor informații “proaspete”, prin achiziționarea de noi documente. Este nemaipomenit să ai posibilitatea de a face lucruri noi, fără a intra în contradicție cu maniera de lucru tradițională, desfășurată în cadrul secției de “prelucrare” a documentelor. Liderii diferitelor compartimente din biblioteci caută, în mod constant, modalități de menținere a echilibrului dintre vechi și nou iar munca de la achiziție și catalogare nu face excepție. Experiența specialiștilor din biblioteconomie a dovedit că numai în cazul menținerii unui microclimat organizat și bine administrat, desfășurarea activităților de dezvoltare și prelucrare biblioteconomică a noilor

documente va deveni eficace și eficientă, demonstrând în acest fel că bibliotecile continuă să fie instituții publice active, care desfășoară servicii permanente de informare a tuturor categoriilor de beneficiari. De mare relevanță sunt, în acest sens, eforturile echipei de lucru de la compartimentul dezvoltării și organizării colecțiilor de a-și îmbunătăți competențele legate de:

- repartizarea eficientă a resurselor financiare destinate dezvoltării colecțiilor prin efectuarea la nivel centralizat²² a achizițiilor de publicații,
- prospectarea pieței editoriale,
- asigurarea completării echilibrate a colecțiilor astfel încât să fie acoperite toate domeniile informării, cunoașterii și culturii umane,
- lărgirea politicii de achiziții prin încurajarea donațiilor românești și inițierea unor relații comunicaționale competente cu scopul obținerii unor donații din străinătate,
- obținerea și livrarea către utilizatori a e-book-urilor și a audio-book-urilor și efectuarea primelor etape în sensul formării colecției virtuale de documente,
- îmbunătățirea serviciilor bibliotecii prin sporirea competențelor de utilizare a softurilor de bibliotecă cu scopul dezvoltării cataloagelor electronice, care oferă posibilitatea accesării nemijlocite și rapide a informațiilor de către solicitanți.

Apariția, în cadrul serviciului de Completare a colecțiilor, a unor noi provocări determinate de nevoia de a adapta la schimbările apărute în ultima perioadă, la nivel social, cultural, educațional și tehnico-științific, va determina producerea de schimbări în cadrul muncii de dezvoltare și organizare a fondului de publicații. Schimbarea strategiilor de dezvoltare a acestui

²² la nivelul comisiei de achiziție

serviciu trebuie să se efectueze în așa fel încât să se țină seama de rezistența la schimbare a angajaților, iar trecerea de la formele de organizare tradițională a colecțiilor, la constituirea și organizarea colecțiilor virtuale ale bibliotecii secolului XXI trebuie să se realizeze treptat prin evitarea producerii unor traume de natură financiară (determinate de modernizarea infrastructurii) și prin împiedicarea apariției unor tulburări ale climatului profesional și interuman din instituția noastră. Acceptarea ideii de schimbare este hotărâtoare pentru reușita tranziției de la vechi la nou, de la convențional la acțiuni novatoare. Informatizarea bibliotecii, introducerea unui nou soft de bibliotecă și încercările de legare a rețelei de calculatoare proprii la rețeaua internațională de informații reprezintă un semn al progresului tehnic și informațional.

Tendențele de modernizare a activităților biblioteconomice impun reformularea scopurilor și obiectivelor în majoritatea bibliotecilor publice. Conducătorii vizionari cred că este posibilă și necesară proliferarea unor noi servicii către populație. Din perspectiva managementului schimbării, cea mai eficientă modalitate de sporire a varietății de servicii oferite beneficiarilor este constituirea serviciului de informare comunitară (C.I.C).

Într-o accepțiune tradițională, serviciile oferite comunității se concentrează asupra activităților de valorificare și diseminare a colecțiilor și informațiilor aflate în gestiunea bibliotecii. În accepțiune modernă, se pune accent pe funcția info-documentară a instituțiilor bibliotecare și pe necesitatea diversificării instrumentelor de informare oferite utilizatorilor. Tendința ultimelor decenii este clară: în plină eră a informației, statutul și funcțiile bibliotecii publice se schimbă. Biblioteca trebuie să se transforme dintr-o instituție publică din domeniul cultural, într-un centru comunitar de informare, care să depisteze, să indexeze și să difuzeze informații cu caracter public, în funcție de interesele imediate ale utilizatorilor.

Trecerea teoretică de la paradigma managementului colecțiilor la paradigma managementului informațiilor se reflectă la nivel practic prin apariția noilor funcții ale bibliotecii:

1. asigurarea neîngrădită a accesului publicului la toate categoriile de informații cu caracter general prin constituirea și actualizarea permanentă unor baze de date bibliografice specializate:

- bibliografii cu informații locale și comunitare,
- bibliografii tematice cuprinzând informații cu caracter științific și tehnic,
- bibliografii educațional-instructive,
- bibliografii cu caracter cultural,
- bibliografii din domeniul economico-financiar,
- bibliografii din domeniul medical;

2. asigurarea unor noi servicii de informare performante: prin selectarea, gestionarea bibliografică și transmiterea către cetățeni a “informației comunitare” solicitate;

3. modernizarea activităților tradiționale de achiziție, evidență, catalogare din perspectiva transformării bibliotecii dintr-un centru cultural într-un centru informațional;

4. asigurarea unui suport informativ zilnic pentru utilizatori prin administrarea programului Alephino și folosirea unor noi module de editare;

5. extinderea serviciilor auxiliare prin exploatarea instrumentelor de copiere și multiplicare a documentelor;

6. crearea de noi informații prin editarea unor lucrări de specialitate și conceperea unor e-book-uri de interes cultural și educațional.

Pornind de la necesitatea modernizării continue a serviciilor de bibliotecă și a stabilirii unui echilibru optim între metodele tradiționale de prelucrare a documentelor și metodele informaționale de prelucrare a datelor, Aurica Dvoracic atrage atenția că Centrul de Informare Comunitară nu este un substitut

modernizat al Serviciului de bibliografie locală, “ci este un compartiment cu atribuții și activități specifice, de sine stătătoare, colectând, gestionând și diseminând informația de interes imediat.”²³

Desigur, proiectarea unor noi servicii, cum este spre exemplu serviciul de informare comunitară, se realizează întotdeauna pe baza unui plan strategic de modernizare. Planul strategic de înființare a Centrului de Informare Comunitară se centrează în jurul obiectivului de implicare a bibliotecii în viața comunității prin punerea la dispoziția cetățenilor din județul Mureș și a locuitorilor din municipiul Tîrgu-Mureș a tuturor materialelor de bibliotecă și a serviciilor de informare și consiliere necesare obținerii de informații locale, naționale și europene. Pentru a transforma biblioteca într-un centru de informare util și atractiv, planul strategic de formare a compartimentului de informare documentară trebuie să includă aspecte de ordin tehnic și administrativ referitoare la:

- stabilirea colectivului responsabil cu colectarea, gestionarea și comunicarea informațiilor dominante pentru satisfacerea opțiunilor beneficiarilor;
- constituirea unei ample baze de date cuprinzând informații din sfera administrației publice locale și centrale, din sfera asistenței sociale și a integrării minorităților, din domeniul juridic și al drepturilor omului și integrării europene;
- crearea infrastructurii computerizate (server, rețea de calculatoare) necesare accesării informațiilor;
- încheierea unor contracte de colaborare cu diverse instituții administrative, legislative, educaționale și politice care ar putea furniza datele ce prezintă interes pentru clienții bibliotecii.

²³ Gheorghe BULUȚĂ, Sultana, CRAIA, Victor, PETRESCU – “Biblioteca azi: informare și comunicare”, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004, p. 40

Colectivul responsabil cu constituirea și actualizarea colecției de date ale CIC poate apela la mai multe surse de informare:

- baza de date care reflectă colecțiile bibliotecii,
- consultarea LEX-EXPERT-ului,
- folosirea serviciilor Internetului,
- accesarea paginii WEB a Bibliotecii Județene Mureș,
- parcurgerea zilnică a presei locale,
- obținerea de date prin contactul direct cu angajații de la PR (relațiile cu publicul) a diferitelor instituții publice și organizații non-guvernamentale.

Apariția unor noi fațete ale proceselor de muncă desfășurate la secția de “prelucrare” a colecțiilor este determinată de implementarea unor metode manageriale atractive care să promoveze metodele progresiste de colectare și administrare a resurselor informaționale ale bibliotecii, în așa fel încât trecerea la gestionarea unor colecții virtuale să se realizeze fără traumatisme și să nu intre în contradicție cu structura enciclopedică a colecțiilor tradiționale.

Societatea contemporană nu mai poate fi concepută fără utilizarea computerului și a Internetului, realizări remarcabile care au extins posibilitățile de comunicare dintre oameni. Noile mijloace de transmitere a informațiilor au generat noi forme de stocare, prelucrare și regăsire a cunoștințelor. Avem la dispoziție instrumente de comunicare ultrarapide, care asigură accesul spontan la o cantitate și o varietate extraordinară de informații. Computerul și Internetul au la bază softuri de stocare, prelucrare și căutare a informațiilor. Softurile cu caracter biblioteconomic vin în sprijinul bibliotecarilor care au posibilitatea să prelucreze un flux enorm de informații și să le organize în manieră bibliografică în așa fel încât acestea să poată fi accesate și folosite de utilizatorii aflați în cele mai diverse locuri.

V. Reflecții finale

Administrarea și dezvoltarea compartimentului care răspunde de evidența, prelucrarea și dezvoltarea colecțiilor bibliotecii publice presupune respectarea și aplicarea principiilor managementului informațiilor, care trebuie să se concentreze asupra achiziției, organizării, diseminării și utilizării informațiilor relevante, în scopul susținerii activităților de comunicare a colecțiilor.

Trebuie să specificăm că produsele principale ale noului tip de management sunt informațiile: care pot identificate sub formelor tradițională, de documente tipărite, pot fi înregistrate ca materiale audio-vizuale sau intră în componența unor baze de date locale sau mondiale. În ultimii ani se accentuează tendința sporirii nemăsurate a produselor informaționale înregistrate pe suport electronic, sau există informații considerate ca entități virtuale ce circulă pe enorma magistrală informațională (Internetul). Cu toate acestea, funcțiile de bază ale managementului info-documentar rămân aceleași: achiziția, selecția și administrarea de informații continuă să își aducă contribuția specifică la îmbunătățirea imaginii bibliotecii la creșterea performanțelor serviciilor oferite beneficiarilor. Bibliotecarii, implicați în activitățile de administrare și colectare a informațiilor, se află în situația de a soluționa o serie de probleme legate de evaluarea, structurarea și comunicarea informațiilor. Acțiunile manageriale desfășurate în acest sens, pleacă de la convingerea că informațiile puse la dispoziția beneficiarilor au rolul de a susține procesele de învățare, eforturile de documentare și informare ale cetățenilor. Nu numai informațiile ce urmează să fie colectate sunt supuse unor procese evaluative, ci și activitatea de ansamblu a acestui compartiment. Se pot utiliza o serie de instrumente de calcul al eficienței muncii de dezvoltare și organizare a patrimoniului de documente și informații al bibliotecii. Cu ajutorul indicatorilor de măsurare a performanțelor, se poate stabili dacă politica de achiziții, spre

exemplu, este în conformitate cu expectanța socio-culturală a beneficiarilor. Indicatorii de analiză a proceselor biblioteconomice specifice desfășurate la Serviciul de completare pot pune în evidență, în urma interpretării corecte a valorilor obținute, punctele tari și punctele slabe ale întregului circuit al documentelor, de la colectarea și prelucrarea informațiilor, până la predarea acestora către secțiile și filialele bibliotecii. Rezultatele anchetelor de evaluare a activității secției pot contribui la luarea unor decizii privind îmbunătățirea stilului de lucru, la perfecționarea profesională și, nu în ultimul rând, decizii privind eficientizarea comunicării dintre serviciile bibliotecii. Coordonatori diferiți, aplică norme diferite de apreciere, astfel încât, pe lângă competența și abilitatea profesională, pot fi considerate atribute pozitive: spiritul de cooperare, amabilitatea și prezența la serviciu.

Întocmirea unui proiect privind organizarea și dezvoltarea colecțiilor, bine întocmit, are ca scop definirea misiunii și a obiectivelor specifice acestui serviciu esențial al bibliotecii. Un proiect articulat cu claritate va face referiri la ansamblul operațiilor materiale și intelectuale care se efectuează din momentul achiziționării documentelor de bibliotecă până la punerea acestora la dispoziția beneficiarilor. Eficacitatea proceselor de muncă desfășurate la acest compartiment este strâns legată de capacitatea șefului acestui serviciu de a-și construi o viziune generală asupra dezvoltării secției, de abilitatea de a pune în practică prevederile planului printr-o acțiune responsabilă, democratic coordonată, îndreptată în direcția materializării obiectivelor. “Persoanele aflate în posturi de conducere trebuie să-și asume responsabilitatea planificării propriului compartiment de muncă și să conlucreze la elaborarea planului general al organizației.”²⁴

Valorificarea practică a ideilor cuprinse în acest principiu al fixării obiectivelor, poate fi realizată cu eficiență dacă există

²⁴ *** Managementul organizațiilor publice, Cecma Partener, Timișoara, 2002, p. 25

resurse materiale, umane, financiare și motivaționale în vederea punerii lor în practică. Acțiunile de la Secția de achiziție, evidență și catalogare sunt ghidate, prin urmare, de obiective precise, realizabile și măsurabile. Unul din obiectivele de prim ordin se referă la continuitatea procesului de actualizare a colecțiilor bibliotecii publice în funcție de resursele de pe piața de informații și de cerințele beneficiarilor.

Sistemul de obiective, în funcție de care se orientează activitatea secției și pe baza cărora se stabilesc sarcinile concrete ale angajaților, este mult mai complex și include obligații referitoare la completarea catalogului intern al bibliotecii, dezvoltarea bazei de date, implementarea softului de bibliotecă Alephino, intensificarea relațiilor parteneriale cu editurile și furnizorii de documente tipărite și documente audio-vizuale, perfecționarea rețelei comunicaționale cu toate departamentele bibliotecii, constituirea fundamentului centrului de informare comunitară. Numai în cadrul unui context comun de obiective, de semnificații și reguli comune de acțiune și comportament, bibliotecarii de la evidență și catalogare se pot implica în mod eficient în procesul de îndeplinire a misiunii bibliotecii “de a constitui, de a organiza, prelucra, dezvolta și conserva colecții de cărți, publicații seriale, alte publicații specifice și baze de date pentru a facilita utilizarea acestora în scop de informare, cercetare, educație sau recreere.”²⁵ Știind încotro se îndreaptă, angajații Secției de “prelucrare” vor putea contribui în mod eficient la îndeplinirea funcției documentare a bibliotecii publice. “Funcția este o entitate bine precizată, constând în îndatoriri stabilite clar, ce necesită pregătire, competență sau cunoștințe similare sau înrudite.”²⁶

Funcția documentară este un element important al managementului dezvoltării și organizării colecțiilor și presupune punerea la dispoziția clienților bibliotecii a unui ansamblu

²⁵ Legea bibliotecilor nr. 334 din 2002

²⁶ Robert, STUEART, Barbara B. MORAN – Management pentru bibliotecă și centre de informare, ABBPR, București, 1998, p.105

complex de informații, indiferent de suportul în care sunt furnizate și indiferent de domeniile de cultură și civilizație la care se referă. Managementul administrării colecțiilor include pe lângă funcția de îmbogățire a fondurilor tradiționale și electronice de bibliotecă, și o serie de procese de restructurare și evaluare a colecțiilor, în funcție de dinamica schimbărilor din sfera de interes documentar, educațional și informațional al cetățenilor.

Managementul colecțiilor presupune luarea unor decizii privind folosirea eficientă a resurselor bugetare, resurselor umane și tehnice în scopul conservării colecțiilor existente, dezvoltării lor și asigurării accesului beneficiarilor la baza de date și la un sistem tradițional de cataloage, care să reflecte mărimea, structura și varietatea informațiilor oferite beneficiarilor.

Am prezentat, în acest amplu studiu, un model de coordonare și perfecționare a complexelor și multiplelor activități desfășurate la Serviciul de achiziție, evidență și dezvoltare a colecțiilor pornind de la ideea că a conduce înseamnă mai mult decât a influența activitatea unui departament în cadrul eforturilor membrilor lui de a îndeplini anumite obiective. O conducere eficientă este rezultatul implicării nemijlocite a coordonatorului oricărui serviciu al unei instituții publice în activitățile:

- de luare a deciziilor,
- de fixare a obiectivelor,
- de stabilire a sarcinilor și responsabilităților,
- de evaluare a performanțelor înregistrate de subordonați într-o anumită perioadă de timp.

Pentru a îndruma eficient un grup de angajați, un șef serviciu trebuie să cunoască secretele funcționării departamentului condus, trebuie să identifice tiparele organizaționale. Trebuie să găsească și să adapteze principiile de management relevante pentru buna desfășurare a activității din sectorul achiziției și dezvoltării colecțiilor.

Coordonarea are în vedere reducerea acțiunilor inutile, renunțarea la formele de evidență și catalogare învechite. Coordonarea înseamnă armonizarea proceselor decizionale cu

eforturile evaluative în așa fel încât acestea din urmă să fie concordante cu acțiunile concrete ale bibliotecarilor. Din sfera coordonării fac parte și inițiativele motivaționale ale liderilor care trebuie să-i determine pe subordonați să devină mai performanți, să-i încurajeze să-și îmbunătățească relațiile de comunicare cu celelalte departamente ale bibliotecii.

De asemenea, liderul de la “completare” are obligația de a pune în practică planurile și proiectele instituției în care lucrează, prin implementarea unor metode, reguli și principii generale specifice managementului prin obiective, managementului strategic, managementului comunicării și al resurselor umane, conștientizând faptul că biblioteca publică se află în fața noilor provocări ale secolului XXI legate de necesitatea menținerii unui echilibru între valorificarea informațiilor apărute pe cale editorială (în format tradițional: cărți, reviste, seriale) și ctitorirea fondului virtual de informații specific noului statut al bibliotecii virtuale.

Asigurarea, în cadrul managementului colecțiilor, a unui patrimoniu info-documentar valoros, complex și unitar organizat, pornește de la intenția bibliotecii de a se implica și mai mult în viața comunității și de la obligația de a susține creșterea calității serviciilor de informare, instruire și consultanță oferite de bibliotecă. Managementul organizării colecțiilor poate fi un factor esențial al creșterii rolului bibliotecii în societate, pe măsura asigurării eficiente a accesului publicului la diferite resurse informaționale locale, naționale, europene și mondiale.

Trebuie reținut că strategiile legate de dezvoltarea și organizarea colecțiilor reprezintă modalități concrete prin care Biblioteca Județeană Mureș se poate ridica cu demnitate la nivelul exigențelor socioculturale ale cetățenilor din județul Mureș. În virtutea unei tradiții care durează de peste 200 de ani, biblioteca noastră se transformă, într-un centru info-documentar și comunitar cu un evident caracter interdisciplinar și intercultural.

ANEXA: FIȘA POSTULUI

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ

SERVICIUL EVIDENȚA, PRELUCRAREA ȘI DEZVOLTAREA COLECȚIILOR

POSTUL: bibliotecar

TRIBUȚII:

1. Acționează pentru completarea colecțiilor bibliotecii prin:
 - achiziții: - cumpărare de publicații de la librării
 - comenzi de la edituri
 - donații
 - abonamente
 - depozit legal
 - schimb interbibliotecar
2. Realizează luarea în evidență a publicațiilor prin:
 - confruntarea cu actele însoțitoare și așezarea cărților pe rafturi
 - completarea proceselor verbale de recepție pentru stocurile ce urmează a fi prelucrate ; întocmește RMF-ul: părțile 1, 2, 3
 - elaborarea proceselor verbale de recepție pentru donații
 - ștampilarea publicațiilor
 - inventarierea publicațiilor pentru: - evidența primară
 - evidența individuală
3. Întocmește statistici: - pentru fiecare stoc din RMF împărțind cărțile pe domenii, număr de titluri și de exemplare, după limbă și destinație
- statistici periodice: trimestriale, anuale
4. Realizează scoaterea din evidență a publicațiilor care nu mai aparțin fondului bibliotecii, cu statistica corespunzătoare și completarea RMF-ului ; rezolvă

- neconcordanțele dintre PV de scoatere din evidență și registrele bibliotecii
5. Prelucreează biblioteconomic documentele din bibliotecă:
 - descriere bibliografică
 - clasificare
 - cotare (pe formate, sistematico-alfabetică)
 - stabilirea vedetelor uniforme pentru autori persoane fizice și colectivități
 6. Organizează și completează catalogul intern al bibliotecii
- Operează introducerea datelor pe calculator în modulele de:
- catalogate
 - evidență
 - rapoarte
7. Răspunde nevoilor de regăsire a informațiilor în baza de date a bibliotecii
 8. Desfășoară activități de împărțire a stocurilor de cărți pe secții
 9. Tipărește procesele verbale de predare-primire pentru toate secțiile și filialele bibliotecii
 10. Tipărește Registrul Inventar și Numerele de inventar
 11. Prelucreează în sistem computerizat materiale audio-vizuale
 12. Coordonează activitățile de dezvoltare a bazei de date desfășurate la secțiile bibliotecii.
 13. Tehnoredactează și tipărește Buletinul cărților noi.

RELAȚII DE SERVICIU:

Ierarhice: de subordonare față de conducerea bibliotecii

De colaborare:

- cu bibliotecarii de la celelalte secții și filiale ale bibliotecii
- cu serviciul de contabilitate

De reprezentare: reprezintă biblioteca în relațiile cu persoanele fizice și juridice interesate de dezvoltarea colecțiilor bibliotecii.

CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ, O PARADIGMĂ A SECOLULUI TRECUT, O REALITATE A ZILELOR NOASTRE

Introducere în atmosfera culturii organizaționale

Infiltrarea termenului de cultură în mediul științelor organizaționale este legată de dorința cercetătorilor din acest domeniu de a avea la îndemână un concept care să exprime, în mod concis, totalitatea prejudecăților, valorilor, normelor comportamentale și ritualurilor dintr-o organizație. Cultura organizațională contribuie la cunoașterea ideologiei și filosofiei organizației, la înțelegerea modului în care poate fi ea structurată, administrată și manipulată. Nu de puține ori, cultura rețelei organizaționale oferă explicații privind gradul de socializare a membrilor ei, dezvăluie mecanismele proceselor organizaționale și facilitează luarea deciziilor în vederea aplicării unui management adecvat - prin adoptarea celor mai eficiente strategii de promovare a noului și dezvoltare organizațională - astfel încât schimbarea să fie privită cu interes de toți membrii sistemului organizațional. O cultură organizațională se moștenește, poate fi învățată, și se poate schimba până la cele mai mici detalii. Ea relevă modul în care organizația se percepe pe sine și se raportează la celelalte organizații. Reflectă, într-o manieră cât se poate de clară, concepția subordonaților despre raportul autoritate-putere. Odată formată, cultura organizațională devine componentă activă a vieții sociale și profesionale dintr-o instituție. Legile ei se aplică tuturor membrilor grupului. Intervin în modul în care aceștia își constituie sau își modifică opiniile și atitudinile. Cultura organizațională are o influență puternică asupra tuturor componentelor dintr-o instituție, indiferent dacă este vorba de instituții publice administrative și culturale sau organizații non-guvernamentale. Fiecărei structuri organizaționale îi corespunde o cultură proprie care acționează la toate nivelurile și care determină comportamentul colectiv al organizației. Mai mult, îi influențează performanțele, afectează imaginea colectivității respective.

Parcurgerea istoriei conceptuale a noțiunii de cultură organizațională și punerea în evidență a complexității acestui domeniu de cercetare trebuie să pornească de la câteva teze fundamentale referitoare la faptul că, în linii mari, cultura organizațională desemnează totalitatea comportamentelor umane dintr-o organizație, la baza ei aflându-se norme și valori comportamentale specifice. Obiect de studiu al psihologiei sociale, comportamentul organizațional, a devenit, la sfârșitul secolului XX, o temă de cercetare atrăgătoare pentru specialiștii din domeniul științelor conducerii și organizării.

Analiza comportamentului organizațional a contribuit la apariția unor teme de cercetare referitoare la:

- oameni și felul în care aceștia acționează și interacționează ca membri ai organizației ;
- organizații, ca structuri umane integratoare axate pe obligația îndeplinirii unor scopuri generale:
- management, ca administrator al resurselor umane.

Abordarea problemelor de psihologie comportamentală implică orientarea spre domeniul mai larg al culturii organizaționale, care oferă explicații asupra acelor acțiuni umane - din cadrul contextelor organizaționale - care nu sunt ghidate de rațiuni economico-financiare, ci de constrângeri psihologice și comportamentale. După cum observă Armenia Androniceanu, eficiența proceselor manageriale se află sub directa influență a “climatului organizațional considerat ca un fenomen cheie în înțelegerea dinamicii microgrupurilor sociale.”²⁷

Înainte de a arunca o privire eseistică asupra rolului culturii într-o organizație, este necesară aducerea în prim plan a termenului de organizație. Pe scurt, organizațiile sunt structuri sociale în cadrul cărora un individ se alătură membrilor unui grup în vederea

²⁷ Armenia Androniceanu – “Managementul schimbărilor: valorificarea potențialului creativ al resurselor umane”, Editura All, București, 1998, p. 98

îndeplinirii unor scopuri comune. Organizațiile sunt concepute ca instrumente sociale fundamentale, inventate de oameni pentru a obține performanțe și pentru a răspunde unor nevoi sociale, economice sau culturale. Modelul standard de definire a oricărei organizații are la bază o serie de trăsături generale referitoare la:

- structura organizației
- mărimea ei
- natura sarcinilor pe care le are de realizat
- legile interne de funcționare
- categoriile de persoane care compun organizația
- cultura organizațională

Primul factor de analiză îl reprezintă structura organizației și se referă la modul în care organizația își împarte sarcinile, stabilește rolurile fiecăruia dintre membrii ei, realizează coordonarea activității în ansamblul ei. Din perspectiva managementului organizațional, este recomandabil ca organizația să-și proiecteze o structură care să fie utilă îndeplinirii scopurilor generale. Structura organizației poate acționa ca un puternic factor motivator, dacă se stabilește un raport optim între sistemul de reguli dintr-o organizație și mărimea ei. De pildă, în ipostaza unor organizații de mărime mare sau medie, unde se simte nevoia controlului, un sistem clar și concis de reguli este, de cele mai multe ori, folositor. În alte cazuri, a companiilor mici, de exemplu, unde regulile sunt de la sine înțelese, un sistem aglomerat de regulile apare ca un factor negativ. De asemenea, constrângerile pot conduce un randament scăzut în organizațiile în care este nevoie de imaginație și creativitate pentru realizarea obiectivelor.

Stabilirea exactă a rolului fiecărui angajat, este un alt factor motivator, dacă și numai dacă, sarcinile sunt stabilite în funcție de natura și gradul de specializare al angajaților și al colaboratorilor. Identificarea sarcinii, conștientizarea importanței acesteia în raport cu scopurile organizației joacă un rol hotărâtor în procesul de implicare și de automotivare a subalternilor.

Pe de altă parte, schimbarea climatului organizațional și introducerea autonomiei devin instrumente serioase de accelerare a

performanțelor. În chip similar, cunoașterea mecanismelor de funcționare ale organizației și popularizarea reglementărilor cu caracter standardizat, îi ajută pe angajați să îndeplinească sarcini concrete, repetabile, care presupun o anume specializare. Luând în calcul climatul organizațional, se disting:

1. companii cu climat centralizat și
2. companii cu caracter paternalist-democratic.

Atunci când indivizii participă la procesele de luare a deciziilor, iar conducerea manifestă interes față de nevoile lor personale, climatul este democratic. Într-o organizație cu caracter centralizat, colectivul acceptă structura existentă și nu consideră necesară participarea la stabilirea strategiilor de funcționare și de dezvoltare ale organizației de care aparțin.

La fel de importantă este politica firmei sau organizației. De regulă, politica cuprinde toate elementele referitoare la stilul managerial, la strategia de menținere a unui climat destins - prin diminuarea conflictelor -, la adecvarea principiilor de conducere în funcție de nevoile angajaților. Politica organizației cuprinde modalitățile de întreținere a vieții organizaționale, printr-un sistem echitabil de recompensare care, trebuie să sporească încrederea colectivității în abilitățile profesionale specifice liderului și în posibilitățile de realizare a misiunii organizației. O mare parte din aceste elemente țin de cultura organizațională. Ele au un rol hotărâtor în formarea și dezvoltarea sentimentului de apartenență la grup și de constituire a echipei organizaționale.

În sens restrâns, cultura organizațională se referă la un anumit comportament organizațional. Perpetuarea aceluiași comportament de grup generează o atitudine psihică stabilă, generală pentru toți membrii organizației. “Cu cât trăim mai mult într-o cultură dată, cu cât cultura este mai veche, cu atât ea va influența percepțiile, gândurile și trăirile membrilor organizației.”²⁸

²⁸ Armenia Andronicănu – “Managementul schimbărilor: valorificarea potențialului creativ al resurselor umane”, Editura All, București, 1998, p. 96

Extinzând perspectiva, observăm că prin noțiunea de cultură organizațională sunt desemnate, pe lângă comportamentele indivizilor, normele, credințele și prejudecățile grupului de care aparțin. Cultura organizațională pune accentul pe latura umană a managementului și tratează organizația ca un sistem complex de structuri, sisteme și raporturi umane. ”Mesajul transmis de abordarea culturală a organizațiilor este că în spatele acestor structuri se află un întreg univers de semnificații și interpretări ce orientează acțiunile și relațiile dintre oameni”.²⁹

În literatura de specialitate, se vorbește despre o cultură normativă sau imperativă și una axiologică sau democratică. O cultură democratică are un caracter participativ. În cadrul științelor conducerii și organizării sintagma culturii organizaționale este folosită, în special în perioada ultimelor decenii, pentru a desemna acele structuri organizaționale fundamentate pe principii participative. În societățile în care autoritatea liderului este primordială, dominante sunt conformismul și imperativele liderului iar această situație este specifică marilor companii de pe piața românească de capital. Acolo, unde atitudinea liderului este democratică, cultura normativă devine cultură participativă. Cultura de participare se impune prin dinamism și presupune implicare în procesele conducerii și organizării.

Succesul paradigmei culturii organizaționale democratice derivă din faptul că eludează diferențele esențiale dintre nivelul decizional și nivelul executiv al unei organizații și conferă executivului anumite responsabilități și libertăți în luarea deciziilor. Dacă într-o organizație există conexiune decizională și există comunicare, dacă sunt respectate condițiile participării membrilor grupului la procesul stabilirii și îndeplinirii obiectivelor, atunci în acea instituție se creează premisele implementării principiilor culturii organizaționale democratice.

²⁹ Mihaela VLĂSCEANU – “Organizațiile și cultura organizării”, Editura Trei, București, 2002, p. 50

Normele culturii organizaționale conduc spre forme de conducere descentralizate, spre perceperea democratică a ideii de putere și autoritate.

Analiza puterii din perspectiva teoriei managementului organizațional trimite spre unele referințe de ordin teoretic, referințe care întăresc ideea de organizației definite ca principală structură prin care se manifestă puterea.

Dacă organizația este spațiul în care se manifestă puterea, cultura organizațională creează mediul psihosocial necesar excitării ei. Sub aspect teoretic această concluzie poate fi analizată din două perspective:

1. structuralistă,
2. cratologică.

Potrivit abordării structuralist-funcționale, organizația este un sistem cu o structură formată dintr-un grup de oameni conștient organizați în scopul atingerii unor obiective bine delimitate. Din perspectivă procesuală, organizația este spațiul de manifestare a puterii, organizația fiind înțeleasă ca putere organizațională. Pentru teoria structuralist-funcționalistă, organizația se identifică cu o structură, un grup, un sistem. Constituirea organizației are nu caracter necesar - legat de îndeplinirea obiectivelor -, se bazează pe o structură de autoritate-putere și funcționează ca sistem de funcții și activități specifice concentrate în jurul unor finalități comune.

Odată cu implicarea factorului autoritate-putere apar centrele de decizie care controlează întreaga activitate a organizației, stabilesc sancțiunile și acordă recompensele.

Organizațiile valorifică întotdeauna resursele cratologice ale grupului: autoritatea, recunoașterea din partea membrilor grupului, atitudinile imperative și capacitatea de influențare. Factorul autoritate-putere joacă un rol hotărâtor în determinarea tacticilor și tehnicilor de organizare. Liderul utilizează puterea în scopul influențării și mobilizării subalternilor. Tacticile lui manageriale au întotdeauna o finalitate practică referitoare la gestionarea eficientă a resurselor în scopul îndeplinirii obiectivelor.

Creșterea performanțelor profesionale specifice subalternilor este dependentă de gradul de recunoaștere a autorității liderului și de nivelul de acceptare și însușire a politicii organizaționale formulată de persoana cu rol decizional. Încercarea de a-i determina pe angajați să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele comune și scopurile fundamentale ale grupului de care aparțin, se află sub influența mai multor elemente. Astfel, capacitatea liderului de a folosi atributele puterii depinde de:

- elaborarea unei politici manageriale eficiente,
- aplicarea unor tactici de menținere a influenței și autorității,
- capacitatea de a prevedea viitorul organizației,
- voința de a participa la “faptele de viață” ale organizației prin: menținerea coeziunii grupului și dezvoltarea raporturilor interumane, orientarea spre oamenii prin intenția de a motiva deciziile luate și dorința de a-i consulta pe subalterni,
- menținerea unui bun echilibru între sistemul formelor de autoritate coercitive și puterea compensatorie.

Sub presiunea acestor factori se modelează stilul de conducere, care este strict determinat de personalitatea liderului. Sursele puterii se regăsesc în interiorul persoanei care conduce, în profilul psihologic al acestuia, dar și în afara persoanei, prin impunerea unor forme diferite ale puterii organizaționale. La nivel personal, liderul se remarcă prin însușiri psiho-fiziologice, abilități și competențe care îl detașează de restul grupului și îl situează în fruntea acestuia.

O problemă frecvent invocată de specialiștii din domeniul filosofiei și sociologiei puterii privește eficiența actelor de conducere și se reduce la întrebarea: care din formele de autoritate este mai eficientă, cea normativă sau cea permisivă,

conducerea centralizată sau metodologia conducerii democratice?³⁰

Din perspectiva culturii organizaționale, răspunsurile la aceste chestiuni se găsesc în teoriile elaborate de diverși specialiști din domeniul managementului organizațional și cultural. Paradigma la care mă refer (paradigma culturii organizaționale) pornește de la ipoteza conform căreia se pot obține performanțe relevante prin dezvoltarea perspectivei relaționale și umane a managementului. Colaborarea profesională reprezintă o coordonată esențială a managementului performant. Siguranța și stabilitatea la locul de muncă, dezvoltarea personalului în sensul practicării unor relații deschise între toate nivelurile ierarhice, sunt condiții de eficientizare a activității organizației.

Înțelegerea mecanismelor de manifestare a puterii organizaționale, face posibilă studierea managementului culturii organizaționale din mai multe unghiuri de vedere:

- ca ansamblu de relații constituite în cadrul organizației,
- ca sistem de luare a deciziilor,
- ca metodologie de fixare a obiectivelor și sarcinilor,
- ca sistem de control și evaluare a rezultatelor.

Altfel spus, munca în organizație începe cu fixarea obiectivelor, urmează exploatarea resurselor și înțelegerea situației existente, se iau deciziile de fixare a sarcinilor, se trece la implementarea planurilor de acțiune. Procesul se încheie cu observarea rezultatelor obținute și aprecierea activității desfășurate.

Cultura organizațională privește segmentul managerial în care se imbină arta conducerii cu psihologia. Psihosociologia definește organizația ca o microsocietate independentă, ce funcționează după reguli sociale și profesionale specifice. Ea pune în discuție problema regulilor promovate la nivelul culturii

³⁰ A se vedea : *** “Managementul performant al resurselor umane”, Târgu-Mureș, Editura EFI-ROM, 2001, p.247.

organizaționale. Aceste reguli își au sorgința în modul de a gândi și de a acționa al membrilor organizației.

În funcție de sistemele de gândire, normele și valorile create sau moștenite de colectivitatea respectivă, fiecare organizație își dezvoltă o cultură organizațională unică. Întemeiată pe aceste baze, organizația conferă membrilor ei o anumită identitate organizațională, care generează, la rândul ei, un comportament specific necesar realizării scopurilor comune ale organizației. Scopurile generale ale grupului de muncă au un rol important în întărirea coeziunii grupului și conferă sens activităților în care sunt implicați. Organizațiile care intră în topul celor mai performante instituții își creează, în general o cultură proprie, adaptabilă, o cultură împărtășită de toți membrii ei și se orientează spre oferirea unor servicii de calitate.

Conform celor mai recente analize privind dimensiunile culturale ale unei organizații s-a demonstrat că, pe lângă valorile clasice, care definesc cultura organizațională, pot fi identificați factori determinatori al comportamentului organizațional. În acest sens, prezintă interes concluzia autorilor studiilor cuprinse în volumul “Managementul performant al resurselor umane.”³¹ Specialiștii români încearcă să facă o sinteză a caracteristicilor sistemului cultural organizațional românesc pornind de la următorii factori:

- 1) distanța față de putere,
- 2) raportul individualism-colectivism,
- 3) caracterul “feminin” sau “masculin” al societăților,
- 4) evitarea incertitudinii și modul de tratare a conflictelor,
- 5) orientarea pe termen lung sau pe termen scurt.

(1) Analizele specialiștilor români conduc la concluzia că, în societatea românească, cultura organizațională este încă serios influențată de perimatele modele comuniste, bazate pe înclinația colectivităților românești de a accepta tirania puterii. Există, la

³¹ *** “Managementul performant al resurselor umane”, Târgu-Mureș, Editura EFI-ROM, 2001, p. 88.

noi, tendința de a reinventa mitul puterii și de a supradimensiona importanța raporturilor ierarhice. O cultură organizațională democratică va dimina distanța dintre subalterni și deținătorii puterii, prin demitologizarea unor idei de genul:

- inegalitățile dintre subordonați și conducere sunt “de așteptat și de dorit”,
- centralizarea și privilegiile puterii sunt firești,
- apariția unor conflicte între diversele niveluri ierarhice este inevitabilă.

(2) Inegalitățile dintre oameni nu trebuie exagerate, după cum, nu trebuie alocată o prea mare încredere tendințelor individualiste. Concepțiile occidentale promovate de teoreticienii științelor organizării și conducerii iau în serios dimensiunea colectivităților specifică sistemelor organizatorice care promovează o cultură organizațională performantă. În instituțiile în care se pune accentul pe apartenența la grup, apare colectivismul, în sensul că membrii organizației se concentrează în direcția satisfacerii nevoilor organizației și nu a intereselor personale. Politica structurilor organizaționale moderne sacrifică nevoia de succes a fiecărui individ în favoarea succesului general al organizației. Se naște o politică managerială profund morală, care solicită loialitate din partea membrilor organizației și încredere în succesul eforturilor colective.

Un rol hotărâtor în această situație revine conștiinței apartenenței la grup. Conștiința de grup reorientează angajații: îi îndepărtează de la interesele individuale, spre cele colective, de la obiectivele particulare, spre cele generale. Dezvoltarea conștiinței apartenenței la colectivitate contribuie, în mod decisiv, la întărirea coeziunii grupului, după cum, reducerea distanței dintre conducători și conduși conferă relației manager-subordonați nu caracter uman, cu obligații din partea ambelor părți.

(3) În egală măsură, românii, deși nu mai doresc manageri autoritari, dezvoltă culturi organizaționale cu caracteristici prioritar masculine și, nu feminine. În spațiul organizațiilor românești

predomină trăsătura masculinității. Conceptul de masculinitate este definitiv pentru marile companii din spațiul economico-financiar, unde funcționează modelul șefului autoritar. În ultimul timp, managerii au înțeles că, indiferent de domeniu, “capitalul uman” este cel mai important, iar succesul depinde de cultivarea unor relații interpersonale calde, armonioase dominate de “feminitate”. Deocamdată, practica socială confirmă valabilitatea prejudecății că femeile sunt potrivite pentru funcții de conducere în cadrul organizațiilor culturale, a organizațiilor din domeniul administrativ și medical. Constatăm, însă, că situația se schimbă cu fiecare zi: practicile discriminatorii dispar iar apartenența la sexul masculin nu mai este un criteriu de obținere a funcțiilor de conducere.

(4) Putem face o comparație între diferitele culturi organizaționale și din perspectiva capacităților liderului de a diminua conflictele. Identificarea situațiilor conflictuale, cu efecte grave asupra relațiilor interpersonale, și preocupările pentru găsirea unor modalități de rezolvare a lor duc la evitarea situațiilor incerte. Evitarea incertitudinii se poate asigura prin elaborarea și implementarea, la nivelul organizației, a unui sistem de reguli profesionale și a unui cod etic specific instituției respective. Codurile etice sunt instrumente eficiente, necesare pentru a obliga personalul să aibă un comportament adecvat. Preocupările manageriale legate de etica organizațiilor conferă stabilitate raporturilor interpersonale. Ele nu au rolul de a accentua rezistența la schimbare și în nici un caz nu trebuie să diminueze gradul de toleranță grupului față de atitudinile mai puțin convenționale și față de încercările inovatoare. Dimpotrivă, trebuie să consolideze sentimentele de înțelegere față de noii veniți. Membrii unei culturi, în care noii sosiți se integrează cu ușurință, manifestă încredere în schimbare și dezvoltă capacități adaptative. Într-un sistem închis, unde noii angajați se pot adapta cu greu, unde indivizii sunt secretoși și canalele de comunicare nu au un caracter democratic, membrii organizației au rezultate mai

puțin spectaculoase deoarece predomină individualismul care ocultează interesele de grup.

(5) Cultura organizațională este puternic influențată de strategiile de acțiune, pe termen lung, sau pe termen scurt, adoptate de organizație. Liderul trebuie să se adapteze contextului concurențial, specific economiei de piață, și să opteze în favoarea strategiilor pe termen lung. Planurile pe termen lung sunt specifice societăților deschise, care agreează schimbarea și nu sunt preocupate de obținerea rapidă a rezultatelor. Concentrate pe rezultatele imediate, sistemele închise, des întâlnite în societatea românească, au tendința să-și fixeze obiective timide, ușor de atins, semn că există încă nesiguranță și neîncredere.

Inițiatorii paradigmei culturii organizaționale au scos în evidență faptul că teoriile referitoare principiile constituirii culturilor organizaționale au un rol orientativ aplicându-se în chip diferențiat de la o țară la alta, de la o societate la alta. Interesantă se dovedește, în acest context, opinia psihologului Alin Gavreliuc, publicată într-un articol din "Curierul Național"³². Profesor la Universitatea de Vest din Timișoara, Alin Gavreliuc este de părere că: "Românul preferă distanța mare în raport cu șeful".

O cultură organizațională bazată pe rezistența față de putere poate fi, însă, schimbată prin eforturile repetate ale liderilor de a se apropia de angajați și de a-i implica în activități care să întărească echipa. Pe de altă parte, în ciuda dependenței exagerate față de deciziile șefilor, lucrătorii români nu au încredere în directorii companiilor în care sunt angajați. Potrivit unui studiu comparativ, realizat de o firmă de sondare a opiniei publice³³, 50 % din români nu au încredere în manageri. În mod surprinzător, germanii și polonezii sunt mai pesimiști cca. 80% din angajați fiind suspicioși în privința șefilor. Din același studiu reiese că, în rândul populației est-europene, conducătorii bisericii și ai armatei se bucură de o mai mare încredere, rata încrederii ajungând până la 80%.

³² A se vedea motorul de căutare: <http://www.wallstreet.ro>.10.09.2006

³³ este vorba despre GfK Romania

Bineînțeles, în nici un studiu, în nici un tratat, nu vom găsi, rețete ale managementului de succes, după cum nici arhitectura spațiului culturii organizaționale nu poate fi determinată cu exactitate pe baza legilor teoretice. Teoriile contribuie la identificarea tipurilor de culturi organizaționale întâlnite într-o firmă sau alta. Întrucât, la baza oricărei organizații, se află o anumită cultură organizațională, cunoașterea trăsăturilor ei esențiale devine, în mâna managerilor, o cheie importantă a drumului spre succes.

Principalele teorii ale culturii organizaționale

Începând cu cea de a doua jumătate a secolului trecut, R. Peters și T. Waterman au contribuit enorm la răspândirea mitului culturii organizaționale observând că există o strânsă legătură între performanțele obținute de membrii organizației și dimensiunea culturii organizaționale dintr-o anumită instituție. Herbert Simon a continuat să exploreze necunoscutul domeniu al culturii organizaționale și a studiat problema rolului factorilor afectivi în cadrul proceselor de luare a deciziilor și de îndeplinire a sarcinilor. Teoria lui conferă suport ideii că stilul de conducere al liderului și cultura organizațională se află în într-o relație dialectică. Pe baza acestui fundament teoretic, au apărut o serie de paradigme privind noua artă a conducerii și organizării. Dintre acestea menționez:

- teoria comportamentală,
- teoria contingenței,
- teoria influenței mutuale,
- teorie Path-Goal,
- teoria lui Vroom-Jetton.

Teoria comportamentală

E. A. Fleishman și E.F Harris se numără printre primii cercetători care au căutat să dezvăluie câte ceva despre esența comportamentului liderilor. Prin intermediul unei analize factoriale, cei doi psihosociologi au scos la iveală faptul că la baza modului

de a fi al liderilor stau anumite trăsături ca: dominarea, evaluarea și comunicarea. Studiile de pionierat în domeniul psihologiei manageriale, inițiate în 1962, au fost continuate de C.A. Schriesheim și J.H. Reity. După 20 de ani, aceștia și-au centralizat interesul asupra a două dimensiuni esențiale ale leadershipului, luând în considerare doi factori în funcție de care variază comportamentul conducătorilor.

Prima dimensiune (dominarea), crede J.H. Reitz, este specifică liderilor concentrați pe îndeplinirea sarcinilor, a doua (comunicarea) îi vizează pe conducătorii interesați în dezvoltarea relațiilor umane. Dacă stilul de conducere al managerilor concentrați pe îndeplinirea obiectivelor este închis și rigid, maniera de conducere a liderilor orientați în direcția perfecționării resurselor umane este deschisă, personală, performantă.

Dezvoltarea managementului relațiilor umane contribuie la cunoașterea și perfecționarea culturii organizaționale. În perioada actuală, concentrarea liderilor asupra îmbunătățirii performanțelor tehnice ale firmei pierde tot mai mult teren în favoarea preocupărilor de sporire a calității relațiilor profesionale și umane stabilite între membrii organizației.

Teoria contingenței

Modelul teoriei comportamentale a fost preluat de Fiedler, care a dezvoltat, pe această bază, paradigma contingenței. În linii mari, teoria lui Fiedler postulează ideea că eficiența actelor de conducere se află în strânsă dependență cu mediul de acțiune al liderilor, respectiv cu cultura organizațională a instituției. Este esențial, pentru un lider, să intuiască dimensiunile și specificul culturii organizaționale, să se adapteze la situațiile generate de relațiile de subordonare dintre liderii și membrii organizației, să se orienteze în funcție de situațiile determinate de structura sarcinilor și de raporturile afectiv-emoționale dintre conducători și conduși. S-a dovedit că gradul de putere și autoritate al liderului depinde de atitudinea pozitivă sau negativă a grupului față de actul conducerii.

În aceste condiții, poziția liderului este durabilă, dacă și numai dacă, sarcina este bine structurată și eficient planificată iar relația cu subalternii este apropiată și bazată pe sistemul recompenselor. Smaranda Tudor, semnatară studiului “Stiluri de conducere în activitate” recomandă, ca abilitățile de conducere să fie exploatate în așa fel încât să nu existe diferențe semnificative între “trăsăturile comportamentale focalizate pe îndeplinirea sarcinii și cele centrate pe realizarea unui climat socio-afectiv pozitiv.”³⁴ Numai într-un context nefavorabil, relațiile cu subalternii sunt șubrede, sarcina este slab dimensionată iar poziția liderului este instabilă. În concluzie, atitudinea liderului, care poate fi perceput, fie ca coechipier, fie ca dictator, influențează în mare măsură eficiența actelor de conducere și contribuie la modelarea culturii organizaționale.

Managerul, care își stabilește comportamentul în funcție de principiile și valorile culturii organizației pe care o conduce, poate contribui la ridicarea nivelului de motivațional al echipei. La rândul său, fiecare conducător vine cu propriul set de valori și idealuri pe care trebuie să le transpună, în funcție de condițiile existente, în planuri relevante și coerente. Angajații așteaptă coerență și claritate oferind, în schimb, implicare și dedicare. Tot mai mulți manageri descoperă că relațiile de la locul de muncă trebuie să se formeze într-o atmosferă de încredere, continuitate și comunicare performantă. Totodată, proiectarea unor planuri de dezvoltare consistente și susținerea unui set strict de reguli și proceduri îi ajută pe lideri să obțină ceea ce și-au propus și să-și formeze colaboratori dedicați.

O îmbunătățire a dedicării angajaților la locul de muncă influențează creșterea profiturilor și dezvoltarea calității serviciilor. Fred E. Fiedler a impus o metodă de analiză a formelor de conducere eficiente în funcție de stilul de conducere al managerului. Referindu-se la stilurile de organizare și

³⁴ Smaranda TUDOR – “Stiluri de conducere în activitate”. Studiu în “Studii și sinteze de psihologie contemporană”, Editura Academiei Române, București, 2002, p. 208

coordonare, profesorul Fiedler a întocmit un sistem de clasificare, ce separă stilul de conducere axat pe sarcini, de modalitățile de conducere centrate pe relații. Cele două tipuri de conducere și administrare devin cu atât mai valoroase cu cât se adaptează mai bine la cerințele culturii organizaționale. Din această perspectivă, stilul de conducere bazat pe sarcini dă roade mai ales în situația unor sisteme organizaționale închise, cu o structură rigidă și obiective bine stabilite. Dimpotrivă conducerea bazată pe relații se dezvoltă mai ales în situația unor organizații cu caracter deschis și un grad ridicat de adaptabilitate.

Teoria Path-Goal

Această teorie, apărută la începutul anilor 70, încearcă să clarifice unele probleme ale managementului motivațional. Autorii ei pleacă de la premisa că managerii au datoria să-și motiveze angajații și să-i determine să lucreze în folosul organizației. Motivarea este un proces bazat pe cunoașterea, de către lider, a caracteristicilor comportamentale ale membrilor organizației și pe aplicarea unor mijloace eficiente de satisfacere a nevoilor angajaților. Sub spectrul managementului motivațional, “un lider trebuie să fie capabil de a manifesta patru stiluri diferite de comportament: leadership directiv, leadership suportiv, leadership participativ și leadership orientat pe dezvoltare”.³⁵

Atitudinea liderului și comportamentul angajaților se află în raport direct proporțional, în sensul că schimbările înregistrate la nivelul leadershipului se reflectă în comportamentul angajaților. Repet, majoritatea *angajaților preferă liderii cu atitudine participativă*, liderii interesați în formarea și dezvoltarea raporturilor de comunicare. Pentru a se apropia de angajați managerul ar trebui să fie pentru aceștia un fel de “mentor” care să-i îndrume, să-i motiveze, să le stimuleze creativitatea transformându-i în membrii

³⁵ Smaranda TUDOR – “Stiluri de conducere în activitate”. Articol în volumul: “Studii și sinteze de psihologie contemporană”, Editura Academiei Române, București, 2002, p. 202

dedicați ai organizației. Psihologii demonstrează că angajații care se simt utili vin cu plăcere la muncă, iar dacă lucrează într-o atmosferă stabilă, de cordialitate, sunt capabili de mari performanțe. Performanța este un derivat al competenței angajaților, ea se leagă de nivelul de pregătire și experiența angajaților dar și de coeficientul de creativitate și gradul dedicării lor la locul de muncă. Pornind de la considerațiile potrivit cărora succesul într-o organizație este influențat de comportamentul membrilor ei a a fost conturat, de curând, portretul angajatului dedicat ³⁶stabilindu-se că angajații fideli sunt aceia care:

- sunt motivați să se implice în activitatea organizației,
- știu care este rolul lor în sectorul care lucrează și cum contribuie propriul departament la realizarea obiectivelor firmei,
- sunt mândri că fac parte din organizație deoarece postul respectiv le oferă satisfacții profesionale și personale.

Studiul continuă cu constatarea că numai unul din șapte angajați este complet dedicat companiei care l-a angajat. Situația este destul de îngrijorătoare dacă adăugăm că uneori cultura organizațională și comportamentul liderilor pot interveni ca factori descurajanți.

Teoria influenței mutuale

Teoria influenței mutuale a deschis noi orizonturi de cercetare în privința managementului resurselor umane. Adepții ei cred că, în interiorul organizației, liderii și subordonați se află într-o relație de influențare reciprocă. Ideea a jucat un rol important în apariția teoriei mijloc-scop care stabilește că liderii pot influența cu atât mai mult comportamentul angajaților, cu cât puterea lor este mai mare. Rolul principal revine, desigur, managerului care îi evaluează pe membrii echipei după criterii de competență și abilitate și îi împarte în două clase: membrii “in-group” și membrii “out-grup”. Luând în considerare explicațiile Smarandei Tudor, autoarea studiului “Stiluri de conducere în

³⁶ A se vedea: <http://www.businessmagazin.ro/articole-27.07.2006>

activitate”, din rândul membrilor “in-group” fac parte subordonații care își asumă responsabilități și dobândesc, în schimb suport din partea liderului. Membrii “out-group” se concentrează în direcția îndeplinirii unor activități de rutină și, prin urmare, stabilesc cu liderul relații firești, formale.³⁷ O variantă a acestei teorii, purtând numele de teoria eficienței mutuale, a fost elaborată de Vecchio în 1982. Teza pe care o formulează este construită pe ideea că atributul influenței reciproce dintre lider și angajați nu se aplică doar la nivelul culturii organizaționale (a liderului și a angajaților) ci și, în domeniul eficienței activității. Dinamica relațiilor lider-subordonați are un caracter dialectic în sensul că maniera de conducere a managerului se răsfrânge asupra atitudinilor și comportamentelor angajaților iar aceștia din urmă influențează, maniera de organizare și conducere a instituției. Noua artă a conducerii solicită prezența eficientă atât a liderului, cât și a subordonaților.

Teoria lui Vroom-Jetton

Lecția de management pe care o susțin Vroom și Jetton are ca punct de plecare procesul decizional și relevă trei stiluri de luare a deciziilor:

- autocratic
- consultativ
- de grup

Clasificarea strategiilor de conducere pe criteriul procedurilor decizionale are un caracter limitat deoarece se referă la un singur aspect al artei conducerii și organizării și are nu caracter variabil depinzând de tipul deciziei, durata luării deciziei, acceptarea soluției de către subalterni. Spre deosebire de Fiedler, Vroom acceptă ideea că un lider eficient poate să fie: când autoritar, când participativ în funcție de situațiile concrete și de

³⁷ A se vedea: Samaranda TUDOR – “Stiluri de conducere în activitate”. Studiu în “Studii și sinteze de psihologie contemporană”, Editura Academiei Române, București, 2002, p. 203

natura deciziilor pe care trebuie să le formuleze. “Modelul, lui Vroom, propune o diversitate mult mai mare de soluții pentru fiecare problemă, decât cele folosite în realitate de manageri.” În cărțile sale: “Some Personality Determinants of the Effects of Participation”(1960), “The New Leadership: Managing Participation in Organizations”(1988), Vroom construiește “un program de perfecționare și dezvoltare a liderilor, care permite managerilor să-și analizeze procesele de decizie, comparându-le cu procesele propuse de model, și să poată aprecia cât de mult se îndepărtează de constrângerile raționale, pentru elaborarea eficientă a deciziilor”³⁸. Se ajunge la concluzia că procesul decizional este deosebit de complex: luarea deciziilor se bazează pe principii raționale dar se aplică diferit în contexte diferite. Pe de altă parte, Vroom pune accentul pe caracterul colectiv al procesului de luare a deciziilor. Rezultă de aici, că, pe parcursul elaborării strategiilor de dezvoltare a organizației, managerul se confruntă cu mai multe tipuri de situații decizionale: situații autocratice, situații consultative la nivel general, situații de grup.

Alte abordări ale leadershipului

În ultimul deceniu al secolului XX continuă seria inovațiilor ideologice din domeniul științelor conducerii și organizării. Relevante sunt, spre exemplu, contribuțiile teoretice ale lui P.W. Howard și W. F. Joyce care extrapolează ideea de sarcină. J.L. Pierce, R.B. Dunham și L.L. Cummings pun în valoare ambianța organizațională și examinează patru surse ale ambianței: munca în sine, tehnologia, unitatea muncii, liderul. Mai aproape de zilele noastre, A.H. Eagly stârnește reacții interesante cu teoria expectanței. Concluzia la care ajunge se bazează pe convingerea perimată, că diferențele de gen influențează puternic stilul de conducere iar bărbații dezvoltă un stil de conducere mai apreciat în cadrul grupului. Concentrându-se asupra situațiilor comportamentale ale leadershipului aceste teorii pleacă de la

³⁸ D.S. PUGH, D.J. HICKSON – “Managementul organizațiilor”, Editura Codecs, București, s.a., p. 132

premise că eficacitatea actelor de conducere este dependentă de natura relațiilor interpersonale. Specialiștii din domeniul psihologiei sociale susțin că se pot obține rezultate remarcabile dacă se stabilesc reale corelații între performanțele comune și relațiile interumane din interiorul echipei de lucru.

Pe plan teoretic, se fac tot mai multe generalizări privind stilul de conducere al managerilor. Nu există un portret al managerului perfect. Modul de conducere variază de la o situație la alta, de la o organizație la alta. În domenii total diferite, precum domeniul public și cel privat, metodologia conducerii se bazează pe principii diferite. Distincția dintre organizațiile publice și cele private poate fi mai ușor înțeleasă dacă apelăm la diverse ingrediente: eficiența, valorile organizaționale, caracterul închis sau deschis al organizației.

Astfel, eficiența organizațiilor publice non-profit este determinată de gradul de servire a unui anumit public și de calitatea serviciilor oferite. Pentru organizațiile din sectorul privat eficiența depinde de mărimea profitului obținut ca urmare a desfășurării unei activități economice. În altă ordine de idei, dacă firmele și companiile intrate în competiția de pe piața de capital sunt complet independente, organizațiile publice depind de diverse organisme statale și sunt strict supravecheate de instituțiile guvernamentale. Aparținând domeniului public, acestea din urmă necesită finanțare din partea statului iar funcționarea lor este reglementată prin constrângeri legislative elaborate la nivel central sau local.

În România zilelor noastre organizațiile publice beneficiază de o anumită autonomie, dar, în general, resursele lor financiare trebuie să se încadreze în limita unui buget anual, trimestrial sau lunar, strict determinat. Este îmbucurător faptul că autonomia permite organizațiilor publice să-și redreseze situația financiară prin posibilitatea realizării unor venituri extrabugetare. În această situație se află și bibliotecile publice românești care au dreptul de a încasa taxe pentru anumite servicii.

Fiecare din organizațiile amintite, adică cele private și cele din domeniul public, își formează culturi organizaționale distincte. Cultura organizațională devine, în aceste condiții, criteriu de diferențiere al sistemelor organizaționale publice față de firmele și companiile private. În privința companiilor private, lucrurile sunt simple. Cultura organizațională a firmelor din sectorul privat are ca valoare centrală: eficiența, care este direct proporțională cu mărimea profitului. Organizațiile publice, care nu pun accent pe profit, ci pe calitatea relațiilor cu utilizatorii, așează ca valoare centrală a culturii proprii, un alt criteriu, și anume, echitatea și calitatea. Dincolo de caracterul strict moral, echitatea are în vedere nevoile cetățenilor, care trebuie tratate într-o manieră nepreferențială.

Potrivit celui de al treilea element de diferențiere, mai sus anunțat, organizațiile din domeniul privat au, în general, un caracter închis. Organizațiile publice se caracterizează printr-un grad mai ridicat de deschidere și flexibilitate. Caracterul deschis sau închis al organizației reflectă modul de percepere a autorității manageriale. Datorită intervenției organismelor publice ierarhic superioare, puterea managerială din organizațiile publice este mai puțin evidentă, dacă facem o comparație cu situația liderilor din sectorul pieței de capital. Companiile private stimulează autoritatea liderilor. Aici se apar tendințe de elaborare a unor obiective ferme și se dezvoltă strategii de funcționare cu grad ridicat de stabilitate. În sectorul public puterea liderului este relativizată iar scopurile și obiectivele organizațiilor publice non-profit au un anumit grad de ambiguitate. Esențială rămâne tendința, manifestată în ultimii ani, de a reduce numărul diferențelor dintre cele două tipuri de organizații, publice și private. În principal, organizațiile publice se află în situația de a intra în acele rețele organizatorice în care primordială rămâne performanța. Atunci când performanța contează, organizația nu se mai concentrează exclusiv pe ideea folosirii eficiente a resurselor financiare disponibile, ci în direcția alcătuirii unor

echipe de muncă bine sudate, orientate spre îndeplinirea obiectivelor comune ale organizației.

Organizația ca fenomen cultural

Paragrafele dedicate prezentării unor teorii esențiale din istoria științelor conducerii și organizării scot la iveală rezultatele cercetărilor organizaționale și indică câteva direcții de analiză pe drumul conceptualizării culturii organizaționale. De-a lungul evoluției produselor paradigmatică, teoreticienii au reușit să identifice o serie de caracteristici organizaționale reprezentative. “Trăim într-o societate a organizațiilor”, afirmă Mihaela Vlăsceanu. Marile companii industriale, întreprinderile, partidele politice, instituțiile de învățământ, centrele comerciale, societățile de radio sau televiziune, bibliotecile și muzeele sunt organizații, care trebuie administrate și conduse. Prezentându-se într-o mare varietate de forme, fiind de mărimi diferite, organizațiile sunt realități ale vieții publice contemporane.

Fiecare organizație își constituie o cultură organizațională proprie. Conservându-și sau schimbându-și trăsăturile, cultura organizațională constituie mediul de desfășurare a relațiilor dintre lider și angajați. Pentru a înțelege ce se întâmplă într-o instituție este suficient să determinăm tipul culturii organizaționale, care conferă coeziune organizației și stă la baza fixării strategiilor ei de dezvoltare. Miturile, simbolurile, ritualurile culturii organizaționale sunt expresii ale unității organizației. Coerența culturală a organizației se menține prin cultivarea unui mănunchi comun de valori, norme și idei. Aceasta nu înseamnă că birourile și departamentele dintr-o organizație nu-și crează și nu întrețin un sistem de norme și prejudecăți proprii. Important este ca tipul de cultură manifestat în diferitele sectoare ale firmei sau instituției să se integreze perfect în contextul cultural general al organizației. O cultură împărtășită de toți membrii organizației este o cultură puternică iar culturile puternice determină puterea organizațiilor.

Organizațiile se află sub semnul schimbării, al perfecționării continue. Cultura organizațională se modifică în mod

corespunzător. Mecanismele de înlocuire a valorilor, ideologiilor, normelor și ceremoniilor organizației diferă în funcție de gradul de “deschidere” al persoanelor care alcătuiesc organizația dar și a celor care o administrează.

În acest spirit definim organizațiile ca:

- sisteme închise,
- sisteme deschise.

Modelele teoretice mecaniciste consideră că organizațiile închise sunt mai performante. Alternativa psihologică preferă modul de înțelegere a organizațiilor ca sisteme deschise, “naturale”, capabile de a se adapta la schimbările mediului economico-social. Istoria managementului organizațiilor relevă o întreagă tipologie de analizare a companiilor ca sisteme închise sau deschise. Tipologia sugerată de R. Scott, de exemplu, are avantajul de a fi sintetică și de a surprinde organizațiile ca sisteme complexe aflate în raporturi de interdependență cu mediul.

Clasificarea oferită de R. Scott împarte organizațiile în patru mari clase:

- organizații închise și raționale,
- organizații închise și naturale,
- organizații deschise și raționale,
- organizații deschise și naturale.

Demne de reținut sunt încercările de tipologizare ale celebrului sociolog Max Weber. Preocupările sale din sfera teoriei organizațiilor și-au găsit finalizarea în definirea a trei tipuri de organizații:

- organizații charismatice, centrate pe comportamentul liderului,
- organizații patriarhale, în care autoritatea liderului este acceptată în virtutea unei tradiții,
- organizațiile birocratice, a căror activitate se desfășoară pe baza unui sistem strict de reguli și reglementări, unde există

specializare (diviziunea muncii) și unde funcționează o organizare bazată pe stricte principii ierarhice.

Weber apreciază organizațiile birocratice deoarece consideră birocrăția “un instrument de dominare socială”. Sociologul german este de părere că organizațiile cu caracter birocratic sunt expresii eficiente ale unor sisteme organizatorice raționale superioare.

Ideea raționalității l-a cucerit și pe H. Simon. Economist de profesie, H. Simon a surprins câteva din raționamentele comportamentului organizațional, și a sugerat înlocuirea termenului de “om economic” cu cel de “om administrativ”. El a stabilit un set de principii care influențează tehnicile de luare a deciziilor.

În spatele multitudinii de teorii și paradigme consacrate domeniului managementului organizațiilor și culturii organizaționale stau câteva teze comune sintetizate de Mihaela Vlăsceanu astfel:

- “organizarea trebuie să conducă neapărat la creșterea eficienței activităților sociale,
- eficiența este dependentă de mijloace științific organizate, de un management științific performant,
- structura organizațiilor este considerată ca un mijloc proiectat deliberat pentru atingerea unor scopuri,
- un accent deosebit este pus pe caracteristicile structurii normative, respectiv pe specificitatea scopurilor, rigoarea formulării și aplicării regulilor sau principiilor și formalizarea comportamentului individual.”³⁹

Corelația management – cultură organizațională este valabilă și în cazul bibliotecilor. Cum aflăm, însă, care este cultura

³⁹ Mihaela VLĂSCEANU – “Organizațiile și cultura organizării”, Editura Trei, București, 2002, p. 97

organizațională în instituția în care lucrăm sau pe care o conducem ?

Analizându-i pe oameni. Interogându-i în legătură cu aspirațiile și motivațiile lor. Pentru un membru al bibliotecii este dificil să înțeleagă propria cultură organizațională. Un observator din afara instituției ar putea fi mai eficient deoarece ar sesiza specificul culturii în acțiune. Examinarea reacțiilor oamenilor, analizarea modului în care își rezolvă conflictele și sunt receptivi la schimbare, devin elemente de analiză utile în acest sens.

Practic, este imposibil să realizăm o evaluare completă a culturii organizaționale dintr-o bibliotecă. Importantă este abilitatea liderului de a se apropia de oameni, cunoscând faptul că în instituțiile culturale predomină prejudecata liderului mentor, a conducătorului părtinitor. Angajații așteaptă de la acesta capacitate de comunicare și o atitudine empatică. Foarte răspândită în societatea românească este și nevoia oamenilor de a se ghida după reguli stricte, de a activa în organizații cu structuri piramidale în cadrul cărora statutul și sarcinile fiecărui angajat să fie definite cu claritate, eventual printr-o fișă a postului.

Confrunțați cu fenomenul culturii organizaționale, managerii din instituțiile românești, încearcă să-și orienteze acțiunile decizionale în funcție de climatul organizațional predominant la locul de muncă. Pentru cetățenii români important este "contextul postului", după cum se exprimă sociologii, incluzând aici siguranța postului, condițiile de lucru, salariul motivant. În locul posibilităților de promovare, angajații preferă organizațiile care oferă stabilitate, protecție și instruire (de preferabil gratuită). Sub presiunea moștenirii colectiviste, ambianța concurențială este considerată inconfortabilă. Învățăm să lucrăm sub presiunea timpului, dar preferăm munca în echipe mici care au de îndeplinit activități ușoare, legate de obiective imediate, realizabile pe termen scurt.

Sfaturile specialiștilor din sociologia managementului și sociologia organizațiilor ne permit să realizăm o mai bună evaluare a climatului cultural din organizațiile românești. În

bibliotecile noastre, spre exemplu, organizarea activității după o structură piramidală clară satisface așteptările angajaților. Raportarea la reguli și acceptarea convenționalismului sunt alte două trăsături importante ale culturilor organizaționale din instituțiile publice românești. Regulile redactate la nivel managerial au efecte pozitive, dacă sunt discutate cu subalternii.

Datorită accentului pus pe reguli și reglementări, instituțiile publice se manifestă ca organizații formale. Organizațiile formale au la bază structuri raționale fixe și dezvoltă relație interpersonală desfășurate pe baza raporturilor ierarhice, accentul fiind pus pe rentabilitate și pe îndeplinirea scopurilor (deservirea cetățenilor). Într-o societate birocratică (formală) canalele de comunicare sunt bine definite iar traiectoria comunicării este de sus în jos. Membrii organizațiilor românești evaluează sistemele formale în mod pozitiv deoarece cred că structurile organizaționale stabile, oferă slujbe stabile, pun la dispoziție un sistem de sarcini funcționale și precise și oferă șansa proiectării unei traiectorii profesionale ascendente.

O altă pornire specific românească este atitudinea defensivă, rezistența la nou. Rezistența la schimbare este rezultatul sentimentului de insecuritate, larg răspândit în societatea contemporană. Chiar dacă acceptă introducerea unor noi strategii de dezvoltare și chiar dacă oamenii se obișnuiesc cu noi forme de activitate, de obicei importate din occident, angajații instituțiilor publice românești reacționează potrivit culturii din care provin: cultură organizațională parțial închisă. La sistemul de valori și interese specifice culturii organizaționale se adaugă și speranțele, ideile, valorile, scopurile fiecărui angajat în parte. Observăm că, la nivel psiho-social, se manifestă o preocupare specifică, organizației, în general, și departamentelor, în special, de a-și delimita granițele, de a-și stabili responsabilitățile. Fixarea granițelor transformă instituțiile în organizații închise. Într-un asemenea climat, performanța colectivă cedează locul performanțelor și inițiativelor individuale iar obiectivele generale ale grupului pălesc în fața intereselor personale. “Permeabilitatea

granițelor” se realizează prin “aplatizarea ierarhiilor, descentralizarea procesului de luare a deciziei, reducerea mărimii, împuternicirea persoanelor și a grupurilor prin adoptarea și implementarea practicilor de autocontrol, învățarea continuă, autoresponsabilizarea etc.”⁴⁰ Pentru a obține de la bibliotecari un înalt nivel de implicare, angajații trebuie să fie informați în legătură ceea ce se așteaptă de al ei, trebuie să știe ce tipuri servicii să furnizeze beneficiarilor. Biblioteca publică poate ajunge un loc de muncă atractiv, dacă personalul este conștient de rolul pe care îl are în promovarea serviciilor către cetățeni, dacă știe cum este percepută această instituție în societate. Pe de altă parte, bibliotecarii trebuie să-și modifice permanent viziunea asupra propriei profesii formându-și o idee clară asupra rolului activ al bibliotecii pe plan social. În contextul transformărilor socioculturale derulate pe parcursul ultimilor 20 ani, angajații din bibliotecă trebuie să fie pregătiți să furnizeze noi tipuri de servicii, astfel încât organizația culturală din care fac parte să se transforme într-o „structură info-documentară eficace și modernă, capabilă să satisfacă un ansamblu complex de exigențe mult diferite de cele originare.”⁴¹ . La nivelul cercetărilor teoretice se accentuează ideea că viziunea bibliotecarilor asupra propriei activități profesionale poate constitui un indicator al schimbării strategiilor manageriale. Procesul armonizării sistemului de management cu noile exigențe ale societății informaționale, și cu cerințele utilizatorilor, are mai mari șanse de succes într-un climat organizațional deschis, receptiv la schimbare. În definitiv, buna funcționare a unei organizații se află sub influența culturii organizaționale care ghidează din umbră inițiativele și acțiunile membrilor ei.

Efortul nostru informativ și interpretativ, desfășurat în jurul conceptului de cultură organizațională, are menirea de a întări

⁴⁰ Mihaela VLĂȘCEANU – “Organizații și comportament organizațional”, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 223

⁴¹ ”Mihaela ZECHEU – „Biblioteca publică în sistemul cunoașterii: Percepție și expectanță”, *Cartea Universitară, București, 2005, p.77*

concluzia că, într-o organizație, cultura este cea care asigură stabilitatea sistemului, funcționalitatea lui. După cum reiese din prezentarea de față, cunoașterea trăsăturilor esențiale ale culturii organizaționale devine o condiție primordială pentru înțelegerea organizației ca un ansamblu complex pe elemente, în cadrul căruia factorul uman este personajul principal. Asistăm la nașterea unei noi definiții a managementului înțeles ca artă de a “asambla” și a activa resursele umane în vederea îndeplinirii idealurilor comune ale instituției. Biblioteca viitorului, de exemplu, are în față noi responsabilități care provoacă schimbări ale tehnicilor de colectare, administrare și comunicare a materialelor purtătoare de informații. Cultura unei organizații are un rol istoric, face legătura dintre evenimentele și întâmplările trecutului cu strategiile dezvoltării actuale, garantează succesul și proiectează filosofia acțiunilor viitoare ale organizației.

DIFERENȚE ȘI ASEMĂNĂRI ÎNTRE DESCRIEREA BIBLIOGRAFICĂ A MATERIALELOR AUDIOVIZUALE ȘI DESCRIEREA BIBLIOGRAFICĂ A DOCUMENTELOR MONOGRAFICE

Constituirea și dezvoltarea colecțiilor de bibliotecă, indiferent de mărimea fondului și de tipul publicațiilor pe care le include necesită, înainte de toate, introducerea unui sistem clar și precis de organizare a documentelor. Conceperea și punerea în practică a unui astfel de sistem se realizează în scopul identificării și regăsirii documentelor, a grupării publicațiilor după diverse criterii și stabilirii destinației fiecărei cărți în depozitele bibliotecii. Dacă fiecare document are un loc bine stabilit în secțiile și pe rafturile din bibliotecă înseamnă că fiecare publicație este individualizată printr-o cotă și o descriere bibliografică nerepetabilă. O simplă incursiune în structura colecțiilor gestionate și comunicate de bibliotecă dezvăluie existența unui număr variat de publicații împărțite după mai multe criterii, dintre care cele mai importante sunt criteriul conținutului și criteriul formei. Spre exemplu după conținut identificăm:

- documente primare (documente originale)
- documente secundare (dicționare, enciclopedii, bibliografii, antologii de studii și referate)
- documente terțiare (documente rezultate din prelucrarea celor secundare: repertorii de enciclopedii, ghiduri)

La rândul lor documentele primare se structurează în:

- cărți
- periodice
- documente de tip special precum cataloagele, hărțile, partiturile muzicale)
- documente audio-vizuale, ce includ: casetele audio și video, discurile diapozitivele, cd-urile, dvd-urile.

Trecerea de la descrierea standardizată a documentelor monografice la descrierea documentelor audiovizuale este

necesară, astăzi, datorită creșterii pe piața editorială a numărului de publicații apărute sub forma unor casete audio sau sub formă CD-uri și DVD-uri.

În general, prin descriere bibliografică înțelegem activitatea de stabilire și înscriere pe fișa cărții a tuturor elementelor necesare identificării documentelor de bibliotecă. Prin urmare orice fișă bibliografică redactată în manieră standardizată trebuie să conțină un număr corespunzător de elemente referitoare la: autor, titlu, ediție, datele de publicare, paginatie, colecție, note, ISBN și preț.

Este esențial să reținem că logica redactării fișelor pentru materialele audio-video este aceeași cu metodologia conceperii descrierilor bibliografice pentru documentele tipărite. Problemele ridicate de elaborarea descrierilor pentru publicațiile apărute în alt format editorial decât cel tipărit își pierd din complexitate dacă ținem seama de faptul că regulile de redactare a fișelor respective se bazează pe modelul general de descriere bibliografică. Circulând în cadrul literaturii biblioteconomice sub denumirea de descriere bibliografică internațională standardizată, pe scurt ISBD(G), descrierea bibliografică generală are un caracter unic și unitar iar normele de ordonare a notițelor bibliografice în vederea constituirii ei au fost stabilite la nivel internațional de către FIAB (Federația Internațională a Asociației de Biblioteci și Bibliotecari) încă din anul 1977. Aceste reguli au fost introduse la noi în țară pe baza standardelor STAS 12629/2-88 (intrat în vigoare în 1988) și STAS 12629/7-89 (intrat în vigoare în 1989). Dacă primul document oficial se referă la descrierea bibliografică a publicațiilor monografice curente, cel de al doilea are în vedere descrierea bibliografică a materialelor audiovizuale.

Descrierea bibliografică nu poate fi la fel pentru toate tipurile de documente astfel încât forurile internaționale au luat hotărârea elaborării unui ansamblu de reguli specializate pentru fiecare tip de documente. În acest context se pot întocmi tot atâtea tipuri de descrieri standardizate, câte tipuri de publicații există într-o bibliotecă. Amintim în acest sens schemele elaborate pentru:

- cartea veche ISBD(A),
- cartea modernă ISBD(M),
- publicații seriale ISBD(S),
- partituri și documente muzicale ISBD(PM),
- materiale audio-video ISBD(MAV),
- documente cartografice ISBD(C).

Au fost stabilite pe lângă normele de întocmire a fișelor pentru documentele monografice, adică pentru cărțile moderne, și norme internaționale privind redactarea fișelor catalografice pentru microfilme, casete audio și compact-discuri. Datele bibliografice proprii fiecărei categorii de publicații formează în câmpul descrierii secțiuni precis delimitate numite zone. Pentru cărțile moderne cea mai mare parte a elementelor care alcătuiesc descrierea sunt extrase din pagina de titlu și sunt menționate pe fișa de catalog în cadrul unor zone care respectă următoarea ordine:

1. Zona titlului și a responsabilităților relative la titlu
2. Zona ediției
3. (zona corespunzătoare altor documente decât cele monografice, nu se trece pe fișă)
4. Zona datelor de publicare
5. Zona colațiunii sau descriere cantitativă
6. Zona colecției sau a seriei
7. Zona notelor
8. Zona ISBN

Structura descrierii cărților curente prezintă anumite particularități pentru descrierile la autor persoană fizică, pentru descrierea lucrărilor editate în mai multe volume și pentru descrierea publicațiilor cu mai mulți autori. Specificitatea acestui ultim tip de descriere cunoscut sub numele de descriere suspendată este dată de faptul că se folosește, în acest caz, aliniat nou doar pentru zona titlului urmând ca celelalte zone să fie redactate pe fișa tipărită de la a doua verticală. Unul dintre cele mai

valoroase aspecte ale descrierii bibliografice internaționale, care a marcat un moment de cotitură în practica și teoria catalogării, se referă la faptul că aceasta cuprinde ansamblu de principii generale aplicabile oricărui tip de document de bibliotecă.

Evident, redactarea descrierilor ISBD pentru casete audio și CD-uri presupune cunoașterea regulilor generale de catalogare care stabilesc următoarele:

- 1) descrierea bibliografică a documentelor monografice și audio vizuale are un caracter standardizat,
- 2) întocmirea fișei de catalog se realizează întotdeauna pe baza publicației, adică cu documentul în mână,
- 3) schema descrierii bibliografice se potrivește atât sistemului manual cât și sistemului computerizat de catalogare,
- 4) indiferent dacă este completă sau definitivă, orice descriere bibliografică trebuie să respecte ordinea zonelor și să folosească o punctuație obligatorie,
- 5) în vederea introducerii lor în cataloagele de bibliotecă descrierile bibliografice se utilizează împreună cu alte elemente catalografice cum ar fi: vedeta uniformă pentru persoane fizice sau colectivități, vedetele complementare, indicii CZU, cota topografică și cota sistematico-alfabetică
- 6) în funcție de specificul cărților, casetelor sau CD-urilor descrierile bibliografice se vor realiza pe un singur nivel sau pe mai multe niveluri .

Este important de consemnat că normele mai sus amintite formează un fundament comun care stă la baza asemănarilor dintre metodologia catalogării documentelor monografice și metodele de catalogare bibliografică a MAV⁴². Acestea din urmă pot fi achiziționate de către bibliotecarii de la serviciul de completare a colecțiilor ca publicații independente sau ca

⁴² Materiale audio-vizuale

materiale care însoțesc anumite documente monografice. În situația în care CD-ul, spre exemplu, formează o singură unitate de inventar împreună cu cartea pe care o însoțește, catalogatorul este nevoit să redacteze o singură fișă bibliografică pentru cartea respectivă. Pe această fișă unică, el va menționa în cadrul zonei cu descrierea cantitativă existența unui compact-disc care a fost anexat documentului catalogat⁴³.

În momentul în care materialele audio vizuale sunt înscrise în registrele bibliotecii ca documente independente se trece la întocmirea descrierilor bibliografice care au la bază schema generală ISBD (NB) (non book). Potrivit standardului (STAS 12629/7-88) destinat prelucrării bibliografice a materialelor audiovizuale rezultă că acestea sunt "Documente realizate pentru a fi percepute pe cale vizuală, auditivă sau în mod combinat." Se precizează, în continuare, că elementele bibliografice furnizate de documentul audiovizual se înscriu pe fișa tipărită în odinea celor 8 zone specifice oricărei descrieri catalografice, folosindu-se punctuația recomandată de cercetătorii din domeniul catalogării biblioteconomice.

Zonele se disting unele de altele prin conținut și prin punctuația specifică. Ele se ordonează pe o structură fixă astfel:

I) ZONA TITLULUI ȘI A MENȚIUNILOR DE RESPONSABILITATE LA TITLU

În mod excepțional pentru publicațiile la care ne referim după menționarea titlului lucrării se trece într-o paranteză dreaptă tipul materialului care poate fi: o înregistrare audio, o imagine vizuală, un film înregistrat pe compact disc. Dacă materialul conține atât imagini vizuale cât și imagini auditive se va trece între paranteze pătrate, după titlul lucrării termenul [*înregistrare multimedia*]. În cazul în care există și titlu paralel, acesta din urmă apare pe fișă imediat după titlul propriu-zis, despărțit de acesta

⁴³ Se procedează astfel: după înscrierea numărului de pagini al volumului se pune semnul ; între paranteze drepte se scrie cifra 1 și simbolurile pentru CD.

prin semnul “=”, după care se semnaleză tipul publicației. Mențiunile de responsabilitate principale și secundare se înregistrează în ordinea și în forma în care apar pe documentul respectiv. De exemplu: “*Ușa interzisă [înregistrare audio]/ Gabriel Liiceanu ; în lectura autorului.*”

Pentru informațiile multimedia înregistrate pe casetă video sau pe compact disc este recomandabil ca mențiunile de responsabilitate să apară în ordinea importanței componentelor. Mențiunile de responsabilitate de același fel se despart prin virgulă iar semnul de separare al mențiunilor de responsabilitate diferite este punct-virgulă, procedându-se ca și în cazul documentelor monografice.

Urmează:

II) ZONA EDIȚIEI - pentru care nu există mențiuni specifice de redactare.

III) ZONA DATELOR DE PUBLICARE DIFUZARE ȘI/SAU PRODUCERE FIZICĂ

Locul de publicare sau producere se trece în descriere așa cum apare pe materialul audiovizual. Când locul de publicare nu este trecut pe carcasa documentului sau nu apare în textul explicativ care însoțește publicația se trece între paranteze drepte abrevierea S.l.⁴⁴. După locul publicării urmează numele edituri, al difuzorului sau al cumpărătorului. În privința anului de apariție se trece data de pe documentul descris iar dacă anul apariției nu corespunde cu anul publicării, după editură va apărea anul producerii, urmat de anul înregistrării trecut între paranteze drepte. (ex. 2002 înregistrat în 1970)

IV) ZONA LOCULUI PRODUCERII FIZICE ȘI ZONA PRODUCĂTORULUI este facultativă și nu mă voi opri asupra ei.

Voi insista asupra celei de a cincia zone:

V) ZONA DESCRIERII FIZICE SAU COLAȚIUNEA

De regulă, în cazul volumelor tipărite, aici se trece paginația și tipul paginilor. Pentru descrierea ISBD (NB) în această zonă

⁴⁴ Sine Loco – fără loc de publicare

este descrisă forma fizică a materialului precizându-se că este vorba despre 1 casetă audio, 1 casetă video, 1 microfilm sau 1 CD. Putem observa că zona colațiunii se încheie cu indicarea dimensiunilor materialului audio sau video.. Mențiunile referitoare acestei dimensiuni pot cuprinde informații despre durata înregistrării: de ex. *1 videocasetă (60 min.)*. Dacă durata înregistrării nu este trecută pe materialul audiovizual sau materialul multimedia, datele temporale vor fi stabilite cu aproximație.

VI) ZONA SERIEI figurează pe fișă după zona descrierii cantitative și poate fi recunoscută după punctuația specifică referitoare la parantezele drepte care încadrează titlul și numărul seriei. Mențiunile de responsabilitate în privința seriei sunt considerate ca elemente facultative. Un statut facultativ are și ISSN-ul seriei.

VII) ZONA NOTELOR este probabil partea cea mai cuprinzătoare parte a descrierii bibliografice, deoarece poate cuprinde note privind conținutul materialului audiovizual, poate include date și elemente suplimentare referitoare la mențiunile de responsabilitate, note despre titlurile paralele și informațiile la titlu, precizări relative la tiraj și descrierea cantitativă și în final notele rezumative care au, de asemenea, un caracter facultativ. Descrierea se încheie, după cum e lesne de imaginat, cu:

VIII) ZONA NUMĂRULUI STANDARD ȘI A PREȚULUI

Structura descrierii bibliografice specifică materialelor audiovizuale poate părea, la prima vedere încărcată dar ea sintetizează toate elementele necesare caracterizării și identificării oricărui tip de document indiferent de suportul pe care este editat. Mai mult, descrierea ISBD(NB⁴⁵) imită schema generală de catalogare, are un caracter unitar și rezolvă cu suplețe o serie de probleme catalografice generate în primul rând de varietatea extraordinară a acestor tipuri de publicații

Din ansamblul observațiilor de natură metodologică referitoare la procesele de catalogare trebuie să reținem indicația că,

⁴⁵ Non - book

spre deosebire de textele tipărite unde punctul de plecare în vederea redactării fișei bibliografice este pagina de titlu a cărții, pentru materialele audiovizuale se folosesc, în principal, datele înscrise pe coperta carcasei CD-ului sau a casetei audio. În împrejurarea în care coperta documentului audio sau video nu conține toate informațiile necesare redactării fișei, catalogatorul va analiza conținutul documentului ascultând înregistrarea audio sau video.

Apariția pe piața editorială a unor noi tipuri de publicații presupune mutarea accentului pe obținerea și livrarea către utilizatori a documentelor în format electronic folosindu-se o bună parte a resurselor financiare alocate bibliotecii pentru constituirea cataloagelor electronice. Folosirea calculatoarelor și cunoașterea unor softuri de bibliotecă influențează favorabil creșterea serviciilor bibliotecii către cititorii care vor avea posibilitatea de a accesa rapid și nemijlocit informațiile solicitate.

Angajații de la serviciul de completare și catalogare trebuie să găsească o serie de soluții pentru a menține un raport echitabil între volumul achizițiilor de carte și volumul achizițiilor de materiale audio-vizuale, astfel încât să continue conservarea și difuzarea patrimoniului de documente tipărite, concomitent cu valorificarea producției de publicații apărute în format electronic. Bibliotecarii secolului XXI trebuie să rămână deschiși pentru toate tipurile de informații, conservând caracterul “material” al bibliotecii și pregătind-o pentru a deveni o bibliotecă virtuală, care să reflecte orizontul cultural și științific al societății contemporane prin intermediul unor numeroase și variate documente tipărite și documente audio-vizuale, pe care le gestionează și le metamorfozează în produse de informare și delectare intelectuală destinate diferitelor categorii de beneficiari.

MANAGEMENTUL ACHIZIȚIILOR DOCUMENTELOR DE BIBLIOTECĂ

Motto:

“Nici o funcție nu e mai vitală pentru societatea noastră decât cea de manager, managerii stabilesc dacă instituțiile noastre sociale ne vor servi în mod adecvat sau dacă ne vor irosi talentele și resursele noastre. (Henry Mintzberg)”

FORMULĂRI INTRODUCATIVE

Managementul culturii reprezintă una dintre cele mai teribile provocări la adresa specialiștilor din domeniul managerial actual deoarece se referă la gestionarea responsabilă a multitudinii de produse culturale și presupune rezolvarea eficientă de către organizațiile culturale a unei vaste problematice culturale tradiționale și contemporane. În ultimele decenii tot mai mulți cercetători din domeniul științelor manageriale își exprimă convingerea că nu se mai pot obține performanțe culturale remarcabile decât într-un mediu intelectual condus cu îndemânare și organizat conform variatelor stringențe impuse de teoriile conducerii și organizării. Se aduc tot mai multe dovezi referitoare la strânsa corelație dintre cultură și performanța organizațională, la întrepătrunderea paradigmatică dintre disciplinele organizării și conducerii și atrăgătorul domeniul al progresului cultural. O încercare de gestionare a activităților culturale va porni întotdeauna de la cunoașterea factorilor care generează și modelează permanent cultura, de la surprinderea corectă a ansamblului de semnificații, de concepte, de teorii referitoare la termenul de cultură, în general. Potrivit informațiilor furnizate de istoria și filosofia culturii, termenul în discuție a cunoscut un număr generos de definiții și încercări de lămurire conceptuală și etimologică. Un punct de plecare senzațional îl oferă antichitatea greacă, în accepțiunea filosofilor greci cultura semnificând acțiunea liberă și creatoare a oamenilor asupra naturii. Gânditorii romani au propus și ei definiții interesante în încercarea de a surprinde specificul și esența

activităților culturale ale omenirii: în timp ce Horațiu considera cultura o activitate de cultivare a spiritului, Cicero concepea cultura ca pe un efort educațional de “rodire a sufletului.”. Astăzi folosim termenul în diferite contexte comunicaționale, de o varietate extremă, specialiștii în problemele culturii înregistrând peste 250 de definiții ale noțiunii de cultură.

În contextul studiului de față o dată cu extrapolarea termenului în plan socio-economic ne interesează răspunsul la întrebarea: Ce legătură există între cultură și afaceri ? Mai mult, vom găsi un răspuns la întrebarea: “Pot bibliotecile, ca instituții culturale de avangardă să devină modelele unor activități de informare și documentare pline de succes ?”

La rândul său conceptul de management a stârnit numeroase controverse. În căutarea definiției perfecte a actului managerial, specialiștii s-au oprit asupra raportului management – conducere. Suntem tentați să considerăm că între cei doi termeni ar exista o sinonimie perfectă. Spre deosebire de teoriile tradiționale, înclinăm să credem că între cele două noțiuni poate fi stabilită o ușoară diferență de sens sesizată și de Michael Gorman care scria: “Diferența fundamentală dintre management- administrație pe de o parte și actul conducerii pe de cealaltă este că prima se axează pe ceea ce este, pe când cea de a doua se preocupă de ceea ce va fi. ”

Într-o altă formulare prin conducere desemnăm capacitatea de a influența activitatea unui grup în cadrul eforturilor acestuia de a proiecta și de a îndeplini anumite obiective. La fel ca și cuvântul “conducere” termenul “management” este încărcat de semnificații și poate avea diferite sensuri în funcție de diferitele situații paradigmatică din istoria științelor conducerii.

Privit ca proces, managementul reprezintă acțiunea de “procurare” și gestionare a resurselor materiale, umane și financiare cu scopul îndeplinirii obiectivelor specifice organizației respective. Din punctul de vedere al persoanei, managerul este un membrul al organizației cu un statut special determinat de faptul că liderul este răspunzător de performanțele înregistrate de ceilalți angajați ai instituției.

Una din definițiile clasice ale managementului aparține lui Fayol, care a stabilit că primele cinci atribuții ale managerului sunt: funcția de comandă, de organizare, planificare, control și implementare. Teoreticienii din domeniul managementului organizațiilor au pus accentul, fie pe caracterul mecanicist al unei organizații, fie pe dimensiunea socială a organizațiilor umane “care pot fi literalmente înțelese ca sisteme vii”. Un experiment interesant, realizat de Arie de Geus pentru a studia problematica longevității organizațiilor, a relevat că cele mai elastice și durabile companii sunt cele care au adaptat “comportamentul și caracteristicile ființelor vii”. Concepțiile mai recente atrag atenția asupra rolului transformațional al liderului, asupra capacității lui de a produce schimbări acordându-se o importanță specială felului în care conducătorul influențează modul de gândire al oamenilor. Susținătorii acestei idei pornesc de la premisa că o conducere eficientă trebuie să fie rezultatul implicării nemijlocite a liderului obligat să asigure autonomie celor conduși astfel încât aceștia din urmă să aibă posibilitatea de a participa la actul conducerii sau cel puțin să aibă impresia participării directe. Liderii buni pot să-i conducă și să-i influențeze pe ceilalți, dețin capacitatea de a-și motiva subalternii obținând maximum de competență și implicare din partea grupului cu care lucrează. Pentru a îndruma eficient o organizație, managerul trebuie să cunoască cum funcționează ea, să identifice tiparele de organizare relevante pentru instituția respectivă. Un bun cadru de conducere știe ce trebuie făcut, știe că obiectivul central al bibliotecii este asigurarea serviciilor de lectură și informare către beneficiari ; conducătorii diferitelor compartimente ale bibliotecii știu cum trebuie făcut punând în practică planurile și proiectele instituției unde lucrează. Bineînțeles, managerul își poate ajuta angajații să ducă la îndeplinire sarcinile imediate sau pe termen lung întreținând o bună comunicare cu personalul bibliotecii, sprijinindu-l în însușirea vizunii manageriale asupra bibliotecii. Un bun manager de bibliotecă îi va obliga pe conducătorii diferitelor compartimente să se implice în angrenajul managerial într-o manieră concretă contribuind în același timp la

coordonarea cu responsabilitate a activității din sectorul respectiv. Nu contează cât de mare este compartimentul, cât de mulți sunt angajații pe care-i are în subordine, importantă este fermitatea cu care fiecare șef de compartiment se implică în procesul eficientizării muncii în bibliotecă.

Stilul de comunicare al conducătorilor determină modul în care se desfășoară activitatea în cadrul organizației, favorizează procesul de îndeplinire a obiectivelor. Implementarea unor rețele administrative descentralizate și orientarea managerilor spre relațiile interpersonale poate conduce la obținerea unor rezultate strălucite, dacă la nivelul conducerii se înțelege că “valoarea puterii constă în a o împărți cu ceilalți.” Domeniul eficacității conducerii este extrem de complex și este determinat de o serie de factori cum ar fi:

- calitățile personale ale liderului,
- conjunctura socio-economică concretă,
- atitudinile comportamentale ale conducătorilor și ale grupului condus,
- natura obiectivelor și sarcinilor de îndeplinit.

În sfera conducerii organizaționale se pune tot mai mult accent pe teoria conducerii transformaționale, pe capacitatea managerului de a schimba părerile oamenilor. Ideile de avangardă în materie de management indiferent că este vorba de managementul afacerilor sau managementul instituțiilor publice se bazează tot mai mult pe înțelegerea modalităților de gestionare a relațiilor interumane deoarece potrivit spuselor lui Peter F. Drucker: “elementul uman este cel care determină capacitatea productivă a organizației.” Înțelegerea mecanismelor de formare și schimbare a atitudinilor și comportamentelor factorului uman dintr-o organizație devine în contextul ultimelor decenii o condiție sine qua non a obținerii de rezultate manageriale productive și eficiente.

MANAGEMENTUL ACHIZIȚIILOR DOCUMENTELOR DE BIBLIOTECĂ

Managementul cultural și managementul de bibliotecă sunt, fără îndoială subiecte înrudite. Stilul guvernării unei organizații culturale de drept public este diferit de modalitățile în care se administrează o afacere. Comportamentul unui director de bibliotecă este ușor diferit de cel al conducătorului unei firme economice, fiecare având misiuni diferite de îndeplinit. Misiunea bibliotecilor publice din România este succint formulată în Legea bibliotecilor nr. 334 din 2002: “scopul principal al bibliotecii este de a constitui, de a organiza, a prelucra, a dezvolta și conserva colecții de cărți, publicații seriale, alte publicații specifice și baze de date pentru a facilita utilizarea acestora în scop de informare, cercetare, educație sau recreere; în cadrul societății informaționale biblioteca are un rol de importanță strategică”. Există însă aspecte de profunzime care apropie managementul bibliotecilor de managementul firmei, aspecte fidele esenței oricărui act de conducere axat pe:

- planificarea
- organizarea
- conducerea,
- controlul
- evaluarea eficienței activității desfășurate fie în plan economic, fie în domeniul cultural.

Referitor la strategiile de dezvoltare ale bibliotecii publice identificăm elemente care o diferențiază de strategiile de conducere proprii organizațiilor culturale, direcțiile de interes ale bibliotecii îndreptându-se, de exemplu spre trei obiective hotărâtoare:

- serviciile către consumator
- conținutul informațional al colecțiilor
- pregătirea profesională a personalului de specialitate

A conduce nu înseamnă doar a găsi obiective, ci a le duce la îndeplinire plasându-le în contextul adecvat realizării lor. La originea procesului de fixare a obiectivelor specifice secției de completare a colecțiilor stau două mari principii:

1. activitatea de dezvoltare a colecțiilor trebuie astfel valorificată încât să nu fie exclusă nici o categorie de cititori deoarece biblioteca județeană este o bibliotecă publică școlară și universitară, tehnică și științifică, literară și de divertisment

2. colecțiile bibliotecii publice au un caracter enciclopedic și servesc nevoilor de cultură, educație, informare și divertisment ale cetățenilor.

Fixarea și inventarierea obiectivelor devine un lucru de mare preț dacă idealurile sunt transpuse în fapte în condițiile creării unor circumstanțe organizaționale favorabile stimulării relațiilor bibliotecii cu marea majoritate a beneficiarilor ei. Biblioteca poate obține succese notabile dacă acțiunile angajaților ei sunt întreprinse spre obiective precise, realizabile și măsurabile. “Oamenii trebuie să aibă sentimentul că știu încotro se îndreaptă ” în acest sens liderul va fi întotdeauna o persoană care să aibă o viziune generală asupra dezvoltării bibliotecii, o viziune pe care să o articuleze în așa fel încât să poată fi înțeleasă și adoptată de întreaga comunitate de bibliotecari din instituția respectivă. Finalizarea procesului de planificare începe în momentul punerii în practică a prevederilor planului printr-o acțiune responsabilă, bine coordonată îndreptată în direcția realizării obiectivelor.

La secția de “Completare a colecțiilor” obiectivul central sub care se reunesc sarcinile concrete de achiziție, catalogare și cotaie a documentelor se referă la necesitatea colectării unor informații relevante, conforme cu interesele de lectură, studiu, amuzament și educație ale cititorilor, pe baza creșterii progresive a fondurilor de publicații ale bibliotecii. Eficacitatea muncii desfășurate la acest compartiment este în strânsă legătură cu capacitatea vizionară și integratoare a persoanei care organizează munca de la achiziții, de talentul acesteia de a elabora planuri strategice utile pentru fixarea obiectivelor. Fiecare secție a bibliotecii are dreptul, din perspectiva managementului obiectivelor, să-și formuleze propriile obiective, să le integreze în planul general de dezvoltare a bibliotecii publice.

“Persoanele aflate în posturi de conducere trebuie să-și asume responsabilitatea planificării în propriul compartiment de muncă și

să conlucreze la elaborarea planului general al organizației” ...deoarece astăzi, mai mult decât oricând, “planificarea strategică a devenit factor esențial în încercarea bibliotecilor de a-și stabili singure viitorul.”⁴⁶

În concordanță cu cerințele actuale de managementul resurselor umane, personalul din bibliotecile publice se grupează într-o structură fixă formată din trei categorii de personal:

- personalul de specialitate,
- personalul administrativ,
- personalul de întreținere.

Bibliotecarii de la dezvoltarea colecțiilor sunt cuprinși în prima categorie alături de bibliografi, cercetători, documentariști, restauratori, inginerii de sistem și informaticieni și bineînțeles bibliotecarii de la secțiile de împrumut ale instituției.

Mentalitățile din managementul resurselor umane evoluează continuu astfel încât descoperim la un moment dat matricea organizațională propusă de Henry Mitzberg pentru o bibliotecă mare unde structura organizațională va cuprinde cinci nivele:

1. vârful strategic format din directorul general și directorii adjuncți
2. linia de mijloc formată din conducătorii diferitelor compartimente sau servicii,
3. tehnostuctura alcătuită din angajații de la catalogare și sectorul de informatică,
4. personalul auxiliar necesar doar în organizațiile foarte mari format din angajații de la serviciul de personal și compartimentul de marketing,
5. nucleul operațional compus din bibliotecarii care se ocupă cu comunicarea fondurilor și intră în legătură nemijlocită cu utilizatorii bibliotecii.

⁴⁶ Stuart, Robert D. ; Moran, Barbara B. – “Management pentru biblioteci pentru biblioteci și centre de informare”, Ediția a 4-a, București, ABBPR, 1998, p.25

Bibliotecile publice sunt organizații oficiale cu structuri distincte, în cadrul cărora personalul de specialitate se grupează pe două mari secții:

A.) Relațiile cu publicul sau în limbajul mitzberg-ian nivelul operațional al bibliotecii

B.) Completarea și organizarea colecțiilor care formează tehnostuctura bibliotecii

Această divizare reflectă specializarea pe orizontală a personalului, factorii de activitate din fiecare secție orientându-se spre îndeplinirea unui pachet de sarcini specifice, fiecare contribuind în felul său la realizarea obiectivelor generale ale organizației. Orice bibliotecă publică va trebui să-și stabilească o structură organizațională care să se concentreze asupra diviziunii muncii și asupra mecanismelor coordonării activităților specializate pentru îndeplinirea scopurilor stabilite în procesul de planificare. Mecanismele coordonării sunt cu atât mai greu de mânuit cu cât gradul de specializare al bibliotecarilor este mai îngust. În aceste condiții bibliotecarii recrutați la secția de Completare și organizare a colecțiilor îndeplinesc un pachet de sarcini comune care cuprinde:

- dezvoltarea și actualizarea colecțiilor bibliotecii publice în raport cu producția editorială anuală și în funcție de cerințele de pe piața de informații,
- evidența publicațiilor proaspăt intrate în bibliotecă,
- completarea și dezvoltarea catalogului intern al bibliotecii prin redactarea fișelor cu descrierea bibliografică,
- clasificarea documentelor în vederea administrării colecțiilor și așezării corespunzătoare a cărților în depozitele bibliotecii.

“Funcția trebuie să fie o entitate bine precizată, constând din îndatoriri stabilite clar, ce necesită pregătire, competență sau cunoștințe similare sau înrudite.” Mai exact: “o funcție bine definită are anume atribuții care sunt: 1) asemănătoare în ceea ce privește

nivelul de pregătire necesar, 2) similare ca nivel al experienței de muncă, 3) similare ca nivel de responsabilitate.”⁴⁷

Pe primul plan în sistemul de funcții al bibliotecii publice stă colectarea, organizarea și asigurarea accesului la sursele de informare iar bibliotecarii de la Completarea colecțiilor au competența necesară pentru a îndeplini aceste sarcini specifice sectorului de muncă auxiliar al bibliotecii.

O încercare taxonomică împrumutată din sfera marketingului cultural evidențiază existența a trei tipuri de servicii puse la dispoziția publicului:

- servicii de bază (împrumutul de carte, îndrumarea cititorilor și activitățile de promovare a lecturii)
- servicii auxiliare (informarea bibliografică, achiziția și prelucrarea publicațiilor)
- servicii suplimentare (activități culturale și artistice, servicii de legătorie și multiplicare a documentelor)

În altă ordine de idei, în bibliotecile publice se desfășoară două tipuri de servicii:

1. servicii externe
2. servicii interne

Serviciile interne, aproape lipsite de transparență, se referă la intrările de documente (prin achiziții, Depozit legal, donații, schimb interbibliotecar), la descrierea bibliografică și clasificarea documentelor în sprijinul organizării colecțiilor și a cataloagelor din bibliotecă.

Serviciile externe, desfășurate cu ușile deschise, includ: înscrierea cititorilor, consultarea cataloagelor, împrumutul de documente la sala de lectură sau la domiciliu. Repet: rostul tuturor acestor activități este unic și vizează sporirea contribuției cărții la

⁴⁷Stuart, Robert D. ; Moran, Barbara B. – “Management pentru biblioteci pentru biblioteci și centre de informare”, Ediția a 4-a, București, ABBPR, 1998, p. 105.

pregătirea profesională și spirituală a populației care apelează la serviciile bibliotecii.

De obicei numărul personalului de la achiziție este foarte restrâns, fapt ce se repercutează asupra ritmicității procurării de documente și a rapidității cu care se realizează activitatea de catalogare a documentelor. Dacă raportul dintre numărul de catalogatori respectiv numărul personalului de la împrumut nu este judicios calculat fiind în defavoarea bibliotecarilor de la Secția de achiziție și organizare a colecțiilor, atunci numărul cărților de la raftul cu noutăți al secțiilor de la împrumut va scădea în mod corespunzător. Semnificativă nu este doar calitatea activităților de la biroul de Completare și administrare a fondurilor de documente, ci și eficiența cu care acestea se derulează. Stabilirea unui raport corespunzător între mărimea resurselor financiare destinate îmbogățirii fondurilor și quantumul sarcinilor concentrate la sectorul de achiziții este esențială pentru obținerea contextului necesar satisfacerii la timp a sarcinilor de creștere a numărului de unități de bibliotecă înscrise în registrele bibliotecii. De asemenea orice cadru de conducere va încerca să mențină un raport echitabil între numărul angajaților de la Relațiile cu publicul și numărul bibliotecarilor catalogatori și a personalului de la achiziții. În situația în care bibliotecarii de la completarea colecțiilor se ocupă cu managementul documentelor având sarcina de a procura noi documente, de a ține evidența lor, de a le descrie biblioteconomic, de a clasifica și cota noile stocuri de cărți, numărul angajaților care lucrează în acest compartiment este necorespunzător. De altfel nici nomenclatorul de funcții și criteriile de normare a resurselor umane pentru bibliotecile publice nu vine în sprijinul cadrelor de conducere care ar dori să echilibreze situația resurselor umane din bibliotecă.

O atitudine democratică asupra resurselor umane nu se poate susține când legislația pentru bibliotecă stabilește că la serviciul de achiziții să fie asigurat:

- pentru cărți: 1 post la 850 documente / an
- pentru publicații seriale: 1 post la 300 de abonamente / an

Este crucial pentru managerii din biblioteci să construiască și să mențină o rețea organizațională și informațională eficientă între membrii diferitelor secții astfel încât aceștia să aibă ocazia să facă schimb de competențe implicându-se în mod egal în procesul de atingere al unui țel comun: îmbunătățirea serviciilor bibliotecii și adaptarea permanentă la sferile de interes ale clienților.

Numai într-un context comun de obiective, semnificații, cunoștințe și reguli comune de comportament, angajații de la secțiile în care se asigură circuitul fondurilor de documente pot să-și formeze o serie de abilități de comunicare a colecțiilor și de asistare a utilizatorilor iar specialiștii de la Completarea colecțiilor își vor dezvolta capacitatea de a lucra cu un număr enorm de tipărituri și alte materiale informaționale obținute din surse naționale și locale. Aceștia din urmă vor anticipa cerințele publicului, astfel încât cumpărarea de cărți să devină o investiție reușită iar activitatea de achiziție și catalogare biblioteconomică să-și dovedească mereu eficiența.

Dezvoltarea colecțiilor nu este o activitate suficientă sieși, nici o bibliotecă nu-și dezvoltă fondurile doar pentru a avea cât mai multe cărți, pentru a dovedi că deține un uriaș fond de documente, completarea fondurilor bibliotecilor publice cu caracter enciclopedic se realizează întotdeauna în virtutea deservirii comunității pentru care funcționează, indiferent că este vorba despre comunitatea cercetătorilor și profesorilor, despre cetățenii obișnuiți ai unei localități sau al unui municipiu, despre comunitatea „studioasă” a elevilor și studenților. În concluzie managementul dezvoltării colecțiilor bibliotecii va fi întotdeauna orientat spre satisfacerea necesităților de instruire și informare a unor categorii largi și variate de solicitanți, de vreme ce eficacitatea organizațiilor publice se măsoară întotdeauna prin cantitatea și calitatea serviciilor furnizate.

Progresele înregistrate în instituțiile publice în ultimele decenii vor avea un impact serios și asupra schimbărilor de paradigmă din sfera profesiei de bibliotecar producându-se transformări și la nivelul serviciilor de achiziție și catalogare

biblioteconomică. Caracterul viu al organizației, în general, și al compartimentului de achiziții în special depinde de gradul de flexibilitate a membrilor ei, de capacitatea de a face loc schimbării în structurile sale. Dacă în privința descrierii bibliografice și înregistrării catalografice se aplică standarde elaborate la nivel național și internațional, fiind stabilite reguli stricte de tehnică biblioteconomică, în ce privește completarea fondurilor de documente situația se schimbă. În cadrul literaturii de specialitate, și mă refer aici la studiile și cercetările din mediul biblioteconomic, se vorbește tot mai mult despre managementul prelucrării de bibliotecă. Într-adevăr conducerea și organizarea activității la secția de Completare a colecțiilor nu ar trebui să se realizeze fără un stabil fundament teoretic constituit pe baza legilor și metodologiilor formulate în cadrul managementului prelucrării biblioteconomice a documentelor. Ca părți esențiale ale managementului de bibliotecă, managementul achizițiilor și managementul organizării colecțiilor trebuie tratate cu seriozitate și supuse unor consecvente analize științifice susținute de premisa că dezvoltarea colecțiilor este un proces constant, care răspunde cu promptitudine cerințelor de informare ale beneficiarilor. Dacă tratăm informația ca pe un produs economic și privim instituția bibliotecară ca pe un furnizor cultural de informații, atunci activitatea de colectare a documentelor tipărite și audio-vizuale devine una din marile provocări ale managementului de bibliotecă. În situația creșterii rapide a cererii de informații, dublată de scăderea bugetelor destinate cumpărării de carte, activitatea de achiziție a noilor documente va fi tratată cu mare responsabilitate de conducătorii bibliotecilor. Managerii trebuie să pună la punct un program bine conturat al dezvoltării colecțiilor bazat pe următoarele puncte:

- cunoașterea situației fondurilor bugetare necesare acoperirii cheltuielilor pentru achiziția de documente,
- cunoașterea cu exactitate a structurii fondurilor tradiționale și a mecanismelor de organizare și distribuire a colecțiilor pe secții și filiale,

- stabilirea politicii de dezvoltare a colecțiilor,
- stabilirea criteriilor de selectare a noutăților,
- organizarea resurselor umane de la secția de Completare a colecțiilor,
- cercetarea structurii utilizatorilor prin aplicarea unor metode de marketing,
- constituirea fondului de documente electronice al bibliotecii,
- implementarea tehnologiilor informaționale în procesul de întregire a fondurilor de publicații,
- orientarea achizițiilor către resursele electronice de pe piața de informații.

Delimitarea coordonatelor activității manageriale desfășurate la secția de completare și organizare a colecțiilor, stabilirea specificului sarcinilor și obiectivelor impuse de caracterul particular al muncii de procurare de documente pentru bibliotecă trebuie să pornească de la definirea bibliotecii ca organizație publică localizată în cadrul sectorului cultural. De asemenea este obligatorie delimitarea semnificațiilor specifice unor termeni cu o largă răspândire în spațiul terminologic al managementului achizițiilor de bibliotecă unde se vehiculează noțiuni ca: achiziția documentelor, politica de achiziții, plan de achiziții și altele. Dacă achiziția se referă la activitatea de creștere a colecțiilor în funcție de obiectivele și strategia generală de dezvoltare a bibliotecii, politica de achiziții poate fi definită ca fiind “decizia de a achiziționa documente, cu titlu oneros sau gratuit, fie plecând de la bibliografii, cataloage, planuri editoriale, liste de librărie, liste de schimb, fie de la documentele însele în vederea dezvoltării și actualizării colecțiilor unui organism documentar, ținându-se seama de fondurile deja existente și de cerințele utilizatorilor.”⁴⁸

⁴⁸ Iepureanu, Viorica; Enescu, Alexandra – “Direcții și strategii de dezvoltare a colecțiilor bibliotecile universitare”, Constanța, Ex Ponto, 2001, p. 45

Problematica dezvoltării fondurilor bibliotecii constituie doar un punct de plecare pentru înțelegerea complexității muncii desfășurate de bibliotecarii de la clasificarea și catalogarea documentelor. Domeniul organizării colecțiilor este extrem de vast și poate fi analizat în cadrul unui studiu independent, de aceea mă voi rezuma la reflectarea sarcinilor încredințate personalului de la achiziții, înlăturînd norul ignoranței care plutește asupra acestui compartiment important al oricărei biblioteci, sector despre a cărui existență utilizatorii bibliotecii dețin prea puține informații. În plan sintetic atribuțiile bibliotecarilor de la organizarea colecțiilor se reduc la:

1. colectarea și organizarea noilor documente intrate în gestiunea bibliotecii,
2. întocmirea cataloagelor și a altor instrumente⁴⁹ de valorificare și comunicare a colecțiilor.

La biroul de Completare a colecțiilor se desfășoară una dintre cele mai dinamice activități din sfera biblioteconomică, una din cele mai importante atribuții a personalului de la această secție fiind dezvoltarea și organizarea colecțiilor de bibliotecă în vederea satisfacerii cerințelor de lectură și informare a populației. În acest sens serviciul de achiziții concepe un proiect trimestrial sau anual de dezvoltare curentă și retrospectivă a fondului de documente, care respectă principiile politicii de achiziții din instituția respectivă și urmărește îmbogățirea permanentă a colecțiilor gestionate cu documente românești și străine indiferent de suportul lor material, indiferent dacă este vorba de cărți, de periodice, de CD-uri sau benzi magnetice. Întregirea colecțiilor deja existente nu se realizează, după cum bine putem observa, la întâmplare, ci va ține întodeauna seama de:

- profilul enciclopedic al bibliotecii publice,
- dimensiunea bibliotecii,
- schimbările înregistrate pe piața editorială,
- bugetul alocat cumpărării de documente
- interesul manifestat de cititori pentru un domeniu sau altul al cunoașterii universale,

⁴⁹ baza de date a bibliotecii, editarea Buletinului de cărți noi...

 de solicitările beneficiarilor.

În condițiile în care ne confruntăm cu supraproducția editorială, structura fondurilor bibliotecii trebuie proiectată în așa fel încât să fie utilă cetățenilor spre care se îndreaptă serviciile ei iar găsirea de soluții la chestiunile stringente se va finaliza cu elaborarea unui program de strategie și politică culturală axat în primul rând pe procurarea ultimelor apariții din sfera editorială. Obiectivele înscrise în programul strategic au un caracter mobil, sunt orientative și se pot modifica în raport direct proporțional cu schimbarea cerințelor de lectură și informare specifice comunității deservite.

Stabilirea nevoilor consumatorului de carte devine factor primordial, determinant al politicii de achiziții. Planificarea activității de îmbogățire a fondurilor trebuie să pornească de la identificarea diferitelor grupe de cetățeni care vin să viziteze biblioteca. Constituirea colecțiilor este orientată întotdeauna spre utilizator: oferta de informații propusă de bibliotecari trebuie să fie astfel constituită încât cititorii să plece de la bibliotecă mulțumiți de serviciile și produsele oferite. Pe lângă sondajele de marketing esențial este și contactul direct al bibliotecarilor cu publicul cititor. Observarea utilizatorilor, analiza registrului cu evidența împrumuturilor zilnice sunt metode improvizate care pot conduce la obținerea unor date importante privind grupurile de utilizatori și interesele lor informaționale și educaționale.

Constituirea și sporirea patrimoniului de documente determină valoarea culturală și creșterea rolului informativ al bibliotecii în raza comunității în care acționează ca factor activ de educare și transformare culturală a populației. Importanța acestui serviciu în cadrul bibliotecilor județene sporește dacă analizăm numeroasele oferte de pe piața de carte cu observația că numărul de cărți tipărite se dublează la fiecare 10 ani, apar noi ziare și reviste de specialitate, se schimbă căile de înregistrare a cunoștințelor, locul suporturilor tipărite fiind luat de CD-ROM-uri și cărți electronice.

Ținerea colecțiilor bibliotecii la zi poate contribui la îmbunătățirea imaginii bibliotecii și la creșterea încrederii în

calitatea serviciilor oferite. Chiar dacă nu intră în contact cu cititorii, bibliotecarii de la „Completarea colecțiilor” sunt nevoiți să se informeze în legătură cerințele beneficiarilor. Un rol important îl are în acest sens comunicarea cu secțiile care desfășoară activități de relații cu publicul. Persoanele care intră în contact nemijlocit cu cititorii dețin informații concrete cu privire la documentele solicitate. Aceștia pot să stabilească, prin intermediul unor statistici întocmite cu profesionalism, în ce direcție se îndreaptă interesele informaționale ale cetățenilor, care sunt aspirațiile intelectuale și educaționale ale acestora. Repet, întreținerea unor relații de interdependență între toate serviciile dintr-o bibliotecă poate contribui în mod accentuat la dezvoltarea imaginii bibliotecii publice și la creșterea calității serviciilor.

Bibliotecile județene din țara noastră sunt biblioteci publice frecventate de cititori din toate straturile sociale. Pe baza sondajelor de marketing realizate de personalul de la serviciile de “Relații cu publicul” putem obține informații relativ exacte în privința structurii utilizatorilor. Statisticile demonstrează că principalele grupe de utilizatori ai bibliotecii sunt copiii și adolescenții, urmează de grupa studenților cu vârste cuprinse între 20-35 de ani. O dată cu trecerea la grupele de vârstă specifice cititorilor maturi, numărul acestora scade simțitor înregistrându-se o ușoară creștere doar în cazul cititorilor de vârstă a treia.

Observăm, pe de altă parte, că interesele de lectură ale cetățenilor sunt foarte variate și diferă, în chip firesc, de la o vârstă la alta. În mod corespunzător, obiectivele pe care trebuie să le îndeplinească biblioteca în domeniul dezvoltării fondurilor sunt diversificate și vor fi înțelese spre procurarea de documente din sfera celor trei mari zone de interes:

1. domeniul educațional formativ,
2. domeniul informațional,
3. literatura de „loisir” sau de recreere

Ponderea domeniilor nefiind marcată cu strictețe, pot avea loc rediscuții și reformulări ale priorităților, atât în privința cantității cărților cumpărate, cât și a subiectelor pe care le tratează.

În ultimul deceniu, spre exemplu, sectorul economico-financiar a luat o amploare neașteptată determinând solicitarea unui număr mare de documente aparținând acestei discipline. Furnizarea de informații pentru studiu și educație nu este o sarcină nouă a bibliotecilor județene, dar acoperirea necesarului de informații pentru cetățenii care vor să se formeze pentru noile profesii împrumutate în ultimii 15 ani din Occident cum ar fi profesiile de manager, informatician, inginer de sistem și alte noi ocupații apărute pe piața românească a forței de muncă, presupune reformularea cantitativă și calitativă a sarcinilor și readaptarea fondurilor de bibliotecă în funcție de evoluțiile concrete de pe piața informațională și formativ-educativă, națională și internațională .

O altă tendință care s-a conturat în ultimii ani și căreia i s-au închinat pagini întregi din literatură biblioteconomică este transformarea bibliotecii într-un centru comunitar de informare. Cititorii nu mai vin la bibliotecă doar pentru a împrumuta cărți, ci solicită informații concrete despre societatea în care trăiesc, despre schimbările socio-politice și culturale din localitatea în care domiciliază. Cetățenii trebuie să aibă posibilitatea de a obține informații la fața locului răsfoind presa locală și națională, citind reviste de specialitate sau participând în mod activ la manifestări culturale, vizitând expoziții sau participând la lansări de carte.

Un rol important în cadrul circulației de informații îl au abonamentele la ziare și reviste dar și împrumuturile și schimburile interbibliotecare. Nu trebuie neglijat rolul Internetului și posibilitatea copierii și fotocopierii documentelor din fondurile bibliotecii. Bibliotecarii care se ocupă cu dezvoltarea colecțiilor sunt pregățiți să facă față confruntării cu noi responsabilități continuând să sporească patrimoniul bibliotecii cu documente obținute prin: cumpărare, abonamente, donații, schimb interbibliotecar și Depozit legal.

Fiecare din aceste mijloace de dezvoltare a colecțiilor ridică probleme concrete și implică realizarea unor sarcini specifice a căror gestionare și îndeplinire constituie substanța

managementului achizițiilor de documente de bibliotecă. Pentru a evidenția condițiile speciale de desfășurare a managementului achizițiilor subliniez că activitatea de sporire a fondurilor de documente depinde de următorii factori

- quantumul resurselor financiare destinate cumpărării de documente,

- fondul tradițional al bibliotecii,

- ofertele existente de piața editorială,

- schimbările apărute pe piața financiară,

- comunicarea cu editurile,

- sistemul bibliotecilor publice, mai precis, relațiile stabilite cu Biblioteca Națională și celelalte biblioteci județene,

- relația instituției cu cititorii și de ce nu cu autorii cărților (în calitate de donatori de carte),

- relația bibliotecii cu managerii diferitelor firme de succes (în vederea obținerii unor sponsorizări).

Obligația finanțării bibliotecilor publice din România aparține administrației locale iar în cazul bibliotecilor județene problema finanțării trebuie rezolvată de către Consiliile județene. Astfel asigurarea creșterii numărului de publicații solicitate de către beneficiari pentru cercetare, studiul și lectură depinde în mare măsură de bugetul propus de administrația locală județeană pentru completarea fondului de bază al bibliotecii. Bineînțeles, mijloacele financiare alocate bibliotecii pentru procurarea de documente ar trebui să fie direct proporțional cu ritmul creșterii prețurilor cărților și al periodicelor, cu perpetuarea necesarului de carte al bibliotecii, care trebuie să se plieze atât cantitativ cât și calitativ peste solicitările beneficiarilor. Statisticile dovedesc că în anul 2001, spre exemplu, în România s-au alocat fonduri pentru cumpărarea a 0,06 documente/locuitor în timp ce în Slovenia, ca să luăm o țară central-europeană raportul este de 2,88 documente/locuitor.

În vederea folosirii eficiente a fondului destinat achiziției de carte, fiecare instituție bibliotecară județeană va trebui să stabilească o politică de achiziții științific structurată. În primul

rând trebuie aplicate o serie de standarde care țin de specificul bibliotecii publice, apoi va trebui evaluat fondul tradițional al bibliotecii pentru realizarea achiziției de carte curentă și retrospectivă. O modalitate simplă de verificare a structurii fondului de documente se referă la consultarea Registrului de Mișcare a Fondurilor: care reflectă împărțirea colecțiilor în diferitele domenii ale cunoașterii umane în funcție de Clasificarea Zecimală Universală, pe baza căreia se realizează, de veacuri, indexarea documentelor existente în bibliotecile românești și europene. O politică de achiziții performantă implică supunerea fondurilor tradiționale ale bibliotecii unui proces de evaluare din care să rezulte că patrimoniul de documente:

- are un caracter dinamic și crește continuu,
- are o destinație precisă fiind constituit spre folosul diferitelor categorii de beneficiari,
- are un caracter structurat și sistematizat constituindu-se după principiile Clasificării Zecimale Universale, care împarte documentele pe domenii ale cunoașterii, după conținut.

Una dintre cele mai importante componente ale politicii de achiziții este cunoașterea structurii ansamblului de documente gestionare de bibliotecă. Formarea și dezvoltarea structurii fondurilor se realizează ținând seama de mai multe criterii de împărțire a publicațiilor:

După conținutul documentelor identificăm:

- documente primare (documente originale),
- documente secundare (dicționare, enciclopedii, bibliografii, antologii de studii și referate),
- documente terțiare (documente rezultate din prelucrarea celor secundare: repertorii de enciclopedii, ghiduri).

La rândul lor documentele primare se structurează pe:

- cărți (lucrări originale din domeniul literar, cultural, științific, tratate, culegeri, manuale, cursuri, monografii, publicații oficiale),
- periodice (ziare și reviste, anuare),

- documente de tip special (cataloge, hărți, note muzicale),
- documente audio-vizuale (discuri, casete audio și video, diapozitive, cd-uri).

Delimitarea arhitecturii fondurilor vechi de documente devine o condiție esențială pentru stabilirea structurii colecțiilor viitoare ale bibliotecii. Formularea principiilor generale privind conținutul informațional și ideatic al totalității documentelor prezente în bibliotecă ține de politica de creștere a volumului de unități de bibliotecă. Planul de dezvoltare al colecțiilor include în mod obligatoriu și strategiile proceselor de selecție și de achiziție de carte. Sunt cuprinse aici modalitățile de implementare a ideologiei generale de dezvoltare a colecțiilor, metodele de materializare a deciziilor privind selecția documentelor, sunt indicate persoanele cu drept de decizie în privința selectării și procurării de noutăți editoriale.

O altă chestiune care trebuie clarificată este situația resurselor informaționale adică analiza diversității de suporturi și de documente susceptibile de a fi achiziționate. Importanța acordată anumitor produse editoriale depinde de gradul de folosire a cărților sau ale altor publicații. Se pornește de la premisa că o carte este bună dacă folosește cuiva, dacă se potrivește cu opțiunile beneficiarilor în privința lecturii, cu nevoia lor de informare. În contrast cu sporirea produselor existente pe piața informațională, resursele financiare alocate bibliotecii publice pentru susținerea politicii de achiziții rămân constante în condițiile în care crește valoarea comercială a cărților și revistelor. Prețurile publicațiilor tipărite cresc continuu, prețul abonamentelor pentru ziare și reviste au crescut și el în urma aplicării TVA-ului în sfera comerțului de carte. În fața acestei situații managementul achizițiilor nu se mai poate realiza la cote eficiente, procurarea de documente nu mai poate avea un caracter complet, bibliotecarii nu mai pot achiziționa tot ce apare în “industria cuvintelor” așa cum se proceda în perioada anterioară anilor '90 când bibliotecile județene puteau cumpăra 90-95% din producția curentă de carte.

Conform bugetului de achiziție actual se stabilește atât cantitatea cărților cumpărate cât și numărul de exemplare necesar fiecărui domeniu de cunoaștere. Dacă exigențele bugetare nu sunt compatibile cu creșterea productivității în edituri și tipografii, persoanele care se ocupă cu achiziția vor lua anumite decizii pentru a cheltui în mod echilibrat sumele alocate renunțând la achizițiile mai puțin urgente în favoarea obținerii documentelor solicitate cu prioritate de beneficiari. În situația în care mărimea colecțiilor variază de la o instituție bibliotecară la alta, managementul achizițiilor va fi conceput în așa fel încât oferta de împrumut să se adapteze cerințelor beneficiarilor, să aibă o structură cât mai variată și să se modifice la nevoie în funcție de profilul schimbător al cererii de informații. Soluții responsabile trebuie găsite și în privința numărului de exemplare achiziționate din fiecare titlu dar și în privința destinației exemplarelor în diferitele secții și filiale ale bibliotecii.

Reținem că formarea și dezvoltarea fondurilor oricărei biblioteci publice se realizează prin:

- A. Achiziția curentă și retrospectivă de documente,
- B. Depozit Legal,
- C. Abonamente pentru zinare și reviste,
- D. Schimb interbibliotecar,
- E. Donații.

Înțelegerea complexității funcției de dezvoltare a colecțiilor nu se realizează prin simpla enumerare a metodelor de completare a fondurilor de documente, ci presupune identificarea unor sarcini suplimentare determinate, pe de o parte, de efortul de a pune un semn de egalitate între formele tradiționale și metodele informatizate de achiziție și, pe de altă parte, de încercările de echilibrare a balanței dintre volumul achizițiilor de publicații monografice și seriale, editate în format tradițional, adică tipărite, și volumul achiziției de cărți și reviste electronice. Introducerea termenului de document electronic în sfera limbajului biblioteconomic este o realizare terminologică a ultimelor decenii, specialiștii din domeniul informaticii de bibliotecă stabilind că: „documentele electronice sunt rezultatul prelucrării

informației cu ajutorul calculatoarelor”, informația tipărită metamorfozându-se în informație digitală.

Metodele dezvoltării colecțiilor de documente ale bibliotecii

Metodologia de sporire a zestrei de publicații aflate în gestiunea bibliotecii și organizate biblioteconomic cu scopul atragerii în circuitul cultural și educațional de informații a unui număr crescut de cititori se reduce în principal la cinci mijloace de procurare curentă și retrospectivă de documente. În cadrul instrumentelor de procurare a noutăților, achiziția de carte, abonamentele la ziare și reviste implică folosirea unor resurse financiare, în timp ce donațiile, Depozitul legal și schimbul interbibliotecar reprezintă mijloace gratuite de suplimentare a numărului de documente înscrise în registrele bibliotecii și puse la dispoziția utilizatorilor.

A. Cumpărarea de cărți

Cumpărarea de cărți de la diferiți furnizori, în principal de la librării sau direct de la edituri, reprezintă sursa primordială de completare a colecțiilor. Principalul inconvenient al acestei forme de achiziție se referă la necesitatea obținerii unor resurse financiare corespunzătoare planurilor de creștere a volumului de documente din depozitele bibliotecii.

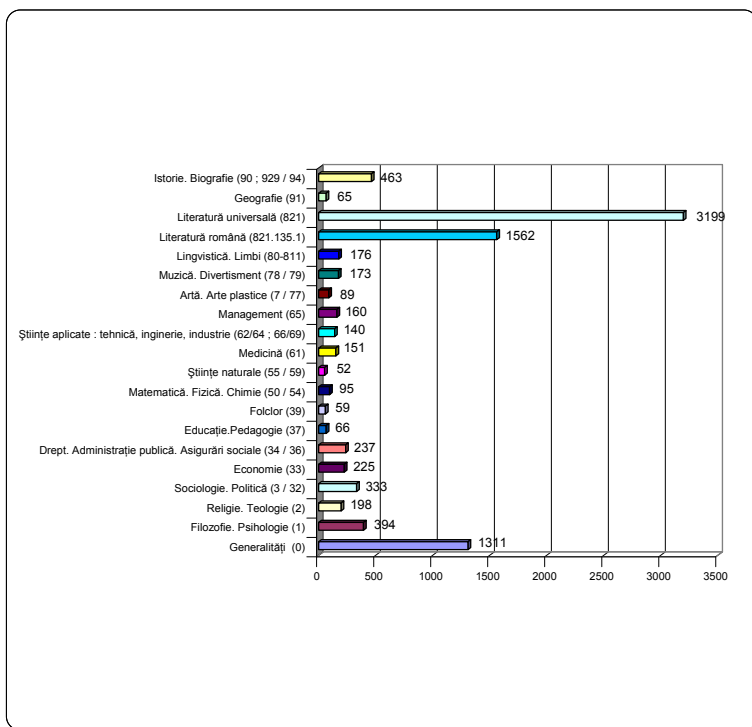
Când spunem achiziție mintea ne zboară la resursele financiare, creșterea progresivă a fondurilor de documente nefiind posibilă în absența fondurilor bănești corespunzătoare. În cazul instituțiilor publice din sistemul bibliotecilor românești constituirea și dezvoltarea colecțiilor este condiționată de cuantumul fondurilor bănești alocate în acest sens de către instituțiile tutelare. Dificultățile financiare prin care trece cultura națională se resimt și la nivelul bibliotecilor, care reușesc cu greu să păstreze structura enciclopedică a bibliotecii publice aprovizionându-se cu cărți din toate domeniile cunoașterii.

În lumina filosofiei managementului prin obiective conducerea colectivului de bibliotecari de la achiziții și-a propus să păstreze, în cadrul fiecărui stoc de cărți cumpărat, un raport echitabil între cărțile referitoare la toate disciplinele cunoașterii și culturii umane.

Formulând obiectivul echităţii cognitive şi ideatice a documentelor achiziţionate subordonaţii de la această secţie au posibilitatea de a contribui la îmbunătăţirea serviciilor bibliotecii cumpărând “exact” ceea ce doresc să lectureze cititorii.

Tabloul achiziţiilor de la Biblioteca Judeţeană Mureş poate reflecta modul în care bibliotecarii au soluţionat problematica structurii enciclopedice a achiziţiilor pe anul 2004: cele 9148 de documente procurate prin cumpărare şi prin donaţii au fost repartizate pe domenii, în funcţie de clasele CZU astfel:

DOMENIUL (CLASA CZU)	NUMĂR D BUCĂŢI
Generalităţi (0)	1311
Filozofie. Psihologie (1)	394
Religie. Teologie (2)	198
Sociologie. Politică (3 / 32)	333
Economie (33)	225
Drept. Administraţie publică. Asigurări sociale (34 / 36)	237
Educaţie. Pedagogie (37)	66
Folclor (39)	59
Matematică. Fizică. Chimie (50 / 54)	95
Ştiinţe naturale (55 / 59)	52
Medicină (61)	151
Ştiinţe aplicate: tehnică, inginerie, industrie (62/64 / 66/69)	140
Management (65)	160
Artă. Arte plastice (7 / 77)	89
Muzică. Divertisment (78 / 79)	173
Lingvistică. Limbi (80-811)	176
Literatură română (821.135.1)	1562
Literatură universală (821)	3199
Geografie (91)	65
Istorie. Biografie (90 ; 929 / 94)	463

Bibliotecarii de la achiziții își asumă responsabilitatea perpetuării caracterului enciclopedic al colecțiilor bibliotecii încercând să culeagă informații (cunoștințe) cât mai variate furnizate pe suport tradițional (cărți, reviste) dar și pe suporturi electronice. Amprenta universalității fondului de bază al bibliotecii ridică problema obligației achiziționării de documente referitoare la toate zonele cunoașterii umane, cu scopul îmbunătățirii relațiilor cu cititorii care trebuie să plece de la bibliotecă satisfăcuți fiindcă au primit informațiile solicitate.

Nu putem stabili cu exactitate câte cărți dintr-o anumită disciplină să fie cumpărate într-o perioadă determinată de timp. Intervin o serie de factori materiali și culturali care îl obligă pe bibliotecar să facă o selecție a noutăților. Chiar dacă persoana responsabilă cu achizițiile știe, pe baza consultării sondajelor de

marketing, ce anume cer cititorii, ce informații sunt necesare fiecărei categorii de beneficiari, este imposibil de anticipat ce cărți urmează să tipărească editorii, nu se poate prognoza cu ce costuri vor apărea volumele respective. În aceste condiții selectarea informațiilor esențiale se realizează cu dificultate astfel încât conținutul cărților împrumutate sau lecturate la sala de lectură să nu fie întotdeauna pe placul consumatorului de cultură și știință. Pentru a fi în acord cu solicitările beneficiarilor și mișcându-se în granițele unui buget restrâns angajații de la achiziție împreună cu conducătorul lor iau decizia sacrificării unor domenii ale cunoașterii procurând cărți care să acopere sfera de interes cea mai aglomerată. Din aceste motive numărul volumelor destinate creșterii colecțiilor de literatură română și universală va fi mai mare decât cantitatea noutăților din domeniul non-fiction. Pe de altă parte, în procesul planificării achizițiilor prin creșterea colecțiilor de cărți din domeniul medical, tehnico-ingineresc și al științelor economice și manageriale s-a urmărit satisfacerea intereselor specialiștilor, profesorilor și studenților din mediile universitare ale orașului Târgu-Mureș.

Trebuie să notăm că, pentru documentele obținute prin cumpărare, biblioteca apelează la diverși furnizori. Alegerea furnizorilor este rezultatul unor operațiuni de marketing referitoare la cercetarea noilor produse editoriale, astfel încât prețurile să fie avantajoase iar cărțile să fie reprezentative pentru sectorul informațional sau cognitiv la care se referă. De obicei în vederea evitării aglomerării cu facturi și comenzi de tot felul bibliotecile colaborează cu câteva librării locale iar pentru publicațiile din afara comerțului cu librăriile locale se apelează la comerțul direct cu editurile. Sunt parcurse, în acest sens, cataloagele editoriale care cuprind volumele apărute la respectiva editură, într-o anumită perioadă, și cataloagele cu ofertele editoriale incluzând titlurile care urmează să apară la o editură. Opțiunea pentru un anumit difuzor de carte, pentru o anumită editură depinde întotdeauna de calitatea serviciilor oferite de furnizor, de regularitatea livrării cărților, de posibilitatea selectării documentelor și nu în ultimul rând de reducerile de preț practicate de librării și edituri.

Cunoștințele de managementul comunicării pot fi extrem de utile bibliotecarilor de la achiziții, aceștia reușind să constituie și să întrețină la standarde profesionale relațiile de colaborare cu editorii și furnizorii de carte. Nivelul de comunicare al bibliotecii cu producătorii și furnizorii de carte poate fi menținut la cote înalte dacă, pe de o parte, editurile sunt pregătite să ofere servicii ferme facturând și livrând rapid volumele comandate iar, pe de altă parte, dacă bibliotecarii înaintează comercianților de pe piața de carte comenzi ferme și dese, cu caracter regulat. Întreținerea unor relații comunicaționale pline de succes este condiționată de formularea exactă a solicitărilor bibliotecii și de cunoașterea condițiilor de livrare și de plată a documentelor furnizate de librării, tipografii și edituri.

În cadrul programului de achiziții al bibliotecii colaborarea cu editurile deține un loc primordial. Înainte de a trece la comanda propriu-zisă referitoare la titlurile care prezintă interes pentru bibliotecă și la numărul de exemplare specific fiecărui titlu, persoana de la achiziții va întreprinde o serie de operațiuni practice: obținerea de informații cu privire la solicitările cititorilor, parcurgerea cataloagelor de editură, lecturarea ofertelor cu noutăți, selectarea noutăților și decizia de cumpărare, formularea actului de comandă și precizarea modalităților de plată. Procedura de comandă tradițională, anterior dezvăluită, se poate simplifica dacă instituția apelează la mijloacele moderne ale comerțului prin Internet. În acest context sunt binevenite sugestiile autorilor studiului „Direcții și strategii de dezvoltare a colecțiilor în bibliotecile universitare”, sugestii referitoare la modalitățile de realizare a completării fondului de documente cu noutăți obținute prin comenzi ferme. Astfel, comandarea se poate realiza prin:

- selectarea titlurilor râvnite pe baza parcurgerii cataloagelor editoriale,
 - comandarea de cărți pe baza examinării unui exemplar trimis de furnizor în vederea achiziționării,
 - comandarea de cărți prin intermediul unui distribuitor local
 - obținerea de publicații cu ocazia expozițiilor periodice sau ocazionale organizate de diverși editori și tipografi.

Principiile generale ale politicii de achiziții se aplică și în sfera publicațiilor periodice: se pornește de la structura tematică a fondului tradițional de periodice urmărindu-se completarea colecțiilor deja existente dar se păstrează o sumă de bani pentru noile abonamente solicitate de beneficiari.

Alte surse de informare bibliografică aflate la îndemâna bibliotecarilor de la achiziții, pe lângă consultarea cataloagelor editurilor și a cataloagelor pentru abonamente sunt: bibliografiile cu noile apariții editoriale elaborate de Biblioteca Națională a României, buletinul “Universul cărții” editat de Ministerul Culturii și revistele de specialitate: “Revista Biblioteca” și revistele editate de bibliotecile bucureștene sau de către bibliotecile județene și orășenești.

Eficiența acțiunilor de refacere permanentă a fondului de carte poate fi estimată prin abordări cantitative: referitoare la numărul concret al cărților achiziționate în fiecare an și calitative: referitoare la valoarea literară, estetică, științifică și culturală a achizițiilor. În cazul abordării cantitative nu sunt de neglijat “sugestiile” legislative privind numărul minim de documente obținute în bibliotecile publice stabilindu-se că în localitățile mari este necesară cumpărarea a câte unui volum pentru fiecare al zecelea locuitor. Pe de altă parte în literatura biblioteconomică părerea că serviciile dintr-o bibliotecă publică nu prezintă un grad corespunzător de rentabilitate decât dacă biblioteca achiziționează o treime din totalul titlurilor apărute pe piața de carte, generează discuții înflăcărâte. În lumina unei abordări calitative a problematicii completării colecțiilor este recomandat ca bibliotecarii de la achiziții să aibă în vedere, atunci când realizează selecția:

- editura care tipărește cartea,
- trăsăturile stilistice ale documentului,
- noutatea conținutului informațional,
- interesul pe care îl poate reprezenta cartea pentru diferitele categorii de cititori,
- valoarea bibliofilă a cărții,

- caracteristicile fizice,
- raportul cu fondurile tradiționale stabilindu-se ce aduc în plus noile achiziții față de vechile publicații și cum se integrează în colecțiile bibliotecii.

Există și alte instrumente cu ajutorul cărora se poate calcula eficiența muncii de achiziție. Unul dintre ele este analiza frecvenței solicitării unui document. În acest sens se va întocmi o listă cu cărțile împrumutate frecvent, la care se poate anexa un index cu titlurile solicitate dar inexistente în depozitele bibliotecii. Cu ajutorul instrumentelor de analiză se poate contura profilul politicii de achiziții, se pot conștientiza punctele tari și punctele slabe ale activității de completare a colecțiilor și se evită neglijarea vreunui domeniu din sfera de interes informațional și cultural al cititorilor. O bibliotecă poate furniza informații noi și interesante cititorilor, pe de o parte, cunoscând fondul tradițional al bibliotecii, pe de altă parte, adaptându-l în funcție de dispozițiile de lectură ale celor care frecventează biblioteca.

Practica biblioteconomică a dovedit existența unor modalități de sporire gratuită a fondurilor. Creșterea fondurilor cu titlu de gratuitate se poate realiza prin intermediul depozitului legal, donațiilor particulare și donațiilor de la stat (incluzând în această categorie donațiile intermediare de Ministerul Culturii), schimburilor directe dintre biblioteci.

B. Legea Depozitului Legal

Legea Depozitului Legal îi obligă pe editori să trimită, cu titlu gratuit, un număr exact de exemplare din noile apariții, la Biblioteca Națională și respectiv la bibliotecile județene. Prevederile Legii depozitului legal se referă atât la cartea curentă, cât și la publicațiile periodice și au fost stabilite pentru prima dată în Franța medievală, mai precis în 1537, când s-a stabilit printr-o ordonanță semnată de Francisc I obligația tipografilor de a oferi un exemplar gratuit din fiecare titlu tipărit la Biblioteca Regală de la Paris. La noi în țară Biblioteca Națională este principalul deținător al funcției de constituire a depozitului legal. În condițiile respectării Noii Legii

Depozitul Legal nr. 280/1995 (prima variantă a acestei legi fiind elaborată în secolul al XVIII-lea, în vremea lui Constantin Brâncoveanu), bibliotecile județene și Biblioteca Națională au posibilitatea să-și îmbogățească patrimoniul cultural cu cel puțin un exemplar din tot ceea ce a apărut în cadrul comerțului cu cartea. Depozitul legal ar trebui să constituie un izvor constant de sporire a volumului de publicații existente în depozitele bibliotecilor dar, din nefericire, în industria cărții, există edituri care ignoră prevederile legale și “uită” să aprovizioneze bibliotecile județene și Biblioteca Națională cu unul sau mai multe exemplare din noile tipărituri înregistrate la editurile și tipografiile respective. Constatăm că introducerea managementului comunicării prin întreținerea unor eficiente și constante legături cu editurile locale poate crea condiții favorabile respectării de către edituri și tipografii a dispozițiilor din Legea depozitului legal.

C. Donațiile de cărți

Intervenția bibliotecarului poate fi oportună și în cazul obținerii de cărți prin donații. Relațiile apropiate cu cititorii, cu oamenii de știință și cultură, care vin la bibliotecă sau care au intrat vreodată pe poarta bibliotecii, dau roade nesperate în acest sens. Deși formează o sursă aleatorie de creștere a colecțiilor, efortul de obținere a donațiilor nu poate fi ignorat deoarece sponsorizările cu cărți scot la iveală bijuterii bibliofile surprinzătoare.

O simplă incursiune în istoria bibliotecilor românești demonstrează că adeseori constituirea unor valoroase colecții de bibliotecă s-a realizat pe baza donațiilor făcute de marile personalități culturale ale țării noastre. Fundamentul colecțiilor Bibliotecii Academiei Române, spre a da numai un exemplu, s-au constituit pe baza donațiilor făcute de Al. Odobescu, V.A. Urechia, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica. Biblioteca Județeană Mureș a beneficiat în trecut de donații prețioase care au stat la baza constuirii patrimoniului de carte veche de la Biblioteca Teleki-Bolyai, care a împrumutat numele fondatorilor colecțiilor ei.

Practicarea donațiilor de carte a devenit o obișnuință a zilelor noastre, chiar dacă donațiile prezentului nu se mai ridică la valoarea

bibliofilă a volumelor ce făceau obiectul donațiilor în trecut. De cele mai multe ori donatorul este cel care se oferă să facă o donație. Intenția acestuia este uneori susținută de un contract scris, alteori este rezultatul unei înțelegeri verbale cu reprezentantul instituției care primește donația. Acceptarea unei donații nu se face la întâmplare, ci necesită luarea unor decizii specifice derivate din definirea donației ca “un contract solemn” prin care o persoană fizică sau juridică se angajează să transmită cu titlu gratuit un stoc de cărți sau alte documente unei organizații bibliotecare.

Documentele oferite cu titlu de donație vor suporta un proces de evaluare în urma căruia exemplarele uzate moral și deteriorate fizic vor fi respinse. Dacă avem de a face cu o donație eclectică, selectarea exemplarelor valoroase se va face ținând cont de anumite criterii referitoare la:

- conținutul informațional al documentelor donate,
- raportul cu fondurile bibliotecii în sensul că donația trebuie să îmbogățească colecțiile tradiționale,
- gradul de atractivitate al donației în raport cu posibilitățile ei cititori,
- notorietatea colecției și a posesorului ei.

După aplicarea restricțiilor de selectare donația va fi pregătită pentru a intra în depozitele bibliotecii încheindu-se un contract de donație, sau un proces verbal de donație însoțit de lista cu “elementele” donației, după care urmează evaluarea și inventarierea cărților ce fac obiectul donației respective.

În situația unor documente vechi, de patrimoniu, evaluarea va fi realizată de o comisie de specialitate, eventual de către un anticar specializat în estetica și istoria cărților vechi.

Din momentul înregistrării donației în documentele de evidență ale bibliotecii, volumele oferite cu titlu de donație devin bunuri de drept public bucurându-se de același regim ca și celelealte publicații păstrate în bibliotecă și oferite spre consultare beneficiarilor. O situație aparte s-a creat la începutul anilor '90 în jurul donațiilor provenite de la diverse biblioteci și instituții culturale

din străinătate. Aceste donații au necesitat din partea bibliotecarilor de la Completare un efort suplimentar de selecție și evaluare

În general, bibliotecarii avizați recomandă primirea oricărei donații de cărți cu valoare intelectuală medie intuind că acceptarea, de la o persoană fizică sau juridică, a unei prime donații poate atrage donații ulterioare. În același timp biblioteca are dreptul de a respinge donațiile necorespunzătoare în privința conținutului și a formei, stocul de cărți oferit în mod gratuit bibliotecii nefiind întotdeauna cuprins în întregime în registrele bibliotecii. Orice bibliotecă încearcă să-și sporească fondurile pe baza donațiilor, ceea ce nu înseamnă că bibliotecarii de la achiziții pot accepta automat orice donație, fără discernământ, fără a fi supusă unor criterii stricte de evaluare, stabilindu-se gradul în care volumele oferite de donator se integrează structurii generale a fondului de carte și corespund profilului bibliotecii.

D. Schimburile de publicații dintre instituțiile bibliotecare

O altă modalitate de creștere a potențialului informațional al bibliotecii se referă la schimburile naționale și internaționale dintre instituțiile bibliotecare. La nivelul bibliotecilor publice românești, se practică în mod frecvent schimbul reciproc de publicații iar documentele care fac obiectul acestui troc intelectual sunt în cea mai mare parte cărți, reviste și publicații editate de instituțiile între care se realizează schimbul de documente.

Schimbul interbibliotecar este un exemplu al dialogului cultural, informațional și profesional care funcționează în cadrul sistemului de biblioteci din România, fiecare partener al acestui dialog având convingerea că obiectele schimbului prezintă importanță datorită conținutului, a valorii lor bibliofile și nu datorită valorii lor financiare.

Folosirea schimbului de publicații ca modalitate de creștere a colecțiilor bibliotecii prezintă avantajul procurării unor documente care nu au intrat în sfera comerțului național sau internațional de tipărituri. Indiferent de mărimea și de tipul

organizației bibliotecare schimbul de cărți dintre două instituții presupune respectarea următoarelor etape:

1. parcurgerea listelor cu volumele destinate schimbului și selectarea documentelor care prezintă interes pentru biblioteca ce primește cărțile,
2. trimiterea listei cu cărțile solicitate din stocul oferit ca obiect al schimbului interbibliotecar,
3. trimiterea coletelor
4. întocmirea listelor cu volumele destinate schimbului reciproc, ca modalitate concretă de „reîntoarcere” a serviciului.

Cea mai mare responsabilitate în privința achiziției este legată însă de creșterea fondurilor prin cumpătarea de publicații. Importanța care se dă astăzi acestei activități depinde de conștientizarea faptului că, de volumul și structura fondurilor, depinde eficiența activității de comunicare a colecțiilor și calitatea relațiilor cu utilizatorii.

Eficiența se testează prin control și evaluare. În procesul evaluării conducătorul compartimentului poate afla cât de bine își îndeplinește un salariat sarcinile. Cunoscând rezultatele anchetării muncii de achiziție, funcționarii de la Completare pot să-și îmbunătățească stilul de lucru, pot să se perfecționeze profesional, pot să îmbunătățească sistemul comunicării profesionale cu celelalte secții ale bibliotecii. Pe de altă parte evaluarea slujește liderului pentru lua decizii corecte privind salarizarea și promovarea angajaților. Conducători diferiți folosesc metode diferite de apreciere astfel, pe lângă competență și inițiativă, pot fi apreciate spiritul de cooperare, înfățișarea, amabilitatea și prezența la serviciu.

Ca parte importantă a managementului de personal, examinarea evaluativă a activităților desfășurate la secțiile de completare a colecțiilor se poate realiza cu ajutorul normării activității (utilizând norme cantitative și calitative referitoare la cât de bine execută salariatul sarcinile, norme privind stilul de muncă

și gradul de adaptabilitate) sau prin folosirea unor instrumente specifice de calculare a performanței.

Autorii studiului “Indicatori de performanță și instrumente manageriale pentru biblioteci”- volum editat de ABBPR - au alcătuit o colecție de indicatori și tehnici de suport managerial cu largă aplicabilitate în practica biblioteconomică românească. Dintre indicatorii prezentați de Suzanne Ward și ceilalți trei autori voi insista asupra “Numărului de titluri adăugate stocului” și “Numărului de titluri adăugate per capita”. Primul indicator se referă la numărul de titluri achiziționate într-un an pe categorii de stocuri și se calculează prin numărarea ISBN-urilor diferitelor cărți. Al doilea indicator se calculează în același fel și se referă la gradul de creștere a numărului de titluri noi per capita permițând monitorizarea titlurilor achiziționate. Al treilea indicator util stabilirii performanțelor obținute în urma aplicării principiilor politicii de achiziții este legat de “exemplarele adăugate stocului per capita.” Metoda de calcul este simplă: se împarte numărul de exemplare adăugate fondului bibliotecii într-un an la numărul populației țintă. Acest indicator se calculează atât pentru numărul total de exemplare achiziționate cât și pentru numărul de titluri pe care îl reprezintă și arată “măsura în care biblioteca adaugă exemplare noi publicate și/sau înlocuiește exemplarele uzate.

Prin aplicarea procedurilor de evaluare este stimulată activitatea decizională la secția de Completare a colecțiilor și poate fi urmărită eficiența cu care acest serviciu intern al bibliotecii satisface cerințele de informare și lectură stabilite de publicul cititor. Într-o organizație, calificativele pozitive se acordă persoanelor care execută o muncă de calitate pornind de la premisa că fiecare angajat poate atinge un nivel de competență ridicat în îndeplinirea unei sarcini specifice. Nivelul aprecierilor ar trebui să se reflecte în nivelul salarial al fiecărui membru al instituției, salariul fiind cea mai la îndemână formă de recompensare a personalului din bibliotecă. Acordarea unor salarii echitabile poate stimula activitatea angajaților, care plecând de la

existența unor satisfacții individuale vor fi motivați să-și sporească performanțele la nivelul organizației

În esență, conducătorul compartimentului de dezvoltare a colecțiilor, inclusiv personalul aflat în subordinea lui, trebuie să cunoască istoricul fondurilor bibliotecii în care lucrează, trebuie să-și asimileze structura tradițională a colecțiilor. Se evită în acest fel apariția de contradicții între arhitectura informațională a fondurilor și introducerea în bibliotecă a unor informații proaspete prin cumpărarea de noi documente. Este nemaipomenit să ai posibilitatea de a face lucruri noi fără a intra în contradicție cu maniera de lucru tradițională desfășurată în cadrul secției de “prelucrare” a documentelor.

Liderii diferitelor compartimente din bibliotecă caută în mod constant modalități de menținere a echilibrului dintre vechi și nou iar munca de la achiziții nu face excepție. Experiența biblioteconomică a dovedit că numai în cazul menținerii unui microclimat organizat și bine administrat, desfășurarea activităților de dezvoltare și prelucrarea biblioteconomică a noilor documente va deveni eficace și eficientă contribuind la punerea în practică a intențiilor Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul cultural Național Mureș formulate de Nicolea Băciuț care au vizat “îmbunătățiri calitative și cantitative sub aspectul creșterii și informării colecțiilor în strânsă legătură cu cerințele publicului cititor, interese raportate la dezvoltarea instrucției și educației în diversitatea sa, modernizarea serviciilor, creșterea gradului de informatizare și a aspectului ambiental al spațiului.”⁵⁰

⁵⁰ Nicolae Băciuț – “Repere culturale mureșene 2005”, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2005, p. 17.

REFLECȚII FINALE

Concluziile acestei lucrări teoretice se reduc în cele din urmă la principiul că orientarea generală a activității de dezvoltare a colecțiilor dintr-o bibliotecă se bazează pe anumite decizii inițiale care stau la baza formulării liniilor generale ale politicii de achiziții. La rândul ei politica de achiziții ca parte integrantă a planurilor strategice conținând proiectele de dezvoltate strategică a bibliotecii, canalizează producția decizională spre stabilirea și realizarea obiectivelor viitoare și a sarcinilor specifice elaborate în cadrul acestui sector intern al bibliotecii. Politica tradițională de achiziții vine în sprijinul procesului decizional privind procurarea de documente pentru bibliotecă prin cumpărare, donații, schimb interbibliotecar și Depozit legal și asigură funcționarea coerentă, uniformă a operațiunilor specializate desfășurate la compartimentul de organizare și completare a colecțiilor. Concret, politica de dezvoltare a fondului de publicații cuprinde trei tipuri de prevederi:

1. prevederi referitoare la folosirea eficientă a resurselor financiare,
2. prevederi privind funcționarea compartimentului și împărțirea sarcinilor tuturor membrilor secției respective,
3. prevederi cu privire la gestionarea fondurilor de documente noi achiziționate în așa fel încât să permită accesul egal al utilizatorilor la toate disciplinele cunoașterii și practicii umane.

Modernizarea activităților de creștere progresivă a colecțiilor este impusă de necesitatea satisfacerii cerințelor de informare științifică, culturală și educațională a persoanelor care apelează la serviciile bibliotecii. În mod corespunzător, cititorii intervin în procesul de modelare al politicii de dezvoltare a colecțiilor, solicitările beneficiarilor înregistrând un continuu proces de transformare și actualizare care afectează stilul de lucru al bibliotecarilor de la achiziții, obligați să facă față unor noi responsabilități privind gestionarea și furnizarea în condiții optime a

informațiilor râvnite de cetățenii din localitatea în care funcționează biblioteca.

Politica de achiziții joacă un rol covârșitor în procesul decizional, ea nu trebuie să devină o frână în calea schimbării. Acceptarea schimbării este hotărâtoare pentru reușita tranziției de la vechi la nou, de la convențional, la acțiuni novatoare. Schimbarea privește și dezvoltarea resurselor tehnologice ale bibliotecii, prin introducerea și folosirea sistemelor de calculatoare inaugurându-se o nouă modalitate, informațională, de prelucrare și transmitere a datelor. Informatizarea bibliotecilor și utilizarea unor soft-uri specifice pentru biblioteci, reprezintă fără îndoială un semn al progresului, un semn al integrării instituțiilor bibliotecare în rețeaua societății digitale actuale.

Încercarea de a defini specificul practicilor de dezvoltare a colecțiilor, luând ca reper cele mai importante și progresive teorii și metode din știința managementului, atingând aspecte ale managementului strategic, managementului prin obiective, managementului comunicării și managementului resurselor umane, implică un nivel ridicat de dificultate dacă conștientizăm că activitatea de completare a colecțiilor se află la intersecția dintre avalanșa de tipărituri de pe piața editorială, nivelul scăzut al resurselor bugetare destinate completării colecțiilor de bibliotecă și sporirii interesului beneficiarilor față de serviciile bibliotecii cititorii dorind să primească tot mai multe și mai variate informații despre oameni, despre știință, cultură și istoria lor.

Intervin și eforturile de creștere a competențelor echipei de lucru de la “Completare” privind modernizarea serviciilor de dezvoltare progresivă a “depozitului” de informații și cunoștințe al bibliotecii aceștia încercând să-și ajusteze strategiile de muncă la cerințele epocii informării și informatizării. În acest sens, bibliotecarii catalogatori vor fi nevoiți să se familiarizeze cu metodele moderne de procurare, descriere bibliografică, organizare și comunicare a colecțiilor bibliotecii în sistem informatizat. Implementarea noilor tehnologii, situată la loc de cinste în cadrul strategiilor de dezvoltare a sistemului de biblioteci românești, va

produce schimbări la nivelul muncii de dezvoltare a colecțiilor de documente. Apariția unor noi fațete ale sectorului de completare a colecțiilor este strâns legată de găsirea și introducerea unor metode manageriale de utilizare eficientă a resurselor informaționale ale bibliotecii, în așa fel încât trecerea de la biblioteca tradițională la instituția care gestionează colecții virtuale de informații să se realizeze lent fără traumatisme în spațiul existent al resurselor financiare și umane ale bibliotecii.

În privința noilor tipuri de informații achiziționate se va pune accentul pe obținerea și livrarea către utilizatori a documentelor în format electronic, folosindu-se o bună parte a resurselor financiare ale bibliotecii pentru constituirea cataloagelor electronice. Folosirea calculatoarelor și cunoașterea unor softuri de bibliotecă influențează favorabil creșterea serviciilor bibliotecii către cititorii, care vor avea posibilitatea de a accesa rapid și nemijlocit informațiile solicitate.

Bibliotecarii de la serviciul de achiziții trebuie să identifice o serie de probleme și să găsească soluții pentru a putea să facă față “mizelor” secolului XXI în legătură cu: continuarea conservării și difuzării patrimoniului de documente, valorificarea producției editoriale, rămânând deschiși pentru toate tipurile de informații. Se acordă importanță păstrării caracterului “material” al bibliotecii și pregătirii instituției pentru a deveni o bibliotecă virtuală. Compartimentului de Completare și dezvoltare a colecțiilor i s-a stabilit un loc important în cadrul muncii de bibliotecă: acest serviciu contribuie la îmbunătățirea statutului bibliotecii în cadrul comunității, prin sporirea cantitativă și calitativă a ofertei de informații pusă la dispoziția cetățenilor.

Proiectată ca bibliotecă publică de tip enciclopedic, Biblioteca Județeană Mureș își “alimentează” fondurile cu documente aparținând tuturor domeniilor cunoașterii și practicii umane, ține pasul cu noutățile fiecărei discipline și reflectă orizontul cultural și științific al societății contemporane prin numeroasele și variatele documente tipărite, documente audio-vizuale și informatizate pe care le gestionează și le

metamorfozează în produse de informare și delectare intelectuală transmise, cu profesionalism, diferitelor categorii de beneficiari.

Astăzi, trăind într-o lume în care nevoia de informare a luat o neîngrădită amploare, Biblioteca Județeană și împreună cu ea totalitatea bibliotecilor românești formează un unic spațiu spiritual, o infosferă minuțios organizată și științific condusă, unde se proiectează destinul istoric, politic și cultural al națiunii noastre, un spațiu al libertății intelectuale unde se scriu destinele profesionale sau artistice a mii și mii de oameni veniți aici pentru a citi, a afla și a cerceta, pentru a dialoga cu marile spirite ale lumii, sfidând trecerea timpului și aruncând o privire spre “oglinzile infinite ale istoriei” pentru a pătrunde apoi în marea ecuație existențială a omenirii

SPECIFICUL COLECȚIILOR DE DOCUMENTE PENTRU COPII

Intrarea țării noastre în marea familie a Uniunii Europene a avut implicații pe plan cultural și a afectat metodele de aplicare a principiilor managementului cultural. Din această perspectivă, o parte din cercetătorii și sociologii din domeniul științelor informării și documentării au pus în discuție problema transformării bibliotecilor publice în centre de informare și documentare. Ca instituții de cultură aflate în permanentă transformare, bibliotecile publice, încearcă să țină pasul cu noile tendințe din domeniul infodocumentar. Este remarcabil modul în care se schimbă oferta de informații de pe piața editorială, este uimitor cât de frecvent se modifică interesele de lectură ale cititorilor.

În perioada actuală, strategiile de dezvoltare ale bibliotecii publice trebuie astfel planificate încât să vină în întâmpinarea necesităților de informare, studiu, lectură și educație, specifice comunității pe care o deservește și specifice cititorilor ei cei mai fideli. În acest sens, direcțiile de interes ale Bibliotecii Județene Mureș s-au îndreptat, în ultimii ani, trei obiective hotărâtoare:

- serviciile către consumator,
- conținutul informațional al colecțiilor,
- pregătirea profesională a personalului de specialitate.

În privința managementului dezvoltării colecțiilor de bibliotecă, sarcinile concrete de completare a colecțiilor s-au reunit sub un obiectiv general referitor la necesitatea colectării unor informații relevante, conforme cu interesele de lectură, studiu, amuzament și educație ale cititorilor. Astfel, managementul dezvoltării colecțiilor își îndeplinește misiunea dezvoltării permanente a colecțiilor de documente și e mereu orientat spre satisfacerea necesităților de instruire și informare a unor categorii largi și variate de solicitanți.

Pe de altă parte, structura colecțiilor achiziționate e, astfel, organizată, încât să nu fie exclusă nicio categorie de cititori, deoarece

biblioteca județeană are un caracter enciclopedic și joacă rolul de bibliotecă publică școlară și universitară, tehnică și științifică, literară și de divertisment. Constituirea noilor colecții de bibliotecă este un proces de mare responsabilitate care presupune luarea unor decizii corecte legate de conținutul și structura noilor colecții achiziționate.

Se pornește de la convingerea că acțiunile de întregire a fondurilor de cărți deja existente nu se realizează la întâmplare, ci după modelul unei politici de achiziții orientată mereu spre utilizatori. Clienții bibliotecii trebuie să vină la bibliotecă cu convingerea că oferta de informații și de documente propusă de bibliotecari este conformă cu solicitările lor. Politica de achiziții a bibliotecii județene este influențată, de solicitările beneficiarilor, de profilul enciclopedic la bibliotecii, de dimensiunea ei, de schimbările apărute pe piața editorială, de resursele financiare destinate cumpărării de documente. Prin urmare, completarea colecțiilor nu este o activitate suficientă sieși, nici o bibliotecă nu își dezvoltă fondurile doar pentru a avea cât mai multe cărți, pentru a dovedi că deține un uriaș fond de documente; completarea fondurilor bibliotecii publice se realizează, întotdeauna, în virtutea deservirii unui număr cât mai mare și mai variat de utilizatori, pornind de la cei mai tineri cititori, continuând cu cercul studios al elevilor și studenților, ajungând la comunitatea de intelectuali și profesori. Orice activitate de dezvoltare a colecțiilor, indiferent că ea se desfășoară într-o bibliotecă mare sau mică, într-o bibliotecă orășenească sau municipală, începe cu analiza următoarelor puncte:

- cunoașterea structurii fondurilor de carte deja existente,
- studierea pieței editoriale și stabilirea criteriilor de selectare a noutăților editoriale,
- cercetarea structurii utilizatorilor, prin aplicarea unor studii sociologice și orientarea achizițiilor spre categoria cea mai numeroasă de utilizatori ai serviciilor de bibliotecă.

O politică de achiziții performantă implică în primul rând o cunoaștere exactă a structurii cititorilor. Patrimoniul de documente

al bibliotecii are o destinație precisă. El se constituie și de dezvoltă permanent spre beneficiul tuturor categoriilor de utilizatori, care au dreptul la liberă informare și documentare, indiferent de vârstă, naționalitate, ocupație, apartenență politică sau religioasă. Modul în care comunitatea percepe rolul bibliotecii în societate depinde și de elaborarea unei politici de achiziție echitabile, care să se pleze pe nivelurile de așteptare variate, specifice diferitelor tipuri de cititori.

Bibliotecile răspund de calitatea informațiilor furnizate cetățenilor iar atunci când cea mai mare parte a utilizatorilor de bibliotecă sunt elevii, responsabilitatea legată de conținutul și forma de prezentare a informațiilor își dublează importanța. Statisticile demonstrează că cea mai mare parte a cititorilor care frecventează Biblioteca Județeană Mureș sunt școlari și liceeni, iar 21% dintre elevi au vârsta sub 14 ani și sunt înscriși la Biblioteca copiilor. În această situație dinamica dezvoltării fondurilor de cărți și documente, care fac parte din bibliografia școlară și sunt destinate lecturii micilor cititori, este mai evidentă. Volumele destinate studiului și lecturii celor mici au un grad mai înalt de solicitare, se uzează mai repede și sunt împrumutate cu o frecvență mai mare.

Din punctul de vedere al mărimii fondului de carte, Biblioteca copiilor se situează pe un loc fruntaș în cadrul secțiilor din cadrul Bibliotecii Județene Mureș. Fondul de carte destinat copiilor cuprinde peste 50000 de volume. Constituirea lui, ca fond independent și specializat, a început în anul 1953, când a luat ființă biblioteca pentru copii. Fondul de cărți destinat celor mici a crescut permanent, numărul rafturilor care adăpostesc cărțile destinate elevilor înmulțindu-se anual. În privința structurii, colecțiile de cărți de la Secția de pentru copii, cuprind: volume incluse în bibliografia școlară, opere esențiale din domeniul literaturii naționale, atractive opere literare din sfera literaturii universale, enciclopedii, dicționare tematice și lingvistice, atlase geografice și istorice, cărți din domeniul științei și cunoașterii, studii despre cultură și artă, ghiduri din domeniul informaticii și calculatoarelor, ghiduri turistice, culegeri de matematică, studii despre drepturile copiilor, lucrări de popularizare

referitoare la educația, modul de viață și problemele psihologice specifice copilăriei.

Din punctul de vedere al limbii în care sunt editate, numărul volumelor în limba română este completat de un număr corespunzător de cărți în limba maghiară. Au fost achiziționate, pentru elevii familiarizați cu limbile străine, cărți în limba engleză, italiană, germană și franceză. Desigur, numărul cărților pentru copii editate în limbi străine nu este foarte mare: în cadrul lor un loc decisiv ocupă manualele și ghidurile de învățare a limbilor străine, ghidurile de conversație și dicționarele biblingve sau poliglotte. În ultimul timp, s-a pus accentul pe procurarea de cărți referitoare la Uniunea Europeană, la legislația europeană și la istoria statelor din Europa. Am luat decizia cumpărării de lucrări care cuprind informații despre Uniunea Europeană, întrucât, s-a observat o creștere accelerată a interesului elevilor pentru acest domeniu.

Pasiunea elevilor se îndreaptă, în chip prioritar, spre cărțile cu povești, lectura basmelor le produce bucurie și îmbelșugare sufletească. Din povești culeg învățăminte. Poveștile îi ajută să își dezvolte imaginația și îi învață să fie creativi. O bibliotecă a copiilor fără povești, fără basme populate cu tot felul de personaje fantastice este lipsită de culoare și personalitate. Nu întâmplător cele mai căutate cărți oferite copiilor sunt cele cu povești, cele mai citite romane sunt, romanele de aventuri.

Copii iubesc lectura și sunt oaspeți fideli ai bibliotecii, pentru ei, am ajustat politica de achiziții, astfel încât să le oferim, pe lângă lectura obligatorie și cărți „la modă”, pe lângă volume tipărite, cărți electronice. Colecția de documente a Bibliotecii copiilor include și filme cu desene animate, filme documentare, cărți sonore cu basme și povești citite de actori celebrii. Pentru procurarea cărților și DVD-urilor destinate copiilor, Biblioteca Județeană Mureș a colaborat cu valoroase edituri locale și edituri din țară precum: Editura Nico, Editurile All, RAO, Aquila'93, Editurile Humanitas, Niculescu și Dacia, Editura Sonoră și multe alte edituri specializate în tipărirea cărților pentru copii.

În concluzie, politica de achiziție a cărților pentru copii trebuie să se pleze pe universul bibliografic specific tinerilor cititori. Copiii au interese de lectură speciale, ei formează un segment aparte în cadrul utilizatorilor serviciilor de bibliotecă. Colecțiile de documente ale Secției pentru copii trebuie să satisfacă aceste interese, conținutul lor trebuie reformulat permanent, în strânsă legătură cu evoluția paradigmatelor educaționale.

Este necesar să înțelegem că educația de astăzi este complet diferită de cea de acum 20 de ani iar micii clienți ai bibliotecii s-au adaptat rapid și fără dificultate, la schimbările intervenite pe piața de informații o dată cu apariția calculatoarelor personale și dezvoltarea comunicării on-line. Pe măsura dezvoltării mijloacelor de comunicare, a crescut pasiunea copiilor pentru cartea electronică, pentru documentele multimedia.

Bibliotecarii care lucrează la secția de achiziții de carte a bibliotecii, cunosc aceste schimbări, țin cont de ele, dar își apără convingerea că informația nu-și găsește mai trainic și prietenos suport decât în paginile tipărite. Doar răsfoite, cărțile își dezvăluie personalitatea și îl învăluie pe cititor în parfumul specific de cerneală tipografică. Trebuie inventate noi metode de promovare a cărților tradiționale, copii trebuie atrași spre lectură, atât prin calitatea excelentă a colecțiilor de bibliotecă, dar și prin organizarea unor manifestări specifice vârstei copilăriei. În acest fel, biblioteca poate să-și manifeste rolul educațional, poate să-și găsească un loc binemeritat în conștiința celor mai mici utilizatori ai serviciilor de bibliotecă.

PAGINI DIN JURNALUL CONSTITUIRII BIBLIOTECII „ION MINULESCU” DIN NÜRNBERG

„Trebuie să ai clar în minte ceea ce ți-ai propus să realizezi și întotdeauna lucrul la care aspiți să fie atât de amplu încât să nu-l poți niciodată duce la îndeplinire în totalitate.” (Katleen Heim)

Orice încercare de gestionare a activităților generate de inițierea și susținerea unei campanii de colectare de cărți, menite să pună bazele unei noi colecții de bibliotecă, pornește, indiscutabil, de la un obiectiv clar definit. Zămislit pe fondul necesității consolidării culturii și limbii române, în rândul românilor care trăiesc în Germania, obiectivul constituirii unei bibliotecii românești la Nürnberg a prins contur în mintea și inima unor oameni entuziaști precum: Ionela van Rees- Zota și Berthold Staicu, fondatorii și managerii Agenției de Presă „AȘII ROMÂNII”, și respectiv, a postului de radio „Radio R România”

Scopul odată formulat, biblioteca românească din Germania a fost botezată, „Ion Minulescu” și se va constitui pe baza unui proiect elaborat și finanțat de Platforma Culturală „AȘII ROMÂNII”, cu sediul în Nürnberg. Avem convingerea că înființarea unei biblioteci, care să conțină un fond de carte format în cea mai mare parte din documente editate în limba română, va sprijini eforturile de reactivare și antrenare permanentă a competențelor de folosire a limbii române de către diaspora română din Germania. Privite ca centre de informare culturală și

comunitară, organizațiile bibliotecare pot oferi o gamă variată de servicii pentru categorii diferite de beneficiari. În secolul actual, aflat sub semnul extinderii fără precedent a sferei informaționale, bibliotecile au posibilitatea de a-și manifesta și exercita vocația comunicațională în cadrul comunităților deservite.

În esență, orice bibliotecă se constituie cu scopul de a colecta, administra și disemina informații, conservate sub forma unor colecții de cărți, documente periodice, materiale audio-vizuale. Proiectul înființării Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg dezvăluie un scop suplimentar legat de crearea unui spațiu „autohton românesc” destinat dialogurilor culturale și sociale, orientate spre punerea în mișcare a limbii române și afirmarea culturii române pe meleaguri europene.

Recent formulată, vestea constituirii noii biblioteci din Nürnberg a ajuns la Tîrgu-Mureș, mai precis, la Biblioteca Județeană Mureș, care s-a alăturat colaboratorilor din țară și din străinătate, devenind un ambasador activ al acestui proiect. În acest context, la începutul lunii iulie 2009 a fost lansată o campanie de strângere de cărți în vederea constituirii fondului de documente al Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg.

Derulate sub titlul „Nu lăsați limba română să moară” acțiunile tîrgumureșene de colectare de cărți au fost organizate pe două secvențe, prima dintre ele finalizându-se pe 20 august, cea de a doua, urmând a se încheia la finalul anului 2009.

Strategia organizării campaniei de obținere de donații de carte are la bază trei obiective hotărâtoare:

- obținerea de cărți de la edituri, cu titlu gratuit, în lumina exercițiului financiar destinat sponsorizărilor, practicat de fiecare din editurile colaboratoare ale Bibliotecii Județene Mureș;
- colectarea de cărți de la cititorii, din Tîrgu-Mureș și din țară, care au decis să acorde ajutor cultural românilor din Nürnberg,
- constituirea, pentru biblioteca din Germania, a unui fond de carte special, format din volume donate de autori mureșeni;

- alcătuirea unei colecții tematice, cuprinzând cărți și materiale publicitare care să pună în evidență specificul geografic, istoric și cultural al meleagurilor transilvănene.

După cum știm, donațiile de carte au stat la baza constituirii unor bibliotecii publice renumite. Biblioteca Academiei Române, pentru a da numai un exemplu, și-a constituit colecțiile de cărți pe baza donațiilor oferite de valoroși oameni de cultură ca Alexandru Odobescu, Mihail Kogălniceanu V.A. Urechia, Ion Ghica. Biblioteca Județeană Mureș a beneficiat și contiună să primească importante donații de carte. Acestea joacă un rol important în procesul completării și diversificării colecțiilor de bibliotecă. Donarea cărților, de către instituții de cultură, persoane fizice, editori sau distribuitori de carte, a rămas o practică obișnuită chiar și în zilele noastre. În general, donatorul este cel care își manifestă dorința de a contribui la completarea fondului de documente al bibliotecii, oferind, cu titlu gratuit, un anumit număr de volume, pentru a fi consultate de clienții bibliotecii. Intenția donatorului este exprimată uneori într-un contract de donație, alteori, donația este obiectul unei înțelegeri verbale. Acceptarea unei donații nu se realizează la întâmplare: stocurile de cărți primite cu titlu de gratuitate sunt supuse unui proces de evaluare în urma căruia exemplarele uzate moral sau deteriorate fizic sunt eliminate. În situația în care ne confruntăm cu o donație de carte eclectic constituită selectarea exemplarelor valoroase se va face ținând cont de următoarele criterii :

- conținutul informațional al documentelor donate,
- raportul cu fondurile bibliotecii în sensul că donația trebuie să îmbogățească colecțiile tradiționale,
- gradul de atractivitate al donației în raport cu posibilitățile ei cititori,
- notorietatea colecției sau a posesorului ei.

După aplicarea restricțiilor de selectare, volumele donate sunt pregătite pentru a intra în depozitele bibliotecii. Se încheie un contract de donație, sau un proces verbal de donație însoțit de lista cu titlul cărților preluate, după care urmează inventarierea cărților și catalogarea exemplarelor ce fac obiectul ofertei respective. În situația unor documente vechi, de patrimoniu, evaluarea va fi realizată de o comisie de specialitate, eventual de către un anticar specializat în estetica și istoria cărților vechi. Din momentul înregistrării donației în documentele de evidență ale bibliotecii, volumele oferite cu titlu de donație devin bunuri de drept public și se bucură de același regim ca și celelalte publicații păstrate în bibliotecă și oferite spre consultare beneficiarilor.

Referitor la cărțile colectate pentru a face parte din fondul de documente al bibliotecii „Ion Minulescu” din Germania, s-a creat o situație aparte, deoarece instituția noastră a îndeplinit rolul de mijlocitor. Trebuie să reținem că Biblioteca Județeană Mureș nu este beneficiarul documentelor donate de cititori, edituri sau autori, ea este un ambasador și un partener al acestui proiect destinat cetățenilor de origine română care viețuiesc în zona franconă a Germaniei.

Desigur, problema parteneriatului cu Platforma Culturală „AȘII ROMÂNI” poate fi abordată în manieră extinsă, dacă menționăm că intenția ridicării unei noi biblioteci a atras noi și valoroși colaboratori. Remarcabilă este contribuția Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, condusă de prof. dr. Teodor Ardelean și a Bibliotecii „Gheorghe Barițiu” din Brașov, condusă de prof. dr. Daniel Nazare, care s-au înscris cu entuziasm în proiectul cultural de la Nürnberg. Importante sunt și contribuțiile editurilor Paralela 45, Polirom, Nemira, All, Casa Cărții de Știință, Editura Academiei Române, Editura Cartea Sonoră, Limes, Tritonic și Lumen, care ne-au sponsorizat cu cărți valoroase.

Mulțumim tuturor editurilor care au susținut campania din Târgu-Mureș. În numele viitorilor clienți ai Bibliotecii „Ion Minulescu” din Germania, aduc mulțumiri persoanelor fizice

mureșene, cititorilor care frecventează Biblioteca Județeană Mureș, pentru seriozitatea cu care au tratat acțiunea organizată în scopul constituirii unei biblioteci pentru românii din Germania.

Eficiența acțiunilor întreprinse, de toți acești colaboratori într-ale culturii și supravegheate de persoane competente de la Biblioteca Județeană Mureș, poate fi estimată prin analize cantitative: referitoare la numărul concret al cărților colectate și aprecieri calitative: referitoare la valoarea literară, estetică, științifică și culturală a donațiilor de carte. Sub aspectul cantității, statisticile sunt grăitoare și dovedesc că până în data 20 august lista volumelor donate a ajuns la 1125 de exemplare, din care, 479 provin de la edituri și 646 sunt donate de cititori și autori . Sub aspectul conținutului, este important să reținem că cea mai mare parte a documentelor colectate aparțin literaturii române și universale, fiind destinate atât cititorilor maturi cât și copiilor.

Ca parte importantă a managementului formării și completării colecțiilor de bibliotecă, lansarea unei campanii de colectare de cărți poate deveni un prim capitol din istoria înființării unei noi biblioteci românești. Primele capitole ale istoriei Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg vor fi scrise în Germania, altele vor fi scrise în România, sau oriunde în lume, acolo unde sunt români atrași de ideea necesității promovării culturii naționale și mânați de dorința de a conferi lecturii un nou sens, generat de obiectivul salvării limbii strămoșești, prin citirea de cărți în limba română.

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN MALTA

Malta reprezintă pentru mulți dintre pasionații de călătorii un mister turistic, cu un spațiu geografic de învidiat, un univers cultural cu rezonanțe medievale și cu evidente accente de modernism european. Formată dintr-un arhipelag dominat de trei mari insule: Malta, Gozo și Comino, această țară mediteraneană și-a conservat cu măiestrie renumele de tărâm exotic, populat cu mii de monumente străvechi.

Nominalizată pentru primele locuri din topul destinațiilor cultural-turistice europene, Malta ne întâmpină cu o impresionantă carte de vizită dominată de un peisaj încântător și o bogată moștenire istorică, ce cuprinde vestigii feniciene, temple și forturi romane, culminând cu moștenirea arhitectonică, culturală și religioasă a Cavalerilor Ioaniți.

Studiul de față, constituit pe ideea prezentării uneia dintre cele mai vechi biblioteci europene, nu se referă la atracțiile turistice ale Maltei. Dimpotrivă, scurtul nostru periplu informațional are în vedere:

- I. Dimensiunea istorică și arhitectonică,
- II. Dimensiunea geografică,
- III. Dimensiunea culturală și organizațională a bibliotecii naționale malteze.

I. Dimensiunea istorică și arhitectonică

Cu siguranță, unul din cele mai potrivite locuri de dezvăluire a secretelor istorice, geografice și culturale ale unei țări și a modului de a fi al unui popor este biblioteca. Legenda bibliotecii din Malta s-a născut pe un teritoriu scăldat de soare și înconjurat de apele nemărginite ale Mediteranei.

Istoricii sunt de părere că primii locuitori ai Maltei ar fi poposit, încă din secolul 5 î.H., pe insula cu acest nume, insulă aflată la 93 de km depărtare de Italia, venind dinspre Sicilia. Mărturie stau în acest sens, binecunoscutele și mult admiratele, Temple Megalitice construite într-o manieră impecabilă în secolul III î.H.

Istoria Bibliotecii Naționale din Malta începe, desigur, mult mai târziu. După unii istorici începutul constituirii colecțiilor bibliotecii este legat de în anul 1555 și de numele lui Claude de Sengle. În prima perioadă de existență această instituție ar fi funcționat ca o bibliotecă cu caracter arhivistic menită să păstreze documente valoroase aparținând Cavalerilor de Malta. Ofițer de

origine franceză, Claude de Senge a făcut parte din Ordinul Cavalerilor de Malta și a fost implicat în războaiele antiotomane desfășurate pe aceste teritorii. Acest conducător de oști a rămas în istoria capitalei malteze prin faptul că a întărit Forturile Saint Elmo și St. Michael, ale căror ruine stau de strajă și astăzi la intrarea în orașul Valleta. Dar și prin faptul că a lăsat moștenire Ordinului Cavalerior de Malta, toate cărțile și documentele pe care le-a adunat în timpul vieții.

Caracterul public al bibliotecii din Malta a fost fixat, cu două secole mai târziu, mai precis în 1776, de un alt cavaler maltez, care a activat în mediul religios, Fra' Louis Guérin de Tencin. El și-a donat colecția de documente pe care o deținea pentru a fi folosită în interes public iar biblioteca pe care a lăsat-o moștenire a purtat multă vreme titlul de Bibliotheca Tanseana, după numele fondatorului ei.

Constituită sub egida ordinului Cavalerilor de Malta, Bibliotheca, cum este numită de localnici, a devenit una din cele mai mari biblioteci europene, ale cărei colecții s-au dezvoltat în timp pornind de la vechile documente și valoroasele manuscrise lăsate moștenire poporului maltez de cavalerii din Ordinul Ioaniților, în secolul al XVI-lea.

Prin urmare, colecțiile bibliotecii au inclus la început arhivele Cavalerilor Ioaniți și au continuat să se extindă, de-a lungul timpului, datorită unor acte de donație valoroase cuprinzând cărți moderne și alte documente referitoare la istoria Maltei și la activitatea Cavalerilor Ioaniți. Este important să menționăm că în Biblioteca Națională din Malta sunt păstrate, în cadrul unor colecții speciale, portretele tuturor personalităților care au contribuit, într-un fel sau altul la ridicarea și dezvoltarea bibliotecii.

Una din aceste personalități este și arhitectul italian Stefano Ittar, care în 1612 s-a angajat să ridice o clădire menită să adăpostească arhivele Cavalerilor Ioaniți. Clădirea, situată în zona centrală a orașului Valleta a fost terminată în anul 1769.

Vizitarea clădirii și accesul la colecțiile existente a fost interzisă în timpul celor doi ani cât au durat războaiele cu francezii conduși de Napoleon (1809-1815). În această perioadă a interdicțiilor, Napoleon a retras maltezilor dreptul de mai face parte din Ordinul Cavalerilor Ioaniți. Situația s-a îmbunătățit în timpul ocupației britanice, când, începând cu anul 1812, Malta și-a redobândit vechile drepturi iar biblioteca a fost reinaugurată.

Se estimează că, în jurul anului 1812, colecțiile bibliotecii însumau aproape 80000 de volume. Izvoarele privitoare la istoria aceste biblioteci demonstrează că în 1831 se percepea din partea cititorilor o taxă de 5 șilingi, pentru un abonament de 6 luni. Cărțile solicitate de cititorii din secolul al XIX-lea acopereau o gamă vastă de domenii de interes, cu prin subiecte diverse redată în limbile latină, italiană și franceză. Impresionante, pentru vremea respectivă erau expozițiile de antichități și suveniruri organizate în incinta bibliotecii.

Un capitol important care a marcat istoria acestei biblioteci se leagă de anul 1925 când, printr-un act al parlamentului Biblioteca Națională din Malta a primit dreptul de a conserva Depozitul Legal. Dacă în 1936, biblioteca din Valleta purta încă numele de Royal Malta Library, în 1976, primește numele de Biblioteca Națională din Malta și se înscrie în sistemul bibliotecilor naționale europene.

II. Dimensiunea geografică

Situată în Piața Republicii din orașul Valleta, clădirea bibliotecii domină piața prin fațada impunătoare. La ultimul nivel se pot vedea ferestrele încăperilor destinate Arhivelor Naționale, renumite pentru numeroasele documente și manuscrise vechi pe care le deține, unele dintre ele aparținând Ordinului Cavalerilor de Malta.

Din punctul de vedere al formelor arhitecturale, clădirea bibliotecii rezonează cu stilului arhitectonic al capitalei malteze.

Orașul cetate Valetta, care a devenit capitala Maltei în anul 1570, se înfățișează ca un complex închegat de străzi înguste, de-a lungul cărora stau înșirate o serie de muzee și clădiri impozante, construite din celebra piatră de

culoarea mierii. Un lucru absolut inedit este faptul că topografia orașului este astfel concepută, încât fiecare stradă se termină printr-o deschidere la mare. Considerat un muzeu în aer liber, Valetta își păstrează și astăzi înfățișarea de cetate medievală. Parfumul medieval al capitalei malteze se intensifică pe măsură ce înaintăm de la Celebra Poartă a orașului, spre Portul Valetta, trecând pe lângă Muzeul de Arheologie, Catedrala Sf. Ioan și Palatul Marilor Maeștrii, unde își desfășoară activitatea, astăzi, parlamentul maltez.

Înconjurat de monumente arhitectonice excepționale, edificiul bibliotecii din Piața Republicii din Valetta, stă ascuns în spatele unei mulțimi de umbrele albe ridicate de proprietarii cafenelelor. Aceste cafenele răsar de pretutindeni invitându-i pe turiști să se răcorească și să guste din meniurile variate.

Nu departe de bibliotecă, se află celebrul teatru „Manoel”, care este sediul Teatrului Național din Malta. De asemenea, clădirea Palatului Marilor Maeștrii nu poate trece neobservată. Ea se remarcă prin dimensiunile impunătoare și prin fațada împodobită cu plăci comemorative, pe care sunt redade momentele importante din istoria Maltei.

Construit în 1569, ca reședință a Marilor Maeștri a Ordinului Cavalerilor Ioaniți, Palatul are două grădini interioare

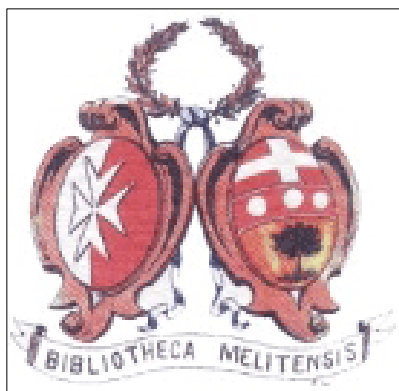
amenajate în stil oriental. Din curtea numită Neptun, se ajunge la Sala Armelor - un muzeu, care povestește despre experiențele militare ale poporului maltez, prin intermediul a sute de armuri și arme folosite în cruciadele împotriva turcilor. La intrarea în muzeul armelor, te întâmpină caleașca folosită de Napoleon în perioada când Malta se afla sub ocupația Imperiului francez.

Un alt obiectiv turistic aflat în imediata apropiere a bibliotecii este Catedrala Sfântul Ioan. În ciuda exteriorului sobru, catedrala și-a cucerit celebritatea datorită pardoselii construită din mari plăci de marmură, împodobite cu blazoanele celor mai importante familii de nobili din Malta. Sub plăcile de marmură frumos ornamentate se ascund mormintele Cavalerilor de Malta. Impunătoarea boltă a catedralei, care a fost pictată în secolul XVII, de artistul Mattia Preti, redă scene din viața Sfântului care patronază catedrala, Sf. Ioan Botezătorul. Trebuie să remarcăm contribuția lui Caravagio la decorarea bisericii. În interiorul catedralei poate fi admirat celebrul său tablou „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”.

Revenind la Biblioteca Națională din Malta, menționăm că în anul 2006 s-a luat decizia restaurării clădirii în care funcționează. Astfel, unele părți ale edificiului, precum și intrarea principală, se află deocamdată în curs de restaurare și nu pot fi admirate de vizitatori, în întreaga lor splendoare.

III. Dimensiunea culturală și organizațională a bibliotecii naționale malteze

Biblioteca Națională din Malta este cea mai importantă bibliotecă publică din această țară. Renumită pentru colecțiile sale, care prezintă interes pe plan național și european, „Bibliotheca” încearcă să își îndeplinească obiectivul de a facilita accesul publicului larg la toate colecțiile existente aici. Bineînțeles, accesul publicului la colecțiile de documente deținute de bibliotecă poate fi realizat atât prin intermediul unor cataloage tradiționale cât și pe baza cataloagelor electronice.

Sistemul de cataloage de la biblioteca malteză, pus la dispoziția cercetătorilor și a altor categorii de cititori, este împărțit pe trei mari categorii:

- catalogul de cărți,
- catalogul pentru ziare și reviste,
- catalogul pentru manuscrise.

Catalogul de cărți este împărțit în două sectoare și cuprinde, pe de o parte cărțile vechi apărute până în 1955, și catalogul cărților tipărite după 1955. Ambele cataloage includ fișele bibliografice ale cărților, înregistrate în format standardizat internațional și așezate pe domenii în funcție de principalele clase CZU. Fiind un catalog cu caracter sistematico-alfabetic, catalogul oferă posibilitatea regăsirii cărților descrise, în funcție de ordinea alfabetică a numelui autorului sau autorilor ori în funcție de primul cuvânt din titlu, atunci când cartea este scrisă de mai mulți autori.

Catalogul de ziare și reviste include toate periodicele intrate în bibliotecă în perioada 1974-1990 iar publicațiile cuprinse aici pot fi studiate la Sala de lectură a bibliotecii. Serialele apărute după anul 1990 se regăsesc în catalogul online al bibliotecii.

Catalogul de manuscrise poate fi consultat sub forma unui index a cărui redactare a început în 1960 și a continuat după anul 2000. Acest index oferă o reflectare clară a manuscriselor care fac parte din patru colecții diferite:

- Colecția Ordinului Maltez,
- Colecția Trezoreria,
- Colecția Universită,
- Colecția Codurilor și Biblioteca de manuscrise.

Spre a da numai un exemplu, alcătuirea indexului pentru manuscrisele care au aparținut Cavalerilor Ordinului de Malta a început în 1960 și continuă și astăzi. La alcătuirea lui au contribuit de-a lungul timpului bibliotecari, cercetători și studenți. Indexul este împărțit în 16 capitole după criteriul conținutului sau al destinație manuscriselor.

Tot în categorii distincte este împărțit fondul de coduri și manuscrise, ce pot fi studiate de cititorii bibliotecii Catalogul care

reflectă acest fond special este cuprinde 1617 documente și poate fi consultat sub forma unui catalog tipărit.

În ediție tipărită poate fi parcurs și catalogul documentelor existente în fondul „Trezoreria”. Catalogul include o serie de documente oficiale, care au aparținut odată Ordinului Ioaniților din Malta, iar partea a doua a catalogului se prezintă sub forma unui index de instituții și fundații, index format din 324 de intrări.

Colecțiile speciale ale bibliotecii

Din categoria colecțiilor speciale ale Bibliotecii Naționale din Valetta fac parte, după cum reiese din pagina WEB a bibliotecii, patru fonduri diferite:

- a) Colecția de incunabule
- b) Colecția de manuscrise
- c) Colecția Melitensia
- d) Colecția de documente cartografice și topografice

a) Colecția de incunabule

În privința colecțiilor pe care le administrează și le oferă spre studiu și lectură clienților ei, „Bibliotheca” și-a popularizat permanent fondul de incunabule. Astfel, în mediul biblioteconomic european, s-a răspândit vestea că Biblioteca Națională cu sediul în Valletta are o neprețuită colecție de

incunabile formată din 60 de cărți tipărite, bineînțeles, înainte de anul 1500. Ea se mândrește, spre exemplu cu *Cosmographia* lui Ptolemeu, apărută în 1494. Acest incunabil este studiat cu interes de cercetătorii maltezi, cu atât mai mult, cu cât, el include și o hartă a zonei mediteraneene iar pe hartă este indicată poziția insulei Malta. Experții în istoria cărții vechi sunt de acord că hărțile tipărite în ediția 1490 apărută la Roma incluse în cartea lui Ptolemeu au o valoare inestimabilă nu numai datorită faptului că includ aceleași hărți ca și în ediția din 1478, dar oferă o imagine clară a granițelor continentului african și a celui european. Hărțile indică, de asemenea, granițele Spaniei, Marocului și Algeriei. Ele fascinează prin precizia cu care sunt trasate granițele statelor europene și africane. Ca o curiozitate geografică, precizăm că Portugalia apare pe hartă în apropierea Oceanului Indian. Calitatea tipăriturilor și exactitatea datelor geografice oferite de Ptolemeu transformă apariția acestui incunabil într-un moment important al istoriei cărții și tiparului din Europa.

O parte din incunabilele păstrate la Biblioteca din Malta au aparținut unor Calaveri ai Ordinului Ioaniților. Un exemplar din *Comediae* de Plautus, tipărit la Venetia în anul 1499 și un exemplar din *Institutiones Oratoriae* a lui Quintilianus, apărut la Milano în 1499 au fost donate postmortem de Cardinalul Joachin

Portocarrero. Un alt cavaler, Fra' Sabba di Castiglione a lăsat o carte cu autograf *Rhodiurum Historia* tipărită la Ulm în 1496.

Extrem de rare sunt incunabilele care se referă la istoria constituirii și organizării interne a Ordiunului Cavalerilor de Malta. Două dintre ele: *Privilegia Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani o Summis Pont.concessa*, editată la Köln în 1495 și *Obsidionis Rhodiae urbis Descriptio a lui Caoursin* apărută în 1480 la Veneția, intră în categoria celor mai valoroase produse editoriale pe care specialiștii din această bibliotecă le pot recomanda bibliofililor aflați în căutare de cărți rare.

b) Colecția de manuscrise

Desigur, unul din obiectivele principale ale Bibliotecii Naționale din Malta este de a face cunoscute publicului larg unele din comorile bibliofile pe care le deține. Din categoria comorilor bibliofile fac parte și manuscrisele existente aici. Deosebit de bogată, **colecția de manuscrise** s-a dezvoltat an de an prin intermediul donațiilor și achizițiilor. Cele 1600 de manuscrise, ce constituie această rară colecție, tratează diferite subiecte din domeniul literaturii, artei, istoriei, chimiei și geografiei. Un loc de cinste în cadrul acestei colecții ocupă jurnalele-manuscrise și cataloagele redactate manual. Catalogul elaborat de însuși fondatorul bibliotecii, Fra' Louis Guérin de Tencin, cuprinde manuscrisele ce formează nucleul documentar al Bibliotecii Tanseane.

Pentru a ne face o viziune clară asupra valorii acestor manuscrise este suficient să menționez doar pe unul dintre ele. Este vorba de un manuscris extrem de rar, apărut în două volume care cuprinde 88 de acuarele pictate de artistul german Charles de Brockdorff(1775-1850).

Picturile sale sunt inspirate din călătoria pe care a făcut-o în Malta, Gozo și Comino. Atenția pictorului german s-a oprit și asupra bibliotecii din Malta, prin urmare interiorul acestei biblioteci a constituit subiectul uneia din cele 88 de acuarele pictate de Borckdorff.

Unul dintre cele mai prețioase manuscrise, care poate fi studiat la Biblioteca de manuscrise din Malta, datează din 1422 și redă sub forma a 196 de miniaturi frumos colorate aspecte din viața Sf. Anton. Acest manuscris elaborat pentru Abația de St. Antoine din Franța este opera colectivă a pictorului Robin Fournier de Avignon, a lui Jean Macellardand în calitate de compilator și a lui Pierre de Istres, care a compus textul. Pentru istoricii și iubitorii de carte veche formați în mediul balcanic, prezintă importanță deosebită două manuscrise scrise în limba slavonă cu alfabet chirilic:

- „Psaltire” veche și
- „Parakliti”, un document manuscris care descrie de ritualul liturgic al bisericii bizantine.

Alte documente ce fac parte din colecțiile speciale ale bibliotecii sunt reunite în fondul de manuscrise elaborate în limba turcă.

Lucrări cu interes bibliologic deosebit, manuscrisele își exprimă valoarea bibliofilă prin vechimea lor și locul de apariție, prin valoarea deosebită a ilustrațiilor și prin conținutul lor informațional. De multe ori, valoarea bibliofilă a manuscriselor este dublată de celebritatea persoanei care a deținut-o, sau care a donat-o bibliotecii.

Demne de luat în seamă sunt cele 24 de manuscrise donate de Ignazio Saverio Misfud (1722-1773) și constituite într-un fond special cunoscut sub numele „Stromata Melitense”. Colecția de manuscrise a sporit și datorită bunăvoinței unor personalități care au marcat istoria și cultura malteză și au lăsat moștenire o serie lucrări valoroase. Printre donatorii de manuscrise pot fi menționați: Ciantar Giovanni Antonio (1696-1780), Giuseppe Demarco (1712-1789), Giovanni Francesco Agius de Soldanis (1712-1770).

c) Colecția „Melitensia”

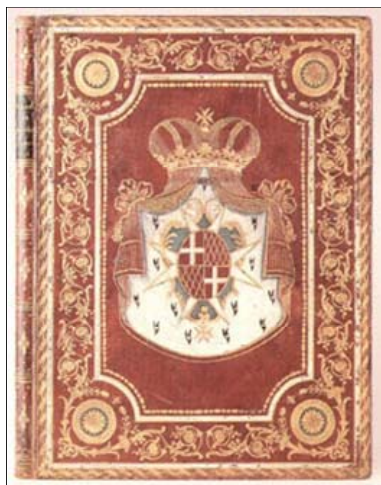
Una din sarcinile cele mai importante ale Bibliotecii Naționale din Malta este de a constitui, dezvolta, organiza și promova fondul de documente Melitensia constituit din monografii, manuscrise și alte categorii de documente care se referă la geografia, istoria, cultura specifică celor trei insule care alcătuiesc arhipelagul maltez. Corespunzător Fondului Documenta Romaniae al Bibliotecii Naționale a României, documentele care alcătuiesc fondul „Melitensia” aparțin atât autorilor din Malta cât și autorilor străini, care, de-a lungul timpului, au avut ceva de spus despre istoria, cultura și civilizația poporului maltez.

Materialele adunate în acest fond, sunt organizate, după criteriul perioadei de publicare în două mari sectoare:

1. Vechea Melitensia
2. Noua Melitensia

Fondul cel vechi este constituit, după cum lesne putem observa, din lucrări publicate până în 1955. Este important de reținut, că, potrivit cerințelor Legii Depozitului Legal, Biblioteca

Națională din Malta este obligată să furnizeze câte o copie a acestor documente, Bibliotecilor Publice din Gozo și Comino.

În fondul cel nou al Bibliotecii Melitensia au fost adunate o serie de documente monografice, documente periodice și materiale audio-vizuale relevante pentru istoria, politica, geografia și cultura malteză. Concepute, fie de autori locali, fie de autori străini, o mare parte din documentele achiziționate pentru intra în acest fond se referă la constituirea și organizarea Ordinului Cavalerilor Ioaniți. La alcătuirea Bibliotecii Melitensia și-au adus contribuția o serie de personalități precum Conte Messina, magistratul Parnis, sau mai aproape de zilele noastre, Dr. Louis Galea, care au lăsat moștenire bibliotecii multe documente valoroase.

Alături de cărțile rare, oferite ca donații, achiziționate din anticariate sau cumpărate cu ocazia unor celebre licitații de carte veche, un loc de seamă în cadrul fondului Melitensia ocupă colecția de ziare și reviste apărute, de-a lungul timpului, în Malta, Gozo sau Comino.

Din sfera colecțiilor de periodice publicate în Malta și deținute de Biblioteca Națională, răsare ca o comoară bibliofilă

deosebită, primul ziar publicat în aceste locuri: „Journal de Malte: Feuille nationale, politique, morale, commerciale et littéraire (1798), ziar apărut sub egida administrației franceze în perioada în care Malta se afla sub ocupația Franței.

Literatura periodică colectată cu scopul de a îmbogăți colecția „Melitensia” strânge sub un numitor comun publicațiile care aparțin comunităților malteze din lumea întreagă. Sunt adunate în acest fond și multe documente oficiale, cu o certă valoare istoriografică. Unul dintre documentele valoroase conservate la bibliotecă este scrisoarea prin care se atribuie Regelui George al VI-lea, Crucea Ordinului Cavalerilor de Malta. Scrisoarea datează din 15 aprilie 1942 și reprezintă un document valoros din perioada Celui de la doilea război mondial.

e) Colecția de documente cartografice și topografice

Fondul de hărți și planuri conservat la Biblioteca din Malta impresionează nu atât prin numărul mare de documente colectate, ci prin vechimea și valoarea lor. Constituită din hărți provenind din secolele XVI-XX, colecția este structurată pe trei secțiuni. Prima parte cuprinde planurile topografice și hărțile care redau diferite zone ale Italiei, în a doua categorie intră documentele cartografice

referitoare la Arhipelagul Maltez, iar ultima secțiune privește hărțile tipărite în secolele XIX și XX.

Profilul colecțiilor bibliotecii s-a modificat în timp o dată cu creșterea numărului de documente achiziționate sau obținute prin donații. Sub aspectul tipologiei documentelor întâlnim aici cărți curente, cărți rare, incunabule și manuscrise. Foarte variată este și colecția de periodice care se împarte, la rândul ei în mai multe categorii și cuprinde pe periodice vechi, periodice bibliofile și periodice curente. Colecțiile de incunabule, colecția de manuscrise și colecția de hărți sunt conservate cu mare atenție de specialiștii din bibliotecă și sunt puse la dispoziția bibliofililor.

IV . Serviciile oferite utilizatorilor

Biblioteca Națională din Malta este o instituție de cultură unică, prin vechimea ei, prin colecțiile pe care la deține, prin modul de administrare a fondurilor de documente, dar și prin calitatea serviciilor oferite cititorilor.

Biblioteca din Valleta face parte din sistemul bibliotecilor europene și se evidențiază prin faptul că oferă publicului mai multe categorii de servicii:

1. Serviciul clienți,
2. Serviciul de relații cu cititorii,
3. Serviciul de cataloage,
4. Serviciul arhive,
5. Serviciul editorial (redacțional),
6. Serviciul de marketing și managementul organizării expozițiilor și târgurilor.

1. Serviciul clienți

Organizarea acestui serviciu în cadrul Bibliotecii din Malta a avut în vedere faptul că, pe lângă numărul mare de cititori, capitala Valletta, inclusiv biblioteca, sunt vizitate anual de un număr impresionant de turiști. Principala sarcină a personalului care lucrează în acest departament este de a-i orienta pe cititori, ori pe vizitatori, oferindu-le informații privind istoricul bibliotecii și geografia clădirii, familiarizându-i cu serviciile oferite și cu

modul de folosire a cataloagelor online sau a cataloagelor tradiționale. Ei stau la dispoziția populației locale sau turiștilor și oferă pliante și ghiduri referitoare la structura bibliotecii și la colecțiile ei, programe, frumos tipărite, legate de activitățile culturale desfășurate la bibliotecă, pliante privind orarul de funcționare al secțiilor bibliotecii. În cadrul acestui serviciu se realizează înscrierea cititorilor și se înregistrează reclamațiile și sugestiile venite din partea publicului.

2. Serviciul de relații cu cititorii

Departamentul de relații cu publicul joacă în cadrul Bibliotecii din Malta, ca și în cazul oricărei instituții bibliotecare, un rol esențial în procesul efectiv de comunicare a colecțiilor. Serviciile oferite de angajații secțiilor de comunicare a colecțiilor țin de managementul informațiilor. De felul cum sunt puse în practică principiile și metodologia managementului comunicării informațiilor, în general, și a colecțiilor de bibliotecă, în special, depinde, în mare măsură, imaginea și prestigiul bibliotecii.

Distribuirea de cărți și de alte documente trebuie să se realizeze la un nivel calitativ superior, care să fie în relație directă cu obiectivele bibliotecii. În aceste condiții conducătorul Bibliotecii din Malta, dl. Philip Brog, a insistat în cadrul proiectelor sale manageriale asupra diversificării tipurilor de servicii oferite la secțiile de relații cu publicul. Este important să menționăm că efectul acceptării ideii privind necesitatea schimbării și îmbunătățirii permanente a activităților din bibliotecă, a fost introducerea unor noi servicii în consens cu solicitările beneficiarilor. Astfel, alături de dezvoltarea serviciilor de regăsire a materialelor solicitate de cititori, bibliotecarii oferă servicii de copiere a documentelor. În privința cărților, manuscriselor, periodicelor și a altor materiale de bibliotecă rare, conducerea instituției a luat hotărârea de a oferi cititorilor posibilitatea de a consulta aceste documente sub formă de microfilme. În momentul de față, numărul documentelor periodice care poate fi consultat prin intermediul microfilmelor nu este foarte mare dar bibliotecarii, care au obligația de a

îmbogăți acest fond, lucrează la transpunerea pe suport de microfilm a tuturor documentelor ce fac parte din Colecția Ordinul Ioanților și a tuturor manuscriselor din Colecția de manuscrise, a incunabilelor și a documentelor din Colecția de planuri și hărți.

3. Serviciul cataloage

Serviciul de cataloage a celei mai mari biblioteci publice din Malta, a cunoscut în cursul istoriei acestei biblioteci, un întreg proces de evoluție și dezvoltare. Noile tehnologii, bazate pe utilizarea informaticii și a calculatoarelor performante, au înlesnit apariția și dezvoltarea catalogului on-line. Avantajele accesării cataloagelor online sunt recunoscute, astăzi, de toți clienții bibliotecii. Nu număr tot mai mare de beneficiari ai serviciilor de bibliotecă se familiarizează, an de an, cu strategia utilizării acestor tipuri de cataloage. Constituit pe baza unor softuri performante, care vin în întâmpinarea nevoilor de informare a beneficiarilor, catalogul electronic al bibliotecii din Malta are o interfață prietenoasă și este alcătuit în funcție de reglementările naționale stabilite de Ministerul Bibliotecilor și Arhivelor din Malta.⁵¹

4. Serviciul arhive

Constituirea serviciului Arhive, în cadrul Bibliotecii Naționale din Malta, nu este deloc întâmplătoare și este legată de faptul că aici sunt păstrate și conservate, cu mare atenție, o serie de documente oficiale extrem de vechi și extrem de rare, cu privire la istoria, politica, economia și cultura Republicii Malta. În spațiul de depozitare alocat materialelor arhivistice sălășuiesc o serie de documente valoroase.

Pentru a avea o imagine clară asupra modului în care au fost organizate aceste colecții este necesar să precizez că ele sunt împărțite în trei mari fonduri: **I.** Arhivele Ordinului de Malta, **II.** Trezoreria de manuscrise, **III.** Arhivele „Universita”.

Arhivele Ordinului Sf. Ioan, sunt constituite într-o colecție numeroasă, formată din 7.000 de documente. Regăsim, în cadrul

⁵¹ A se vedea www.libraries-archives.gov.mt

acestui fond, cu o valoare istoriografică deosebită, documente privind acordarea de titluri și privilegii, documente de corespondență, materiale referitoare la activitatea diferitelor persoane care au aparținut Ordinului Cavalerilor de Malta.

Fondul de documente cunoscut sub denumirea „Trezoreria de manuscrise” este mai redus și cuprinde 513 volume, structurate la rândul lor pe două categorii: „Trezorerie A” și „Trezorerie B.” Dacă primul fond cuprinde materiale cu informații diverse legate de Ordinul Ioaniților și activitatea Magistraților din Mdina⁵², colecția „Trezorerie B” este alcătuită din registre contabile și documente cu caracter economic și financiar.

Ultima secțiune de volume administrate de serviciul de arhive al bibliotecii se referă la arhiva „Universita” formată din 658 de vechi documente, provenite de la Universitatea de Drept din Valetta și Mdina⁵³. Pot fi găsite în cadrul fondului „Universita,” materiale documentare variate referitoare la tranzacții negustorești, la acordarea diferitelor privilegii vamale. Pot fi studiate diverse acte privind activitatea consiliilor municipale ale orașelor malteze din perioada 1450-1818.

5. Serviciul redacțional

Investigarea atentă a varietății serviciilor destinate publicului ce frecventează Biblioteca din Malta, ne ajută să descoperim că bibliotecarii, care lucrează aici, acordă o reală importanță publicării unor produse editoriale proprii, care cuprind detalii semnificative legate de activitatea biblioteconomică și culturală a acestei instituții. Publicarea unor cărți de specialitate și a unor bibliografii sau cataloage tipărite, care să pună în valoare colecțiile bibliotecii, a avut ca rezultat constituirea unei bibliografii originale privind volumele concepute în cadrul serviciului editorial al bibliotecii. Pe scurt, lista publicațiilor apărute la Bibliotheca din Valetta cuprinde lucrări, precum: *Ghidul Bibliotecii Naționale din*

⁵² Un vechi oraș din Malta, care și-a păstrat până în zilele noastre înfățișarea medievală.

⁵³ În original: Universita dei Giurati dei Mdina și Valetta.

*Malta; Bibliografia Națională din Malta;*⁵⁴*O istorie a tiparului; Bibliografia periodicelor din secolul al 19-lea.*

Din perspectivă biblioteconomică, inițierea și dezvoltarea practicilor editoriale prin publicarea de documente originale despre colecțiile și activitățile bibliotecii joacă un rol important contribuind la dezvoltarea imaginii bibliotecii și la stabilirea clară a locului pe care această instituție de cultură îl ocupă în structura sistemului bibliotecilor naționale europene.

În acest sens, bibliotecarii și redactorii acestui serviciu s-au antrenat într-un complex proiect editorial care constă în transpunerea pe CD-ROM-uri a comorilor bibliografice conținute în colecțiile de incunabule și manuscrise, sau a comorilor prezente în Arhiva Ordinului Cavalerilor Ioaniți.

6. Serviciul de marketing și managementul organizării expozițiilor și târgurilor

Biblioteca Națională din Malta, deține, asemenea celorlalte biblioteci naționale răspândite pe toate continentele, un număr mare de colecții valoroase, care întregesc moștenirea culturală a lumii. În secolul actual, când informațiile se răspândesc cu maximă rapiditate, păstrarea contactului cu beneficiarii și popularizarea colecțiilor bibliotecii și a activităților patronate de bibliotecă a devenit o sarcină stringentă impusă de managementul comunicării colecțiilor. În acest scop, încă din primii ani ai secolului XXI, au fost lansate o serie de broșuri și cărți poștale dedicate Bibliotecii din Malta.

Din structura marketingului infodocumentar, face parte și organizarea unor târguri de carte și a unor expoziții de carte cu vânzare. A devenit deja o tradiție, organizarea de către Biblioteca Națională din Malta a târgului de carte desfășurat anual în luna noiembrie. Pe lângă faptul că oferă cetățenilor maltezi posibilitatea de a achiziționa o serie de noutăți editoriale, evenimentul oferă șansa organizării unor expoziții de publicații cu valoare bibliofilă. Cu acest prilej sunt programate lansări de carte

⁵⁴ Disponibilă în mai multe ediții.

și întâlniri comemorative dedicate unor personalități culturale malteze sau unor momente semnificative din istoria acestei țări.

După cum stă scris într-un articol publicat în 23 noiembrie 2008, în ziarul *The Malta Independent*,⁵⁵ organizarea anuală a târgului internațional de carte este necesară pentru atragerea publicului cititor. Acest eveniment reprezintă o ocazie unică pentru a promova lectura, mai ales în rândul populației tinere. De altfel, în situația în care s-a înregistrat o scădere a numărului iubitorilor de carte, la Biblioteca Națională din Malta, au participat, în cadrul ediției din 2006 a târgului, un număr record de 16.000 de vizitatori. Un simplu periplu prin presa din malteză și o analiză a efectelor pe care târgul de carte organizat la Biblioteca Națională din Malta le produce în fiecare an, relevă faptul că, această instituție are un rol activ în viața culturală a societății malteze și chiar în cadrul culturii europene. Prin serviciile de calitate oferite cititorilor, prin varietatea și valoarea colecțiilor pe care le gestionează și le conservă, prin atitudinea plină de amabilitate și profesionalism cu care sunt întâmpinați vizitatorii, Biblioteca Națională din Malta câștigă popularitate în rândul populației și apare ca factor activ în viața socio-culturală a capitalei malteze. Trebuie să remarcăm constanta preocupare a conducerii bibliotecii pentru îmbunătățirea serviciilor oferite cetățenilor. Demonstrând că se află în fruntea unei organizații deschise, care acceptă provocările, Philip Brog,⁵⁶ directorul bibliotecii din Valetta, este inițiatorul proiectului „Tell Me More,” care funcționează ca forum on-line și oferă posibilitatea bibliotecarilor și oamenilor cultură să facă schimb de experiență, să ofere tot

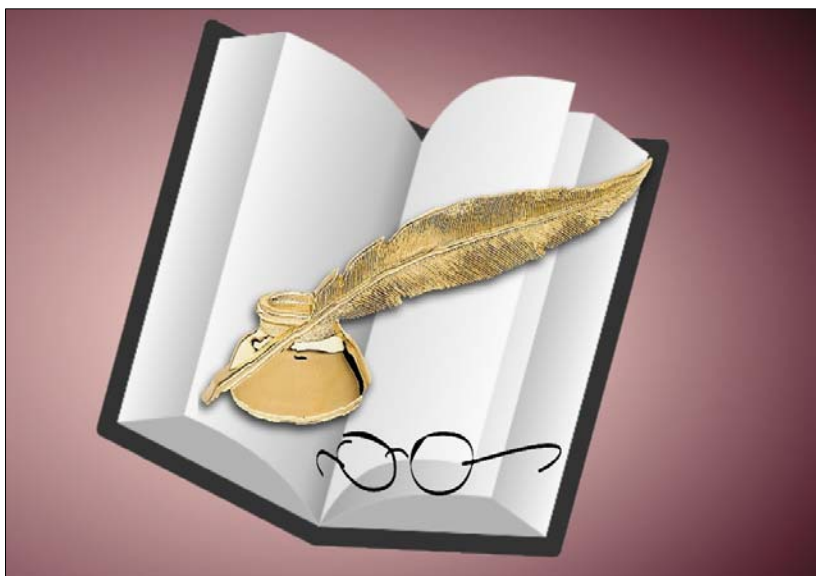
⁵⁵ www.independent.com.mt

⁵⁶ Numit director al Bibliotecii Naționale din Malta în anul 1998, Philip Brog a participat, în ultimii patru ani, la o serie de conferințe internaționale: Conferința Europeană a Bibliotecilor Naționale (CENL), desfășurată în ani diferiți la Strasbourg, Tallin, San Marino și Riga. De asemenea, a fost invitat la Conferințele IFLA (Internațional Federation of Library Association and Institutions), organizate la Ierusalim și Boston. În luna martie 2008, a participat la Întâlnirea directorilor Arhivelor Naționale din Uniunea Europeană, desfășurată în Spania la Valladolid.

felul de sugestii, să-și exprime în mod deschis părerea cu privire la progresele înregistrate în cadrul meseriei de bibliotecar. Inițiatorii acestui proiect sunt de acord că schimburile de informații legate de progresele înregistrate în ultima perioadă în domeniul biblioteconomiei și științei informării pot contribui la extinderea planurilor de acțiune și pot declanșa o dinamizare a activității în bibliotecile publice astfel încât, în cele din urmă, fiecare bibliotecă națională din Europa să poată să se ridice la un înalt nivel de performanță, în funcție de nivelul ridicat de așteptare și pretențiile de lectură, studiu și informare impuse de exigentul public la secolului XXI.

Capitolul II

Introducere în filosofia comunicării și teoria lecturii

MISTERELE BIBLIOSOPHIEI

Supunerea termenului de bibliosophie unei deslușiri noționale adecvate trebuie să pornească de la premisa că astăzi, mai mult decât oricând, textele literare sunt tratate ca simboluri estetice capabile de a „traduce” realul prin prisma propriilor „imagini”, iar cititorii cărora li se adresează ajung actori pe marea scenă a hermeneuticii lecturii. Hermeneutica, însă, este filosofie, este mai mult decât un proces comprehensiv. Ea așează arta lecturii sub spectrul reflectării filosofice. Dacă hermeneutica ne învață să stăpânim ideile exprimate în cărți, bibliosophia împinge cugetarea spre un nivel superior de analiză, ne conectează la problemele legate de dimensiunea ontologică a creației literare și propune o viziune îndrăzneță asupra relației lectură-relectură, care elimină formulele tradiționale de interpretare și critica literară în favoarea tehnicilor postmoderniste de evaluare și receptare a produselor literare.

Potrivit celor mai noi cercetări cu privire la rolul comunicării textuale asistăm la o deplasare tematică a accentului dinspre problemele legate de caracterul creativ, imaginativ al limbajului, spre vasta și atrăgătoare problemă a receptării mesajului discursiv; chestiune care se reduce în cele din urmă la cercetările privind relația dintre autorii și receptorii comunicării. Ia naștere o dialectică a receptării care are în vedere textul discurs. Împrumutat din domeniul retoricii, termenul de discurs a fost utilizat de filozofii structuraliști care priveau discursul ca pe o comunicare, rostită sau scrisă, coerent constituită și formată dintr-o multitudine de semne și semnificații. Dacă termenul de „discurs” diferă de noțiunea de „text” prin „dimensiunea lui comunicativă”, principala lui trăsătură este natura semnificativă: discursul comunică „ceva” și se adresează receptorului care nu mai este un cititor pasiv, ci devine un interlocutor, ce participă în mod activ la dialog și își însușește travaliul interpretativ. La acest tip de comunicare textuală se gândeau lingviștii structuraliști când asociau ideea de discurs cu cea de interpretare punând accentul pe

„consumatorul ” de text, pe lectorul care intervine în text, într-o manieră mai mult sau mai puțin conștientă, și modifică relația autor-discurs-cititor prin propria capacitate comprehensivă. Din această perspectivă, a citi textul înseamnă a-i înțelege sensul, înseamnă a intra în jocul tuturor interpretărilor posibile generate de el sau potrivit definiției formulate de Umberto Eco, „un text este un produs al cărui destin interpretativ trebuie să facă parte din propriul mecanism generativ.”

În paginile destinate filosofiei lecturii, promovată în lucrările sale de specialitate, scriitorul italian demonstrează că descifrarea componentelor extratextuale specifice unui discurs poate fi realizată doar atunci când vom înțelege prin text mai mult decât un șir oarecare de fraze legate între ele și vom folosi textul ca subiect al unei comunicări, importantă mai ales din perspectiva sensului ei.

Reprezentând echivalentul filosofic al teoriei lecturii, bibliosophia revizuieste procesele receptării textuale și insistă asupra laturii antropologice a comunicării, asupra comportamentului imaginativ al autorului, asupra situației interpretative a cititorului. Bibliosophia nu ia în considerare numai un singur nivel al operei artistice sau filosofice: ca parte a filosofiei comunicării ea analizează dimensiunile contextuale ale operei, subtextul psihologic, cultural și ideologic care a generat-o. Cu observația că drumul de la text la context este mediat de stilul autorului, de întregul proces al creației.

În domeniul lecturii, este evident că, elaborând și tipărind cărți, artistul este cel care deține cheia codării și respectiv decodării sensului, dar o dată opera finalizată și deschisă, intră în joc receptorul care parcurge mesajul tipărit și se înscrie într-un inevitabil proces interpretativ. Interpretând, cititorul desfășoară, la rândul său, o activitate creatoare. Lectura îl obligă să găsească și să reconstituie sensul pornind de la datele cuprinse în text, de la cuvintele fundamentale ale operei, abordată, de fiecare dată, în manieră proprie, de neimitat. Opera artistică devine, în această situație, scena unei noi acțiuni comunicaționale, la dezvoltarea

căreia atât autorul cât și lectorul au o contribuție creatoare apropiată, dar personală.

Din moment ce lectura înseamnă comunicare, ea este căutare de sens. Parcurgerea cărților nu este niciodată singulară, ea este însoțită de o intuiție a sensului. Pe de altă parte, intuirea sensului ia naștere pe măsura identificării detaliilor, a cuvintelor și a jocurilor de cuvinte care relevă sensul. În general, descifrarea multiplelor semnificații prezente într-o comunicare literară are o motivație singulară: cea a descifrării ideii originare care a stat la baza conceperii operei artistice. Satisfacția ajungerii la înțelegerea sensului nu este lipsită de neprevăzut. Uneori, ca să atingem sensul, trebuie să o luăm pe ocolite, alteori, conform unei înlănțuirii logice irepetabile, nimerim pe o pistă de semnificații străină intuiției originare. Indiscutabil, cunoașterea sensului, dezvăluirea secretelor oculte de mișcarea sinuoasă a semnificațiilor, transformă un text obtuz într-un fragment prietenos, accesibil.

Un text care-și dezvăluie sensul capătă în mintea cititorului o nouă înfățișare, mai exact, un conținut, care o dată trecut prin filtrele subiectivității receptive, nu mai înspăimântă (datorită încriptării), ci comunică în mod relaxant și util. Ne putem gândi că receptorul ar putea știrbi în vreun fel identitatea artistică, enunțiativă sau informativă a textului lecturat. În realitate actul receptării nu lasă urme decât în interiorul celui care interpretează. Acesta restituie autorului o operă integrală, neafectată de semnele percepției subiective. Cititorul nu poate schimba nimic din conținutul operei, nu poate interveni în “viața” operei literare dar o poate aduce în spațiul său subiectiv și atunci, probabil, cartea simte că este citită, că este invitată la dialog. Paternitatea operei aparține creatorului ei, dar numai în colaborare cu receptorul, cartea este scoasă în lume, este prezentată spre a fi cunoscută și admirată. Cărțile nu se scriu de dragul artei, creația literară sau științifică nu este rodul unui act gratuit, cărțile așteaptă să fie prinse în circuitul comunicării, să intre în raza interpretativă a vreunui receptor. Citirea lor are un scop decodificator sesizabil,

mai ales în preajma marilor proiecte literare care, potrivit sugestiilor lui Henry Miller, trebuie să fie inevitabil obscure. Este deseori invocată problema ambiguității mesajelor estetice, ambiguitate întrebuițată de unii autori pentru a întrerupe ordinea firească a limbajului discursiv, “pentru a mări numărul de semnificații posibile” din perspectiva cărora opera de artă poate fi identificată ca o succesiune de universuri deschise, receptate de conștiința interpretativă ca o permanentă explozie artistică. Prin urmare, lectura unei cărți nu se poate dezvolta într-o singură direcție. Orice creație literară se prezintă ca o sumă de mesaje posibile din care cititorul selectează mesajul adecvat sistemului său de așteptare și citește după chipul și asemănarea lui.

Bibliosophia jonglează cu ideea că textul este un univers parțial deschis cu infinite conexiuni ideatice, unele fiind revelate imediat, altele ascunzându-se în spatele echivocității cuvântului scris. O filosofie a lecturii va pleda întotdeauna în favoarea citirii semiologice a oricărui discurs textual. Aceasta înseamnă că lectorul implicat în descifrarea sensurilor corespunzătoare diferitelor niveluri de lectură va fi nevoit să desfășoare o parcurgere activă a operei, rescriind într-o oarecare măsură textul tipărit regândindu-l prin intermediul unei matrici hermeneutice personale, modelată în timp de experiența cognitivă, intelectuală și, de ce nu, estetică a celui care citește. Reformulând, citim într-un stil propriu și tragem mereu cu ochiul la modelul hermeneutic, pe care, conștient sau inconștient, ni l-am format.

În lumina acestor lămuriri identificarea mecanismelor de lectură trebuie să pornească mereu de la premisa că a lectura înseamnă a înțelege. Astfel, textul încetează de a mai fi tratat în manieră exclusiv lingvistică, adică din perspectivă pur gramaticală, pentru a fi analizat în contextul filosofic al hermeneuticii lecturii, care ține cont de relațiile extratextuale, de ecourile pe care le provoacă textul în conștiința receptorilor. Scriitorii comunică prin cuvinte, acele monade magice care participă la întruparea „șesăturii textuale” privită ca o matrice lingvistică a sensului. Căutarea neîntreruptă a sensului discursului textual, dezvăluirea

încărcăturii de semnificații specifice cuvintelor: iată marea provocare a filosofiei lecturii!

Nu vom ignora niciodată rolul gânditorilor textualiști din grupul *Tel Quel* condus de Roland Barthes în fixarea statutului filosofiei textuale. Lingviștii francezi au deschis suita studiilor și comunicărilor construite în jurul tezei privind caracterul textual al realității: Ei au elaborat o serie de lucrări în domeniul teoriei textului, o disciplină lingvistică relativ autonomă cu implicații în domeniul filosofiei și psihologiei lecturii. În ultimele decenii, asistăm la o lărgire a perspectivei structuraliste prin eforturile specialiștilor în filosofia lecturii care au încercat să dea un conținut teoretic disputelor iscate în jurul noțiunii de *comprehensiune textuală*. Mai mult, importanța concluziilor referitoare la caracterul *comprehensiv* al lecturii s-a dublat din momentul în care problematica *hermeneuticii lecturii* a fost așezată pe baze științifice iar practica lecturii a depășit accepțiunea „lecturii de plăcere” în sprijinul lecturii definită ca interpretare.

Se vorbește tot mai des despre „hermeneutica în cheie arbitrară” (dacă-mi este permis să folosesc o sintagmă împrumutată de la Patapievici), despre noua artă a lecturii, care acordă credit cititorului și se sprijină pe capacitatea lui de a descifra „litera cărții”. Se discută despre lectorul erudit care învață de la *posmoderniști* „a citi texte clasice în manieră improprie,”⁵⁷. Se discută despre cititorul care încalcă voit canoanele criticii tradiționale. Cititorul modern simte că are libertatea de a reface, cu fiecare relectură, opera literară, atribuindu-i o nouă semnificație, și renunță la atitudinea bigotă asupra textelor literare.

Preluând vorbele lui Borges despre circularitatea și reversibilitatea timpului lecturii, putem observa că *bibliosophia* introduce mitul eternei reînțoarceri în sfera științelor comunicării. *Bibliosophia* îi datorează multe lui Borges. Noua filosofie a lecturii a avut doar de câștigat pe seama experienței de cititor a scriitorului argentinian care spunea că „istoria literaturii este istoria felurilor și motivelor de a citi”.

⁵⁷ (Patapievici, Horia-Roman)

Substanța filosofiei lecturii se încheagă, așadar, în jurul controversatei teorii despre „ambivalența semiotică a textului”⁵⁸ teorie care scoate textul de sub incidența legilor morfologice și sintactice, ne semnificative în acest context, pentru a așeza în lumina reflectoarelor noțiunea de discurs înțeles ca entitate individuală capabilă de a se strecura prin rețeaua de procese comunicaționale.

Cu o istorie relativ recentă, filosofia lecturii abordează deja mai multe niveluri de cercetare textuală. Într-o abordare condensată amintim ca prim nivel de cercetare problematica receptării unui document tipărit împreună cu implicațiile sale psihologice, sociale și culturale. Al doilea nivel de cercetare conduce spre structura textuală a unei comunicări scrise, pentru a lăsa la final dialectica proceselor de codare și decodare textuală, proprie ultimului nivel de analiză.

Ca parte a filosofiei comunicării, filosofia lecturii se concentrază asupra rolului cărții de mediator între autor și cititor sau, folosind o terminologie mai pretențioasă, atrage atenția asupra relației dintre subiectul emițător și subiectul receptor. Filosofia lecturii ne spune tot ceea ce trebuie să știm despre realitatea textuală, ne pune în legătură cu cele mai noi provocări ale jocului hermeneutic, ne ajută să înțelegem cititul ca pe un act de inițiere și formare culturală sau științifică. Ne îndeamnă să ne definim mai bine, să ne privim pe noi înșine prin oglinda volumelor lecturate. Numai un filosof al lecturii poate defini textul „ca un simbolic ansamblu structurat”. El poate vorbi despre istoria textuală a omenirii referindu-se de fapt la totalitatea experiențelor interpretative și creatoare ale cititorului de ieri și de azi. Filosofia lecturii oferă explicații în privința fenomenelor de receptare textuală, ne arată cum acționează „semnele literare” asupra cititorilor, sau, dacă vreți, ne dezvăluie efectele operei tipărite asupra participanților la lectură. În același timp, întreprinde analize asupra procedeele lecturării, propune metode de căutare a „adevărului” sens al cărților, concepute pentru a aduce

⁵⁸ (Borges, Jorge Luís)

oamenilor fericirea, de vreme ce realitatea se poate dizolva, pentru cititor, în spațiul astral al „bibliotecii-paradis”.

Definirea domeniului o dată isprăvită, vom trece la problematica „interpretantului” folosind o noțiune bizară, împrumutată din hermeneutica lui Oehler. Acesta încerca să-și lămurească cititorii că „interpretantul” este ceea ce semnul creează în interpretul său, provocându-i un sentiment sau ori acțiune, sau, mai exact, „interpretantul” este ceea ce transmite textul în clipa lecturării lui.

Chiar dacă sensul termenului rămâne discutabil, credem că autorul frazei citate mai sus privilegiază ideea că lectura face parte dintr-un dans hermeneutic în care sunt cuprinși:

- autorul cu inteligență creatoare,
- textul cu bagajul său de semnificații,
- cititorul cu frământările sale cognitive și culturale.

O dată prins în cercul hermeneutic, cititorul naiv se transformă într-un inițiat pentru care lectura înseamnă interpretare, înseamnă judecată de valoare. Acesta descoperă că, datorită complexității scrierilor contemporane, este necesară pătrunderea în craterile cele mai adânci ale comprehensiunii textuale. Efortul său interpretativ nu este singular: duce la lecturi succesive aplicate unuia și aceluiași text. În general, filosofi lecturii apelează la ideea de relectură, mai ales în contextul creațiilor literare unde trăirile estetice - degajate de operele epice sau lirice - au nevoie de un cadru receptor adecvat care să mențină lectura în limitele interpretării. Interpretarea, subliniez, este un mijoc, nu un scop. Scopul se referă descoperirea sensului de către cititorii care parcurg volumele tipărite ca și cum ar traversa „o rețea de valori textuale.”

Citim cu entuziasm articole și studii concepute în jurul observațiilor despre caracterul „dezarticulat” al literaturii contemporane, despre dialectica lecturii și relecturii, citim tratate în care se face elogiu compozițiilor literare enigmatice, fără a ști

că în aceste cronici se face bibliosophie, fără a știi că ele au menirea să trezească în cititor gustul pentru lectură, sugerându-i că este persoana potrivită pentru a urmări mersul ideatic al textelor editate. Nu este nevoie să fii un maestru în arta lecturii pentru a citi bibliosophic o carte, nu este obligatoriu să asimilezi orice carte ca pe o „operă deschisă”, nu este necesar să citești mult pentru a ajunge om învățat deoarece, așa cum declara Umberto Eco, „poți fi un om cult și dacă ai citit zece cărți și dacă ai citit aceeași carte de zece ori”⁵⁹.

⁵⁹ A se vedea: Eco, Umberto – *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța, Editura Pontica, 1997

CÂTE CEVA DESPRE ESTETICA ȘI FILOSOFIA LECTURII

„Când citesc o carte am impresia că sunt un alt om“, scria undeva Henri James . Practic, nu cred că există cititor care să nu fie de acord cu această firească și admirabilă concluzie. Dacă facem un efort de interpretare și analizăm afirmația lui Henri James prin prisma esteticii receptării textuale, observăm că celebrul autor englez a dat startul, oarecum intuitiv, la o amplă problematică legată de acțiunea textului asupra persoanei care citește. În ultimele decenii, psihologii, hermeneuții și filosofii lecturii încearcă să rezolve incitanta chestiune a efectului lecturii asupra cititorului. Într-adevăr, pe cercetători, esteticieni și literați nu-i mai interesează cum se face un text. Din perspectivă contemporană, discuțiile lor cele mai aprinse se dezvoltă în jurul schimbărilor pe care textul le produce la nivelul conștiinței personale, a experienței cognitive, estetice și culturale specifice fiecărui individ care experimentează arta cititului.

Trebuie stabilit, de la bun început, că fenomenul acțiunii lecturii asupra structurii individuale a cititorului nu are loc oricând și oriunde. Acțiunea lecturii se produce într-un mediu intim, într-un spațiu liniștit, străin de ispitele vieții cotidiene și se desfășoară doar cu acordul individului care-și exercită voința lecturării. El acceptă să intre în jocul comunicațional al lecturii și se transformă treptat, dintr-un simplu receptor, într-un lector performant, cu evidente abilități interpretative. Lectorul inițiat, știe că textul pe care îl citește este instabil, în sensul că discursul tipărit se lasă modelat de mintea cititorului, de întregul bagaj cognitiv, logic, emoțional și, de ce nu, intuitiv, al celui care parcurge paginile destinate lecturii. În cazul fiecărui individ, actul lecturii se desfășoară pe fundamentul unor reale cunoștințe teoretice și experiențe practice. Lectura nu ne surprinde niciodată descoperiți, atunci când citim, mintea noastră nu arată ca o “tabula rasa”. Citim prin prisma unui cod cultural, constituit în urma unor lungi

serii de procese de învățare și educație, prin prisma unui cod cizelat de un șir de lecturi succesive.

Se ridică întrebarea dacă ceea ce cititorul ia drept mesajul textului nu se confundă de fapt cu ceea ce descifrează el însuși și înțelege el din text? Putem spune că lectura scoate textul în afara cărții citite. Mai exact, comunicarea directă cu cartea, modifică ușor sensul textului lecturat. Nici un autor nu poate trăi cu convingerea că cititorul înțelege exact ceea ce scriitorul vrea să spună, deoarece în spatele fiecărei cărți se ascund mii de interpretări posibile.

Susceptibile de a intra în această categorie, sunt, desigur, volumele din domeniul literaturii, filosofiei, artei și culturii, în general. Ar fi absurd să invocăm legea dialecticii lecturii în cazul cărților care ies din sfera literaturii și artei. Disciplinele științifice, juridice, tehnice și cele cu caracter pragmatic operează cu o categorie de informații a căror semnificație este exactă și nu permite nici o formă de îndoială sau încercare de interpretare.

Pe celălalt palier, al cărților scrise sub presiunea impulsurilor creatoare și al înclinațiilor artistice, situația este diferită. Mă refer în acest moment la cărțile din familia operelor deschise, cum le numește Umberto Eco. Pe scurt, în ansamblul operelor deschise, intră orice discurs textual, care poate fi interpretat, care mustește de sensuri și semnificații și dă naștere la variate interogații hermeneutice.

Dacă există biliosophie, dacă, în momentul actual, apar diverse discuții pe tema hermeneuticii lecturii, acest fapt se datorează muncii paradigmatică a unor gânditori precum, Ch. S. Pierce, Ferdinand de Saussure, Roland Barthes, părinți ai semioticii și predecesori ai teoriei lecturii. În anii 60, de pildă, Sartre atrage atenția că lectura unei opere literare nu este niciodată nudă. Cititorul intervine în text și îl interpretează în manieră personală. În calitate de receptor, el adaptează textul în funcție de nivelul de expectanță estetică sau culturală fixat pentru textul respectiv.

Ideile cuprinse în text, cuvintele și informațiile pe care le transmite autorul sunt receptate în chip diferit de fiecare cititor în

parte. Indivizii își construiesc propriile canale de receptare și interpretare, astfel încât, lectura se transformă într-un act creator. Desigur, nu trebuie să sperăm, că prin exercitarea voinței de lectură, cititorul devine spontan autor. Recunoaștem că textele lecturate au puterea de a acționa asupra cititorilor, provocând schimbări de o clipă sau de o viață. Dar, după cum bine spunea Paul Cornea: “evenimentul producerii unei cărți, sub impulsul unor lecturi anterioare, este destul de rar”.

Reținem ideea că actul lecturii are un caracter dialectic de vreme ce, atât textul cât și destinatarul mesajului textual se influențază reciproc, într-un dans nesfârșit care se derulează pe melodia miilor de interpretări posibile sugerate de text și nedescoperite încă. Nimeni și nimic nu mai seamănă cu starea de dinaintea lecturii. Cartea și-a expus mesajul, și a făcut-o de fiecare dată, altfel. Cititorul a receptat mesajul și a realizat receptarea, de fiecare dată, diferit. Vorbim astăzi despre puterea textuală a cărților. Prin lectură, volume excepționale captează interesul receptorului. Consumatorul de lectură dispune de generozitatea textului, care îl încarcă cu noi vibrații estetice, culturale, cognitive și informaționale.

Lectura poate deveni, uneori, un act surprinzător și imprevizibil fiindcă nu putem ști niciodată ce poate face o carte din om. Cu influențele lor latente, imprevizibile, cărțile împlânzesc destine, domolesc tristeți și șlefuesc minți înțelepte. Prin caracterul ei productiv, lectura oferă explicite lecții de viață și primenire intelectuală.

Acțiunea textuală funcționează după un sistem de legi precise din cadrul căruia se desprinde legea morală a lecturii. Ea acționează deopotrivă asupra autorului și cititorului împiedicându-i să se incomodeze reciproc. Scriitorul, pe de o parte, este obligat să presare în text sugestii de receptare și să expună o scriitură plină de sinceritate iar cititorul, pe de altă parte, are datoria de a trata cu respect particularitatea textului. De asemenea, în situația în care substanța textului este confuză, cititorul simte nevoia de a relua lectura de tot atâtea ori cât este

necesar pentru a intra pe făgașul semnificațiilor corecte, reale, ale discursului lecturat. În această etapă intervine problema relecturii. După cum bine știm, mitul circularității lecturii se sprijină pe premisa că lecturarea unui text nu este întotdeauna un proces neîntrerupt. Citind, zăbovim asupra unor fragmente care ne-au atras atenția, recitim propoziții și fraze, clarificăm sensul ideilor principale, revenim cu admirație asupra unor construcții sintactice fermecătoare.

Mitul lecturii, înțeleasă ca o împletitură consecventă de alte lecturi sau relecturi, a trezit interesul criticului Matei Călinescu. Autorul român a fost fascinat de procesul modificării sensului în procesul citirii și recitirii unuia și aceluiași text. Dezvoltând teoria lecturii circulare, criticul român, a alunecat în direcția antropologiei literare vorbind despre „strategia lecturilor multiple”. În lucrarea „A citi, a reciti” el abordează problematica lecturii într-o manieră științifică și generalizează ideea că studiul lecturii trebuie să conducă la identificarea metodelor de receptare și la surprinderea sensurilor receptării. Din perspectiva noii științe a antropologiei literare observăm că lectura, îndeplinește mai multe funcții comunicaționale:

- funcția cognitivă și informativă,
- funcția expresivă și poetică,
- funcția interpretativă și reflexivă,
- funcția de relaxare și divertisment.

Fenomenul lecturii a fost obiect de analiză pentru mulți cercetători ai teoriei lecturii. Dintre aceștia se distinge profesorul Wolfgang Iser de la Universitatea din Konstanz, Germania. Reputatul academician a întreprins serioase cercetări în legătură cu tehnica receptării și a elaborat o serie de teorii în domeniul antropologiei literaturii. Trebuie să înțelegem că antropologia literaturii este o disciplină hermeneutică recent inventată. Ea ne permite să stabilim valoarea textelor literare din perspectiva efectului pe care îl au asupra cititorului. Antropologia literară oferă o nouă perspectivă asupra teoriilor receptării și încearcă să

găsească o definiție clară a cititorului implicit. Termenul a fost folosit pentru prima dată de Wolfgang Iser în încercarea de a contura portretul cititorului ideal. Cititorul ideal, este, conform explicațiilor oferite de celebrul estetician al receptării, lectorul care cunoaște și experimentează acele mecanisme ale receptării care îl conduc spre identificarea sensului ascuns în text. Cititorul implicit trebuie să intuiască exact ceea ce autorul a dorit să transmită prin text. Pentru a avea o imagine clară despre raportul dintre autor și cititorul său ideal, se lansează premisa că atât autorul cât și receptorul implicit apelează la coduri de comunicare, respectiv, receptare, asemănătoare. Interacțiunea text-cititor devine eficientă din momentul în care cititorul surprinde, sau crede că surprinde semnificația textului creat de autor.

Raportul text-cititor ia locul relației autor-text, iar discuțiile legate de eficiența actului lecturii se acutizează tot mai mult, filosofii lecturii interesându-se de efectele pe care le produce textul citit asupra destinatarului comunicării literare. Lectura dobândește, astfel, un acut caracter interactiv. Lectura, privită ca acțiune textuală, antrenează procese subtile și modifică relația cititorului cu autorul, raportul lui cu subiectul comunicării, și, de ce nu, relația lui cu lumea exterioară și cu sine. Textul scris comunică cititorului noi informații, îi provoacă noi experiențe și îl transportă într-o realitate paralelă. Când citesc, rămân eu însumi, fac parte din această lume, dar mă implic în realitatea ficțională, trăiesc alături de personaje fictive sau navighez pe firul logic al unei teorii sau a unei relatări despre vremi trecute sau actuale. Actele de imaginație puse în funcțiune de autor, atunci când scrie, dau naștere, de fiecare dată când cartea se deschide, unor experiențe imaginative similare, trăite, de această dată, nu de autor, ci de destinatarul lucrării, adică de cititor. Cu cititorul se petrece „ceva” atunci când deschide o carte iar acest „ceva” ține de eficiența lecturii, de intensitatea legăturilor comunicaționale stabilite între autorul cărții și cititorul ei.

Desigur, ar fi multe de spus. Problematika acțiunii lecturii a zămislit nestăpânite concluzii teoretice și a construit suficiente

situații paradigmatică bazate pe relația dialectică: autor-text-cititor. În contextul noii ordini teoretice, în domeniul științelor receptării și interpretării, accentul nu se mai pune pe relația autorului cu textul, ci cade pe raportul text – receptor. Dacă lucrurile stau așa, atât acțiunea de redactare și transmitere a unui text, cât și procesul de receptare a mesajului scris, stau sub semnul înaltului respect care privește relația autor-cititor. În sens contrar, lectura nu este de nici un folos. Filosofia receptării textuale acordă un interes echitabil contextului artistic al zămislirii creației literare, dar și contextului receptării, insistă asupra valențelor antropologice ale comunicării textuale și tratează cu reală atenție poziția interpretativă a cititorului. Să fii un filosof la lectură, în ziua de astăzi, înseamnă să reconstruiești drumul de la text la cititor, un drum mediat de stilul autorului și subiectul textului, de întregul proces al creației.

În lumina acestor lămuriri, textul încetează să mai fi tratat în manieră exclusiv lingvistică, pentru a fi analizat în contextul filosofic al hermeneuticii lecturii, care ține cont de relațiile extratextuale, de ecourile pe care le provoacă textul în conștiința receptorilor. Scriitorii comunică prin cuvinte acele monade magice care participă la înjghebarea „șesăturii textuale” a cărții. Descoperirea matricei antropologice și căutarea neîntreruptă a sensului discursului textual ; iată marea provocare a filosofiei lecturii!

INTRODUCERE ÎN ARTA REDACTĂRII UNUI ARTICOL ȘTIINȚIFIC

Răspundem, de multe ori, invitației de a elabora un studiu, un eseu sau un articol cu caracter științific fără a avea o imagine clară și cuprinzătoare asupra implicațiilor metodologice și lingvistice specifice procesului de creație. Aventura transformării paginii albe de hârtie într-un material logic structurat poate fi o experiență descurajatoare chiar și pentru autorii antrenați. În lumina acestor considerente, cunoașterea secretelor scrierii unei comunicări științifice poate fi de un real folos persoanelor care vor să transforme actul creator într-un vis împlinit. Atunci când suntem conștienți de complexitatea problemelor pe care le ridică transmiterea unui mesaj de factură academică și, atunci când respectăm imperativele științelor documentării și redactării, actul creației devine o sursă de mari satisfacții și bucurii.

Am luat decizia de a scrie acest material din dorința de a oferi un sprijin teoretic persoanelor interesate de îmbunătățirea muncii de redactare. Fiind vorba de un proiect care cuprinde informații accesibile unui cerc restrâns și exigent de receptori, conceperea unui articol științific, definit ca mijloc de comunicare și informare, este determinată de îndeplinirea mai multor cerințe: (1) respectarea normelor de informare și documentare, (2) întocmirea prealabilă a unui plan de cercetare și redactare, (3) folosirea cu abilitate a limbajului științific, (4) alegerea unui titlu incitant.

Într-un articol științific pot fi abordate subiecte diverse: filosofice, istorice, juridice, tehnice, științifice, politice și literare. Apărute, în general, în cadrul revistelor de specialitate, articolele științifice concepute se deosebesc de articolele de popularizare printr-o rânduială specifică legată de:

- structura internă a textului,
- corectitudinea informațiilor furnizate,
- stilul redactării și corectitudinea gramaticală,
- publicul cărui i se adresează.

Textele științifice trebuie să fie interesante prin conținut și atractive ca formă. În spatele unui articol întemeiat științific va sta întotdeauna un plan de redactare caracterizat prin: „situația retorică” și „organizarea materialului”⁶⁰. Situația retorică se referă - potrivit enumerării lui Hult- la mai mulți factori: intenția autorului, persoana autorului, cititorii potențiali, conținutul comunicării și limbajul adecvat. Organizarea materialului are în vedere structura textului științific.

Conceperea unui articol științific poate fi dificilă pentru autorii care nu își însușesc conduita stilistică specifică elaborării unui text de acest gen, care nu cunosc metodologia proiectării documentelor destinate tipării. Există norme de redactare care se referă, atât la modul de organizare a materialului, cât și la folosirea corectă a limbajului științific. De obicei, păstrarea tonului sobru, prin folosirea frazelor scurte cu verbe la timpul prezent și diateza activă, utilizarea unor termeni tehnici clar definiți, renunțarea la expresiile metaforice, contribuie la receptarea corectă a mesajului scris într-un limbaj științific. Stilul științific ne obligă să fim concisi dar nu ne îndeamnă să renunțăm la stilul personal. Amprenta personală se fixează cu ajutorul epitetelor și prin îmbinarea meșteșugită a frazelor și propozițiilor. Folosirea unui număr variat de epitete adjectivale⁶¹ are o justificare estetică și sporește nivelul de seducție al textului respectiv.

Contribuția personală a autorului rezultă, în primul rând, din strategia alegerii unei bibliografii reprezentative pentru tema aleasă și, în al doilea rând, din organizarea ingenioasă a textului. Astfel, principalele etape ale redactării unui studiu științific se reduc la:

1. selectarea materialului bibliografic,

⁶⁰ Septimiu CHELCEA – “Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socio-umane”, Editura Comunicare.ro, București, 2005, p. 28

⁶¹ Marian Burcă, citat de Septimiu Chelcea, a identificat mai multe feluri de epitete: apreciative, fizice, pleonastice, generalizatoare. La rândul lor, acestea pot fi simple sau multiple

2. alegerea titlului,
3. conceperea introducerii,
4. stabilirea ideilor principale,
5. formularea concluziilor,
6. alcătuirea rezumatului,
7. introducerea referințelor.

Specialiștii în tehnica muncii intelectuale au stabilit o serie de reguli orientative privind alegerea materialului bibliografic. Suntem îndemnați să parcurgem „lucrările clasice, relevante în domeniu”⁶², să căutăm documente recente, să citim reviste de specialitate și să consultăm Internetul. Există și reguli de stabilire a titlului.

În mod paradoxal, acceptarea sau respingerea unei lucrări științifice, poate fi legată de alegerea unui titlu care să pună în evidență subiectul prezentat. Titlul, considerat cartea de vizită a unei lucrări, este - potrivit definiției pentru care optează Septimiu Chelcea⁶³ în volumul referitor la metodologia redactării textelor științifice – o formulare simplă, concisă și cu stil, a temei de cercetare prezentate. Se consideră că stabilirea titlului este o artă, întrucât se bazează pe limbajul metaforic, și este o știință, de vreme ce implică respectarea unor reguli stricte stabilite de oamenii de știință și teoreticienii preocupați de dezvoltarea tehnicilor de documentare și redactare. Comunitatea psihologilor americani, spre exemplu, insistă asupra următoarelor aspecte:

- lungimea titlului să nu depășească 10-12 cuvinte,
- titlul să fie alcătuit din termenii care să contribuie la indicarea conținutului.

Un articol științific se caracterizează printr-o structură de sine stătătoare formată dintr-o introducere, conținut, rezumat, referințe. Organizarea internă a secțiunii principale poate fi realizată după două

⁶² Septimiu CHELCEA – “Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socio-umane”, Editura Comunicare.ro, București, 2005, p. 80

⁶³ idem p. 61

modele: structurat și nestructurat. Este structurat, orice articol format din mai multe fragmente, fiecare paragraf incluzând câte o idee principală enunțată de autor. Un text nestructurat este redactat într-o formulă eseistică, paragrafele fiind bine sudate între ele, constituind un tot unitar.

Un articol științific se scrie cu scopul susținerii unei idei și orientării interesului receptorilor spre noi orizonturi de cunoaștere, analiză și cercetare. Reținem, un document cu caracter științific se întocmește pe baza unui plan care stă în spatele înșiruirii logice a propozițiilor și frazelor. Stabilirea planului implică opțiunea pentru unul dintre „următoarele tipuri de elaborare”: „analitic (descompunerea în subprobleme), bazat pe opoziție (aspecte negative/pozitive), pe raționament causal (identificarea lanțurilor explicative), pe raționament deductiv/inductiv (de la general la particular),...bazat pe raționamentul dialectic (teza care vizează aspectele pozitive/antiteza, care tratează aspectele negative/antiteza, prin care cercetătorul aduce o contribuție originală, evaluând fenomenul studiat)”⁶⁴

Ideile lămuritoare referitoare la „obsesiile” tematice ale semnatarului articolului și motivațiile celui care transmite mesajul sunt rezumate, de obicei, în partea introductivă a textului. Este bine să optăm pentru o introducere scurtă și atractivă, care să conducă spre conținutul propriu-zis al textului destinat publicării.

Elaborată conform canoanelor stilului științific de exprimare, partea principală a articolului (textul propriu-zis) cuprinde descrierea rezultatelor cercetării și concluziile autorului în legătură cu subiectul prezentat. Ideile puse în discuție pot fi evidențiate prin raportarea la teoriile și ipotezele altor specialiști, oferindu-i cititorului posibilitatea să treacă la investigarea analitică a deosebirilor și asemănarilor dintre cercetările trecutului și ideile personale ale autorului. În acest stadiu este permisă, chiar indicată, citarea concluziilor unor oameni de știință celebri, pentru a crea astfel condițiile necesare sporirii credibilității autorului și pentru a-l face mai convingător.

⁶⁴ Gilles FARRÉOL și eëNo FLAGEUL – “Metode și tehnici de exprimare scrisă și orală”, Editura Polirom, Iași, 1998 p. 42-43

În vederea constituirii unei imagini clare asupra tipului de cunoștințe ce trebuie să se regăsească într-o lucrare redactată în manieră științifică, este necesară fixarea a trei tipuri de exigențe informative pe care trebuie să le satisfacă textul științific:

- Informarea fundamentală
- Informarea tematică
- Informarea generală

Aceasta înseamnă că un articol performant va fi populat cu noțiuni de bază din domeniul la care se referă, va opera cu idei generale privind tema de cercetare aleasă sau problema adusă în discuție și va include concluzii originale menite să lărgescă orizontul științific al cititorului. În cadrul unui text, care urmează regulile de redactare specifice stilului științific, noțiunile de bază trebuie corect definite iar relațiile dintre enunțuri trebuie exprimate cu claritate. În plus, folosirea unor termeni de specialitate necunoscuți în spațiul public trebuie continuată cu o explicare suplimentară, realizată cu scopul a nu restrânge aria publicului receptor. Interesul acestuia poate fi mai bine captat de autorii care fixează ipotezele – ce stau la baza materialul științific comunicat - și care nu evită să indice scopul scrierii articolului.

De asemenea, introducerea referințelor și a citatelor are un caracter obligatoriu și nu se realizează la întâmplare. O regulă esențială se referă la interdicția de a interveni în contextul fragmentului citat. Nu avem dreptul să schimbăm nici un cuvânt din textul semnat de un alt autor. Menționarea referințelor bibliografice se face, fie prin introducerea în text, între paranteze sau între liniuțe, a numelui autorului ⁶⁵, fie prin includerea în cadrul citatului a numelui autorului și a anului ediției citate⁶⁶. La întrebarea privind lugimea unui citat, specialiștii răspund că, frazele din care este compus nu trebuie să depășească „28 de rânduri de text”. În caz contrar, autorul poate lăsa impresia că este depășit de complexitatea

⁶⁵ exemplu 1: „Există mai multe modalități – scrie Septimiu Chelcea – de a face referințe bibliografice...”

⁶⁶ exemplu 2: „Încă din 1895, Emil Durkheim a cerut ca...”

ideilor pe care urmează să le interpreteze și să le introducă în text. Remarcabilă este, în acest sens, sugestia lui M. Eliade, care spunea: „Un citat prețuiește (în conștiința cititorului) în măsura în care este scurt, dens, strălucitor. O pagină întregă citată anulează această imagine.”⁶⁷

Din practica lecturării unor articole apărute în publicațiile de specialitate, observăm că lucrările cu caracter academic respectă normele stilului științific de redactare, o atenție deosebită fiind acordată întocmirii listelor bibliografice. De-a lungul timpului, au fost folosite mai multe sisteme de ordonare a notelor bibliografice. Dacă profesorul universitar Septimiu Chelcea apreciază sistemul Harvard de întocmire a bibliografiilor, preferința mea se îndreaptă spre normele standardizate de ordonare și redactare a notițelor bibliografice⁶⁸. Ignorând aceste recomandări, stilul redactării materialului bibliografic poate fi modificat în funcție de exigențele colectivelor de redacție sau în funcție de imperativele comunităților științifice sau academice, naționale și internaționale.

Prezența Internetului, ca mijloc rapid și accesibil de informare și documentare, reprezintă un motiv, suficient de puternic pentru a zăbovi asupra regulilor de ordonare a referințelor bibliografice procurate în urma consultării paginilor WEB. Este utilă, în această etapă, recomandarea lui Septimiu Chelcea care optează pentru următoarea formulă⁶⁹: metoda de prelucrare, numele gazdei (host) și al dosarului (file), data vizitării.”⁷⁰

Rezolvarea problemelor legate de corecta întocmire a articolelor, eseurilor și studiilor științifice are cel puțin două implicații:

⁶⁷ Septimiu CHELCEA – “Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socio-umane”, Editura Comunicare.ro, București, 2005, p. 84

⁶⁸ A se vedea STAS 6158-70 ; STAS 8660-82, STAS 86524 - 82

⁶⁹ autorul citat folosește spre exemplificare înscrierea adresei motorului de căutare Alta Vista, care apare sub forma: <http://www.altavista.digital.com>

⁷⁰ Septimiu CHELCEA – “Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socio-umane”, Editura Comunicare.ro, București, 2005, p. 92

- contribuie la diminuarea oricărui efort creator, în strictă dependență cu reducerea timpului de elaborare a unei comunicări
- determină sporirea gradului de receptare a ideilor comunicate între oamenii de știință, între specialiști și cercetători.

Adresându-se unui cerc larg de cititori, ideile expuse în prezentul articol au un rol orientativ și urmăresc familiarizarea tuturor celor care doresc să scrie articole științifice cu unele probleme definitorii abordate, în momentul actual, de științele informării și documentării. Cunoașterea perspectivelor dezvoltării teoretice a științelor informării și însușirea modernului repertoriu metodic de concepere a lucrărilor științifice au ca efect stimularea voinței fiecăruia dintre noi de a-și îmbunătăți maniera de redactare și exprimare, prin îmbinarea armonioasă a stilului personal, cu descoperirea unor forme prețioase de satisfacere a exigențelor creatoare specifice stilului științific de redactare.

BIBLIOGRAFIE

1. Septimiu CHELCEA – “Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socio-umane”, Editura Comunicare.ro, București, 2005
2. Nicolae GHERGHEL- “Cum să scriem un articol științific”, Editura Științifică, București, 1996
3. Mihăilescu DAN – “Dimensiuni ale creației (Stimulul obsesiei)”, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

ASPECTE ALE TEORIEI COMUNICĂRII

Gânditorii de marcă ai sfârșitului de secol XX au avut într-un fel sau altul tangențe cu problemele ridicate de teoriile comunicării. Ei își afirmă convingerea că, în esență, cultura este alcătuită, dintr-o mulțime enormă de comunicări. Odată cu reformele gnoseologice practicate în această perioadă la nivelul științelor psiho-sociale, care și-au accentuat caracterul interdisciplinar, raportul informație-comunicare este, tot mai frecvent, prezent în marile dezbateri teoretice și constituie tema principală a numeroase cărți editate în ultimul timp. Fiecare din ele prezintă diferite aspecte psihologice, sociologice sau lingvistice care fac posibilă circumscrierea domeniului științelor informației și comunicării. Puse față în față, între disciplinele sus-amintite s-a stabilit pentru prima dată un dialog pertinent determinat de încercările de soluționare a tuturor fenomenelor de comunicare. Cercetările întreprinse, pe parcursul ultimelor decenii ale secolului de care tocmai ne-am despărțit, asupra situațiilor și tehnicilor de comunicare au avut un dublu scop. Mai întâi au dorit să ofere o definiție autentică a proceselor de comunicare umană, în al doilea rând, au căutat să expună o perspectivă cât mai largă asupra celor mai bune condiții necesare constituirii unor relații comunicaționale eficiente. Ca rezultat al acestor analize s-a constituit teoria comunicării singura în măsură să explice în ce constă specificul relațiilor de comunicare dintre oameni. Întrucât nu putem parcurge în întregime traseul evoluției teoriilor comunicării, rămâne să studiem câteva din problemele ridicate de noua disciplină.

Relația informație comunicare

Raportul informație-comunicare, ce formează nucleul științelor comunicării, a stat la baza formulării unor puncte de vedere variate privind circuitul parcurs de informație pentru a ajunge de la sursă la destinatar. În esență, informația este un produs al comunicării iar comunicarea este un act social. Dezvoltându-se în mod spectaculos, științele comunicării și informației abordează pe larg toate formele de transmitere a informațiilor începând cu formele orale, continuând cu informațiile scrise și transmise prin intermediul editurilor și bibliotecilor, ajungând la cunoștințele prezentate prin intermediul mass-mediei.

Constituirea teoriilor comunicării într-o știință de sine stătătoare este rezultatul eforturilor conjugate al unor specialiști din domeniul lingvisticii, filosofiei, psihologiei, sociologiei și chiar din sfera criticii literare. Printre semnatarii actului de naștere al noii discipline se numără: Shannon, Ricoeur, Sartre, Gadamer și deja celebrul Umberto Eco.

O teorie filosofică a informației, de exemplu, va încerca să surprindă bogăția de aspecte specifice fenomenelor comunicării plecând de la afirmarea faptului că informația este în primul rând reflectare, este informație cu sens. Eficiența comunicării este mereu legată de problema surprinderii sensului, de înțelegerea faptului, că prin comunicare ni se transmite o informație despre un obiect oarecare al reflectării.

De asemenea, relația informație-cunoaștere a reprezentat un punct de mare atracție pentru filosofi. Oamenii, cred gnoseologii, vorbesc pentru a se explica și ascultă pentru a cunoaște. În procesul comunicării ei jonglează cu enorme cantități de informații și devin, în funcție de felul în care se raportează la informație, când receptori, când emițători de idei. Cunoașterea are rolul de a permite informației să se actualizeze, să se “așeze” într-un anumit context cultural. Cunoașterea presupune organizarea informațiilor, sistematizarea lor în vederea transmiterii coerente a acestora.

Transmiterea cunoștințelor, respectiv a informațiilor este însoțită întotdeauna de riscul receptării eronate a sensului. Pentru a surprinde esența mesajului se recurge la explicație. Ea operează cu determinisme, cauzalități și finalități și face posibilă înțelegerea. Aceasta din urmă introduce dimensiunea subiectivă în lanțul informațional creat între emițător și receptor.

Există o anumită tendință a receptorului de a respinge conținutul mesajului. Tot ceea ce nu corespunde structurii mentale și cognitive a destinatarului este interpretat ca ceva străin înțelegerii subiective atâta timp cât nu intervine explicarea. Psihologia cognitivă a demonstrat că există trei niveluri de înțelegere, și anume înțelegere rațională, cognitivă și afectivă. Când vorbim de receptarea cognitivă a mesajului înțelegerea devine posibilă doar în spațiul aceleiași paradigme.

Plecând de la aceste precizări problema comunicării poate fi circumscrisă în toată complexitatea ei iar o privire atentă asupra evoluției teoriilor comunicării dezvăluie faptul că fenomenul comunicării a ajuns obiect de analiză și clasificare din foarte multe perspective.

Dacă privim informația ca pe un caz particular al cugetării înseamnă că ea se naște în și prin procesul gândirii subiective. Subiectivitatea, ca premisă a comunicării, intervine atunci când emițătorul alege un anumit sistem de semne, o numită rețea de coduri pentru a face cunoscute rezultatele reflectării. Dar informația trebuie să fie obiectivă în măsura în care este adecvată obiectului reflectat. Toate analizele referitoare la caracterul complex al opoziției obiectiv-subiectiv ajung la concluzia că informația este fenomen de relație și prezintă comunicarea ca un sistem de conexiuni de semne și semnificații.

Cu studierea semnelor și semnalelor se ocupă filosofia limbajului care definește comunicarea drept un schimb de informații accesibile prin intermediul limbajului, acesta din urmă fiind definit ca un sistem comunicațional alcătuit din semne și semnale. Există tot atâtea tipuri de limbaje câte tipuri de comunicare există. Indiferent de specificul său, fiecare limbaj este

în cele din urmă mijlocul sau mai exact suportul transmiterii unui mesaj. În urma procesului comunicării rezultă întotdeauna un mesaj considerat de Emilian M. Dobrescu, unul din reprezentanții români ai sociologiei comunicării, “un ansamblu de informații prezentate într-o formă simbolică.”. Autorul român se referă la faptul că mesajul este compus dintr-un număr de coduri, el folosește termenii de codificator și decodificator pentru a desemna persoanele care împărtășesc aceeași experiență comunicațională.

Punctele cheie ale procesului comunicării așa cum sunt stabilite de filosofia limbajului, sunt: emițătorul și receptorul, mai exact cel care codifică și transmite un mesaj și cel care primește și decodifică mesajul. Ne putem imagina mesajul ca un fel “existență abstractă” căreia cel care codifică îi dă forma concretă sub care poate fi transmis iar emițătorul îi surprinde conținutul în urma unui efort de decodare. Dacă limbajul poate fi abstract sensul nu este, el îi aduce pe transmițătorii și receptorii unui mesaj la un numitor comun din momentul în care folosesc coduri similare rezultate din experiențe culturale asemănătoare.

Sub influența scrierilor lui Michel Foucault structuraliștii utilizează termenul de discurs pentru a explica mecanismele receptării mesajelor. Noua teorie presupune că discursurile “sunt produse ale formațiunilor sociale, istorice și instituționale” iar indivizii sunt “scene” pe care sunt reproduse și interpretate discursurile produse social și istoric consacrate. La nivel subiectiv observăm cum textele particulare preiau elemente din discursurile sociale apoi le articulează și le îmbogățesc cu elemente originale. Teoria discursului menționează că noi, ca entități culturale, “locuim” în variate spații discursive ca cele de clasă, gen, națiune, familie, vârstă, individualitate și suntem supuși conflictelor ideologice dintre discursuri. Atenția filosofilor se concentrează mai ales asupra discursurilor specifice cum sunt discursurile literare, mediatice sau științifice.

Cuplurile de termeni: destinatar-expeditor, receptor-emițător, cititor-autor sunt folosiți de lingvistul Roman Jakobson pentru a

demonstra că relația dintre cele două părți are un caracter dialectic. Aceasta înseamnă că atât actorii comunicării verbale (emițătorul și receptorul) cât și cei care formează poliul mesajului scris (autorul și cititorul) se influențează reciproc. Oricât de ciudat ar părea, expeditorul caută să stabilească o relație de adecvare cu receptorul, relație care va afecta în egală măsură forma și conținutul comunicării. În privința relației autor-cititor vom atrage deocamdată atenția asupra influenței lor reciproce. Ambii vin spre text cu propria lor experiență culturală. Astfel, cititorul ajunge aproape la fel de creativ ca și scriitorul iar acesta din urmă încearcă să-și impună “autoritatea” asupra lectorului.

Jakobson a fost pasionat și de psiholingvistică, cercetările sale au fost dedicate stabilirii funcțiilor comunicării. Sunt cunoscute comparațiile pe care le-a făcut între funcția expresivă, funcția persuasivă, funcția referențială, funcția metalingvistică specifice tuturor formelor de comunicare. Dintre autorii români Mihai Coman face, la rândul său, distincție între funcția de informare, de interpretare, de legătură, funcția culturalizatoare și funcția de divertisment abordând comunicarea din perspectiva puternicului ei caracter socio-cultural.

Desigur orice încercare de clasificare a funcțiilor comunicării poartă amprenta unei anumite etape de dezvoltare socială, ca rezultat al unei evoluții istorice specifice. În acest sens, este interesant să menționăm că, spre deosebire de sociologul român, anticul Aristotel credea că orice comunicare publică îndeplinește cel puțin trei funcții: o funcție politică, o funcție judiciară și o funcție demonstrativă. Este lesne de sesizat că atribuțiile comunicării sunt complementare și decurg din anumite nevoi cu caracter motivațional. La baza intervențiilor de natură teleologică, motivațională, stau situații de comunicare specifice care acordă informării un solid caracter relațional.

Definită ca fenomen relațional comunicarea poate fi înțeleasă sub trei raporturi:

- raportul intrapersonal, care vizează dialogul interior,
- raportul interpersonal care se stabilește între o persoană emițătoare și un destinatar al mesajului,
- raportul de grup, care implică participarea unui număr mai mare de persoane,
- raportul de masă unde comunicarea se desfășoară între grupuri foarte mari de indivizi și se adresează unui public numeros.

În acest context, se evidențiază ca formă aparte de comunicare, dialogul cu transcendentul. Indiferent că este vorba de comunicare individuală sau colectivă, directă sau mediată, mesajul adresat divinității este însoțit de invocări verbale, de gesturi ritualice, de muzică și ofrande simbolice. Mai mult, dacă situațiile comunicaționale prezentate anterior se circumscriu unei reprezentări spațiale pe orizontală, comunicării religioase îi este proprie o reprezentare verticală.

În general, un act de comunicare presupune existența unui emițător și al unui receptor. Receptorul primește informațiile prin intermediul unui “canal” constituit dintr-o mulțime de semne logic structurate, pe care emițătorul le alege în vederea transmiterii unor informații. Stabilirea unei relații valoroase între destinatar și expeditor depinde de găsirea, de către cei doi actori aflați într-o relație comunicațională, a unor complexe de semne asemănătoare ca sens.

Ca primă observație, este necesar să amintim că procesele de comunicare sunt fenomene de interacțiune cu un evident caracter social, prin intermediul cărora se realizează schimburi de informații și semnificații între doi sau mai mulți interlocutori. Ele stau la baza legăturilor sociale, a tranzacțiilor informaționale dintre persoane. Trăind în mediu social este imposibil să nu comunicăm: aici orice interacțiune, orice comportament are

semnificația unui mesaj. Iată marile concluzii ale psiho-sociologiei comunicării.

Despre varietatea modelelor comunicaționale

În continuare, dacă spațiul restrâns destinat acestei prezentări ne împiedică să realizăm o trecere în revistă a tuturor modelelor comunicaționale propuse de științele comunicării de-a lungul timpului, ne vom opri asupra diferențelor dintre discursul științific și cel artistic, asupra specificului comunicării verbale, mai precis asupra diferențelor dintre comunicarea orală și cea scrisă.

Analizele psihologice de ultimă oră evidențiază că modalitățile de comunicare prezentate în prima parte a studiului de față poartă amprenta unui stil specific de comunicare dependent, atât de conținutul mesajului, de limbajul în care se transmite acesta, cât și de profilul psihologic al emițătorului. Din această perspectivă se poate realiza o comparație între limbajul artistic, respectiv comunicările cu valoare estetică și limbajul științific, respectiv comunicările de natură logico-pragmatică.

Limbajul științei are un caracter obiectiv, este lipsit de încărcătură emoțională și dezvoltă idei univoce. Limbajul artei se constituie dintr-o multitudine de sensuri și posedă un real fundament subiectiv și creator. În ciuda unor delimitări stricte, conservatoare, între informațiile științifice și mesajele cu conținut artistic există multiple asemănări privind modalitățile de desfășurare proprii acestor tipuri de comunicare. Adesea stilul sobru al comunicărilor științifice este considerat rece și impersonal. În zilele noastre însă se discută tot mai mult despre intuiția omului de știință, despre talentul său profesional și calitățile sale stilistice. Bineînțeles, caracterul logic, profund realist și pragmatic al discursului științific presupune din partea teoreticianului un efort de diminuare a impulsurilor artistice, creatoare, în favoarea demonstrațiilor concrete, legate nemijlocit de rezultatele cunoașterii perceptive. În științele exacte, indiferent că se realizează o comunicare orală sau scrisă, specialiștii recurg la demonstrații, la expuneri sistematice și la analize critice pentru a-

și susține ideile. Demonstrația conferă credibilitate discursului științific, îi întărește caracterul persuasiv, în plus, stimulează înțelegerea de către receptor a subiectului comunicării. Înțelegerea devine cheia de boltă a oricărei prelegeri științifice și reprezintă pentru persoana care transmite informațiile recompensa supremă. Descifrarea sensului comunicării apare încă o dată ca principal “motor” care face posibilă continuarea dialogului.

Pe de altă parte, artistul creator este convins că dialogul estetic pe care îl inițiază poartă în mod necesar amprenta experienței sale artistice unice. În calitate de emițător el se bucură de deplina libertate de exprimare datorată stilului său propriu de gândire și aptitudinilor creatoare inedite pe care le exploatează în mod original. Unicitatea informațiilor artistice este măsura gradului lor de originalitate. Formarea unui stil de expresie personal, inconfundabil devine condiție esențială a pătrunderii creatorului de artă în sfera culturii universale.

Dintr-o altă perspectivă, Abraham Moles face distincție între între comunicările sonore ca . vorbirea și muzica și comunicările vizuale, unde include alături de discursurile specifice artelor plastice și comunicările de semne ale textului tipărit. Important este, că sistemele culturale specifice lumii contemporane utilizează cel puțin unul dintre canalele de comunicare prezentate mai sus și se supun unui model general de comunicare, redus la nivelul raportului dintre emițător și destinatar. Ca model liniar, lanțul emițător-canal-receptor poate fi studiat din punctul de vedere al numărului emițătorilor și receptorilor.

Se formează mai multe situații comunicaționale, care presupun, fie existența unui emițător și a unui receptor, fie interacțiunea dintre un receptor și mai mulți interlocutori, ori întâlnirea dintre mai mulți emițători cu un public receptor. Fiind forme superioare de activitate comunicațională aceste situații de schimb informațional se supun unor tehnici și legi specifice de comunicare, studiate cu conștiinciozitate de marii maeștrii ai artei comunicării.

Ne vom opri mai întâi asupra comunicării orale, care se adresează unui auditoriu mai mult sau mai puțin numeros. Comunicarea nu este un fenomen mecanic, ci unul foarte complex, care antrenează procese subtile de gândire și vorbire cu efecte psihologice imediate sau de durată, dependente de modalitatea în care reacționează receptorul în fața unui mesaj dat. Interpretarea psihologică a comunicării, pleacă de la premisa că exprimarea verbală nu are un caracter izolat, ci este întotdeauna însoțită de subtile canale de comunicare, ce cuprind gesturile, mimica și poziția corporală. Chiar și tăcerea este considerată act de comunicare atunci când vehiculează o anumită semnificație.

Pe fondul unor motivații personale oamenii practică diferite forme de comunicare orală. Este vorba în primul rând despre confesiune. Apărută inițial în mediul religios creștin, confesiunea era practică în biserică cu scopul autoevaluării morale a celui care vorbește. Odată cu constituirea psihanalizei, confesiunea devine o practică terapeutică, des întâlnită astăzi în cabinetele de psihiatrie. Esențială în cazul confesiunii este prezența emițătorului în calitate de subiect al comunicării. Actul mărturisirii îmbracă uneori forme scrise, în cazul corespondenței și a jurnalelor literare.

Nevoia de dialog a oamenilor este cel mai bine pusă în valoare în cadrul conversației. Stabilită între doi parteneri sau practică în cadrul unor grupuri de emițători și receptori, conversația este considerată “o formă tipică de acțiune și interacțiune comunicativă”. De multe ori interacțiunea comunicativă ia forma unui discurs adresat unui auditoriu specific.

Pe măsura dezvoltării vieții sociale au apărut diferite tipuri de discurs precum discursul politic, discursul academic, discursul juridic sau discursul ocazional. Au luat naștere oratoria și retorica, științe care stabilesc regulile exercitării artei vorbirii în public.

Prezența publicului în procesul comunicării orale, dinamica interacțiunilor dintre emițător și receptori, conferă comunicării orale trăsături specifice. Comunicarea publică vizează atenția și memoria receptorilor. Atenția poate fi captată și cu ajutorul limbajelor non-verbale și trebuie reactivată mereu prin evitarea monotoniei. În plus,

pe parcursul discursului, ideile esențiale trebuie repetate mereu fără a dăuna atmosferei emoționale și dispoziției receptive impuse publicului datorită personalității carismatice a emițătorului și a calității intelectuale a discursului rostit.

Relațiile informaționale declanșează în mod inevitabil procese subtile de gândire și de vorbire, respectiv scriere cu efecte psihologice imediate sau de durată: cineva percepe un anumit eveniment și reacționează într-o anumită situație, prin anumite mijloace, care-i permit să demonstreze că a receptat corect mesajul în totalitatea lui.

Comunicarea scrisă vizează producerea unui text de către un autor. Din perspectiva științelor comunicării, autorul este emițătorul mesajelor redactate în scris iar cititorul este receptor. În procesul lecturării, destinatarului îi revine sarcina de a interpreta, de a nuanța și a amplifica conținutul mesajului transmis în scris.

Este inutil să subliniem că oamenii sunt făcuți pentru a se exprima, că orice manifestare creatoare se realizează pe fundalul unei evoluții culturale specifice. Dar fenomenele culturale, ca sisteme de semne, ca “fapte de comunicație” se caracterizează nu doar prin oralitate, ci și prin posibilitatea identificării lor ca rezultate ale culturii scrise. Atâta timp cât cultura scrisă este și va rămâne un atribut de netăgăduit al societății contemporane, eforturile specialiștilor de a suprinde specificul comunicării transmise în scris sunt pe deplin justificate. Aria de cuprindere a culturii scrise este extraordinar de largă și include opere literare, lucrări și tratate științifice, studii de filosofie, lucrările de corespondență, precum și genurile publicistice. Dacă literatura este rezultatul creației individuale, operele științifice pot fi produse ale creației colective, dezvoltând ca și în cazul discursului oratoric raporturi comunicaționale între emițători colectivi și publicul receptor. În linii mari, o comunicare scrisă presupune conceperea unui text în vederea transmiterii lui către potențiali receptori.

Cultura scrisă este legată de mijloace de comunicare și receptare a mesajelor total diferite față de sistemul transmiterii orale a cunoștințelor. O particularitate de prim ordin a mesajului scris se

referă la posibilitatea destinatarului de a reveni asupra textului, de a-i reconstitui sensul din perspectiva variatelor unghiuri interpretative la care are acces. Spre deosebire de discursul oral unde lectorul stabilise ritmul transmiterii materialului comunicat, textul scris este, prin definiție, stabil iar cititorul este liber să găsească un ritm personal de receptare a mesajului potrivit mecanismelor proprii de gândire și interpretare. Caracterul interactiv al comunicării nu mai este în cazul de față atât de evident. La prima vedere, gradul de implicare al lectorului în procesul de înțelegere a ideilor transmise este ușor diminuat. Susținătorii teoriei decodării, în frunte cu Umberto Eco, sugerează contrariul stabilind că scriitorul îl va supune întodeauna pe receptorul mesajului la un efort de interpretare, la un proces de decodificare a gândurilor exprimate în scris. Analistii teoriei comunicării caută să stabilească în ce măsură contribuie autorul, prin abstractizare, la ocultarea sensurilor existente într-o comunicare scrisă.

Interesul specialiștilor se oprește mai ales asupra operelor literare a căror forță sugestivă este binecunoscută. Cuvintele au asupra cititorilor experimentați o puternică influență artistică greu de sesizat de către individualitățile pragmatice dominate de gândirea logică. Așa se explică, de pildă, de ce pentru poeți folosirea cuvintelor devine dacă nu un scop în sine un veritabil mijloc de a sensibiliza a sufletului omenesc.

Gândirea artistică este sursa conceperii și transmiterii unor mesaje cu un grad tot mai adânc de abstractizare și codificare iar sarcina stabilirii particularităților ei revine științelor lecturii singurele în măsură să spună ce este o lectură “pertinentă”. Să ofere răspunsuri la chestiuni legate de rolul autorului în geneza textului, să pună întrebări referitoare locul pe care îl ocupă cititorul în procesul receptării fragmentelor lecturate. Se ajunge la concluzia că cititul nu este și nu poate fi alceva decât un act comunicațional de receptare a unui mesaj scris. Mai mult, constată specialiștii, lectura poate avea un caracter individual și non-verbal sau un caracter colectiv și verbal. Teoreticienii nu se contrazic în acest caz dacă ne gândim că în

cultura românească anterioară secolului la XIX-lea lectura colectivă era la modă în cadrul unor societăți literare.

Spre exemplu, în eseu ” Ce este literatura?” Sartre vede în procesul receptării operelor literare un efort conjugat al autorului și cititorului de a inventa tot felul de proceduri de codificare și de decodificare a mesajelor. Rolul scriitorului nu se încheie o dată cu scrierea volumului, autorul răspunde direct de eficiența comunicării, de potențialul semnatico-artistic al operei care îl conduce pe cititor în direcția ”adevăratei” receptări a sensurilor existente în textele literare. Pe de altă parte, în cazul textului tipărit eficiența comunicării depinde de măsura în care receptorul se încarcă, la nivelul conștiinței cognitive și estetice, cu noi semnificații inexistente anterior sau prezente doar în stare latentă de eternă posibilitate. Problematika informației semiologice, adică a informației aflată sub influența unui număr relativ ridicat de sensuri a fost pe larg analizată de Umberto Eco în volumul ”Opera deschisă” unde citim, potrivit spuselor autorului, că ”se poate vorbi de informație, ca valoare care constă în bogăția de alegeri posibile cu puțință de identificat la nivelul mesajului semnificant, informație care este redusă numai când mesajul semnificant, raportat la anumite lexicuri, devine mesaj-semnificație, și deci, alegere definitivă făcută de destinatar.”⁷¹ Evantaiul semantic al comunicărilor redactate în scris, mai ales dacă luăm în considerare textele literare, este mult mai amplu decât în cazul discursului retoric. Persoanele care receptează mesajul oral au oricând libertatea de a cere lămuriri în legătură cu intențiile oratorului. Cititorul aflat în imposibilitatea de a dialoga cu autorul trebuie să se concentreze mai mult pentru a ajunge la miezul lecturii, pentru a surprinde sensul ocultat în text. Timpul necesar înțelegerii operei literare nu este întotdeauna echivalent cu perioada necesară parcurgerii mesajului. Pentru a reuși să înțeleagă în mod corespunzător conținutul unui roman mai greu de abordat, cititorul va fi nevoit să se împrietenească cu textul, să-și facă frazele accesibile

⁷¹ Eco, Umberto, ”Opera deschisă”, Editura Paralela 45, Ediția a 2-a, Pitești, 2002

reformulându-le, trecându-le printr-un registru comprehensiv personal și accesibil. Așa se explică de ce cititorul concentrat în direcția surprinderii semnificației unei idei intuiește aproape cu exactitate ideea următoare, mai precis, îi ghicește sensul înaintea preceptării ei concrete ca frază tipărită. Este o trăsătură universală a semnificației de a genera noi semnificații, de a anticipa cursul dezvoltării discursului.

Dacă mesajul se adresează întotdeauna unui receptor, indiferent dacă acesta este prezent sau nu, înseamnă că orice carte este “dialogică”. Este orientată spre un presupus destinatar considerat ca obiect teleologic. Scrierea oricărui text nu a fost și nu va fi niciodată un scop în sine, conținutul documentelor este făcut pentru a fi citit și receptat, adică pentru a semnifica ceva pentru altcineva.

Derrida abordează o nouă politică a semnificației când stabilește, pe la începutul anilor 80, că dincolo de semnificație nu există nimic, nu există “experiență”, nu există “realitate”, întrucât acestea sunt reprezentate deja, fie în interiorul unei conștiințe individuale, fie ca rezultat al participării individului la o conștiință colectivă, care rezultă în urma unui proces de semnificare. Postulatul, formulat de părintele postmodernismului, că lumea întreagă este un text, se aplică mai ales asupra scrisului, respectiv asupra cititului.

Lecturarea cărților pune față în față bagajul de semnificații a celui care scrie și experiența intelectuală urmată de bagajul de semnificații culturale a celui care citește. Derrida caută să amelioreze opoziția dintre acești doi poli susținând că e imposibil să găsești semnificații eronate cu privire la un text deoarece el include, aprioric, toate semnificațiile posibile referitoare la el. În plus, există șansa ca scriitorul și cititorul să îmbrățișeze, relativ la textul comunicat, unul și același înțeles. Raportul stabilit între cititori și paginile leturate se bazează pe tradiții individuale și colective de lectură, în virtutea cărora noi citim un text prin intermediul interpretărilor depozitate deja în el și a celor impuse de critica literară. Dacă lectura implică o ușoară deformare a

sensului, nu trebuie să acordăm credit interpretărilor bazate pe tradiție, în defavoarea dialogului sincer cu textul însuși.

Raportul întreținut de cititori cu textele citite, lecturile noastre, se bazează pe tradiții de lectură, în virtutea cărora noi nu citim cu adevărat textul în forma lui inițială, ci mai curând prin intermediul interpretărilor prezente în text, interpusse între noi și text, ceea ce vrea să însemne că: a citi corect înseamnă a lua în considerare tradițiile de lectură generate de textul însuși.

Autorul stabilește sensul opereii literare, dar, oricât de controlat ar fi el, proiectul autorului poate da naștere și la “altceva”, la alte semnificații necuprinse inițial în fragmentele respective. Pe de altă parte, există o rezistență internă a textului care limitează numărul interpretărilor posibile, în acest fel autorul protejează sensul originar cu atât mai mult cu cât acest sens primar este ceea ce căutăm citind. Nerespectarea autonomiei semantice a textului ar fi pentru interpret o greșeală de neiertat, de aceea cititorul, potrivit unui principiu fundamental al teoriei receptării, va fi mereu atent să nu producă modificări în spațiul creat, destinat exclusiv scriitorului.

În domeniul teoriei receptării, istoricul literar Hans Robert Jauss a întreprins numeroase investigații asupra textelor literare. El a ajuns la concluzia surprinzătoare că, din primul moment al lecturării opereii, autorul este despărțit de textul pe care l-a creat și pe care l-a dăruit cu un sens originar. Pentru Jauss orice producție literară se caracterizează prin dinamism, în funcție de optica în care este interpretată. Vorbind de productivitate, criticul literar accentuează ideea “mișcării interpretative” depozitată în text: cititorul se apropie de scrierea subordonată unui sens prealabil cu bagajul personal de sensuri și semnificații, cu propriul său talent interpretativ. Acesta din urmă parcurge paginile cărții într-un stil propriu, interpretează fragmentele, le rescrie, le îmbogățește sau le sărăcește semantic în funcție de capacitățile sale intelectuale și puterea de abstractizare. Lectura lui se va realiza la un nivel superior, dacă va contribui la dezvoltarea sensului, la eliberarea de noi semnificații. Pusă astfel în mișcare de cititorul-hermeneut,

lectura nu-și va pierde dinamismul și va rămâne un proces generator de înțelesuri suplimentare.

De fapt, lectura poate fi considerată o formă de comunicare activă sau pasivă în măsura în care receptorul, respectiv cititorul interpretează sau nu ideile transmise în scris. Actul creator al prozatorului, poetului sau memorialistului este un proces prin excelență, individual. Nici o operă literară nu are valoare în sine, creația nu reprezintă un scop în sine, ea este făcută pentru a fi receptată. Autorul știe, atunci când scrie, că va intra în dialog cu posibiii săi cititori. Mai mult relația de comunicațională dintre creator și receptor, mijlocită de mesajul artistic transmis, îl transformă pe beneficiarul mesajului într-un “partener indispensabil” al operei literare. Scriitorul știe că lucrează pentru viitorii săi receptori, este conștient de faptul că aceștia îi vor interpreta mesajul, vor decodifica limbajul artistic în care este scrisă cartea. Dacă limbajul face legătura dintre comunicare și conștiință, cititorul va filtra în mod obligatoriu mesajul literar prin conștiința sa estetică.

Literatura este o formă distinctă și specializată de comunicare, ea are la bază procedurile creației artistice și exploatează la maximum posibilitățile comunicaționale oferite de limbajul artistic. Normele de comunicare lingvistică sunt astfel manipulate încât, pe de o parte să se producă o ocultare a sensului, iar pe de altă parte să se realizeze o evidențiere a lui.

Evidențierea are loc în poezie, de pildă, prin respectarea unor reguli stilistice deosebite privind topica și ritmul versurilor, astfel încât textul să dobândească o remarcabilă putere expresivă și să se obțină efecte retorice importante. Pe baza lor limbajul poetic se eliberează definitiv de modalitățile - banale, ușor încorsetate- de exprimare folosite în contextul unei comunicări obișnuite. Discursul poetic ar putea fi definit ca un text care încalcă regulile comunicării cotidiene și își stabilește propriile reguli sintactice utilizând cu măiestrie mijloacele limbajului poetic: metaforic și metaforizant.

Menirea operei literare de a informa, de a comunica sentimente și emoții se împlinește cel mai bine prin aplicarea, mai mult sau mai puțin controlată, a “metodologiei” lecturii active. Numai realizând o lectură activă, adică o lectură hermeneutică, de tip interpretativ, beneficiarii comunicărilor literare vor contribui la asigurarea nemuririi cărților și vor deveni parteneri credibili ai unui dialog peste timp și spațiu, depășind barierele lingvistice și pătrunzând în diferite spații culturale.

Mass media ca mijloc de comunicare

Într-o perioadă anterioară, cărțile reprezentau singurele instrumente de comunicare scrisă, cu caracter public și individual. Odată cu apariția presei informațiile au pătruns mai adânc în rândul populației prin intermediul ziarelor și revistelor, care au început să formeze și să deformeze opinia publică. Ca urmare a nevoii de informare rapidă a oamenilor, au fost inventate radioul, televiziunea și nu în ultimul rând uriașele rețele de calculatoare, încurajând astfel schimbul cultural dintre popoare, contribuind la construirea unei veritabile culturi enciclopedice universale.

Pe parcursul dezvoltării lor, științele comunicării au rezervat mass-mediei un capitol cuprinzător. S-a stabilit, de la bun început, că în interiorul sistemelor mass-media avem de a face cu un singur emițător și mai mulți receptori, mai exact cu un public receptor. Publicul formează o comunitate de indivizi puși în situația de a recepta o informație cu conținut identic. Publicul experimentează o situație comunicațională comună legată de însușirea unor mesaje politice, culturale, educaționale și publicitare. Membrii care alcătuiesc publicul pot avea păreri diferite, atitudini și interese diverse relativ la informațiile transmise. Publicul percepe informațiile din mass-media prin intermediul comentatorilor de televiziune și al editorialiștilor de ziare și reviste; aceștia din urmă exercită o puternică influență asupra oamenilor, devenind adevărate vedete. Reporterilor și moderatorilor de televiziune, li se atribuie, în funcție de fascinația și puterea pe care o exercită, un statut excepțional. Publicul nu citește pur și simplu articolele ziaristului, nu îl ascultă sau îl urmărește pe prezentatorul

emisiunilor de radio și televiziune, publicul vrea să cunoască viața privată a vedetei de televiziune, dorește să afle ce se petrece în această lume a elitelor.

Întâlnim situații în care discursul audio-vizual este receptat incomplet sau chiar incorect dacă nu se adresează unui public adecvat. În acest sens specialiștii americani atrag atenția că nu întotdeauna comunicările mass-media se realizează cu succes. Eficiența comunicării depinde în mare măsură de capacitatea de înțelegere a oamenilor care receptează mesajul. Putem spune că există tot atâtea categorii de public câte tipuri de mesaje există. Se transmit emisiuni care se adresează publicului infantil, altele vizează tineretul, după cum o mare parte a emisiunilor sunt transmise pentru publicul matur. El reprezintă majoritatea grupurilor destinate în cadrul cărora sociologii disting mai multe subcategorii: elita, clasa de mijloc, oamenii de condiție modestă. În general, indiferent de gradul de specializare al publicului adult, producătorii de emisiuni trebuie să știe că în vederea îmbunătățirii relației cu mass-media e bine să satisfacă așteptările unui receptor cu un nivel cultural mediu. Acest public manifestă o mai slabă preocupare intelectuală, nu gustă întotdeauna umorul subtil și jocurile de cuvinte, se interesează de senzational, de viața vedetelor, urmărește cu interes concursurile televizate, mai ales pe cele interactive cu posibilități de câștig material imediat.

Dimpotrivă, publicul instruit formează o categorie mai restrânsă care, prin prisma unui sistem de valori bine structurat, face o selecție a informațiilor apărute în presa scrisă și televiziune, are capacitatea de a aprecia calitatea comunicărilor jurnalistice și nu acordă reprezentanților presei un credit nemăsurat. Cele două categorii de public pot avea, în legătură cu același mesaj, păreri diferite.

Sociologia comunicării pune problema contextului comunicării și se referă la o serie de factori ce pot împiedica sau pot favoriza receptarea corectă a mesajului emis. Interesele și opiniile emițătorilor pot fi sau nu pot fi congruente cu opiniile, dispozițiile și reacțiile receptorilor.

Pornind de la premisa imensei asemănări dintre limbajul vorbit și comunicarea televizată, John Fiske și John Hartley, autorii volumului “Semnele televiziunii”, oferă o perspectivă nouă - inspirată de teoriile sociologice și psihologice din științele comunicării - perspectiva semiologică asupra discursului televizat. Cei doi autori împărtășesc convingerea că limbajul este și va rămâne întotdeauna mijlocul prin care omul își va face intrarea în societate și va lua aminte de lumea din care face parte.

Televiziunea este o formă de limbaj, prin urmare poate fi supusă analizei semiotice. Termenii filosofiei limbajului, introduși de Paul Ricoeur: semnificație, semnificat, semnificant, sens discursiv, codificare și decodificare, sunt folosiți cu iscusință de John Fiske și John Hartley pentru aplica o critică constructivă celui mai progresist tip de comunicare inventat de om, comunicarea mediatică.

Sub aspect teleologic, cartea urmărește să modifice atitudinea publicului cu privire la funcțiile televiziunii. Publicul trebuie să înțeleagă că definiția televiziunii ca fiind “ceva ce face oamenii să stea și să observe” trebuie înlocuită cu observația academică despre caracterul codificat al acestui nou canal de comunicare.

Informațiile transmise prin intermediul televizorului alcătuiesc un imens univers de semne iar semnificațiile lor se cer descifrate cu ajutorul unor sisteme de coduri convenționale. Televiziunea, “un mijloc de comunicare puternic convenționalizat”, folosește în special coduri logice și coduri estetice de comunicare. Convenția joacă un rol hotărâtor aici, ea impune constrângeri în privința codurilor estetice și mai ales a celor logice, le face, astfel, mai ușor de decodificat.

Comunicarea jurnalistică se încadrează în sfera comunicărilor publice și presupune existența unor grupuri mari de receptori. Discursul jurnalistic are nevoie de contactul intelectual cu publicul pentru a se realiza, iar conținutul concret al mesajului publicistic trebuie susținut prin demonstrație și argumentare. O trăsătură esențială a stilului publicistic de dialogare este contactul direct cu realitatea. Pentru a dobândi credibilitate jurnalistul va pătrunde în miezul faptelor și evenimentelor despre care ne informează.

Relatările sale vor porni întotdeauna de la “informația senzorială” rezultată în urma contactului nemijlocit cu realitatea cotidiană. În procesul transmiterii de informații, publicistul își valorifică atât talentele cognitive cât și pe cele artistice, creatoare și dezvăluie legăturile cauzale dintre evenimentele relatate surprinzând semnificația lor cu ajutorul imaginilor artistice.

În jurnalistică se recurge la metafore pentru a comunica mai mult și mai bine. Științele informării nu pot ignora faptul că mesajele din presă sunt alcătuite din două părți: știrea propriu-zisă și comentariile furnizate în legătură cu ea. În lucrarea “Jurnalistul universal”, David Randall sintetizează proprietățile generale ale discursului de presă: care trebuie redactat într-un limbaj atractiv și se caracterizează prin precizie, claritate și planificare. De altfel, prospețimea relatărilor din presă și televiziune, sinceritatea reporterului și orientarea lui spre o analiză pertinentă a conținutului de idei, devin criterii de apreciere a calității actelor de comunicare publicistică. Mesajele din presa scrisă și mass-media combină modalitățile științifice și artistice de redare a faptelor și evenimentelor concrete și cuprinde informații bogate, pe înțelesul publicului larg, care apreciază limbajul natural cu influențe metaforice și își schimbă opiniile în funcție de convingerile și aprecierile celui care se exprimă publicistic.

Observații finale

Suntem de părere că, indiferent de complexitatea abordărilor și diversitatea concluziilor stabilite de reprezentanți marcanți ai științelor comunicării, esențială rămâne problema calității proceselor de informare, indiferent de situațiile concrete în care se realizează. Pentru ca o comunicare să fie eficientă concluzionează, Jean-Claude Abirc - în cartea sa de psihologie a comunicării - “este necesar: să ascuți, să observi, să analizezi, să controlezi și să te exprimi”. Mai departe scrie același autor: “Să ascuți, adică să iei în considerare punctul de vedere al celuiilalt. Să observi, altfel spus să fii atent la

toate evenimentele. Să analizezi, în scopul de a discerne partea observabilă de cea ascunsă.”⁷²

În final, insistăm asupra faptului că, întotdeauna comunicarea trebuie înțeleasă ca o formă aparte de interacțiune socială; ea se bazează pe stabilirea unor raporturi de exprimare personală și informare între emițător și destinatar: într-un proces de comunicare sunt implicați indivizi sau grupuri de indivizi care trebuie să se concentreze asupra procedurilor de codare și decodare a informațiilor. Comunicarea între doi sau mai mulți participanți implică utilizarea unui limbaj comun, care permite înțelegerea, necesită o experiență comunicațională apropiată precum și existența unei tehnologii, care asigură condițiile favorabile transmiterii unor mesaje de reală complexitate.

Teoriile și problemele amintite în studiul de față pot constitui teme de meditație și interes pentru investigații mai ample. În acest context am încercat să stabilim care sunt orientările generale din domeniul științelor comunicării plecând de la premisa antropologică potrivit căreia omul este o ființă care comunică, folosind în special limbajului vorbit. Cuvântul este în fond marea descoperire a omenirii: obișnuit sau încărcat de expresii metaforice, el are puterea de a da naștere aceluși schimb neîntrerupt de informații care a stat la baza formării și dezvoltării omului ca ființă culturală.

⁷² Jean-Claude Abric, “Psihologia comunicării”, Iași: Polirom, 2002, p. 193.

TEORIA ȘI PRACTICA LECTURII ÎN LUMINA DECANTĂRILOR BIBLIOSOFICE MODERNE ȘI CONTEMPORANE

Introducere

Privit din perspectiva celor patru dimensiuni esențiale: dimensiunea filosofică, hermeneutică, comunicațională și instructiv-educățională, fenomenul lecturii stă la baza unor ample interogații teoretice legate de esența, diversitatea și finalitatea acțiunilor de parcurgere a discursurilor textuale. Problematika destinului științelor lecturii fiind extrem de diversă, am structurat acest studiu în funcție de câteva puncte de interes referitoare la:

1. teoria filosofică a lecturii
2. practica lecturii din perspectiva teoriei comunicării
3. intervențiile hermeneutice în practica lecturii
4. lectura - instrument performant de instruire, comunicare și informare

Pentru o teorie filosofică a lecturii

Cu toții știm că substratul filosofic al științelor lecturii se constituie în jurul teoriilor hermeneutice formulate de Hans Robert Jauss, Wolfgang Iser, Jean Paul Sartre, Jaques Derrida, Ernst Cassirer și Umberto Eco. Din perspectiva filosofiei interpretării, acești teoreticieni ai lecturii au încercat să rezolve problema complexității receptării comunicărilor textuale atribuind un rol esențial consumatorului de lectură. Trebuie precizat că substratul filosofic al teoriei lecturii își află rădăcinile în filosofia limbajului și în teoriile comunicării, unde cititorului îi este destinat un rol activ. În cadrul filosofiei lecturii, se discută despre lectorul erudit, despre cititorul care ia o atitudine hermeneutică în fața textului literar. El pare să știe totul despre realitatea textuală, pe care o interpretează din perspectiva unei practici a lecturii, profund personală și mereu schimbătoare.

Cu o istorie relativ recentă, filosofia lecturii se concentrează asupra rolului cărții ca formator ideatic, cultural și spiritual. Ea acționează atât la nivel individual cât și social. În contextul filosofic al hermeneuticii lecturii, bibliosofia pune accent pe ecourile provocate de discursurile textuale la nivelul conștiinței receptorilor. Filosofia lecturii insistă asupra relațiilor extratextuale și analizează substratul hermeneutic, psihologic, cultural și ideologic al cărților. Ea așează arta lecturii sub spectrul reflectării filosofice. Dacă hermeneutica ne învață să stăpânim ideile exprimate în cărți, bibliosophia împinge cugetarea spre un nivel superior și propune o viziune îndrăzneată asupra relației omului cu lectura, insistând asupra tehnicilor de evaluare și receptare individuală și socială a produselor literare. Filosofia lecturii ne spune tot ceea ce trebuie să știm despre realitatea textuală, ne pune în legătură cu cele mai noi provocări ale jocului hermeneutic, ne face să înțelegem cititul ca pe un act de inițiere și formare culturală sau științifică.

Oferind explicații în privința fenomenelor de receptare textuală, filosofii lecturii încearcă să explice cum acționează lectura asupra cititorilor, sau, dacă vreți, ne dezvăluie efectele operei tipărite asupra participanților la lectură. Teoreticienii lecturii propun metode de căutare a „adevărului” sens al cărților.

J. Hillis Miller⁷³, de pildă, explică fenomenul lecturii din perspectiva unor legi latente, implacabile, similare cu legea morală kantiană. În volumul „Etica lecturii”, acesta consideră că relația autor-carte-cititor este guvernată de reale influențe etice. Există consideră profesorul de la Universitatea Irvine din California, o lege morală a lecturii, care acționează aprioric și ridică anumite obstacole în calea reacțiilor interpretative ale cititorului. Caracterul productiv al lecturii este diminuat de aceste intervenții etice. Lecturarea unei cărți este practică sub influența unor obligații morale care se adresează în egală măsură autorului și

⁷³ J. Hillis Miller (născut în 1928), este critic literar și lingvist, reprezentant al curentului deconstructivist american, profesor de literatură și teorie literară la Universitatea din California

destinatarului textului respectiv. În consecință, din respect pentru legea morală a lecturii, autorul nu are dreptul să îl lase pe cititor să se piardă în jocul interpretării și nu îl poate obliga să lăncezească în spațiul cercului hermeneutic în căutarea sensurilor existente în text. Dimpotrivă, autorul trebuie să susțină eforturile interpretative ale lectorului. Scriitorul trebuie să folosească un limbaj care să cuprindă indicii comprehensive și e obligat să ofere coduri de interpretare. La rândul său, cititorul se obligă să fie fidel structurii stilistice prezente în text și să demareze procese de evaluare și interpretare conforme cu litera textului, apropiate ideii centrale transmise de autor.

Sub presiunea legii morale, acte de lectură performante se realizează atunci când, între autorul și receptorul, unei cărți se stabilește un raport amiabil, în cadrul căruia cititorul și autorul nu se stânjenesc reciproc. Dacă scriitorul se obligă să presare în text sugestii de receptare și să expună o scriitură plină de sinceritate, cititorul, are datoria de a trata cu respect particularitatea textului. Mai mult, în situația în care substanța textului este confuză, cititorul simte nevoia de a relua lectura de tot atâtea ori cât este necesar pentru a intra pe făgașul semnificațiilor corecte, reale, ale discursului lecturat. Cititorul și scriitorul se asistă reciproc în încercarea de ocultare și respectiv revelare a adevărilor ascunse în text.

Lectura devine proces revelatoriu atunci când, prin acțiuni imaginative și creatoare, transmițătorul textului, respectiv autorul, impregnează textul cu sugestii simbolice și transmite mesajul în mod indirect prin intermediul unui limbaj metaforic structurat. „Limbajul său trebuie să pornească de la el așa cum muzica izvorăște din mișcarea iute a degetelor unui mare interpret, așa cum cuvintele izvorăsc din gura unui orator cuprins de indignare, așa cum literele își iau zborul de sub degetele unui tipograf iscusit, așa cum silabele se formează în urechea unui telegrafist din sunetele micului său clopoțel”⁷⁴. Asemenea sunetelor de clopoțel, cuvintele înșirate pe hârtie se transformă în propoziții cu înțeles,

⁷⁴ J. Hillis Miller – „Etica lecturii”, Editura Art, București, 2007, p. 133

în fraze menite să transmită informații, în cuvinte menite să convingă sau să dea naștere la multiple reacții și sentimente. Uneori relația comunicațională dintre autor și cititor este departe de a funcționa fără cusur. Atunci când autorul textului, spre pildă, pune accentul pe latura metaforică a textului și folosește un limbaj încriptat, actul lecturii dezvăluie o cantitate prea mare de înțelesuri și semnificații.

Poezia - spre exemplu - este o sărbătoare a comunicării artistice. Ea este expresia libertății totale de creație, cadrul ei de referință nu e limbajul obișnuit, ci metafora, care proiectează ideile dinspre conștiința artistică, în domeniul feericului, al uimitoarelor efervescențe lingvistice grupate în jurul diverselor probleme existențiale ale omului. În ciuda unor observații malițioase potrivit cărora “unii poeți nu văd poezia din pricina cuvintelor”, mânuitorii de versuri nu cedează în fața “inițiativei cuvintelor” și păstrează controlul asupra “lucidității” structurilor sintactice. Folosind o expresie balgiană putem afirma că poeții au o viziune dyonisiacă asupra existenței iar, din punctul de vedere a mijloacelor de comunicare utilizate, ei manifestă o clară predilecție pentru limbajul plastic. Poezia îmbogățește universul stilistic al exprimării, contribuie la lărgirea formelor individuale de cugetare. Cugetarea poetică nu mai este un simplu reflex al inteligenței, ea devine o stare de grație a inimii, un apanaj al sentimentelor. Receptarea poeziei implică pendularea neîncetată a cititorului între concretețea ideilor exprimate în versuri și mobilitatea semantică a cuvintelor-simbol, care ascund nebănuite sensuri și dovedesc mobilitate metaforică. Datorită procedeelelor de ocultare a semnificațiilor prezente în text, discursurile poetice se încarcă cu un farmec aparte, fapt ce le sporește valoarea artistică și puterea de expresie.

Ca reprezentant al deconstructivismului american în domeniul teoriei literare, J. Hillis Miller, distruge mitul receptării concrete a textului literar și afirmă că citirea unui text se prezintă ca un lanț de lecturi și relecturi pe baza cărora semnificațiile se desprind una câte una și se dezvăluie pas cu pas. În acest fel,

discuțiile legate de eficiența actului lecturii se acutizează tot mai mult, filosofii lecturii interesându-se de efectele produse de text asupra destinatarilor comunicării literare. Filosofia receptării textuale acordă o egală importanță atât contextului artistic al zămislirii creației literare, cât și contextului receptării, insistă asupra valențelor antropologice ale comunicării textuale și tratează cu real interes poziția cititorului ca interpret al cărților lecturate.

Să fii un filosof al lecturii, înseamnă să spargi structura inițială a discursului și să reconstruiești drumul de la text la cititor. Prin prisma modalităților de receptare, lectura apare ca un proces interactiv. Ea este definită ca acțiune textuală, ce antrenează procese subtile care au influență asupra relației cititorului cu autorul și, de ce nu, asupra relației cititorului cu lumea exterioară și cu sine. Hermeneutica deconstructivistă desface textul, îl privește ca pe un uriaș puzzle, îl studiază ca pe un rezervor de simboluri. Interpretarea deconstructivistă se concentrează asupra detaliilor și elementelor comunicaționale individuale, ignoră întregul, și pune pe un plan secundar mesajul general al operei literare. Textul literar apare ca un conglomerat format din straturi multiple de înțelesuri și semnificații. Ele sunt surprinse de cititor pe măsură ce acesta se adâncește în procesul lecturii.

Nu există o metodologie perfectă care să învețe cum să citim. Știm⁷⁵ doar, că lectura se produce în straturi. Receptarea mesajului presupune parcurgerea unor etape ale lecturării, structurate după cum urmează:

- lectura superficială, realizată la nivelul primului contact cu cartea,
- lectura profundă, care accede la startul original al operei,
- lectura istorică sau bibliografică, care implică compararea operei lecturate cu celelalte scrieri ale autorului și descoperirea

⁷⁵ A se vedea: Al. Marino – Hermeneutica ideii de literatură, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987

stilului personal al scriitorului pe baza listei bibliografice a operelor pe care le semnează.

Conferind cititorului abilități interpretative, filosofia lecturii dă naștere unor situații paradigmatică bazate pe relația dialectică: autor-text-cititor. În contextul noii ordini teoretice, în sfera științelor receptării și interpretării, accentul nu se mai pune pe relația autorului cu textul, ci cade pe raportul text – receptor. Dacă lucrurile stau așa, atât acțiunea de redactare și transmitere a unui text, cât și procesul de receptare a mesajului scris, stau sub semnul valorosului respect care domină relația autor-cititor. Interacțiunea autor-cititor devine eficientă din momentul în care cel din urmă surprinde, sau crede că surprinde semnificațiile textului creat de autor.

Se vorbește, în filosofia lecturii, de polisemia sensului și se fac eforturi de definire a mecanismelor care declanșează nevoia de interpretare. Pe scurt, interpretarea reprezintă ceea ce face cititorul din text. Parcurgerea cărților este însoțită mereu de un proces intuitiv legat de surprinderea sensului. În plus, putem spune că destinul unei capodopere depinde de corecta receptare a sensului ei. Intuirea sensului ia naștere pe măsura identificării detaliilor, a cuvintelor și jocurilor de cuvinte care relevă sensul.

În general, descifrarea semnificațiilor prezente într-o comunicare scrisă merge către o singură direcție: cea a descoperirii ideii originare care a stat la baza conceperii operei artistice. Satisfacția găsirii sensului nu este lipsită de neprevăzut. Uneori, ca să cunoaștem sensul, trebuie să o luăm pe ocolite, alteori, conform unei înlănțuirii logice spontane nimerim pe o pistă de semnificații străină intuiției originare. Indiscutabil, identificarea sensului, dezvăluirea secretelor oculte de mișcarea sinuoasă a semnificațiilor poate transforma un text obtuz, într-un fragment prietenos și accesibil. Un text care-și dezvăluie sensul capătă în mintea cititorului o nouă înfățișare. Mai exact, dobândește un conținut care, o dată trecut prin filtrele subiectivității receptive, nu mai înspăimântă (datorită încriptării), ci comunică în mod relaxant și util.

Se pune întrebarea dacă persoana care citește și interpretează un text poate afecta conținutul ori identitatea artistică și sau informativă a textului lecturat. După cum ne așteptăm, actul receptării nu lasă urme decât în exterior, la nivelul celui care interpretează. Acesta restituie autorului o operă intactă, neafectată de semnele receptării subiective. Cititorul nu poate schimba nimic din conținutul operei lecturate, nu poate modifica substanța operei literare dar o poate aduce în spațiul său subiectiv. Paternitatea operei tipărite aparține în exclusivitate creatorului ei, dar numai în colaborare cu receptorul, cartea este scoasă în lume și pătrunde în circuitul comunicațional. Cărțile nu se scriu de dragul artei, creațiile literare, științifice sau filosofice nu sunt rodul unor acte gratuite, ele așteaptă să fie prinse în rețeaua comunicării, speră să intre în raza interpretativă a unui receptor.

Când vorbim despre istoria textuală a omenirii, ne referim, de fapt, la totalitatea experiențelor interpretative și creatoare ale cititorilor de ieri și de azi. Filosofia lecturii oferă explicații în privința fenomenelor de receptare textuală, ne arată cum acționează textele asupra cititorilor, sau, dacă vrei, ne dezvăluie efectele operei tipărite asupra participanților la lectură. Se întreprind, în numele filosofiei lecturii, analize asupra procedeeleor lecturării, se dezvăluie metode de căutare a „adevărului” sens al cărților. Domeniul filosofiei lecturii se circumscrie, așadar, în jurul controversatei teorii despre „ambivalența semiotică a textului”. Bibliosofia scoate textul de sub incidența legilor morfologice și sintactice, ne semnificative în acest context, pentru a așeza în lumina reflectoarelor noțiunea de discursul textual capabil de a transmite informații într-o manieră semiologică, plină de sens. În cazul marilor proiecte filosofice sau literare, actul lecturii se identifică cu o întreagă strategie de surprindere a sensului. Există cărți care mustesc de sens, s-au scris discursuri textuale formate din ansambluri de simboluri, care nu pot fi receptate decât prin intermediul unor serioase exerciții interpretative.

Aționând ca elemente relativ independente discursurile textuale se remarcă mai ales prin comunicabilitate în măsura în

care sunt coerente și sunt concepute pentru a transmite ceva. „Textul nu este o instituție de sine stătătoare. Un text este mult instituțional”, scrie poetul Gheorghe Iova în eseu: Acțiunea textuală: bunul simț vizionar”.⁷⁶ Cărțile nu au valoare în sine, producțiile literare sau științifice așteaptă să fie prinse în circuitul global comunicării. Strategiile interpretative se încheie odată cu dezgroparea sensului. Surpinderea atentă a sensului necesită din partea cititorului o puternică angajare personală, în urma căreia se cultivă gustul dulce al dialogului cu cartea. Acest dialog îi îngăduie cititorului anonim să stea de vorbă cu autori din timpuri diferite, devenind un interlocutor universal, contemporan cu lumea întreagă.

Practica lecturii din perspectiva teoriei comunicării

Filosofia limbajului stabilește că există două puncte cheie specifice oricărui proces de comunicare și anume, emițătorul și receptorul mesajului. Din perspectiva filosofiei comunicării semnatarul comunicării tipărite este emițătorul, iar cititorul este receptorul ei. În acest sens, autorul cărții este cel care codifică și transmite un mesaj iar lectorul este cel care primește și decodifică mesajul. Descifrarea valențelor comunicaționale ale mecanismelor lecturii se sprijină pe ideea că documentele tipărite continuă să dețină un rol esențial în cadrul mediului comunicațional național și universal. De pe acest palier, textul încetează să mai fie tratat în manieră exclusiv lingvistică, pentru a fi analizat în contextul filosofic al hermeneuticii lecturii. Perspectiva hermeneutică pune accentul pe relațiile extratextuale, pe ecurile provocate de discursul textual în conștiința receptorilor.

Împrumutat din domeniul retoricii, termenul de discurs a fost utilizat prima dată de filozofii structuraliști care înțelegeau prin discurs o comunicare, rostită sau scrisă, coerent constituită și formată dintr-o multitudine de semne și semnificații. Termenul de „discurs” diferă de noțiunea de „text” prin „dimensiunea lui

⁷⁶ Gheorghe Iova – „Acțiunea textuală: Bunul simț vizionar”, Pitești, Parelela 45, 1999, p. 107

comunicativă”, iar principala diferență dintre cei doi termeni este oferită de natura comprehensivă a discursului tipărit. Un discurs comunică „ceva” și se adresează receptorului, care devine un interlocutor activ și participă la dialog prin intermediul unui exercițiu interpretativ. Din perspectiva teoriei discursului, a citi un text înseamnă a intra într-un proces de decodare, în vederea surprinderii semnificațiilor incluse în text.

Textul scris comunică cititorului noi informații, îi provoacă noi experiențe și îl transportă într-o realitate paralelă. Când citesc, rămân eu însumi, fac parte din această lume, dar mă implic în realitatea ficțională, trăiesc alături de personaje fictive sau navighez pe firul logic al unei teorii sau a unei relatări despre vremi trecute sau actuale. Actele de imaginație puse în funcțiune de autor, atunci când scrie, dau naștere, de fiecare dată când cartea se deschide, unor experiențe imaginative similare, trăite, de această dată, nu de autor, ci de destinatarul lucrării, adică de cititor. Cu cititorul se petrece „ceva” atunci când deschide o carte iar acest „ceva” ține de eficiența lecturii, de intensitatea legăturilor comunicaționale stabilite între autorul cărții și cititorul ei.

În optica științelor comunicării cea mai importantă funcție a unui discurs teoretic, literar sau filosofic rămâne comunicabilitatea. Obiectivul principal al teoriei lecturii este dat de nevoia de a demonstra că gradul de asimilare a mesajului transmis depinde de eficiența fenomenelor de receptare a subiectelor comunicării. La baza teoriei receptării stau investigațiile teoretice întreprinse de istoricul literar, Hans Robert Jauss, care ajunge la concluzia că din primul moment în care o carte se deschide pentru a fi lecturată autorul operei respective se detașează de propria creație și cedează locul cititorului, pornit, la rândul său pe calea unor mișcări interpretative originale direcționate în surprinderii ideii originare care a stat la baza constituirii operei lecturate. În calitate de transmitător, autorul alege să se despartă de textul creat și acceptă să-și împărtășească ideile cu marea masă a virtualilor cititori. După Hans Robert Jauss, producțiile literare sau științifice se caracterizează prin

dinamism, care se naște în contextul comunicării prin lectură. Datorită dinamismului actelor comunicaționale, parcurgerea paginilor tipărite de către cititor nu se realizează niciodată în stare pură. Fiecare cititor parcurge paginile cărții într-un stil propriu, interpretează fragmentele, le rescrie, le îmbogățește sau le sărăcește semantic în funcție de capacitățile sale intelectuale și puterea lui de abstractizare. Efortul lui de înțelegere și receptare va fi mai eficient dacă, prin lectură, va contribui la dezvoltarea sensului, la eliberarea de noi semnificații.

Eficiența procesului receptării depinde și de contribuția autorului. Efortul său creator se măsoară, din punctul de vedere al filosofie comunicării, nu prin originalitatea informațiilor comunicate și nici prin sensibilitatea gândirii lui, ci prin abilitatea exprimării, prin puterea persuasivă a comunicării științifice sau literare, pe care o oferă cititorului. Este important să reținem că, nici o comunicare din sfera culturii scrise nu are valoare în sine. Creația literară, științifică sau filosofică este produsă pentru a fi receptată. Un autor știe, că, atunci când scrie, dă naștere unui veritabil dialog cu cititorii săi. De altfel, relația creator-receptor avansează în direcția transformării cititorului într-un partener al actului creator.

Lectura este considerată o formă de comunicare activă în măsura în care receptorul, respectiv cititorul este capabil să rețină sau nu ideile transmise în scris. În caz contrar, mecanismul lecturii înregistrează un caracter pasiv. Prin urmare, dacă efortul creator al prozatorului, poetului sau memorialistului, al omului de știință sau filosofului poartă amprenta unui proces individual și original, procesul receptării are un caracter colectiv. Scriitorul știe că lucrează pentru viitorii săi receptori, este conștient de faptul că aceștia vor interpreta și vor decodifica mesajul artistic sau informațional scris de el. Prin participarea la comunicarea textuală, cititorul filtrează, inevitabil, mesajul scris prin conștiința sa estetică și interpretativă. Mesajul creațiilor literare se adresează întotdeauna unui receptor, indiferent dacă el este prezent sau nu. Acesta înseamnă că orice carte este “dialogică”. Este orientată

spre un presupus destinatar. Un text: literar, științific, informativ sau educativ este conceput pentru a fi citit și receptat, adică pentru a semnifica ceva pentru altcineva.

Binecunoscutul filosof al limbajului, Jacques Derrida abordează o nouă politică a semnificației și stabilește, pe la începutul deceniului 80 al secolului trecut, că dincolo de semnificație nu există nimic, nu există “experiență”, nu există “realitate”, întrucât acestea sunt reprezentate deja, fie în interiorul unei conștiințe individuale, fie ca rezultat al participării individului la o conștiință colectivă, care rezultă în urma unui proces de semnificare. Postulatul, formulat de părintele deconstructivismului, potrivit căruia lumea întregă este un text, se aplică mai ales asupra scrisului, respectiv asupra cititului. Lecturarea cărților apare, astfel, ca proces complex, ce pune față în față bagajul de semnificații al celui care scrie și experiența intelectuală și culturală a celui care citește. Derrida caută să amelioreze opoziția dintre cei doi poli ai comunicării textuale, susținând că e imposibil să găsești semnificații eronate cu privire la un text deoarece el include, aprioric, toate semnificațiile posibile referitoare la el. În plus, există șansa ca scriitorul și cititorul să îmbrățișeze, în legătură cu textul comunicat, unul și același înțeles. Raportul receptiv stabilit între cititor și paginile parcurse este mediat de tradiții individuale și colective de lectură. Pe baza acestor tradiții noi citim un text prin intermediul interpretărilor depozitate deja în el.

Din perspectiva ideilor avansate de reprezentanții teoriei comunicării, asistăm la dezvoltarea unor noi teme de meditație circumscrise în jurul efectelor pe care le are textul asupra persoanelor care citesc și interpretează. Se pornește de la premisa că lectura acționează asupra structurii individuale a cititorului. Procesul lecturii nu are loc oricând și oriunde. Cititul se produce într-un mediu intim, străin de ispitele vieții cotidiene și se desfășoară doar cu acordul individului care-și exercită vocația lecturării. El acceptă să intre în jocul comunicațional al lecturii și se transformă treptat, dintr-un simplu receptor, într-un lector

performant, înzestrat cu evidente abilități interpretative. Lectorul inițiat, știe că textul pe care îl citește este instabil, în sensul că discursul tipărit se lasă modelat de mintea cititorului, de întregul bagaj cognitiv, logic, emoțional și, de ce nu, intuitiv, al celui care parcurge paginile destinate lecturii. În cazul fiecărui individ în parte, actul lecturii se desfășoară pe fundamentul unic al unor certe cunoștințe teoretice și experiențe practice. Lectura nu ne surprinde niciodată descoperiți, atunci când citim, mintea noastră nu arată ca o “tabula rasa”. Citim prin prisma unui cod cultural, constituit în urma unor lungi serii de procese de învățare și educație, prin prisma unui cod cizelat printr-un lung șir de lecturi succesive.

Se ridică întrebarea dacă, ceea ce cititorul ia drept mesajul textului, nu se confundă de fapt cu ceea ce descifrează el însuși și înțelege el din text? Putem spune că lectura scoate textul în afara cărții citite. Mai exact, comunicarea directă cu cartea, modifică ușor sensul textului lecturat. Nici un autor nu poate trăi cu convingerea că cititorul înțelege exact ceea ce scriitorul vrea să spună, deoarece în spatele fiecărei cărți se ascund mii de interpretări posibile. În această categorie intră, desigur, volumele din domeniul literaturii, filosofiei, artei și culturii. Ar fi absurd să invocăm legea dialecticii lecturii în cazul cărților care ies din sfera creației literare. Disciplinele științifice, juridice, tehnice și lucrările cu caracter pragmatic sau juridic operează cu o categorie de informații a căror semnificație este exactă și nu permite nici o formă de îndoială sau încercare de interpretare.

În cazul scrierilor beletristice, autorul este cel care stabilește sensul operei literare, dar oricât de exact ar fi conceput, proiectul autorului poate da naștere și la “altceva”, la noi semnificații insesizabile la prima vedere. Pe de altă parte, se vorbește de o rezistență internă a textului, care limitează numărul interpretărilor posibile, și se constituie ca un scut protector al sensului original al creațiilor literare. Acționând ca lector, cititorul interacționează cu textul și îl interpretează în manieră strict personală. El nu are dreptul să intervină asupra textului și este obligat să respecte

autonomia semantică a volumelor lecturate. În calitate de receptor, cititorul adaptează textul în funcție de nivelul propriu de expectanță estetică sau culturală.

Fiecare cititor înțelege în chip diferit ideile cuprinse în text, receptează în manieră unică informațiile și cuvintele pe care le transmite autorul. Pasionații lecturii își construiesc propriile canale de receptare și interpretare, astfel încât, lectura se poate transforma într-o anumită măsură într-un act creator. Desigur, nu trebuie să sperăm, că prin exercitarea voinței de lectură, cititorul devine spontan autor. Atunci când recunoaștem că discursurile au puterea de a acționa asupra cititorilor, ne referim la un raport univoc în cadrul căruia schimbările se produc într-un singur sens și anume în mintea și experiența de viață a cititorilor. După cum bine spune Paul Cornea: “evenimentul producerii unei cărți, sub impulsul unor lecturi anterioare, este destul de rar”.

În privința comunicărilor literare reținem că ele diferă de celelalte tipuri de comunicare prin faptul că scriitorul este emițătorul, cititorul este receptorul iar mesajul însuși este opera literară a cărei conținut este redat printr-un cod artistic constituit, format din expresii stilistice și metafore literare. Mesajul operelor literare este cel mai greu de descifrat, deoarece limbajul folosit pentru a comunica diferă de stilul folosit în comunicarea uzuală. Autorii scrierilor literare folosesc expresii simbolice sau epitete, care diferă de la un gen literar la altul și sunt specifice fiecărui curent literar. Spre deosebire de scrierile științifice, religioase sau filosofice, care se adresează unui public avizat, creațiile literare sunt destinate unei categorii largi de cititori. Specificul comunicărilor literare ne invită, atunci când interpretăm, să parcurgem mai multe niveluri de analiză referitoare la:

- contextul biografic care a privilegiat apariția operei,
- forța genetică a operei,
- creatica operei sau psihologia creației,
- veridicitatea informațiilor comunicate,
- stilul operei sau a modalităților de mânăuire a limbajului,

- receptarea operei și amprentele lăsate în conștiința cititorului.

Evident, pe parcursul dezvoltării științelor comunicării, s-au derulat diferite teorii care și-au fixat interesul fie pe contextul elaborării operei literare, fie pe raportul dintre mesaj și realitatea concretă, pe procesele de codificare și decodificare ale textelor, pe efortul creator al autorului și pe rolul lui de transmitător al mesajului artistic. În ultimul timp, accentul se deplasează spre cercetarea fenomenelor de receptare textuală și spre rolul hotărâtor al publicului cititor ca interpret și evaluator al discursurilor literare.

Fenomenul lecturii a fost obiect de analiză pentru mulți cercetători ai teoriei lecturii. Dintre ei o poziție privilegiată deține profesorul Wolfgang Iser de la Universitatea din Konstanz, din Germania. Reputatul academician a întreprins serioase cercetări în legătură cu tehnica receptării și a elaborat o serie de teorii în domeniul antropologiei literaturii. Antropologia literaturii este o disciplină hermeneutică recent inventată. Ea ne permite să stabilim valoarea textelor literare din perspectiva efectului pe care îl au asupra cititorului. Antropologia literară oferă o nouă perspectivă asupra teoriilor receptării și încearcă să găsească o definiție clară a cititorului implicit. Wolfgang Iser folosește termenul de cititor implicit ca un sinonim pentru noțiunea de cititor ideal. Conform explicațiilor oferite de celebrul estetician al receptării, cititorul ideal este lectorul care cunoaște și experimentează acele mecanisme ale receptării care îl conduc spre identificarea sensului ascuns în text. Cititorul implicit pare să intuiască ceea ce autorul a dorit să transmită prin text. Pentru a avea o imagine clară despre raportul dintre autor și cititorul său ideal, se lansează premisa că atât autorul cât și receptorul implicit apelează la coduri de comunicare, respectiv, la canale de receptare, asemănătoare. Interacțiunea text-cititor devine eficientă din momentul în care cititorul surprinde, sau crede că surprinde semnificația textului creat de autor.

Intervenții hermeneutice în practica lecturii

Analiza actelor de lectură depășește granițele teoriei comunicării și pășește pe tărâmul hermeneuticii filosofice. Lectura are valențe hermeneutice evidente care pot fi surprinse dacă privim fenomenul lecturii ca pe un act de interpretare pură. Provenind din limba greacă, de la termenul „hermeneutikos”, știința hermeneutică se referă la arta de a interpreta texte, simboluri, realități ontologice sau culturale. Desprinsă în familia științelor interpretării, hermeneutica lecturii este o disciplină extrem de riguroasă care revizuieste procesele receptării textuale din perspectiva sensurilor prezente în text. Pentru un hermeneut al lecturii, cărțile sunt create pentru a ascunde un sens iar cititorii există în măsura în care au capacitatea necesară deslușirii sensului sau sensurilor fixate în text.

Din moment ce lectura înseamnă comunicare și căutare de sens, mecanismele hermeneutice pot fi explicate prin intermediul unor procese comprehensive. Contribuind la constituirea hermeneuticii ca știință Schleiermacher lansează ideea că între autorul discursului și prezumtivul său receptor se instaurează o legătură de natură psihologică. Ea depășește granițele analizei gramaticale și criticii literare pentru a pune accentul pe latura ideatică a textului. “ Textul reprezintă un moment al vieții autorului deci interpretul trebuie să reproducă în conștiința sa starea psihică ce a dat naștere operei”⁷⁷. Din această perspectivă lectorul ideal al unui volum de literatură, spre exemplu, ar fi acela care ar reuși să stabilească o relație de empatie cu scriitorul, străduindu-se să ghicească ce anume a vrut să spună autorul în respectivul text. În prelegerile sale de filosofie a limbajului, Friedrich Schleiermacher se referă pentru întâia oară la „ cercul hermeneutic” și decretează că, pe parcursul desfășurării interogațiilor hermeneutice, se crează o strânsă legătură între parte și întreg în sensul că gradul de înțelegere a subiectului cărții depinde de nivelul de surprindere a esenței detaliilor. În cazul

⁷⁷ Aurel Codoban – Semn și interpretare, Cluj-Napoca: Dacia, 2001 ; p. 99

lecturii, legătura întregului cu părțile se referă la faptul că înțelegerea textului se realizează treptat. Cititul în trepte, bazat pe ipoteze interpretative este specific creațiilor textuale moderne, care îl țin pe cititor în suspensie și îl pun în fața unor secvențe textuale care se întretaie și nu urmează o evoluție liniară. Parcurgerea textelor de acest gen se realizează secvențial și solicită atenția cititorului, obligat să revină asupra fragmentelor lecturate deja, pentru a soluționa anumite neclarități determinate de ambiguitatea mesajului comunicat.

Mitul circularității lecturii se sprijină pe premisa că parcurgerea unui text nu este un proces neîntrerupt. În procesul de atribuire a sensului cititorul face popasuri interogative și încearcă să înțeleagă treptat ideile transmise în scris. Interogațiile lui hermeneutice se bazează pe nevoia de actualizare a sensului. Surprinderea sensului se realizează în funcție de mai multe criterii referitoare la:

- gradul de inteligență, nivelul de educație, contextul psihologic individual al cititorului,
- experiența aplicării unor strategii de lectură variate, în funcție de tipul textului lecturat.

Potricirile din calea lecturii îi dezvoltă lectorului convingerea că se află în fața unor texte contradictorii, dificil de parcurs. Vina revine, în acest caz, autorilor, care concep în mod deliberat texte cu caracter echivoc. Intervine uneori și distanța mare de timp dintre momentul scrierii și momentul lecturării unui text. Secretele textelor, pot fi surprinse cu dificultate atunci când matricea stilistică de redactare a operei este diferită de matricea interpretativă folosită de cititor. Desigur istoria literaturii abundă în scrieri în care sensul se dezvăluie treptat, în ritmul consumării acțiunii textuale.

Mulți dintre autorii, care scriu texte bogate în sensuri și semnificații, caută să oculteze mesajele transmise destinatarilor. În această împrejurare hermeneutica acordă cititorilor maxima libertate de interpretare. Practicarea lecturii poartă amprenta intersubiectivității, care se deschide cu un dialog între text și

destinatar. Interpretarea se realizează între cei doi poli: subiectul, respectiv, cititorul și obiectul interpretării, adică textul comprehendat. Citind, zăbovim asupra unor fragmente care ne-au atras atenția, recitim propoziții și fraze, clarificăm sensul ideilor principale, revenim cu admirație asupra unor construcții sintactice fermecătoare.

Studierea lecturii, ca împletitură consecventă de alte lecturi sau relecturi, a trezit interesul criticului Matei Călinescu. Autorul român a fost fascinat de procesul modificării sensului în procesul citirii și recitirii unuia și aceluiași text. Dezvoltând teoria lecturii circulare, criticul român, a alunecat în direcția antropologiei literare vorbind despre „strategia lecturilor multiple”. În lucrarea „A citi, a reciti” el abordează problematica lecturii într-o manieră științifică și generalizează ideea că studiul lecturii trebuie să conducă la identificarea metodelor de receptare și la surprinderea sensurilor receptării. Când citim punem în funcțiune multiple demersuri interpretative. Înțelegerea și receptarea textelor lecturate depinde de cunoașterea intenției autorului, identificarea contextului care a generat creația, stabilirea puterii de expresivitate a limbajului utilizat pentru a comunica literar.

Documentele scrise aparțin celui mai înalt nivel de funcționare al limbajului astfel încât filosofia limbajului nu avea cum să evite problematica lecturii. Un document scris este conceput pentru a transmite ceva prin intermediul unui limbaj iar principala caracteristică a textelor este comunicabilitatea. Din această perspectivă, filosofia lecturii își găsește un loc binemeritat în marea familie a științelor comunicării și oferă noi puncte de vedere în privința a raportului esențial stabilit între autorul și receptorul unei comunicări. Filosofia lecturii ne conduce spre cititorul experimentat, spre o interpretare inedită a actului lecturii, ca o suită de lecturi și relecturi, exercitate asupra unui singur text, asupra unei singure cărți.

Un virtuoz al lecturii va înțelege mesajul textului la fel de bine ca și creatorul său iar orice încercare a lectorului de a se implica psihologic în procesul descifrării sensului se va solda cu o reconstrucție a textului original, cu o înțelegere a lui, în vederea

regândirii fragmentului parcurs. Găsirea sensului, a părții inconștiente a creației literare se realizează printr-o bine condusă explicitare și o interpretare a semnelor ce compun un text. Simbolurile, metaforele duc spre interiorul textului scris ori tipărit, spre esența lui.

Problema sensului este strâns legată de aceea a adevărului. Începând cu Nietzsche, filosofii și-au pus întrebarea cum putem stabili adevărul a ceea ce gândim și implicit scriem. Autorul „Voinței de putere” crede că tot ce gândim este o poveste. Dar orice poveste este încărcată de simboluri, prin urmare se pretează la o sumedenie de interpretări. Dacă nu există mijloace de surprindere a esenței ultime a realității, nu avem decât, afirmă Nietzsche, să o interpretăm, să o remodelăm continuu potrivit aspirațiilor noastre. Cuvintele, pe care le împărtășește scriitorul cu cititorul, spun un adevăr sau un neadevăr. De multe ori adevărul nu se poate transmite direct. Adevărul se spune în metafore ca și în cazul unei experiențe mistice. În literatură, creația este adesea onirică iar opera nu se poate transmite prin simple cuvinte, ci, numai și numai, prin simboluri. Când este vorba de simboluri vorbim despre hermeneutică și despre interpretare.

Definirea domeniului o dată isprăvită trecem la problematica „interpretantului” termen împrumutat din hermeneutica lui Oehler. Acesta încearcă să ne convingă că „interpretantul” este ceea ce semnul creează în interpretul său, provocându-i un sentiment sau ori o acțiune. Mai exact, „interpretantul” este ceea ce transmite textul în clipa lecturării lui. Chiar dacă sensul termenului rămâne discutabil credem că Oehler privilegiază ideea că lectura face parte dintr-un dans hermeneutic în care sunt cuprinși:

- autorul cu inteligență creatoare,
- textul cu bagajul său de semnificații,
- cititorul cu frământările sale cognitive și culturale.

Odată prins în cercul hermeneutic cititorul naiv se transformă într-un inițiat pentru care lectura înseamnă interpretare, înseamnă judecată de valoare. Acesta descoperă că,

datorită complexității scrierilor contemporane, este necesară pătrunderea în craterile cele mai adânci ale comprehensiunii textuale. Efortul său comprehensiv nu este singular, el duce la lecturi succesive aplicate unuia și aceluiași text. În general, filosofil lecturii vorbesc despre relectură mai ales în contextul creațiilor literare, unde trăirile estetice degajate de creațiile epice sau lirice au nevoie de un cadru receptor adecvat, care să mențină lectura în limitele interpretării. Interpretarea, subliniez, este un mijoc nu un scop, scopul fiind descoperirea sensului de către cititorii care parcurg volumele tipărite ca și cum ar traversa o rețea de semnificații textuale. Numai un filosof al lecturii poate defini textul ca un ansamblu simbolic structurat.

Lectura - instrument performant de instruire, comunicare și informare

Forma cea mai elevată a comunicării umane este lectura. Informațiile transmise prin cărți sunt exprimate uneori prin cuvinte cu semnificații ascunse, capodoperele literare ne vorbesc pe ocolite și fac apel la capacitatea intuitivă a cititorilor. Lectura ne introduce într-o stare de așteptare continuă, fiindcă nu putem ști ce se ascunde în spatele următoarei pagini ale unei cărți. Filosofia lecturii ne ajută să vedem în lectură mai mult de cât o simplă parcurgere a textului unei cărți. Lectura înseamnă receptare și se împlinește în urma unor serioase procese de interpretare.

Cititul este implicat în procesele complexe de formare a personalităților umane. Cititul stă la baza proceselor creatoare de discursuri textuale. Cititul ne permite accesul la cultură și este formator de cultură. Prin intermediul lecturii cititorii își construiesc grile personale de decantare a valorilor și de evaluare a producțiilor literare, istorice, științifice sau filosofice. Lectura unește sau dezbină generații, fiindcă, după cum bine știm, fiecare epocă și-a creat un registru de receptare și interpretare specific. Gustul pentru lectură se schimbă continuu, după cum se universul informațiilor care ne înconjoară se extinde din ce în ce

mai mult și mai rapid. Asupra cititorului acționează o serie de factori obiectivi și subiectivi care îi ghidează interesul spre o carte sau alta. Cadrul educațional, moral și cultural în care cititorul adult s-a format, domeniul în care-și desfășoară activitatea și, nu în ultimul rând, anturajul, prietenii pe care-i frecventează ne ajută să stabilim sfera preferințelor unui individ pentru o capodoperă literară sau alta.

Cititorul începe să aprecieze o carte când manifestă dorința de a și-o însuși. Acesta renunță pentru o clipă la prejudecățile sale culturale, la problemele sale subiective, cu scopul de a experimenta cât mai exact lumea interioară a celui care scrie sau a celui despre care se scrie. Atunci când lectorul ajunge să aprecieze efortul creator al autorului - care își dăruiește, prin scris, ideile, sentimentele și reacțiile față de realitatea înconjurătoare - cititul intră (dacă îmi este permis să folosesc o expresie împumutată de la Liiceanu) în registrul actului iubirii, necesitând concentrare totală și totală implicare. Bineînțeles, renunțarea de sine a lectorului este parțială și efemeră. Este o condiție necesară a împlinirii proceselor lecturii, este un "sacrificiu" impus de voința realizării de sine. Renunțarea la sine cufundarea aproape totală în actul lecturii nu este desigur un act gratuit deoarece determină îmbogățirea sinelui cu o nouă cunoaștere, cu un mod absolut nou de receptare a lumii interioare și exterioare.

Chiar dacă în ultimii ani se aud voci care consideră că lectura este un lux, un lucru este cert, cărțile se scriu pentru a fi citite iar cât timp piața editorială se încarcă de cărți și informații, „Galaxia Gutenberg” nu va fi înghițită de extinderea fără precedent a universului informaticii și a informațiilor care circulă prin intermediul calculatoarelor și Internetului.

Cercetările sociologice din domeniul lecturii demonstrează că tinerii, solicită cărți pentru a se instrui, unii cititori întocmesc bibliografii, alții adună notițe în vederea cercetării unui domeniu științific sau cultural. O categorie numeroasă de lectori parcurge opere literare pentru a afla răspuns la varii probleme sufletești sau existențiale. Cărțile se adresează unor categorii diferite de cititori.

Se scriu cărți pentru copii, manuale, cărți polițiste sau de aventuri. Unele cărți se adresează specialiștilor, altele sunt destinate lecturii de vacanță numită Titu Maiorescu, “lectura care asigură un repaos al inteligenței”. Indiferent de preferințele bibliografice ale cititorilor, dr. Anca Sârghie, în lucrarea “Lectura și studiul”, clasifică cititorii astfel:

- cititori diletanți,
- vânători de idei,
- detectori de frumuseți estetice.

Dintre toate categoriile de lectori care se pot afla în situația de a accesa un text, cel mai important pare să fie lectorul prezumtiv, format din publicul cititor pe care autorul nu îl cunoaște, dar poate oricând să joace rolul de receptor. În studiile sale, Umberto Eco aduce în discuție modelul cititorului ideal, care poate ajunge la un nivel de receptare superior și este fidel ideilor pe care autorul a încercat să le cuprindă în cartea sa. Eficiența fenomenelor de receptare, crede Umberto Eco, este cel mai clar dovedită în situația operelor deschise.

Contrar așteptărilor noastre, operele deschise sunt creațiile literare cu cel mai dificil grad de receptare, deoarece ele dau naștere unei multitudini de interpretări și ascund multiple semnificații. Operele deschise reprezintă o delectare intelectuală pentru cititorii care nu fug din calea dificultăților lecturii și care își folosesc înclinațiile hermeneutice în scopul detectării sensurilor oculate de text. Apariția unei cărți valoroase este un eveniment cultural important, ale cărui ecouri nu dispar odată cu finalizarea procesului creației, ci continuă în mințile și visele cititorilor.

Desigur, puterea de receptare a cititorilor diferă în funcție de nivelul lor de inteligență, temperamentul, vârsta, gradul de educație, statutul social și apartenența la diferite grupuri sociale sau religioase. Criteriile enumerate joacă un rol important în procesele de testare a preferințelor pentru lectură a diferitelor categorii de cititori.

O situație bizară se crează în jurul unor creații literare care au fost receptate cu dificultate la momentul apariției, dar au ajuns

să fie înțelese fără dificultate în epocile anterioare. Ne confruntăm, și astăzi, cu exemple de creație literară dificil de înțeles și receptat. Unii scriitorii continuă să producă mesaje literare extravagante, greu de receptat, datorită limbajului nonconformist folosit și a unghiurilor de vedere bizare pe care le apără. Există și excepții: numeroase sunt producțiile literare care au prezentat, încă de la apariție, un echilibru perfect între conținutul ideatic sau artistic și nivelul optim de receptare. Nivelul de înțelegere și receptare a operelor literare contribuie la stabilirea valorii discursurilor textuale. În general, se bucură de o receptare favorabilă acele cărți care corespund nivelurilor de așteptare ale cititorilor.

Nivelurile diferite de receptare diferă în funcție de conținutul mesajelor comunicate. Într-un anumit fel procesăm textele informative, altfel receptăm textele din categoria lecturii de plăcere. Diferențe se înregistrează și la nivelul receptării diferitelor genuri literare. Dată fiind varietatea textelor literare nu poate fi practică o singură procedură de receptare. Scrierile poetice, romanele, eseurile, volumele din domeniul corespondenței sau publicisticii se adresează unor grupuri diferite de cititori.

Comprehensiunea psihologică atinge nivelul cel mai înalt în cazul lecturii estetice a capodoperelor epice de mare întindere. Relația, dintre cititorul romanului, de exemplu, și autorul ei, devine tot mai apropiată pe măsură ce primul, lăsându-se vrăjtit de cadrul estetic al relatării, ajunge confident, empatizează, fie cu personajele ficțiunii, fie cu scriitorul. Lectura este atunci o chestiune intimă, cartea se interpune între realitate și viață, revelând-o pe prima, îmbogățind-o pe a doua. Cititorul caută în literatură unghiuri mai convenabile din perspectiva cărora să redefinească realitatea, să și-o explice, să o încarce cu noi valori estetice

Raportul lector-carte se modifică permanent în funcție de tematica abordată în diverse publicații. Într-un anumit fel lecturăm o carte de istorie, în alt fel citim un studiu de filosofie. Lucrările filosofice, spre exemplu, se parcurg cu creionul în mână.

Un volum de metafizică sau logică poate fi un dans al raționamentelor, care nu poate fi urmărit decât printr-o lectură atentă, și prin cunoașterea principiilor de bază ale școlii filosofice de care ține autorul lecturat. Preluând un termen folosit de la Umberto Eco, putem spune că lectura filozofică este pretextuală. Adică cititorul de filosofie, înainte de a se plimba de la un concept la altul sau prin cine știe ce sistem filosofic, trebuie să dispună de anumite premise pe baza cărora să-și construiască o părere despre teoria respectivă.

Cu totul altfel procedează cititorul de documente științifice. Pasionații de știință sunt vânători de informații recente. Ei realizează a prelucrare analitică și sintetică a ideilor transmise prin cărți, cu scopul de a reține și folosi ideile de ultimă oră apărute în domeniul de care sunt interesați

Lectura operelor literare se practică la nivel intuitiv și se realizează în funcție de anumite principii de receptare estetică, prin intermediul unor coduri de descifrare a limbajului stilistic. Scriitorii folosesc limbajul literar pentru a elibera sentimente și pentru a reda realitatea în manieră reflexivă. Îmbogățite cu expresii stilistice fermecătoare, operele literare poartă amprenta subiectivității, ceea ce nu înseamnă că sunt lipsite de obiectivitate. Se spune că scriitorii, artiștii, în general, trăiesc într-o lume paralelă construită într-un timp și spațiu particular, viețuiesc într-un univers care poartă amprenta geniului creator. Actul creației însă are ca fundament realitatea concretă. Deși percep diferit lumea și o îmbracă în tot felul de culori, de semne și simboluri, artiștii nu pot oferi oamenilor decât ceea ce cunosc deja, adică variante ale realității. Scriitorii vorbesc semenilor despre ei înșiși, despre epoca în care trăiesc și se retrag într-un mediu imaginar, relativ inaccesibil. În cărți cititorii încearcă să regăsească datele fundamentale ale existenței și doresc să identifice specificul fiecărei epoci istorice sau culturale. Ei nu citesc literatură de dragul literaturii.

Opera scrisă trebuie să fie într-un permanent în contact cu cititorii. Operele scrise sunt concepute astfel încât să ofere

receptorilor posibilitatea de a interpreta, de a-și construi propriile reprezentări privind conținutul volumelor lecturate și a epocii în care a fost ea creată. Cel care citește literatură caută unghiuri de vedere mai convenabile, din perspectiva cărora să redefinească realitatea, să o explice, să o încarce cu noi valori estetice și existențiale. Lectura devine atunci o chestiune intimă, cartea se interpune între realitate și viață, revelând-o pe prima, îmbogățind-o pe a doua. În sfera lecturilor literare, relația autorului cu cititorul se transformă într-un raport plin de sinceritate din perspectiva căruia destinatarul este luat ca martor al ideilor și sentimentelor comunicate literar iar receptorul alungă orice îndolială legată de caracterul veridic al episoadelor relatate în scris.

O relație plină de sinceritate cu cititorul construiesc autorii romanelor de inspirație autobiografică. Pendularea continuă între realitate-creație, prezentă în jurnale și autobiografii literare solicită atenția lectorului, necesită un efort suplimentar de desprindere a situațiilor reale, de cele provenite din imaginația scriitorului. Cititorii care au vocația lecturării romanelor autobiografice știu că trebuie să facă distincția între personajele adevărate și cele imaginate. Selecția este dificilă în cazul în care exercițiul creației este folosit de autor ca mijloc de sublimare, de eliberare față de un trecut dificil și traumatizant. În romanul său de debut Erich Maria Remarque, de pildă, își folosește însemnările din jurnal pentru a crea personaje din romanul “Cuibul visurilor”. El însuși devine în volumul respectiv personajul Ernst Winter, iar fiecare dintre persoanele descrise pe parcursul narațiunii are un corespondent în realitate. În alte situații natura biografică a romanului este aproape insesizabilă, autorul nefăcând nici un fel de precizare în acest sens.

Întâlnim elemente de inspirație biografică în romanele lui Gabriel Garcia Marquez. Într-un interviu acordat lui Plinio Apuleyo Mendoza, romancierul columbian, recunoaște că, romanul care l-a făcut celebru, “Un veac de singurătate”, a fost scris cu intenția de a lăsa o mărturie despre perioada copilăriei

sale. Din acest motiv, cartea sa conține semnale adresate unor persoane reale, pe care prietenii intimi ai autorului le-au descoperit. În interviul amintit mai sus, Gabriel Garcia Marquez afirmă că singurul cititor de încredere, care descoperea oarecum instinctiv cheia cărților sale era mama lui. Astfel stând lucrurile, citindu-l pe Garcia Marquez, lectorul pasionat va trece paginile parcurse prin filtrul intuiției sale estetice, încercând să stabilească cât adevăr și câtă ficțiune a utilizat autorul pentru descrierea eroilor din cărțile sale.

Spre final, trebuie să precizăm că operele de creație genială pornesc de la un impuls artistic singular și devin reprezentări unice și irepetabile ale realității. Creațiile literare se împlinesc estetic pe măsură ce satisfac așteptările culturale ale cititorilor. Marile capodopere literare respectă legea veridicității. Marea cultură a fost și va rămâne rezultatul unui act creator irepetabil concretizat într-un discurs artistic etern, ce poate fi citit oricând și oriunde în lume.

Cărțile nu pot rămâne departe de oameni, ele trebuie atrase în sfera de interes a cititorilor. Mai mult decât atât volumele supuse unor repetate acte de lectură fac parte din categoria operelor deschise, care fac apel la experiența interpretativă a cititorilor. Creatorii de literatură își pot uimi cititorii vorbindu-le, într-un stil propriu, despre sensurile adânci ale existenței, oferind previziuni despre cursul lumii, povestind despre tragediile umanității. O carte este pe calea cea bună, adică pe drumul obținerii nemuririi, atunci când conținutul operei satisface așteptările cititorilor. Scriind, autorii dau un sens propriei existențe, citind, receptorii își limpezesc ideile, se eliberează de întrebări, se bucură să observe că multe din intuițiile pe care le-au avut, multe din sentimentele, pe care le-au trăit, au fost experimentate și comunicate de minți geniale, de spirite intrate în memoria culturală a umanității.

Fiecare categorie de cititori produce moduri diferite de receptare și apelează la strategii de lectură diferite. Nu există o metodă generală care să ne învețe cum să citim eficient.

Productivitatea faptelor de lectură depinde de: competența lingvistică a cititorului, de experiența lui literară, de capacitatea lui de a se informa și de principiile pe care se bazează conduita sa interpretativă. Prin urmare, aprecierea scrierilor literare se realizează din perspectiva unor valori estetice obiective dar și a unor considerente subiective, ca cele enumerate mai sus. Succesul la public a unei cărți se obține atunci când actul lecturii își îndeplinește în mod eficient toate funcțiile:

- funcția comunicațională și informativă,
- funcția estetică și culturală,
- funcția persuasivă,
- funcția educațional-instructivă.

Cărțile cu caracter informativ intră în categoria lecturii consultative. Cititorii care sondează cărțile doar pentru a se informa utilizează o lectura pragmatică. Cea mai elocventă formă de lectură pragmatică este citirea presei. Lectorii care practică lectura de informare nu mai receptează cărțile prin prisma valorilor culturale, ci ca pe simple instrumente de documentare. La polul opus se află lectura tradițională, care privilegiază funcțiile estetice și culturale al cititului și este practică de cititorii activi. Pentru aceștia actele de lectură nu încetează aproape niciodată. Ei vânează noutățile editoriale pentru a le transforma în obiecte de delectare intelectuală. Este util să precizăm că lectura tradițională este practică mai ales de către cititorii de gen feminin. Studiile sociologice au dovedit că femeile citesc mai mult decât bărbații. Datorită capacității de interiorizare și reflecție ridicate, femeile formează publicul cel mai larg de cititori.

Din perspectiva unei tipologii diferite o altă categorie importantă a publicului interesat de cărți este reprezentată de copii și de tinerii cititori. Pentru tineri, lectura este instrument de instruire și cunoaștere. Lectura le dezvoltă copiilor creativitatea, le îmbogățește vocabularul, îi pregătește pentru viață și le crează un solid fundament cultural. Alături de educație, lectura trebuie să fie o modalitate de formare profesională și împlinire culturală. În

realitate, cercetările legate de măsurarea efectelor lecturii asupra dezvoltării intelectuale a populației relevă o situație îngrijorătoare referitoare la scăderea indicelui de lectură în rândul contemporanilor. În Statele Unite, spre exemplu, interesul pentru lectură a scăzut dramatic iar influențele lecturii la nivel psiho-social s-au diminuat în favoarea unor mijloace moderne de informare precum televiziunea și Internetul. Dezvoltarea fără precedent a industriei calculatoarelor a avut ca efect scăderea interesului populației pentru lectură.

La aceasta se adaugă și fenomenul poluării informaționale creat de mijloacele de comunicare la distanță, care nu dispun de grile de evaluare a mesajelor transmise publicului receptor. În trecut nivelul de cultură și inteligență a unei națiuni putea fi măsurat în funcție de interesul pentru lectură a membrilor ei. Astăzi, când raportul dintre valoare și succes este inversat, când competențele de lectură și capacitatea populației de a percepe și structura informațiile valoroase sunt în scădere, un rol important ar trebui să revină bibliotecilor, prin punerea la dispoziția publicului a unor servicii de lectură performante. Prin serviciile moderne oferite beneficiarilor, bibliotecile românești au posibilitatea de a influența creșterea interesului pentru lectură a comunității, pot să sprijine lectura activă și competentă, prin selectarea, colectarea și comunicarea unor informații și documente valoroase, indiferent dacă ele circulă pe suport tradițional sau în format electronic.

Provocările generate de procesul integrării europene afectează nu numai structura și sistemul bibliotecilor românești, ele își extind aria și asupra beneficiarilor serviciilor de bibliotecă. În momentul de față, avem posibilitatea de a răspunde exigențelor clienților bibliotecii și reușim să organizăm serviciile de bibliotecă astfel încât să oferim cititorilor informații relevante, ușor de accesat și corespunzătoare intereselor acestora. În lumina acestui principiu, precizăm că practicile tradiționale de lectură se schimbă, modalitățile de obținere a informațiilor se modifică

permanent, în strânsă concordanță cu transformarea ritualurilor de lectură folosite de diferitele categorii de cititori.

Încheiere

În concluzie, dacă bibliosofia așează fenomenul lecturii sub spectrul reflectării filosofice, hermeneutica înțelege lectura ca pe un proces comprehensiv, în timp ce teoriile comunicării, reduc actul lecturii la un simplu proces de transmitere a unui mesaj.

Bibliosofia jonglează cu ideea că textul este un univers parțial deschis cu infinite conexiuni ideatice, unele fiind revelate imediat, altele ascunzându-se în spatele echivocității cuvântului scris. O filosofie a lecturii va pleda întotdeauna în favoarea citirii semiologice a oricărui discurs textual. Aceasta înseamnă că lectorul, implicat în descifrarea sensurilor corespunzătoare diferitelor tipuri de lectură, va desfășura o parcurgere activă a operei, regândind textul tipărit, prin intermediul unei matrici hermeneutice personale, modelată, în timp, de experiența cognitivă, intelectuală și de ce nu estetică a celui care citește. Citim într-un stil propriu și tragem mereu cu ochiul la modelul hermeneutic, pe care, constient sau inconstient, ni l-am format. În lumina acestor lămuriri identificarea mecanismelor de lectură trebuie să pornească mereu de la premisa că a lectura înseamnă a înțelege, înseamnă a cunoaște și interpreta.

Documentele scrise aparțin celui mai înalt nivel de funcționare al limbajului, astfel încât, filosofia limbajului nu avea cum să evite problematica lecturii. Un document scris este conceput pentru a transmite ceva prin intermediul unui limbaj iar principala caracteristică a textelor este comunicabilitatea. Din această perspectivă, filosofia lecturii își găsește un loc binemeritat în marea familie a științelor comunicării și oferă noi puncte de vedere în privința a raportului esențial stabilit între autorul și receptorul unei comunicări.

Destinul cărții tradiționale a cunoscut semne de poticnire o dată cu inventarea și folosirea pe scară largă a noilor tehnologii de comunicare și informare. Noile tehnologii nu au fost create pentru a

diminua interesul pentru lectură, ci pentru a democratiza accesul la informație, pentru a veni în sprijinul pasionaților de lectură, care au posibilitatea de a parcurge simultan mai multe documente aflate la distanță unele de altele.

Prin urmare, lectura nu încetează să facă parte din modul de a fi al omului contemporan. Cu fiecare carte citită ființa umană deschide câte o fereastră spre libertate. Citește și fă ce vrei, sună legea fundamentală a filosofiei lecturii. Scepticii pot spune că adevărata libertate se obține în lumea concretă. Adevărul e că libertatea provine din interior și se verifică prin valoarea cărților citite. Niciodată viața nu ne întâmpină cu atâtea informații, nu ne trezește atâtea emoții și sentimente, ca și cărțile citite. O carte deschisă e o invitație la libertate: în spațiul vieții reale nu avem posibilitatea să ne rescriem destinul, în timp ce, în spațiul realității textuale, lectura poate fi reluată iar conținutul cărții poate fi modelat după chipul psihologic, educațional, hermeneutic și filosofic al fiecărui cititor. Cărțile nu pot fi doar clipe de răgaz în calea vieții, trebuie să credem, împreună cu poetul George Vulturescu, că, în timp ce citim, unele cărți se transformă în niște „dinți din creier cu care putem mușca din merele vieții și ale morții”.⁷⁸

⁷⁸ „Trist ar fi să credem că sunt cărți doar pentru clipe de răgaz: nu clipa de răgaz o caut, de interval, de dincolo de ecran, ci clipa provocatoare la lectură ca la un eveniment crucial. Aștept, mereu, cărțile care să mă jupoaie, care să-mi crească precum niște dinți din creier în timp ce citesc, ca să pot mușca cu ei merele vieții și ale morții...” George Vulturescu, interviu: „*Vatra veche* dialog cu George Vulturescu”, în revista *Vatra veche*, nr.8, din septembrie 2009

BIBLIOGRAFIE

ABRIC, Jean-Claude, Psihologia comunicării: Teorii și metode, Editura Polirom, Iași, 2002.

BAGDASAR, Radu Anghel, Creatica: O teorie a genezei operei literare, Editura Paideia, Bucurști, 2005.

Biblioteca informație, comunicare, cunoaștere, coord. Dr. Octavian Mihail Sachelarie și drd. Mihaela Voinicu, Editura Tiparg, Pitești, 2008.

CADIOLI, Alberto, Editorul și cititorii săi, Editura Paralele 45, Pitești, 2005.

CRAIA, Sultana, Teoria comunicării, Editura Fundației România de Mâine, 2000.

ECCO, Umberto, Opera deschisă, Editura Paralela 45, Pitești, 2002.

KRAMAR, Mihai, Psihologia stilurilor de gândire și acțiune umană, Iași, Polirom, 2002.

FOUCAULT, Michel, Ce este un autor? Studii și conferințe, Ideea Design & Print, Cluj-Napoca, 2004.

MILLER, Hillis J., Etica lecturii, Grupul Editorial Art, București, 2007.

RUȘTI, Doina, Mesajul subliminal în comunicarea actuală, Editura Tritonic, București, 2005

O'SULLIVAN, Tim, HARTLEY, John, SAUNDERS, Dany..., Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale, Editura Polirom, Iași, 2002.

SÂRGHIE, Anca, Lectura și studiul, Editura "Alma Mater", Sibiu, 2002.

Capitolul III

Amprente jurnalistice: Articole, eseuri, interviuri și note de lectură

BIBLIOTECA COPIILOR DIN TÂRGU MUREȘ ÎȘI REDESCHIDE PORȚILE

În luna iunie, când se spun povești despre copilărie, când gândurile adulților se îndreaptă inevitabil spre trecuții ani de școală, Biblioteca Copiilor din Târgu Mureș și-a redeschis porțile și a organizat un festival al poveștilor, al cărților și al copilăriei. Sărbătoarea bibliotecii a început în prima săptămână a lunii iunie din 2009, în binecunoscutul sediu de la Palatul Culturii, într-un spațiu renovat, plin de lumină și culoare.

Lucrările de renovare ale Secției de copii a Bibliotecii Județene Mureș s-au desfășurat în perioada ianuarie-aprilie 2009 iar în luna următoare au fost finalizate o serie de detalii legate de zugrăvirea pereților, refacerea decorațiunilor frescei și îmbrăcarea lor cu foiță de aur, montarea unor ferestre rezistente, montarea parchetului, revizuirea și completarea rețelei electrice. Acțiunile de reamenajare au inclus introducerea unor părți de mobilier nou, atractiv, care să sprijine buna desfășurare a activităților de bibliotecă și să permită eficientizarea operațiilor de servire a micilor utilizatori ai bibliotecii. Intenția amenajării unui colț de lectură atractiv, folosit ca spațiu de studiu și socializare s-a concretizat, spre pildă, prin așezarea unei mese ovale, în jurul căreia se pot strânge circa 6-8 copii. Dacă masa bibliotecarului este așezată, la etaj, în mijlocul secției, colțul destinat lecturii urmează a fi amenajat în partea stângă într-un spațiu luminos care invită la dialog, lectură și comunicare. Doar într-un spațiu plin de lumină dominat de culori calde, tinerii cititori pot fi stimulați să își dezvolte creativitatea. Versiunea luminoasă a culorii galbene, care îmbracă pereții secției și notele de roșu primitiv, care colorează

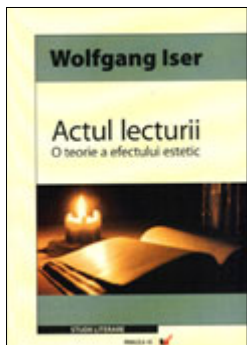
noul mobilier, accentuează ambianța prietenoasă pe care o degajă, în momentul de față, sediul Bibliotecii copiilor.

În acest sediu își află adăpost mii de cărți așezate, cu îndemânare, pe vechi rafturi de bibliotecă. Astăzi, după modelul anului 1953, când a fost semnat actul de naștere al Bibliotecii copiilor, cele peste 50000 de volume, care alcătuiesc colecțiile de documente ale secției pentru copii, se odihnesc cuminți pe rafturi fiind ordonate după stricte reguli de catalogare, referitoare la conținutul cărților, numele autorilor și nivelul de adresabilitate al acestora. În universul mirific al cărților, menite să satisfacă interesele de lectură, studiul și educație specifice preșcolarilor, școlarii și adolescenților, volumele sunt disciplinat organizate pentru a fi ușor de căutat și regăsit. Pe fondul unor imperative care țin de managementul organizării colecțiilor de bibliotecă, volumele sunt grupate pe rafturi, astfel încât lucrările de referință să nu se amestece cu cărțile din domeniul științei și cunoașterii, literatura universală să fie așezată într-un spațiu distinct de literatura română și maghiară, bibliografia școlară pentru clasele primare să fie separată de bibliografia specifică elevilor din învățământul gimnazial.

Bineînțeles, proiectele de renovare a spațiului de bibliotecă (susținute financiar de Consiliul Județean Mureș) și intențiile de reorganizare a fondului de carte se vor împlini din momentul în care micuții cititori vor reveni, cu nealterat interes, la Biblioteca Copiilor, pentru a citi și a se informa și a lua parte la variate activități culturale.

Să pătrundem, așadar, în cetatea luminoasă a lecturii, aducând un omagiu copilăriei. Să participăm la sărbătoarea bibliotecii, care include, multe și minunate surprize, începând cu „Carnaval poveștilor” și continuând cu festivitatea de premiere a concursului literar: „Cel mai bun prieten”. Vă așteptăm, cu mic cu mare, în perimetrul sacru al cărților, vă invităm să pășiți pe cărarea pavată cu cărți pentru a descoperi bucuria lecturii reflectată în sufletele curioase și vesele de copii.

DESPRE: “ACTUL LECTURII” CU WOLFGANG ISER: Semnal editorial

Lansarea pe piața românească de carte a volumului „Actul lecturii: O teorie a efectului estetic”, de Wolfgang Iser, nu poate trece neobservată, cu atât mai mult cu cât semnatarul acestei cărți - editată în 2006, la Editura Paralela 45, din Pitești și tradusă de Romanița Constantinescu în colaborare cu Irina Cristescu - este un marcant reprezentant al științelor comunicării, un personaj important al antropologiei lecturii, un profesor universitar înzestrat cu vocația comunicării.

Într-adevăr, academicianul Wolfgang Iser a reușit să transmită lucruri semnificative din domeniul teoriei literaturii, nu numai, în prelegerile pe care le-a susținut, cu prilejul acordării titlurilor de Doctor Honoris Causa al Universității din București (2005) și Doctor Honoris Causa al Noii Universități din Sofia (2003), cât și prin intermediul scrisului, mai exact, al paginilor tipărite din volumele:

- „Structura de apel a textelor” (1970),
- „Cititorul implicit”(1972),
- „Actul lecturii: O teorie a efectului estetic”(1976).

În aceste opere originale Iser dă contur teoriei efectului estetic al lecturii. Tot aici, formulează principalele postulate ale ideologiei estetico-hermeneutice constituită ca bază a școlii de estetică a receptării⁷⁹, pe care o întemeiază împreună cu Hans Robert Jauss.

Recunoscând faptul că operele literare îi pun întotdeauna pe cititori în situații interpretative specifice, de complexități

⁷⁹ cunoscută ca școala de la Konstanz

diferite, Wolfgang Iser ne oferă, în “Actul lecturii” o analiză din perspectivă teoretică a istoriei curentelor hermeneutice, insistând asupra inevitabilei probleme a sensului operelor literare și artistice. Pe parcursul capitolelor cărții (peste 30), structurate în patru părți esențiale⁸⁰, W. Iser, întemeietorul antropologiei literare, menține vie tema textului rezultat din împerecherea terminologică a realității cu ficțiunea, a textului definit ca structură de comunicare⁸¹.

Să-l însoțim, așadar, pe autor în marea aventură a interpretării, o aventură care începe în importantul secol al XIX-lea, odată cu necesitatea oamenilor de a-și explica operele literare și de a vedea în critici niște mediatori dintre operă și public. Este vorba de momentul de cumpănă, când criticii literari și-au luat în serios rolul de “translatori ai textelor” și au pus fundamentul metodologic al noii științe a interpretării. Ei au devenit specialiști în hermeneutică și au conceput structura teoretică a științelor interpretării prin formularea și prin “perpetuarea normelor clasice de interpretare”.⁸² Este secolul constituirii marii comunități a interpreților, a esteticienilor literari care credeau că a interpreta înseamnă a înțelege. La Iser, în schimb, interpretarea este proces cronologic, evaluat în cadrul unei vizuni istorice formulată cu claritate în “Status quaestiones”, prima parte a volumului.

Parcurgând, cu migală, paginile de început ale cărții, observăm că autorul ei era conștient de faptul că formarea unei imagini totalitare asupra conștiinței interpretative presupune, înainte de toate, aflarea motivului istoric care a dat naștere unor modurilor de interpretare diferite. Nu putem reacționa în fața conștiinței interpretative decât aflând, din lucrarea lui Wolfgang Iser, ce au adus nou în hermeneutică: pop-art-ul, neocriticismul,

⁸⁰ I. “Status quaestiones”

II. “Un model istorico-funcțional al textului literar”

III. “Fenomenologia lecturii”

IV. “Interacțiunea dintre text și cititor”

⁸¹ a se vedea: Wolfgang Iser: “Actul lecturii: O teorie a efectului estetic”, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, p. 143

⁸² dacă-mi este permis să folosesc titlul unui subcapitol al cărții

teoria receptării estetice, teoria cititorului implicit și teoriile psihanalitice ale efectului literar.

Analiza cronologică, aplicată de Wolfgang Iser asupra ideii de interpretare se desfășoară într-o manieră originală și atrăgătoare, în așa fel încât, să-i ofere posibilitatea de a face trecerea la pasul următor, la cercetarea interacțiunii dintre text și cititor. În chip evident, problema relației cititorului cu textul ocupă locul central al celei de-a doua părți⁸³ a lucrării, deoarece Iser crede că “textul și cititorul sunt ancorați unul de altul, printr-o situație dinamică, ce nu le este prestabilită, ci care apare în procesul lecturii, ca o condiție a comunicării cu textul.”⁸⁴

Un text productiv este generator de semne și semnificații. El trebuie să-l instaleze pe cititor sau pe critic într-un proces interpretativ neobosit, pe parcursul căruia persoana care citește să reușească să-și consolideze poziția de receptor și să dorească să mediteze asupra multiplelor semnificații ale operelor literare. Cititorul eficient, implicit, ar spune Iser, se află în căutarea sensului literar. El practică interpretarea ca pe un fel incursiune arheologică, ca și cum “sensul ar fi un obiect care trebuie scos la iveală”. Pe de altă parte, în capitolul intitulat “Un model istorico-funcțional al textului literar”, autorul lucrării se încapățânează să dezvăluie efectele textului asupra comportamentului cititorului.

Diferitele tipuri de percepții creează tipuri diferite de critici și interpreți, spune o axiomă a teoriei receptării pe care Iser o întemeiază împreună cu Robert Jauss. Cei doi filosofi ai limbajului, au meritul de a fi conceput o estetică a receptării profund umană. Textele ficționale, consideră aceștia, sunt create pentru a-i ajuta pe oameni să se deprindă cu misterele condiției umane. Concluzia, că textele sunt anume concepute pentru a fi oferite cititorilor, urmată de presupunerea că discursurile ficționale au o structură instabilă tocmai pentru a-l incita pe cititor și a-l obliga să le confere stabilitate prin interpretare, mustește de semnificații umaniste.

⁸⁴ idem, pp. 138-240

Fidel formației sale antropologice, Iser își extinde aria de cercetare asupra modalităților verbale de exprimare. Obiectul stilisticii nu poate fi redus la studiul textelor literare, comunicarea verbală se constriuește întotdeauna în limitele unui stil. Stilul e o chestiune individuală și este mult mai aproape de limba vorbită decât ne putem imagina. Element activ al comunicării, stilul se formează la nivelul fiecărui individ, al fiecărui grup social, al fiecărei națiuni. Sub influența acestor premise Wolfgang Iser respinge ipoteza existenței formelor comunicative pure. Gândim și ne exprimăm într-un anume stil, indiferent dacă susținem o conversație sau concepem o carte.

În partea a doua⁸⁵ a lucrării despre teoria efectului estetic fenomenologul Iser activează ideea impredictibilității textelor ficționale. Și ne invită la lecturarea capitolelor: “Repertoriul textului” și “Strategiile textului”, care dau conținut ideatic părții a 2-a volumului. Sunt prezente, în paginile respective, explicații detaliate referitoare la “servomecanismul” dintre text și cititor. Instaurat în cadrul procesului de comunicare, servomecanismul poate fi mai bine înțeles dacă menționăm că legătura dintre cei doi termeni ai comunicării - text și cititor - funcționează după modelul sistemelor autoregulative. În această calitate, textele par să aibă relații cu sistemele vieții sociale și literare. Relațiile ideatice și estetice stabilite cu receptorii afectează într-o manieră clară comportamentul cititorilor. Din ansamblul de efecte provocate de procesul lecturării, Iser selectează efectul estetic considerat cel mai complex, atîta timp cât “revendică activități imaginative și perceptive ale cititorului, în măsură să-l pună să diferențieze între propriile puncte de vedere.”⁸⁶

Pe Iser îl preocupă în mod deosebit funcțiile literaturii. El crede că literatura trebuie lăsată să vorbească și trebuie lăsată să modifice felul de a gândi și de fi al oamenilor. Direcția antropologică pe care o deschide în domeniul criticii literare pleacă de la ipoteza că textele ficționale sunt menite “să facă

⁸⁵ cu titlul: “Un model istorico-funcțional al textului literar”

⁸⁶ idem, “Cuvânt înainte la prima ediție”, p. 43.

propuneri pentru activitatea imaginativă a cititorului”⁸⁷. Minunate sunt concluziile autorului privind orizontul textelor și strategiile textuale. Când vine vorba despre strategiile textelor, observațiile lui Wolfgang sunt clare și echilibrate. Strategiile textuale, explică Iser, sunt proceduri născute din organizarea internă a discursurilor textuale. Rolul lor este de a facilita receptarea, de a asigura succesul comunicării. Autorul lucrării de față introduce termenul de estetică a deviației pentru a desemna discursurile literare care nu se supun canoanelor clasice de receptare și încalcă normele de receptare proprii cititorilor. Normele de așteptare se raportează la “habitusurile culturale ale unui anumit public”. Ignorarea lor crează tensiuni comunicaționale, perturbă orientarea semantică a posibililor receptori. Reorientarea cititorului și concentrarea lui asupra sensului are șanse de înfăptuire, dacă receptorul folosește un ansamblu de coduri asemănătoare cu sistemele de coduri utilizate de transmițător în scopul pavoazării mesajului comunicat. Aceste reflecții își află originea în teoria receptării operelor artistice, dezvăluită de Gombrich în volumul “Artă și iluzie”.⁸⁸ Iser reușește să traducă principiile teoretice formulate de Gombrich în contextul textelor de ficțiune și stabilește că “punctele de semnificață” ale schemelor discursurilor literare ghidează procesele imaginative ale cititorilor.

Una dintre marile cuceriri ale gândirii lui Wolfgang Iser se referă la fenomenologia lecturii. Botezată cu acest titlu, partea a treia a volumului cuprinde explicații despre, toate sau aproape toate, implicațiile relației text-cititor. Trebuie să înțelegem că fenomenologia lecturii i-a oferit lui Iser un minunat prilej de a realiza o inspectare migăloasă a trăsăturilor esențiale și a multiplelor rezultate ale actului lecturii. Analiza sistemică pe care o întreprinde evidențiază modalitățile de acțiune ale textelor asupra receptorilor.

⁸⁷ Idem, p. 207

⁸⁸ A se vedea: Cf. E.H. GOMBRICH – “Artă și iluzie. Studiu de psihologie a reprezentării”, Editura Meridiane, București, 1973

Dacă marea majoritate a cititorilor practică exercițiul lecturii ca pe o inedită călătorie estetică, specialiștii cercetează citirea ca proces de receptare și aprehendare. De la acest nivel, textul literar apare ca “un sistem al receptivității”. De asemenea, perspectivele tematice și orizonturile interpretative încapsulate în textele literare limitează forța imaginativă și puterea interpretativă a cititorului “care trebuie să supună așadar unei transformări seriale chiar referința constituită de el grație schimburilor dintre temă și orizont”⁸⁹.

Evadarea din lume în spațiul îngust al esențelor literare nu se realizează fără sacrificii: în procesul înțelegerii are loc un transfer de semnificații - produse de text și vărsate în conștiința receptorului. Interesant este că Iser conferă textului inițiativa producerii și transferării de semnificații. Înseamnă că “procesul scrierii, ca act corelator dialectic, include procesul lecturii iar aceste două acte interdependente au nevoie de doi oameni cu activități diferite. Strădaniile combinate ale autorului cu ale cititorului contribuie la nașterea obiectului concret și imaginar, care este opera spiritului.”⁹⁰ Iser preia de la Laurence Sterne ideea că cititorul este direct implicat în acțiunea narată și dezvoltă concluzia că “cititorul este un punct depalsabil în text”, întrucât el citește în etape iar actul decodării se produce treptat pe măsură ce lectura avansează. Obiectul receptat devine în aceste condiții deosebit de complex.

Complexitatea este rezultatul semnalelor care vin dinspre text. Textul vine în întâmpinarea receptorilor cu a rețea de raporturi semantice, care apar pe parcursul lecturii și constituie suportul unor multiple interpretări. Fiecare interpretare ajută la constituirea sensului operei textuale. De asemenea, sensul își schimbă valoarea pe parcursul succesiunilor de lecturi și re-lecturi.

⁸⁹ Wolfgang Iser: “Actul lecturii: O teorie a efectului estetic”, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, p. 240. Tema și orizontul alcătuiesc sistemul perspectivelor prezentat în subcapitolul “Modalitățile structurii temă-orizont”, pp. 235-240

⁹⁰ idem, p. 254

Atitudinea fenomenologică a lui Wolfgang Iser transpare din efortul lui de a nu lăsa nimic ne-analizat. În partea finală a acestui volum, spre exemplu, el încearcă să fixeze traseele pe care alunecă mintea cititorului atunci când parcurge o carte. Autorul se sprijină, în acest sens, pe teoriile psihanalitice ale comunicării, formulate de R.D. Laing, H. Phillipson și A.R. Lee. Teoreticianul emite concluzia că “procesul de comunicare dintre text și cititor nu se poate înlăptui cu succes decât dacă acesta se află sub control.”⁹¹. Controlul se menține prin intermediul “structurilor de dirijare” integrate în text, al sistemelor de coduri utilizate pentru a umple golurile înțelegerii, mai exact, pentru a scoate din text elementele trecute sub tăcere de către autor. Trebuie spus că teoria receptării întemeiată de Iser are meritul a atrage atenția asupra noilor deschideri ale textelor literare, care-și extind influența asupra receptorilor, în sensul că cititorii participă la spunerea de sine a operei și practică un proces al lecturii dinamic și autoreflexiv.

“Actul lecturii: O teorie a efectului estetic ” oferă satisfacții cititorilor, care au o oarecare inițiere în fenomenologia citirii, deoarece autorul ei rezolvă probleme hermeneutice stringente, cum ar fi problema strategiilor receptării. Persoanele, care vor avea bucuria de a deschide această carte, vor observa că teoria efectului estetic are un caracter unilateral și se aplică unui anumit tip de lectură, lectura profesionistă. Practicată de cititorul implicit, nu doar de criticul literar, noul tip de lectură îl obligă pe receptor să mențină textul în viață. Acest lucru devine posibil, dacă cititorul ideal acceptă să ia în stăpânire ideile și informațiile din text pentru a reconstitui nucleul ideatic transmis de scriitor și pentru a-l integra în contexte culturale strict personale.

⁹¹ idem, p. 356

“GALERIA BIBLIOLOGILOR ROMÂNI”: prezentare de carte

Elaborată de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu “Galeria bibliologilor români” este o microistorie a bibliotecilor românești și a figurilor legendare din perimetrul bibliologic autohton. Autorii își opresc condeiul, încercat în numeroase studii și volume de cultură și civilizație a cărții, asupra unor personalități bine conturate din domeniul biblioteconomiei, asupra unor specialiști competenți și pasionați fără de care școala bibliologică românească ar fi încetat să existe iar bibliotecile românești nu și-ar fi etalat orgoliile culturale pe plan național. După cum era de așteptat din partea unor scriitori cu vocație pedagogică, volumul se deschide cu o serie de lămuriri terminologice privind definirea etimologică și dezvăluirea semnificațiilor științifice ale unor noțiuni de strictă specialitate din domeniul bibliologiei, biblioteconomiei, istoriei cărții și tiparului și a permanent-invocatei teorii a științelor comunicării și informării.

Înlăturând rigorile unei opere exhaustive, antologia portretistică, propusă de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, este armonios alcătuită pe linia unei stringențe cronologice imposibil de ignorat și în spiritul unor valențe academice molipsitoare. Întâlnirea cititorului cu istoria bibliotecilor din România și pătrunderea în tainele științei bibliologice se realizează într-o manieră accesibilă prin intermediul unor medalioane biografice depre “oameni ai cărții și bibliotecii.”

Să nu ne imaginăm că lucrarea ia forma unui dicționar, dimpotrivă trăsătura dominantă a “Galeriei bibliologilor români” este istoricitatea, coroborată cu eficiența eforturilor de analiză comparativă, de elucidare interpretativă a patrimoniului editorial bibliologic și biblioteconomic național. Discursul editorial se derulează cursiv, fără poticniri teoretice inutile, fără observații

obositoare. Volumul este rezultatul unor serioase eforturi documentare ilustrate pe parcursul a cinci capitole:

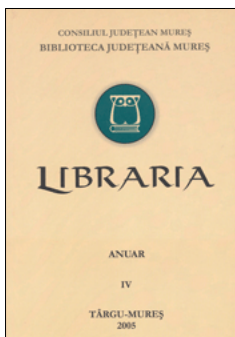
1. “Bibliologia – știința”,
2. “Precursorii”,
3. “Fondatorii”,
4. “Bibliologi uitați”,
5. “Teoreticieni și practicieni”.

Adresat iubitorilor de carte și profesioniștilor din bibliotecă, volumul își propune să-și familiarizeze cititorii cu nume înscrise pe lista bibliologilor-pionieri: Ioan Bianu, N. Georgescu-Tîstu, Dan Simonescu. Sunt evocați scriitori renumiți: Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, Ioan Obobescu care au aprins făclia călăuzitoare pe drumul evoluției științei bibliologice contribuind la constituirea primelor fonduri de carte destinate formării unor biblioteci școlare sau unor biblioteci publice. Odobescu, spre exemplu a îmbogățit Biblioteca Centrală a Statului cu “o serie de manuscrise și cărți rare aflate îndeosebi în mănăstirile de pe Valea Oltului.”

Pe de altă parte, autorii reușesc să transmită informații valoroase despre intelectuali români, care și-au marcat, cu competență, prezența în spațiul biblioteconomiei contemporane. Semnatarii volumului analizat scot din conul de umbră absolvenți ai facultăților de filosofie ca Nerva Hodoș, profesori și avocați precum Cristache Georgescu, scriitori cunoscuți mai ales pentru activitatea bibliofilă și bibliologică cum ar fi Eugen Boureanu și Emanoil Bucuța. Remarcabilă este activitatea istoricului George Potra și a profesoarei de limba franceză Getta Elena Rally - implicați în organizarea pe baze moderne a lecturii publice, intervenind metodologic pentru introducerea unor reguli moderne de înregistrare și catalogare a documentelor din bibliotecă. Rândurile elitei bibliologice românești, citim în volumul apărut în 2003 la Editura Bibliotheca, din Târgoviște, s-au concentrat în jurul unor personalități“ care au închinat viața bibliologiei”: Marta Anineanu, Mircea Tomescu,, Livia Bacăru, Mircea Numitor Avram, Gheorghe

Popescu, Ion Ciotloș, Corneliu Dima Drăgan, Traian Brad. Acești corifei ne-au lăsat “pagini remarcabile de istorie a cărții și a tiparului, studii de bibliofilie, recenzii de specialitate”. S-au ocupat cu comunicarea “valorilor bibliofile din patrimoniul național cultural”, “au contribuit la organizarea și dezvoltarea bibliotecilor și a lecturii publice”, au fost de folos generațiilor de bibliotecari, au modelat exemplar matricea fundamentală a cercetării bibliologice românești, prinși în efortul de a da viață convingerii că, astăzi mai mult decât ieri, lumea poate fi schimbată prin practicarea lecturii, poate fi umanizată prin cărți.

**LIBRARIA: Studii și cercetări de bibliologie ». Anuar VI,
Târgu Mureș, 2007
Semnal editorial**

Biblioteca Județeană Mureș are plăcerea de a anunța ieșirea de sub tipar a noului număr al Anuarului „LIBRARIA”. Apărut în luna mai, în 2007, volumul 6 al antologiei de studii și cercetări bibliologice se înscrie pe linia unei serioase tradiții a cărei piatră de hotar a fost pusă în 2002, când a fost lansată prima ediție a Librăriei”.

În stilul edițiilor anterioare, anuarul este structurat pe mai multe capitole tematice. Primul capitol, dedicat iluminismului european, reunește lucrările prezentate la colocolviul internațional „Interferențe iluministe europene” de către Acad. Alexandru Zub, Dr. Keith Hitchins, Dr. Mihai –Alin Gherman, Dr. Mircea Popa, Dr. Laura Stanciu Dr. Ligia Livadă Cadeschi, Dr. Cornel Crăciun, Kissné Bognár Kirsztina și Monica Avram.

Participații la colocolviul internațional - organizat de Biblioteca Județeană Mureș cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la moartea istoricului iluminist Samuil Micu - au urmărit reîmprospătarea, într-o manieră originală și plină de profesionalism, a cunoștințelor noastre legate de perioada iluminismului transilvănean și european.

În studiul „Iluminismul târziu în spațiul danubiano-carpatin: (note istoriografice)” aflat începutul volumului, binecunoscutul academician Alexandru Zub a acceptat să își expună ideile referitoare la evoluția iluminismului în spațiul danubiano-carpatin. Valorosoasele sale note istoriografice atrag atenția asupra unei noi metodologii de cercetare istorică, care supune iluminismul unei duble analize referitoare perspectiva temporală și perspectiva culturală. În privința nivelului temporal, istoricul, care conduce secția de istorie a Academiei Române, ne invită să acceptăm concluzia că iluminismul spațiului danubiano-carpatin apare înainte de 1700 și își extinde

limitele temporale după 1800. Perioada corespunde cu „amintita criză a conștiinței europene”, efectele acestei crize socio-politice și culturale, fiind resimțite în zona carpato-danubiană până la 1830. „Prelungirile iluministe” sesizate de istoricul român sunt strâns legate de complexitatea fenomenului iluminist românesc a cărui esență poate fi surprinsă prin coroborarea cercetărilor filosofice, cu cele politice și filologice.

Un loc aparte în cadrul anuarului îl ocupă studiul „Samuil Micu, Philosoph?” publicat în limba engleză de eruditul istoric american Dr. Keith Hitchins. Cunoscut ca unul dintre cei mai mari specialiști străini în domeniul istoriei poporului român, Keith Hitchins pornește de la ipoteza uimitoare că iluminismul nu poate fi considerat doar o simplă mișcare politică, economică și socială, ci este îndeosebi un curent de natură filosofică deoarece a fost zămislit de filosofi. Cercetând atent activitatea lui Samuil Micu, istoricul american stabilește, în finalul studiului că imaginea lui Samuil Micu este corespunzătoare „definiției filosofului secolului al XVIII-lea.”

Răsfoind anuarul ajungem la mănunchiul de studii cuprinse în capitolul al doilea intitulat „Bibliologica Secolului XXI”. Semnatarii studiilor cuprinse aici tratează teme de strictă actualitate referitoare la modernizarea serviciilor de bibliotecă și dezvăluie câteva aspecte esențiale privind marketingul de bibliotecă și folosirea paginilor WEB ca instrumente de promovare a serviciilor bibliotecii publice.

Următorul capitol are un conținut aparte și se adresează pasionaților de carte veche. Prietenii istoriei cărții și a tiparului sunt invitați să lectureze șase studii elaborate pe baza cercetărilor întreprinse de Elena Damian, Dr. Sorin Crișan, Marta Cordea, Ieromonah Policarp Ghițulescu, Ștefania – Cecilia Ștefan și Ruxandra Moașa Nazare asupra unor tipărituri excepționale din secolul al XVI-lea.

Salutară este intenția colegiului redacțional al acestei antologii de a colecta câteva eseuri și însemnări bibliografice adunate sub titlul „Miscellanea”. Dacă Dr. Iulian Boldea apare în acest capitol cu un eseu critic referitor la creația lui Ioan Budai-Deleanu, Ana Maria Roman Negoî încearcă să recupereze „destinul unor manuscrise și

editori din secolele XIX-XX”. Caracterul eclectic și inedit al capitolului „Miscellanea” se datorează abilității redactorilor de a introduce aici însemnările lui Inocențiu Dușa decis să ne împărtășească câteva aspecte legate de experiența și proiectele sale editoriale. Situaarea cititorului pe palierul însemnărilor biografice se realizează o dată cu parcurgerea ideilor și bibliografiei redactate de Ana Todea și dedicate Cardinalului Iuliu Hossu.

După cum era de așteptat volumul se încheie cu un șir de semnale editoriale, format din scurte recenzii semnate de bibliotecarii de la Biblioteca Județeană Mureș. Cu un conținut variat, aceste incursiuni critice au rolul de a scoate la rampă câteva cărți reprezentative intrate recent în colecțiile bibliotecii noastre. Responsabilitatea promovării acestor volume a fost însoțită cu seriozitate și plăcere de: Ramona Dragomir, Emilia Cătană, Aurica Cîmpean, Liliana Moldovan, Mariana Istrate, Monica Avram și Gabriela David.

Trebuie, să menționăm că efortul editorial al Bibliotecii Județene Mureș a fost sprijinit și de această dată de Consiliul Județean Mureș iar întregul demers redacțional s-a desfășurat sub atenta îndrumare a Conf. univ. dr. Corina Teodor.

După publicarea unei cărți de specialitate este firesc să ne întrebăm ce ecou va avea ea în rândul persoanelor interesate. Sperăm că ediția 2007 a „LIBRARIEI” să contribuie la fertilizarea spațiului biblioteconomic românesc și să se înscrie în ansamblul culturii mureșene ca o lucrare valoroasă prin noutățile pe care le aduce în domeniul istoriei cărții și a tiparului, în domeniul culturii iluministe românești și străine și, nu în ultimul rând, în sfera promovării serviciilor și a colecțiilor de bibliotecă.

EMINESCU A TRECUT PRUTUL FĂRĂ VIZĂ ȘI A AJUNS LA BIBLIOTECA „TÎRGU-MUREȘ” DIN CHIȘINĂU

La sfârșitul lunii septembrie, presa românească își expunea părerea în legătură cu dorința televiziunilor din România de a trece Prutul și de a constitui posturi de televiziune românești în Moldova. Intrarea Republicii Moldova într-o etapă firească de deschidere politică și culturală față de România și Europa, o dată cu preluarea puterii politice de către liberalii democrați, a dat frâu liber restabilirii unor vechi contacte culturale. În acest context, o delegație din Tîrgu-Mureș, formată din: Dimitrie Poptămaș, Președintele Fundației Culturale „Vasile Netea” și Liliana Moldovan, director, de atunci, al Bibliotecii Județene Mureș, scriitorul Nicolae Băciuț, directorul D.J.C.C.P.C.N. Mureș, a poposit la Chișinău, în perioada 1-3 octombrie, pentru a participa la manifestările organizate de Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, cu prilejul „Zilelor Bibliotecii Tîrgu-Mureș din Chișinău”.

Dacă political a distrus punțile culturale dintre bibliotecile din Chișinău, și bibliotecile din Transilvania, acestea au ajuns să fie refăcute, în manieră inedită, de bibliotecile județene din Mureș, Baia Mare și Cluj, care au pornit spre Chișinău cu donații de carte și entuziasm bibliotecăresc nemaipomenit.

Drumul a fost deschis de Biblioteca Județeană Mureș care și-a îndeplinit misiunea de a duce românilor din Chișinău o parte versiunea facsimilată a manuscriselor lui Eminescu. Constituită din volumele VII-XXI și XXIV din seria facsimil a manuscriselor eminesciene, editate în format tradițional și electronic de Editura Academiei Române, donația de carte a ajuns, în cele din urmă, în colecțiile Bibliotecii Tîrgu-Mureș din sectorul Rîșcani, al Chișinăului. Evaluată la suma de aproape 1000 de euro, importanta comoară literară a fost obținută la solicitarea Bibliotecii Județene Mureș și a trecut cu bine Prutul, în ciuda intervenției vameșilor care au încercat să împiedice trecerea volumelor rostind interdicția: „Cărțile iesește nu trec!”. Se pare că astrele au fost de partea iubitorilor de lectură și a

cercetătorilor care pot studia acum în tihnă manuscrisele eminesciene la Biblioteca „Tîrgu-Mureș” din Chișinău.

Temelia acestei biblioteci a fost pusă în anul 1996, sub atenta îndrumare a D-lui Dimitrie Poptămaș, directorul din acea vreme, a Bibliotecii Județene Mureș. Din acest an a început constituirea fondurilor de carte românească ale uneia dintre cele mai mari și mai frumoase biblioteci din sectorul Râșcani, Biblioteca „Tîrgu-Mureș” din Chișinău. Proiectată ca bibliotecă publică cu caracter enciclopedic, biblioteca - filială, pune la dispoziția cititorilor un fond de carte variat însumând peste 30000 de volume. Colecțiile de carte ale bibliotecii sunt destinate accesului liber la raft. Ele s-au constituit și s-au îmbogățit an de an prin eforturile unor donatori târgumureșeni de excepție ca: Timotei Enăchescu, Lazăr Lădariu, Valentin Marica, Zeno Ghițulescu, Dimitrie Poptămaș, Nicolae Băciuț, Constantin Moraru și alții.

Supusă unui îndelung și nefiresc proces de renovare care a durat patru ani, biblioteca și-a redeschis porțile în februarie 2009 și se mândrește astăzi cu un spațiu generos, eficient gestionat și admirabil decorat, unde cărțile sunt așezate pe raft în funcție de conținutul și destinația lor. Impresionează strădania bibliotecarilor, care lucrează aici, de a promova fondul de carte gestionat, prin organizarea unor variate rafturi tematice, prin proiectarea unor evenimente culturale incitante, menite să întrețină dialogul cititorilor cu personalitățile culturale și literare din România și Chișinău.

În acest locaș de cultură, admirabil renovat, cititorii sunt întâmpinați cu zâmbetul pe buze de către bibliotecari competenți, pregătiți să satisfacă setea de limba română a cetățenilor, care găsesc o ofertă de carte extrem de variată și sunt chemați să participe la întâlniri culturale incitante, care mustesc de voie bună, de drag de carte și de cultură română.

CETATEA SIGHIȘOAREI REFLECTATĂ ÎN COLECȚIILE BIBLIOTECII JUDEȚENE MUREȘ

Cetatea Sighișoarei, reprezintă, dincolo de orice îndoială una dintre cele mai valoroase comori arhitectonice medievale pe care le-a dat Transilvania. Importanța acordată acestui oraș unic, a cărui renume a depășit granițele țării noastre și s-a extins până departe, în Europa, se reflectă și prin multitudinea de tratate, studii, eseuri, lucrări istorice și arhitecturale dedicate acestui oraș-cetate, pe drept, numit „Perla

Transilvaniei”. Fără a întreprinde o cercetare minuțioasă deducem, că în jurul acestui subiect s-au născut, de-a lungul timpului, nenumărate și incitante discuții provocate de istorici, critici de artă, scriitori și geografi. Pe marginea lor, s-au scris cărți, au fost elaborate lucrări de specialitate, au apărut tratate, au fost formulate mărturii jurnalistice. O parte din aceste documente au ajuns pe rafturile bibliotecilor publice și au fost indexate în cadrul unor bibliografii specializate.

Potrivit limbajului biblioteconomic, bibliografiile tematice cuprind informații cu privire la documente referitoare la o anumită temă. Ele sunt rodul muncii specializate al unor bibliografi, interesați să selecteze și să pună laolaltă informații valoroase reunite sub o tematică precis configurată. Bibliografiile sunt instrumente importante de dezvăluire a specificului colecțiilor unei biblioteci. Răsfoind o bibliografie aflăm răspunsul la întrebarea câte cărți referitoare la un anumit subiect au fost scrise într-o perioadă determinată, unde au apărut ele și de cine au fost semnate sau evaluate. Bibliografiile sunt surse de informare valoroase. Ele se adresează în egală măsură specialiștilor și cercetătorilor interesați de

o anumită disciplină dar și cititorilor obișnuiți, care-și concentrează curiozitatea spre un domeniu sau altul al cunoașterii și practicii umane.

Constituite ca importante izvoare de cunoaștere și cercetare, bibliografiile, dezvoltate, de asemenea, câte documente despre un anumit subiect se află în colecțiile unei biblioteci. Bibliografiile sunt mijloace de promovare a colecțiilor de bibliotecă, sunt instrumente de diseminare a informațiilor pe care biblioteca le gestionează. Catalogele, indexurile și listele bibliografice continuă să fie folosite ca mijloace de evidență și informare de mare actualitate și de largă accesibilitate. Atunci când ne aflăm în căutarea unor informații specifice, atunci când ne alegem o temă de cercetare sau când simpla curiozitate ne împinge spre un anumit subiect de meditație și cunoaștere, descoperirea unei bibliografii devine salvatoare, fiindcă ea ne oferă o hartă a lecturii presărată cu informații valoroase.

Cetea Sighișoarei își pune straițe de sărbătoare de fiecare dată când apare ca subiect de studiu și analiză pentru arhitecți, urbanisti, istorici, etnografi. Pentru cititorii pasionați de istoria unor vechi orașe medievale am ales o scurtă și selectivă listă bibliografică referitoare la cărțile despre Sighișoara, aflate în fondurile Bibliotecii Județene Mureș. În cadrul bibliografiei titlurile sunt aranjate în ordinea alfabetică a numelui autorului iar cărțile indexate surprind aspecte esențiale din istoria, cultura și civilizația sighișoreană.

Bibliografie tematică: „Sighișoara”

Anghel, Gheorghe, *Cetăți medievale din Transilvania*, București, Editura Meridiane, 1972, p. 124-125, foto.

Coordoneanu, Maria; Nedel, Victoria, *Monumente și locuri istorice ale patriei*, București, Editura Ion Creangă, 1977, p. 117-120.

Curinschi, Gheorghe, *Centrele istorice ale orașelor*, București, Editura Tehnică, 1967, p. 167-174, 261-268.

Drăguț, Vasile, *Arta românească*, București, Editura Meridiane, 1982.

Gheorghiu, Teodor Octavian, *Arhitectura medievală de apărare din România*, București, Editura Tehnică, 1985.

Ionescu, Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, București, Editura Academiei RPR, 1963.

Leahu, Gheorghe, *Transilvania, orașe și monumente*, București, Editura Meridiane, 1998, p. 163-177.

Opreșcu, G., *Bisericile cetății. Ale sașilor din Ardeal*, București, Editura Academiei RSR, 1956, p. 185-189.

Repere culturale mureșene 2003, Târgu-Mureș, Editura Tipomur, p. 19-22, 63-68.

România. Monumente istorice și de artă, București, Editura Meridiane, 1972, p. 284-293, 431-434.

Sighișoara, 1280-1980, Sighișoara, s.n., [1980].

Sighișoara, Perla Transilvaniei, Târgu-Mureș, Editura Sherpa, 2007.

Sighișoara. Ghid turistic și muzeal realizat de lucrătorii Muzeului Municipal de Istorie din Sighișoara, coord. prof. Mircea Alexandru, Târgu-Mureș, CS TIPOMUR SA, 1993, p. 3-5.

Sighișoara. Ghid turistic, București, Editura Ad Libri, 2006.

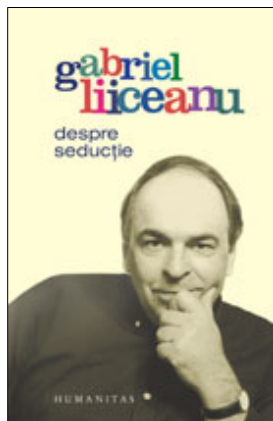
Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Sighișoara, 4.1., Köln, Editura Rheinland, 2002.

Țarălungă, Lucia, *Sighișoara - orizonturi de cultură*, Târgu-Mureș, Editura Nico,

**“ DESPRE SEDUCȚIE,,
de Gabriel Liiceanu
București: Editura Humanitas, 2007, 260 p.**

- semnal editorial-

Prezetantă, din perspectiva concluziei spectaculoase al lui Martin Heidegger, iubirea apare ca fiind „posibilitatea cea mai bogată a ființei umane”⁹². Intrăm în limitele acestei posibilități, spune, acest riguros gânditor al filosofiei germane, din momentul în care suntem expuși primelor efecte ale îndrăgostirii. Evident, în situația de îndrăgostiți ajungem cu condiția să ne lăsăm seduși de cineva sau ceva. Starea de îndrăgostire este declanșată întotdeauna de un impuls generator, transmis de persoana seducătorului. Seducătorul se înființează în viața celui sedus, o îmbogățește și îi conferă autenticitate.

Gabriel Liiceanu transformă seducția într-o chestiune de filosofie pură. În eseu „Despre seducție”, apărut la Editura Humanitas, în 2007, filosoful propune o rezolvare a enigmelor legate de factorii declanșatori ai seducției. Expunerea sa, desfășurată pe parcursul a 260 de pagini, este bogat ilustrată cu exemple de reflecție filosofică, extrase din perimetrul istoriei filosofiei europene.

Vestitul gânditor român își începe demonstrația fluturând stindarul spiritualității, ridicat pentru prima dată de marele Socrate. Considerat de Liiceanu drept unul din primii mari seducători din istoria gândirii, Socrate folosește mecanismele

⁹² Gabriel Liiceanu – „Despre seducție”, București: Editura Humanitas, 2007, p. 155

seducției pentru a avea acces la lumea Ideilor absolute. Nu întâmplător filosoful grec se declară în favoarea puterii seductive a spiritului uman.

Viclean seducător, Socrate și-a atras mulți discipoli și a fost adorat de tinerii atenieni pentru mintea sa ascuțită, pentru frumusețea sa spirituală. Frumusețea spiritului, spune Socrate, este incoruptibilă, ea nu se degradează o dată cu trecerea timpului, are un caracter veșnic și ne apropie de transcendență. Ideea este preluată de Platon și transpusă în dialogurile sale. Pentru Platon „seducția are transcendență”⁹³ iar frumusețea este translucidă și orbitoare. În lupta dintre frumusețea carnală și frumusețea sufletului, spiritul îmbracă haina seducătorului perfect.

Cercetarea fenomenologică întreprinsă de Gabriel Liiceanu asupra seducției continuă cu evaluările creștine ale ideii de seducție. La fel ca și Socrate, Isus „ne aduce de partea spiritului” iar Dumnezeu, întrupându-se, devine, prin intermediul Fiului său, „cel mai mare seducător al istoriei”.⁹⁴ În mod surprinzător această idee devine plauzibilă dacă avem în vedere explicația etimologică a termenului de seducție și etimologia latină a numelui lui Isus. Mai exact, dacă Isus este Cel care ne „duce de o parte” iar verbul latin „seduco”, însemna inițial „a trage la o parte”, a duce la o parte”, apare ca firească punerea laolaltă a a numelui lui Isus cu ideea de seducție. De pe poziția de seducător, Dumnezeu nu își pierde „porția de nemurire”: atrăgându-i pe oameni, Dumnezeu „încearcă să îi țină de partea Cerului” și să îi ferească de ispite. Evocând scena ispitiri în pustiu, în maniera lui Dostoievski, din „Frații Karamazov”, Gabriel Liiceanu spune că Dumnezeu i-a ispitit pe oameni cu pâinea cerului. Paradoxal este că deschiderea cerului s-a transformat pentru oameni dintr-o invitație la libertate, într-o povară existențială.

Gabriel Liiceanu demonstrează că religia creștină s-a desprins de perspectiva strict rațională asupra seducției prin introducerea afectivității. „Elementul afectiv”- scrie filosoful

⁹³Op. cit., p. 58

⁹⁴Op. cit., p. 61

român – irumpe o dată cu apariția *persoanei*. Isus devine carne ce suferă, el poate fi adorat - fie ca frate, fie ca fiu, fie ca amant spiritual – de toți creștinii.”⁹⁵ Prin urmare, dacă la Platon seducția are un caracter rațional și este rodul aspirației către lumea pură a Ideilor, în creștinism, seducția își dezvoltă o latură mistico-afectivă: inima și nu mintea, este cea tânjește după unuinea cu ființa divină.

Însoțindu-l pe Gabriel Liiceanu în excursile sale meditative despre seducție, poposim, în continuare în secolul al XII-lea, dominat de universul artistic al trubadurilor, care au pus bazele „cultului nobil al femeii”. Iubirea cavalească a madonizat femeia iar trubadurii au cântat femeia iubită, ființa ei „unică și extraordinară”. În acest context poetic, femeia transcende, prin puritatea ei, lumea carnală și își croiește drum spre viața spirituală.

Următoarea dechidere către reevaluarea noțiunii de seducție se produce, în capitolul intitulat „Romeo și Julieta”. În opera lui Shakespeare arta seducției atinge maximum de potențial. În celebra piesă, actul seducției devine cu atât cu atât mai intens cu cât, fenomenul seducției se produce pe teren deja pregătit: „Când cortina se ridică, Romeo este deja pregătit pentru a fi sedus”⁹⁶ - scrie Gabriel Liiceanu. Filosoful român observă cu mare atenție felul în care cei doi îndrăgostiți își construiesc piramida seducției. Pentru acești tineri structura piramidei are încă o natură sacrală, spirituală, dar este acompaniată de un discurs erotic exemplar. Instrumentele de bază ale erotismului verbal practicat de Romeo sunt cuvintele cu caracter sacru: mâna iubitei, pe care Romeo o sărută cu înfocare, este ca un „templu sfânt”, întreaga ei făptură e învăluită de o „aură sacrală”. Expusă discursului fermecător al seducătorului Romeo, Julieta cedează și îi acordă primul sărut. Primele atingeri de mână și primul sărut sunt elementele fondatoare ale jurămintelor de dragoste pe care cei doi tineri le vor declara mai târziu. Jurămintele, la rândul lor, își vor găsi împlinirea finală în moarte.

⁹⁵Op. cit., p. 73

⁹⁶ Op. cit., p. 81

Un capitol special al cărții „Despre seducție” face referire la povestea de dragoste dintre Martin Heidegger și Hannah Arendt. Mulți dintre biografii care au studiat viețile celor două personalități au avut îndoieli în legătură cu caracterul real a relației lor de iubire. Relația secretă a celor doi a crescut sub semnul poveștii și a tainei, dar a depășit palierul legendei și s-a manifestat ca poveste concretă. Mărturie stă, în acest sens, scurta și profunda corespondență dintre Hannah și Martin.

În cartea sa, Gabriel Liiceanu caută rațiunile înfiripării sentimentelor de iubire dintre „regele ascuns din regatul gândirii” și prea-tânăra lui studentă, Hannah Arendt. Este lesne să ne imaginăm cât de mare a fost admirația unei tinere de 19 ani față de celebrul părinte al metafizicii contemporane. În ceea ce îl privește pe Heidegger, marele filosof a văzut în Hannah prototipul femeii inteligente, invidiată pentru natura sa melancolică și pentru sufletul ei extrem de sensibil. Într-un cuvânt, scriitoarea de mai târziu, deținea toate atuurile necesare pentru a juca rolul de amantă în fața filosofului german. Referindu-se la esența feminismului Hannei Arendt, Heidegger mărturisește că femeia de care s-a îndrăgostit este „donație pură”, în sensul că ea este chintesența femeii care se dăruiește și care îi oferă „noblețea spirituală pură.”⁹⁷ În maniera gândirii metafizice, Heidegger recunoaște că iubita lui este „forța care îi mișcă viața.”

Nu se știe dacă întâlnirea lor a fost rezultatul unui impuls al destinului. Este însă cert, că idila dintre profesor și studenta sa era instalată „în afara lumii”. Însuși Heidegger crede că întâlnirea lor este o „survenire kairotică”⁹⁸, „înscrisă în timpul intim al vieții iubitei”. Exprimându-și iubirea Heidegger se instalează definitiv în sfera posibilităților existențiale care determină viața Hannei.

⁹⁷ Martin Heidegger

⁹⁸ Termenul de **kairos**, provine din mitologia greacă și are conotații temporale. Heidegger folosește termenul atunci când se referă la un moment de excepție, unic și irepetabil care poate interveni în viața oricărui individ. Latura dramatică intervine în situația în care, de multe ori, nu ne dăm seama că am trecut pe lângă un astfel de moment.

Fidel instinctelor sale metafizice Heidegger ridică povestea lor de iubire la nivelul transcendenței. Pasiunea lor interzisă de situația de familist a lui Heidegger se situează dincolo de curgerea normală a timpului și este plasată într-un timp al veșnicilor așteptări și al inepuizabilelor speranțe. Heidegger privește iubirea ca pe o „irumpere” din viața reală, ca o „prezență în așteptare și în depărtare.” Derulată pe fondul unor întâlniri de scurtă durată, în cadrul cărora îndrăgostiții se spionau reciproc, iubirea dintre Martin Heidegger și Hanna Arendt e „sacră prin cantitatea de neobișnuit pe care o descarcă.” Iubirea a fost cea care a ținut viața lor laolaltă, chiar dacă se aflau departe unul de celălalt, chiar dacă știau că era o iubire interzisă, chiar dacă sentimentele lor de iubire s-au exprimat și s-au consumat în mare parte prin intermediul corespondenței.

Urmărind cu interes episodul întrupării și împlinirii poveștii de dragoste heideggeriene cititorul se lasă prins în plasa strategiilor interpretative țesute de filosoful român pe această temă și nu se îndură să treacă la următorul capitol. Indiscutabil, paginile dedicate lui Heidegger constituie cea mai atragătoare parte a cărții.

Ideile din capitole finale sunt scrise într-o manieră mai puțin frenetică. Acestea ar trebui să incite citorii prin subiectul intimidant, referitor la binecunoscutele povești ale lui Boccaccio. Pe fundalul a patru povești erotice desfășurate, paradoxal, în mediul mănăstiresc, Liiceanu reia problema conflictului dintre spirit și carne și pornește de la premisa că mănăstirea ar trebui să fie locul privilegiat al înfrânării, al descătușării spiritului de sub presiunea cărnii și a pornirilor instinctuale. Există și excepții iar ele se produc tocmai atunci când normele abstenenței sunt mai severe. Într-adevăr, cine cunoaște Decameronul și își aduce aminte de povestirile lui Boccaccio, în care acesta demonstrează că, până și cei care viețuiesc în mănăstiri, sunt supuși păcatelor carnale, e acceptă ideea că „în spatele uniformei călugărești apare, insidioasă și universală, uniformă cărnii.”⁹⁹

⁹⁹Op. cit., p. 191

În cele din urmă, eroticul se apropie de dimensiunea sa naturală, terestră iar termenul de seducție își reinstalează dimensiunea de natură sexuală. Spiritul eşuează, spre exemplu, în fața scenariului seducție inventat de „Don Juan-ul” lui Molliere. „Ceea ce Don Juan numește << iubire >> se rezumă la perioada vânării, a cuceririi treptate, a lentei progresiuni către țel.”¹⁰⁰ O dată atins, țelul nu mai prezintă interes, victima își pierde strălucirea, un nou nume se înscrie pe lista de cuceriri. În ciuda acestei atitudini, Don Juan nu poate fi etichetat ca ticălos, „ci – după cum spune Kierkegaard – apare ca agent al senzualității pure, ca triumf al cărnii, care a uitat de spirit”¹⁰¹.

Nu, nu putem să ne formăm o părere greșită! Filosoful român nu este un orator al seducției carnale. Desigur, el face apologia senzualității dar este partizanul senzualității spirituale întrucât crede că „spiritul trebuie să utilizeze forța de propagandă și propagare a cărnii”.

În momentul redobândirii echilibrului dintre carne și spirit, Liiceanu găsește, de pe palierul seducției, rezolvarea firească a spinoasei probleme legate de caracterul dramatic al destinului uman. Ființă duală, formată din trup și spirit, omul își poate satisface „apetitul de transcendență” prin impregnarea spiritului cu esențele senzuale ale cărnii. În acest fel spiritul își ia zborul spre o formă de existență mai înțeleaptă, derulată în lumea culturii.

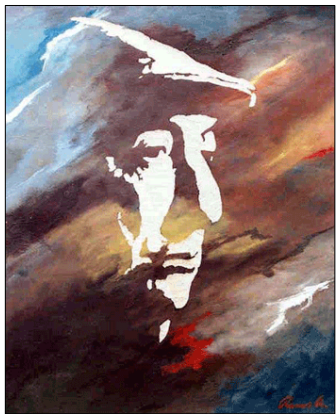
„Din partea culturii”, stabilește, în cele din urmă, Liiceanu, „omenirea suportă cea mai mare operație de seducție din câte există în lume.”¹⁰² Gânditorul român ne invită, aşadar, să dansăm pe muzica halucinantă a culturii iar eu vă propun să vă lăsați duși de vorbele înțelepte ale filosofului, să-i laudați harul de seducător și să intrați în rolul unor „seducători secunzi”, special antrenați pentru a interpreta și înțelege valoroasa serenadă a culturii.

¹⁰⁰ Op. cit., p. 213

¹⁰¹ Op. cit., p. 232

¹⁰² Op. cit., p. 237

PABLO NERUDA – POETUL “SILABELOR ÎNGHEȚATE”

Cu numele real de Ricardo Neftalí Reyes Basoalto, **Pablo Neruda** a fost un genial poet și un remarcabil om politic chilian născut în luna iulie a anului 1904 în orașul Parral și crescut într-o familie de oameni obișnuți. Amintirile din adolescență ale poetului sunt legate de localitatea Temuco unde urmează liceul și își exersează cu precocitate talentul literar. Nemulțumit de conjunctura genealogică și posibilitățile modeste oferite de părinții săi, cel care va fi considerat copilul teribil al poeziei spaniole din Chile pornește într-o lungă și consistentă călătorie literară. Face primii pași literari la vârsta de 13 ani publicând articole în cotidianul “La Mañana” unde îi apare și primul poem “Entusiasmo y Perseverancia”. În 1923, când nu împlinise încă 20 de ani, publică prima carte de poezie cu titlul “Crepusculario” (Crepuscular). La nici un an distanță, rod al unei efervescente creație de nestăpânit, vede lumina tiparului volumul: “Veinte poemas de amor y una canción desesperada”. Devenit obiectul unor traduceri în mai multe limbi volumul cu poeme de dragoste adaugă renumelui național al poetului, celebritatea internațională.

Paralel cu activitatea literară, Neruda își continuă studiile de franceză și pedagogie la Universitatea din Chile și desfășoară apoi o variată activitate de diplomat, care-l poartă prin Burma, Ceylon, Singapore, Buenos-Aires, Barcelona și Madrid. În capitala spaniolă îmbrățișează principiile mișcării politice republicane iar ca poet descoperă suprarealismul european promovându-l mai întâi în revista “Cal verde”, adaptându-l în cele din urmă la specificul poeziei chiliene.

Trecerea la opera de maturitate și renunțarea la exuberantele poeme ale tinereții s-au realizat la Pablo Neruda într-o manieră zguduitoare, poetul fiind marcat de experiențele trăite în perioada Războiului Civil Spaniol. Se naște acum poezia nerudiană cu caracter pamfletar, apar volumele cu tematică social-politică dintre care cel mai cunoscut este “Espanña en el Corazón”.

Numărând 250 de poeme, volumul “Canto General” (Cântec general) elaborat în Mexic între anii 1942-1954, unde Pablo Neruda este numit Consul General, a stat vreme îndelungată în atenția criticii latino-americane și europene. Exegeții operei sale au observat că admirabilul edificiu poetic nerudian își extrage seva nemuritoare din poemele “Cântecului general” în care auzim glasul inconfundabil al poetului revoltat în fața nedreptăților războiului și inegalităților sociale, încântat de frumusețile peisajelor din țara natală, povestind cu realism poetic despre trecutul și prezentul orașelor chiliene, despre faptele eroice ale conchistadorilor spanioli, despre țărani pașnici sau politicieni tirani.

Pastelurile din “Cien sonetos de amor”, dedicate Matildei Urrutia, una dintre “doamnele prea iubite” ale poetului, invită cititorii la o lectură emoționantă și promițătoare. Aceștia devin martorii unor trăiri emoționale formidabile transformate în pure lecții de iubire genial concentrate în versuri precum:

“Mă-mprejmuia mereu iubirea crudă
Și sfâșiiu-mă în țepi și spade,
În inima-mi deschise-arzândă cale.”

Dimpotrivă în “Fin de fiesta” Neruda procedează la schimbarea registrului tematic și renunță al poezia romantică în favoarea unor confesiuni lirice, a unor poeme ivite din tușe de penel autobiografic.

Numit poet simbolic sau romantic, realist sau suprarealist, Neruda atinge punctul culminant al traiectoriei sale poetice în 1971 când obține Premiului Nobel pentru Literatură. Peste doi ani se stinge din viață după ce își încheie destinul literar scriind

autobiografia în proză “Confieso he che vivo” și publicând în 1969 culegerea de poezii “Fin del mundo” unde realizează, în manieră concentrată, o scanare metaforică a universului. În urma lui rămâne gândul-testament “mi-e poezia cântec și pedeapsă ”, cuvântul veșnic admirat a unui scriitor care a ales să iubească și să urască în versuri, care a scris poeme tragice și poezii pline de speranță și încântare, care a prezentat lumii literare nedreptățile și victoriile poporului chilian rostite de pe marea scenă a poeziei universale.

WALLACE STEVENS: POET DISCRET, JURIST AMBIȚIOS

Wallace Stevens (1879-1955) a fost unul din poeții americani care, fără a fi un scriitor prolific, a reușit să pună în mișcare mintea contemporanilor, să stimuleze emoțiile cititorilor invitați să participe la o sărbătoarea comunicării ceremonios prezentată în paginile volumelor sale de versuri și a antologiilor lui eseistice. Oponându-se instinctelor scriitoricești, Stevens s-a concentrat asupra carierei juridice închinându-și anii tinereții studiilor universitare de la Harvard pentru a

ajunge în cele din urmă un artist al speculațiilor juridice. Mai târziu a încercat să-și potolească neliniștile literare lucrând la redacția ziarului "The New York Tribune" și a semnat o serie de articole din revista "The World's Work". Dezamăgit de ziaristică s-a agățat de meandrele creativității literare și a debutat în 1915 cu poezii apărute în revistele "Trend" și "Poetry". Primele poezii au fost receptate de cititori ca tentative reușite de căutare metaforică a sensurilor existenței umane. Este uimitor cum un absolvent al Școlii de Drept a Universității din New York, un angajat și apoi un vicepreședinte al unei firme de avocatură din Hartford, admis încă din 1904 în baroul newyorkez, a reușit să ajungă un maestru al administrării cuvintelor deținând secretul unor reușite scriitoricești memorabile. Limbajul său exotic, precis, lipsit de clișee, avangardist a fost imediat remarcat de publicul american care a intuiat prezența unui poet incomod dar cuceritor. Stevens nu-și a conceput versurile pentru a asigura cititorilor un confort psihic sau emoțional. Neatinse de valul sentimentalismelor ieftine, cuvintele poemelor lui Wallace Stevens, deși banale, culese din

cotidian, taie în carne vie dezvăluind copleşitoarea realitate că spectacolul vieţii lasă în urmă “doar al Morţii hârşăit ironic de argint”. Pe de altă parte, crede acesta, poezia ne poate ajuta să facem faţă “agresivităţii” existenţei umane sau potrivit versurilor din poemul “Omul cu chitara albastră” (care va da titlul celui de al cincilea volum al său), poezia există pentru a se substitui realului, “lucrurilor ca atare, care au fost distruse”.

Deşi concepută pentru a se integra structurilor realităţii poezia se sustrage influenţelor distrugătoare ale lumii materiale şi “îţi dă puterea de a trăi când nu mai a nimic de trăit”, sub presiunea încordării literare doar poezia mijloceşte “noua cunoaştere a realităţii”.

Opera sa este străbătută de o imensă oboseală existenţială, care l-a însoţit pe scriitor de-a lungul întregii sale vieţi şi a fost provocată de imposibilitatea concilierii creativităţii cu lumea faptelor reale. Încă din 1923 când îşi publică la ediura lui Alfred A. Knopf primul volum de versuri intitulat “Harmonium”, Stevens a reuşit să trezească reacţia specialiştilor încredinţând tiparului versurile unor poezii comprimate, scrisă într-un stil solemn, aproape auster, utilizat pentru a reţine esenţialul, pentru a pătrunde în intimitatea părţii nevăzute a lumii.

Într-o tonalitate neliniştită şi neliniştitoare sunt concepute poemele din volumele apărute în perioada 1935-1942: “Ideas of order” (“Idei despre ordine”), “Owl’s Clover” (“Trifoiul bufniţei”), “Parts of a World” (“Părţi ale unei lumi”). Analişti neobosiţi, criticii s-au concentrat imediat asupra carierei literare a poetului născut la Reading (Pensylvania), în 1879, şi au pătruns în profunzimile textului stevensian pentru a putea indentifica şi defini pulsul artistic specific poetului şi eseistului american. Incursiunile interpretative ale numeroşilor comentatori s-au finalizat cu recunoaşterea geniului artistic al poetului încununat în 1951 cu premiul Pulitzer acordat pentru “Aurora toamnei” (“The Aurora of Autumn”). Bine primit de critică a fost volumul de versuri “Transports to Summer” (“Elan spre vară”) şi culegerea de eseuri “The Necessary Angel: Essays on Reality and

the Imagination ” (“Îngerul necesar: eseuri despre realitate și imaginație”).

Prin scrierile eseistice Stevens și-a popularizat opinia estetică-filosofică privind eficiența oricărei forme de meditație literară. Convins că nu rațiunea, ci poezia “ne face fericiți” poetul s-a răzvrătit în fața deșertăciunilor vieții afirmând că numai poezia, înălțată “ca o pasăre cu pene aurite”, poate fi un substitut al lipsei de sens al vieții, obligându-ne la o reevaluare continuă a existenței. Percepția sa despre lume este filosofică și metaforică și s-a format probabil și pe parcursul numeroaselor plimbări pe străzile din New York și Hartford. Fire meditativă Stevens a fost un neobosit călător, a manifestat o acută slăbiciune pentru peisajele tropicale din Cuba, pentru plajele însorite ale Floridei.

Lesne de observat este atitudinea lui structuralistă asupra vieții receptată ca pe un text, existența imediată scurgându-se pe fâgașul format dintr-un șir imens de propoziții despre realitate. Poemul “Men Made out of Words” spre exemplu poate fi o sclipitoare dovadă a evidenței că Wallace Stevens adora cuvintele, se bucura de zvâcnirile lor semantice, apela la de mobilitatea lor metaforică, prin intermediul unui geniu imaginativ ce-i dădea dreptul să se substituie divinității, să o condamne la inexistență, obligând-o astfel să asiste la reconsiderarea actului creației, la reconstruirea realității prin intervenția augustă a imaginației poetice.

Pe fondul unei atitudini pesimiste iscată din intuirea lipsei de sens a vieții Stevens, se alătură confracțiilor săi care au încercat să-i atragă pe oameni în cercul unei irepetabile incantații poetice cu scopul de a lărgi formele cugetării individuale, în așa măsură încât omenirea să-și contemple cu indulgență trecutul și să reziste în fața incalculabilelor consecințe speculative, induse de viziunile patetice asupra existenței.

ANTON PANN, POETUL LĂUTAR

Se poate spune despre Anton Pann (1797-1854) că a fost primul specialist român în materie de literatură aforistică. E firesc să gândim astfel despre un clasic al literaturii noastre, care s-a numărat printre favoriții lui George Călinescu, esteticianul acordându-i atenția cuvenită pe când nota în voluminoasa “Istorie a literaturii române”: “Pann are meșteșugul inefabil al mășcăriei fine, al moravurilor lingvistice tari”. Să ne amintim că starostele criticii literare românești ne-a oferit în opera mai sus citată un portret donjuanesch al poetului-lăutar, care s-a născut în Silven în preajma anului 1797. Legenda povestește că Antonie Pantaleon (acesta fiind numele real al lui Pann) ar proveni dintr-un tată căldărar și o mamă de origine greacă. Se presupune, pe de altă parte, că era bulgar, după cum mărturisesc unele înscrisuri oficiale unde stă scris că Anton Pann s-ar fi stabilit în Ploiești împreună cu mai multe familii de bulgari. După moartea prematură a tatălui său, se mută în Basarabia împreună cu frații mai mari care sunt primiți în armata rusească. Din anul 1806, când ajunge în Basarabia, destinul lui Pann intră în rezonanță cu viața muzicală religioasă. Primele preocupări muzicale ale poetului și folcloristului de mai târziu s-ar fi manifestat la Chișinău, unde era cantor în biserica din localitate și au continuat în 1812 când s-a reîntors la București.

Abandonându-se carierei muzical-religioase, Anton Pann este pe rând paracliser în Olari, “cântăreț la Sfinți”, “administrator” al unei tipografii de muzică bisericească și profesor de muzică la Seminarul din Râmnicu Vâlcea. Activitatea sa pedagogică este serios tulburată de decizia neliniștitului “bard” de a fugi cu nepoata unei starețe. Pe tânăra și frumoasa nepoată o întâlnește lângă Govora unde Pann “dădea lecții de psaltichie”, la Mănăstirea dintr-un lemn. Planurile conspirative ale tinerilor nu s-au finalizat cu oficierea unei căsătorii, Anton Pann luând-o de soție pe Zamfira Agurezan. Nu se știe în ce condiții s-a încheiat

această cununie, se știe doar, dacă ar fi să-i dăm crezare lui Călinescu, că pe Zamfira “nu a suferit-o din prima zi”. Dispus să-și asume greșelile din tinerețe solicită autorităților ecleziastice desfacerea căsătoriei iar mai târziu îl aflăm alături de Ecaterina cu care se căsătorește în 1840. Astfel își petrece viața Pann într-o “stare civilă” incertă, cântând în strană, învățându-i pe alții muzica, compunând cântece religioase, adunând folclor și scriind poeme melodramatice. Și nu trăia doar din activitatea pedagogică sau muzicală, ci tipărea și vindea cărți în calitate de proprietar al unei tipografii din Târgoviște cumpărată în 1843.

Într-o însemnare cu caracter biografic citim că “a fost un tip de român vesel, glumeț, povestitor priceput”, care știa să aleagă din tezaurul de cântece, zicale și povești, versul sau povestea potrivită spre a le reda publicului cititor într-o manieră proprie, nonconformistă. Întreaga sa operă este scrisă pentru a mângâia auzul și a înveseli sufletul, dar și pentru a educa.

Activității editoriale a poetului i se atribuie un rol educativ o dată cu apariția în 1851 a celui mai citat volum al său “Povestea vorbei”. Ceea ce îmbie la lectură în cazul acestei antologii de proverbe și povestiri este organizarea cugetărilor, împrumutate din trainica înțelepciune populară românească, pe capitole tematice, fiecare grup de zicale fiind urmat de câte o poveste talmăcitoare. Gânditor moralist, cu “reflexe” de filosof elen, Anton Pann și-a păstrat vivacitatea creatoare și tonul plin de umor și în contextul scrierilor lirice din volumele: “Spitalul amorului sau Căutătorul dorului”, “Cântări de stea”, “Poezii deosebite sau Cântece de lume”, “Îndreptarul bețivilor”. În sens larg, întreaga sa operă este diluată în soluții anecdotice: poezia săvârșită prin metafore pline muzicalitate, istorioarele din “Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogeș” și din “Înțeleptul Arghir și nepotul său Anadan” sunt părți ale unei ample comedii de cuvinte, smulse din tradiția orală țărănească și orașenească și reevaluate sau mai exact reformulate sub presiunea principiilor limbajului literaturii culte românești.

Nu am conceput această secvență memorialistică pentru a releva noi fapte istorice privind trecutul lui Anton Pann, nici pentru a face propuneri de reevaluare interpretativă a operei sale, dimpotrivă am încercat să-mi concentrez gândurile în limitele unui “cuvânt de pomenire”.

Dacă Eminescu îl situa în galeria marilor clasici ai literaturii naționale, Mircea Eliade afirma într-un moment de inspirație că Anton Pann și-a scris opera într-o “limbă română adevărată-mlădioasă, limpede, mirosind a flori de câmp și a vâzdoage de psalt”.

JOHN LOCKE – PROTAGONISTUL PRIMELOR FAPTE DE CULTURĂ POLITICĂ ILUMINISTĂ

Iluminismul, curent cultural european specific secolelor XVIII și XIX, s-a manifestat cu intensitate constantă în sfera gândirii filosofice occidentale declanșând apariția unor personalități asemenea lui John Locke (1632-1704) - cunoscut ca părinte al “filosofiei luminilor”. Inovațiile ideatice ale gânditorului englez, născut într-o localitate rurală din Comitatul Somerset, au meritul de a fi pus temelia a două școli filosofice: empirismul clasic englez în gnoseologie și liberalismul din filosofia politică și economică modernă. Vederile sale filosofice s-au format târziu, după împlinirea vârstei de 50 de ani și după reîntoarcerea la Londra, când publică, opera care i-a adus celebritatea: “Eseu asupra intelectului omenesc”(1690). Reputația sa de “influent filosof englez” este confirmată și de entuziasmul cu care au primit în cercurile de specialitate cele două tratate asupra guvernării: “Two Treatises of Government” (Două tratate asupra guvernării)

În anii tinereții Locke s-a lăsat sedus de științele exacte studiate cu pasiune la Școala din Westminster și apoi la Christ Church din Oxford unde se axează pe descifrarea tainelor medicinei și chimiei. Personalitate enciclopedică, atrasă de cercetările științifice din fizică și chimie, Locke descoperă epistemologia întrebându-se cum pot fi explicate proprietățile fizice ale obiectelor prin intermediul noțiunii abstracte de materie. Reflectând asupra principiilor prime ale substanței își creează o ontologie corpusculară pornind de la proprietățile fizice ale obiectelor. Acestea din urmă nu pot fi cunoscute decât pe baza observației directe, adică a informațiilor senzoriale obținute cu ajutorul simțurilor, cu strângerea cunoștințelor ocupându-se experiența perceptivă despre care se vorbește în teoria epistemologică senzualistă. “Nimic nu există în intelect care să nu fi fost mai întâi în simțuri” decretează empiriștii. Pe fondul idelor simple, procurate prin intermediul simțurilor, intelectul depășește exercițiul empiric pentru a crea idei complexe,

formulate pe baza unor procese de combinare, compare și abstractizare.

Ideile sintetice sunt opera intelectului, ele “nu aparțin lumii reale, ci – scrie Locke – sunt ficțiuni, creații ale intelectului, create pentru a fi folosite de el însuși”. Filosoful semnează primele pagini din epopeea cunoașterii empirice, o epopee a simțurilor care i-a fermecat pe Berkeley și Hume, continuatorii empirismului englez.

Un factor esențial al realității, de data aceasta al existenței social-umane, este politicul. Politica a dobândit valoare, pentru omul de știință și medicul John Locke, într-un chip cu totul original. Activând ca medic personal al Lordului Ashley, filosofului englez i se solicită părerea cu privire la diverse chestiuni sociale și politice. Din acest moment el devine un observator acid al mediului politic londonez pe care îl frecventează, fiind propus pentru o serie de funcții oficiale. Împlicându-se cu patimă în activitatea politică, John Locke acordă prioritate rezolvării unor probleme concrete de emancipare politică și declanșează aprinse discuții privind necesitatea instaurării unei monarhii “luminată”, supusă monitorizării parlamentare. De pe scena mișcării antimonarhiste pledează pentru instaurea unei noi ordini politice și economice bazată pe dreptul natural al cetățenilor la libertate, pe ideea de toleranță religioasă și pe îndrăzneța idee a dreptului de proprietate.

Intervențiile sale teoretice au avut repercursiuni nebănuite prin declanșarea “Glorioasei Revoluții” olandeze din 1688. Călătorind în Franța și stabilindu-se în Olanda pentru o perioadă de timp, Locke se reîntoarce în țara natală în împrejurări politice favorabile pentru a-și publica lucrările “Eseu asupra intelectului omenesc” și “Două tratate asupra guvernării”. Eficacitatea teoriei liberale expusă în ultimul tratat, din volumul de filosofie politică a fost demonstrată cu ocazia revizuirii concepțiilor preiluministe asupra guvernării și conturării matricei politico-culturale esențiale a liberalismului filosofic. Citind “Tratatul” vom recunoaște în noua teorie, substanța esențială a liberalismului politic modern, teorie pe care se sprijină marea majoritate a instituțiilor democratice occidentale. De altfel, istoricii constată că liberalismul politic definit de gânditorul englez

prin 1690 a fost sursa principală de elaborare a Constituției americane din 1776.

Astăzi, când liberalismul politic a ajuns la vârsta maturității, este firesc să acceptăm tezele formulate de John Locke în lucrările sale de filosofie a puterii, actualmente putem visa la posibilitatea oamenilor de a colabora, eliberați de povara diferențelor de religie, statut economic, rasă și națiune și suntem încredințați că “proiectul iluminist” așa cum a fost conceput de enciclopediștii francezi, “se află în adâncurile fiecărui suflet uman”.

IDEEA DE SOCIETATE CIVILĂ ÎN OPERA LUI HEGEL

Este larg răspândită convingerea că Hegel a atribuit filosofiei o funcție spirituală. Cu această afirmație în gând trebuie să înțelegem că, deținând o formă supremă de cunoaștere, filosofii nu au avut niciodată pretenția de a schimba lumea, după cum nici noi nu-i vom putea pretinde lui Hegel să se desprindă din lumea reala a timpului său. Nimic și nimeni nu ne dă

dreptul să transformăm filosofia sa într-o ideologie politică și să o declarăm totalitară. Sistemul filosofic hegelian constituie vârful de lance al idealismului filosofic german. Este adevărat, autorul “Prelegerilor de filosofie a istoriei” a fraternizat, în tinerețe, cu principiile revoluției franceze și a acceptat, spre finalul vieții, soluția monarhiei constituționale ca modalitate ideală de guvernare. Filosoful german a emis, însă, idei ca caracter general-uman și a elaborat o filosofie a dreptului profund etică și rațională. I s-a părut rațional lui Hegel să construiască un sistem de organizare politică după modelul cetății ateniene din Grecia antică. I s-a părut natural să acorde maxime prerogative reprezentantului absolut al statului și nu filosofului, contrar procedurilor lui Platon din dialogul “Republica”. În a sa filosofie a istoriei Hegel a apărut punctul de vedere al unui stat ideal considerat ca entitate subiectivă transcendențială care își are propria rațiune de a fi. Cu o constituție mai apropiată de realitatea ontologică de cât de realitatea social-politică, idea statului hegelian

a devenit forma cea mai grăitoare de manifestare a “raționalului în sine și pentru sine”, statul fiind expresia etică a libertății umane.

Destinul conceptului de societate civilă în opera lui Hegel trebuie judecat de pe un palier teoretic în care statul apare ca întruchipare absolută a ideilor universale de libertate, dreptate și moralitate. Totodată, statul exprimă ideea de întreg, de unitate civilă deplină și reprezintă un factor unic de stabilitate socială și politică.

În privința societății civile lucrurile nu sunt deloc simple. Semnificațiile acestei sintagme nu pot fi concentrate într-o singură definiție. Conceptul are o lungă istorie: se naște în antichitatea greacă și apare la Aristotel sub forma aceluși „politike koinonia”. Este tradus de latini prin „societas civilis”, este preluat de mințile luminate ale Renașterii și devine element “propagandistic” în marea epopee culturală și educațională din Secolul luminilor. Cuibărită în mintea lui Hegel, ideea de societate civilă reprezintă treapta de mijloc pe drumul organizării sociale de la familie la stat. Oricum, simpla numire a contextelor sociale, adică familia, societatea și statul, nu este suficientă pentru a dezvălui profunda atitudine antropologică a lui Hegel. Este necesar să precizăm că Hegel a așezat omul, respectiv persoana, în centrul preocupărilor sale juridice, l-a definit ca subiect al filosofiei morale, l-a definit ca cetățean, ca membru deplin al societății civile.

În prelegerile de filosofie a dreptului, gânditorul german stabilește că la baza constituirii societății civile se află 3 momente esențiale:

1) deplina coerență între trebuințele individuale și sistemul trebuințelor sociale,

2) asigurarea libertății individuale, în accepțiune hegeliană, desigur, alături de ocrotirea proprietății,

3) impunerea unei puteri administrative care să aibă grijă de interesele particulare și comune ale societății.¹⁰³

Referindu-se la ideea de stat Hegel și-a imaginat o structură piramidală de organizare politică și administrativă. În prefața “Prelegerilor de filosofie a istoriei”, gânditorul german a oferit un top cratologic în cadrul căruia locul suprem revine monarhului. Următorul nivel este ocupat de funcționarii de stat și guvernanți iar ultimul loc revine corporațiilor și stărilor. Este evident că, pentru prințul idealismului, cum a fost numit deseori Hegel, organizarea internă a statului este o chestiune profund rațională și ține de o ordine logică apriori stabilită.

Relația individului cu statul este mediată de societatea civilă, în sensul că realizarea idealurilor individuale este în strânsă legătură cu satisfacerea intereselor comune ale cetățenilor. Cu alte cuvinte, libertatea individuală se obține printr-un exercițiu intuitiv în urma căruia voința individuală se supune de bună voie interesului general, adică puterii statale. Armonia în societate și constituirea unei organizări sociale profund etice, crede Hegel, este rezultatul punerii de acord a intereselor individuale și subiective cu interesul general și obiectiv al statului. În spirit etic, profesorul de la Heidelberg mizează pe puterea societății civile de “a veghea” ca ,monarhia constituțională, care este formă ideală de organizare a statului, să nu alunece în tiranie, statul rămânând ceea ce a fost dintotdeauna adică “întruchiparea ideii divine pe pământ”

Observăm că filosofia politică hegelienă are un profund caracter moral. Gânditorul, născut la Stuttgart în 1770, acordă națiunilor dreptul de a-și făuri istoria afirmând că interesele particulare sunt tributare satisfacerii intereselor statale. Idealul unității particularului cu universalul, în plan istoric și politico-administrativ, este dus mai departe de Hegel atunci când susține

¹⁰³ a se vedea Georg Wilhelm Friedrich HEGEL – “Principiile filosofiei dreptului sau Elemente de drept natural și de știință a statului”, Editura IRI, București, 1996, p. 193

că “statul este condiția exclusivă a atingerii scopului și binelui particular.”¹⁰⁴

Pentru a surprinde, în manieră economică, esența conceptului hegelian de societate civilă este suficient să întreprindem o fină analiză a conceptelor de “stare exterioară” și “stare bazată pe nevoi”, concepte întâlnite în cea de a treia parte a Filosofiei dreptului. Teoria statului pe care o întemeiază nu este atât de obscură încât să nu sesizăm că “starea exterioară” despre care vorbește Hegel este locul întâlnirii dintre monarh și cetățeni, este spațiul afirmării depline a libertății bazată pe determinare autoimpusă. Apartenența la o stare socială sau alta devine condiția supremă a obținerii libertății individuale. “Când se spune că omul trebuie să fie ceva, prin aceasta se înțelege că el trebuie să aparțină unei stări sociale anume [...] Un om lipsit de condiție socială este o simplă persoană privată și nu se află în universalitatea reală.”¹⁰⁵

Trebuie să reținem că Hegel a fost, în primul rând, un filosof idealist, a cărui gândire nu a încremenit la nivelul unui cult al statului, adică la nivelul spiritului obiectiv. Gânditorul german a fost profund și definitiv atașat de Ideea absolută. Una din nuanțele subtile ale spiritului universal se referă la spiritul-națiune. Fiecare popor are propria sa istorie ghidată de un spirit național specific, care atinge cea mai înaltă formă de exprimare în cadrul statului-națiune. Iată cum trebuie să traducem concluzia lui Hegel că: fiecare popor are constituția pe care o merită. Națiunile au o evoluție proprie și se dezvoltă gradual trecând prin etapele de creștere, maturitate și declin. Dacă spiritul subiectiv aparține entităților individuale, iar spiritul obiectiv este specific contextelor sociale, spiritul absolut iese în evidență ca stadiu înalt de dezvoltare metafizică. Locul suprem în cadrul acestei evoluții e

¹⁰⁴ Georg Wilhelm Friedrich HEGEL- “Prelegeri de istorie a filosofiei”, citat de Vasile BOARI, în “Filosofia și condiția morală a cetății, Editura Dacia Cluj, 1991, p. 229

¹⁰⁵ Georg Wilhelm Friedrich HEGEL – “Principiile filosofiei dreptului sau Elemente de drept natural și de știință a statului”, Editura IRI, București, 1996, p.206

rezervat de Hegel artiștilor și filosofilor singurele entități capabile să se simtă confortabil în cercul restrâns al gândirii pure.

Discursul lui Hegel poate fi util sociologilor și politicienilor contemporani care accepta o modificare a registrului semntic și adaptează filosofia politică hegeliană la idealurile societății actuale, o societate care nu se poate dezvolta decât într-o atmosferă politică democratică, eficient consolidată. Vom remarca această tendință la analistii politici români care s-au opus totalitarismului și s-au slujit de contribuțiile filosofice ale lui Karl Popper pentru a porni pe calea dezvoltării ideii de societate civilă deschisă.

Spațiul destinat articolului de față ne împiedică să continuăm cu exemplificările. E suficient să propunem recitirea cu îngăduință a operei hegeliane, pentru a extrage subiectele filosofice, juridice și politice care ar putea prezenta interes pentru generația acutală. Închei cu credința că acest discurs informativ va suplini nevoia cititorilor de a răsfoi paginile dicționarelor, lexicoanelor și lucrărilor de specialitate pentru a îndepărta vâlul ignoranței și a înțelege rolul remarcabil pe care l-a avut Hegel în dezvoltarea spiritului filosofic al umanității.

Bibliografie selectivă

Georg Wilhelm Friedrich HEGEL – **“Principiile filosofiei dreptului sau Elemente de drept natural și de știință a statului”**, Editura IRI, București, 1996, 336 p.

Georg Wilhelm Friedrich HEGEL – **“Prelegeri de filozofie a istoriei”**, Editura Humanitas, București, 1997, 423 p.

Vasile BOARI - **“Filosofia și condiția morală a cetății”**, Editura Dacia Cluj, 1991, p. 396

„MICA BIBLIOTECA DE FILOSOFIE GERMANA”- O COLECTIE DE SUCCES A EDITURII GRINTA

Colecția “Mica bibliotecă de filosofie germană” a luat naștere în anul 2005 la Editura Grinta și a reușit, pe parcursul a patru ani de la înființare, să întărească ideea că filosofia, în general, și cea germană, în special, sunt capabile să cultive gustul pentru înțelepciune al publicului cititor.

Pornind de la convingerea că filosofia este un tărâm al tuturor posibilităților, profesorul universitar Vasile Muscă și-a însușit sarcina de face selecția editorială și a devenit coordonatorul colecției. El a ales din multitudinea de studii filosofice, câteva cărți semnificative, care i-ar putea sprijini pe cititori pe drumul interogațiilor filosofice.

Colecția coordonată de Vasile Muscă include, un număr redus de volume și este structurată în așa fel încât să permită studenților și altor persoane accesul la studiul temelor centrale din istoria filosofiei germane.

Profesorul universitar Vasile Muscă a venit, pentru început, cu propunerea editării, în cadrul acestei colecții, a trei lucrări exegetice esențiale, și anume: **„Studii și eseuri platoniciene”**, **„Filosofia kantiană”** și **„Ultimii zei”**.

Dacă primul volum relansează în manieră hermeneutică filosofia platoniciană, al doilea volum al colecției, vine cu ofertă interpretativă originală legată de raționalismul kantian. Prin intermediul celui de la treilea studiu critic intitulat „Ultimii zei” pătrundem în miezul confuzelor și misterioaselor opere filosofice zămislite de Hegel, Kierkegaard, Nietzsche și Heidegger. Un loc important pe rafturile „Micii biblioteci de filosofie germană” dobândește „Lumea ca voință și reprezentare”, o carte semnată de binecunoscutul poet și filosof Arthur Schopenhauer.

Înainte de a trece la prezentarea volumului schopenhaurian, scris într-un veritabil limbaj poetic, vom poposi pentru câteva

momente pe tărâmul discursiv al primelor trei volume din această serie.

„*Studii și eseuri platoniciene*” de Julius Stenzel este o antologie de studii reunite sub semnul filosofiei lui Platon. Această carte nu a fost atașată întâmplător colecției de filozofie germană, chiar dacă autorul ei este născut în Bratislava iar din punct de vedere tematic volumul ne trimite în antichitate, la studiul filosofiei grecești. Julius Stenzel este un exponent al școlii germane de interpretare filosofică cunoscută sub numele de Școala de la Tübingen, este un urmaș al lui Schleiermacher. Autorul amintit și-a scris întreaga operă exegetică în limba germană și a fost profesor la Universitatea din Bratislava apoi la Universitatea din Kiel, ultima fiind situată în Germania.

Eseurile sale, întemeiate pe analiza minuțioasă a „Dialogurilor” lui Platon întind o mână de ajutor celor care doresc să se familiarizeze ansamblul învățăturilor platoniciene despre educație, cultură, politică, viață socială, metafizică și religie.

A doua carte din seria « Mica bibliotecă de filozofie germană » a apărut în 2005 și are un titlu simplu: « **Filosofia kantiană** ».

Dacă presocraticii se jucau de-a filosofarea, gânditorii germani au adoptat o atitudine matură și au așezat filosofia în matca raționalității. Exemplul cel mai clar în acest sens îl oferă studiul lui Wilhelm Windelband, „Filosofia kantiană.” Autorul studiului este un reprezentant autentic al neokantianismului german. El încearcă să găsească cheia judecăților filosofice kantiene cu ajutorul unor ingrediente și expresii lingvistice smulse din însuși sistemul filosofic al lui Kant.

Fără a intra în amănunte plictisitoare trebuie să atrag atenția asupra faptului că Windelband reușește să realizeze, în studiul său, o îmbinare armonioasă între viața și opera filosofului născut la Königsberg. Dezvoltat pe două direcții, cea a vieții și cea a operei lui Kant, micul studiu al lui Windelband este structurat pe cinci mari capitole:

1. Viața și opera lui Kant
2. Kant. Evoluția filosofică.
3. Filosofia teoretică
4. Filosofia practică
5. Filosofia estetică

Fiecare capitol reprezintă câte un episod important al vieții și mai ales al edificiului filosofic kantian reprezentativ pentru întreaga viață spirituală germană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Pășind cu răbdare pe drumul aparițiilor editoriale ce întregesc „Mica bibliotecă de filozofie germană” ajungem la volumul **„Ultimii zei”**. Antologia cuprinde câteva eseuri reprezentative din opera profesorului Gunter Figal. Versiunile în limba română ale textelor reunite sub titlul „Ultimii zei” aparțin lui Eveline Cioflec, Vasile Muscă și Vasile Pădurean. În primele două lucrări, incluse în volum, Gunter Figal tratează spinoasa problemă a raportării de sine a omului așa cum transpare ea din gândirea unor monștrii sacri ai filosofiei, precum: Heidegger, Kierkegaard și Hegel. Eseul impresionează prin abilitatea autorului de a croi un comentariu atractiv în legătură cu fenomenul conștiinței de sine.

Gunter Figal ne reamintește că pentru Hegel conștiința de sine are o natură duplicitară. Urmărind cu atenție discursul hegelian din „Fenomenologia spiritului”, Gunter Figal promovează ideea că neliniștea provocată de trăirea conștiinței de sine este rezultatul caracterului duplicitar al aceste conștiințe. Merită să fie luate în considerare și următoarele 3 studii ale antologiei: *Înterludiul modernității*, *Filosofia ca teologie hermeneutică*, *Viața în chip de înțelegere*. În ultimul text din această serie, spre exemplu, autorul își propune să realizeze o reabilitare hermeneutică a filosofiei, în situația în care atât operele de artă,

cât și textele religioase clasice sunt subiecte de analiză ale științelor interpretării.

Lețiile de filozofie propuse de coordonatorul colecției “Mica bibliotecă de filozofie germană” se încheie cu opera **„Lumea ca voință și reprezentare”**, concepută în 1819 de Arthur Schopenhauer, filosoful german, care l-a influențat în chip hotărâtor și pe Eminescu. În ediția prescurtată, apărută la editura Grinta, în 2007, Schopenhauer ne oferă instrumentele conceptuale necesare pentru a înțelege că nici o temă filosofică nu este mai atragătoare ca viața însăși. Mai mult decât atât acest volum schopenhaurian pune bazele filosofiei voluntariste și este o pledoarie pentru justificarea metafizicii ca știință „care caută să ne destăinuiească esența ultimă a realității.”

Luată în întregime, “Mica bibliotecă de filozofie germană”, patronată de Editura Grinta, este o prezență agreabilă în cadrul cărților de filozofie lansate în ultimii ani pe piața editorială de specialitate. Volumele acestei colecții pot constitui fundamentul unor lecturi filosofice consistente, închegate sub efectul unor episoade esențiale din epopeea culturală a filosofiei germane.

JOHAN CRISTOPH FRIEDRICH SCHILLER (1759-1805) - FEBRILĂ PERSONALITATE A ROMANTISMULUI GERMAN –

Este lesne de închipuit că momentul împlinirii a 250 de ani de la moartea lui Schiller nu mai emoționează pe mulți dintre contemporani. Poetul, dramaturgul și prozatorul german nu se mai află de ceva vreme pe prima pagină a ziarelor. Memoria culturală a omenirii pledează însă în favoarea trăinicieii operei sale literare și filosofice. Cultura decide pe cine să rețină și pe cine să respingă iar Schiller a fost și va rămâne unul dintre marii ei răsfațați.

Poezia lui continuă să captiveze datorită substratului filosofic cultivat la umbra versurilor sale. Discursul liric pe care-l născoceste este fără îndoială “metapoetic”, din el se desprinde o anumite filosofie care conferă liricii schilleriene o rezonanță literară trainică și originală. Începând cu amplul poem “Către bucurie” publicat în 1875 și continuând cu poemul “Artiștii” scris în 1789 poetul german, format la școala literară de la Weimar sub îndrumarea lui Goethe și Herder, își exprimă, în felul său propriu, credința că perfecțiunea artistică poate fi atinsă pe culmile unui relief filosofic constituit la limita îngemănării ideliilor de frumusețe, dreptate și morală.

Seria poemelor elaborate între 1778 și 1788, când se afla la Weimar, este traversată de la un capăt la altul de valorile morale specifice epocii romantice, precum: prietenia și devotamentul, fraternitatea, iubirea și altruismul. Pe scurt, poemul “Garanția” este închinat prieteniei în timp ce ades invocata baladă “Inelul lui Policrat” tratează tema imposibilității dobândirii fericirii pe acest pământ. Estetica lui Schiller, identificată în lucrările “Despre arta tragică”, “Despre grație și demnitate”, “Despre poezia naivă și sentimentală”, este însuflețită de pronunțate năzuințe etice fiind consecința eforturilor de reînviere a principiilor de frumusețe și armonie formulate de înțelepții din antichitatea greacă și romană. Volumele de estetică sunt expresia unei metode de “filosofare” de o rară adâncime, care anticipează apariția lucrării filosofice de mare întindere intitulată

“Despre educația estetică a omului”, situată de Herbert Cysarz printre “cărțile sfinte ale omenirii.” Dacă Goethe i-a fost călăuză pe drumul creației artistice, Kant i-a inoculat lui Schiller “microbul” filosofiei. De la Kant moștenește poetul german respectul pentru ideile morale, pentru partea etică a existenței. Schiller reușește să-și depășească mentorul (care a fixat o graniță precisă între etic și estetic) prin accentuarea rolului esteticului, ca mijloc de îndeplinire a idealurilor morale supreme. Gânditorul format la Weimar își însușește principiile idealismului estetic german: libertatea, perfecțiunea, fericirea și frumosul, construind - prin prisma lor - teoria omului estetic total, rezultat dintr-un efort cultural permanent, întreținut din generație în generație.

“Scrisorile filosofice” ale lui Schiller, care formează puntea de legătură între criticismul kantian și romantismul filosofic european, nu știrbesc în nici un chip valoarea scrierilor sale istorice și strălucirea dramaturgiei schilleriene. În anul următor obținerii postului de profesor de istorie la Universitatea din Jena, adică în 1790, poetul se căsătorește cu Charlotte von Lagenfeld și este pus în situația de a concepe și publica o serie de cărți istorice și de estetică literară. Nevoit să-și întrețină familia, continuă să scrie teatru, dramaturgia formând cel mai apreciat capitol al operei sale. În dramaturgie, Schiller prefigurează apariția “dramei romantice din secolul al XIX-lea” prin piese ca: “Intrigă și iubire”, “Don Carlos”, trilogia istorică “Wallenstein” sau binecunoscuta piesă “Maria Stuart”.

Friedrich Schiller, poetul și dramaturgul, care a studiat științele medicale și dreptul¹⁰⁶, s-a impus ca o figură remarcabilă a culturii europene din epoca romantismului, datorită faptului că a reușit să păstreze o armonie perfectă între geniul său științifico-filosofic și geniul artistic cu care a fost înzestrat. Talentul de a face filosofie fără a trăda poezia și a face poezie fără a trăda filosofia, l-a propulsat pe Schiller printre fabuloasele personalități ale culturii universale, care au reușit să demonstreze că mintea și inima se pot împăca și pot contribui la plămuirea unor opere nepieritoare.

¹⁰⁶ A fost repartizat la Stuttgart pentru a practica medicina

GEORGE SAND: EXPRESIA UNUI DESTIN LITERAR ÎNCĂPĂȚĂNAT ȘI GENEROS

Dacă pătrundem în peisajul culturii franceze din secolul al XIX-lea remarcăm, pe baza unei simple analize cronologice, prezența unui număr impresionant de personalități care au contribuit la lărgirea orizontului cultural și spiritual al omenirii. Relevantă este, în aceste împrejurări, poziția scriitoarei George Sand care, rupând tăcerea “într-o vreme când femeile tăceau”, și-a

fixat pentru eternitate avangardistele gânduri în paginile unor romane și autobiografii literare genial meșteșugite.

Născută la începutul lunii iulie în anul 1804 și botezată Lucie Aurore Dupin, romanciera a fost o femeie unică, răsfățată de bărbați talentați, admirată de spiritele revoluționare și bârfită de contemporani. Fără îndoială ea este creatora unei opere îndrăznețe, scrisă într-o epocă dominată de multiple prejudecăți și nedreptăți care încorsetau exprimarea liberă a spiritului feminin. Pentru prima dată în istoria literaturii franceze inspirată scriitoare își cucerește prin scris dreptul de a visa la schimbarea poziției sociale a ființei feminine, considerând că este firesc ca femeile să trăiască în și prin sine, să-și caute, în manieră independentă, un loc în lume.

Aceste convingeri sunt rezultatul educației “băiețoase” pe care a primit-o la conacul bunicii, de pe moșia din Nohant, din partea unui perceptor care o încuraja să poarte îmbrăcăminte

masculină. Mai târziu, pentru a-i alunga reveriile adolescentine, bunica o înscrie pe atrăgătoarea Aurore într-un pension dintr-o mănăstire parisiană. Aici tânăra experimentează cea mai “mistică” perioadă a vieții sale. Desprinderea de incerta realitate mistică are loc în mod dramatic pentru Aurore care este obligată să se mărite cu baronul de Dudevant. După vârsta de 18 ani, ca femeie măritată, viitoarea scriitoare cunoaște ispitele vieții din capitala parisiană și optează pentru o existență boemă implicându-se într-o serie de aventuri sentimentale care o fac celebră și trezesc interesul biografilor aflați în căutare de senzațional.

Romanele sale au intrat în atenția criticilor care au analizat construcțiile epice filtrate printr-o originală filosofie și simțire feminină. Cititorii cărților ei sunt impresionați de delicatețea limbajului, obținut prin folosirea unor cuvinte aparent obișnuite dar încărcate cu parfumul poetic al prozei romantice, izvorâtă din specificul imaginarului feminin. Dacă în primele romane: “Indiana”, “Valentine”, “Lélia”, “Jaques”, “Ea și el”, George Sand urmărește să ofere contemporanilor o literatură vie, cu personaje idilice, cu acțiuni derulate în mediul câmpenesc și redată după regulile stricte ale prozei realiste, în volumele “Consuelo” și “Horace”, concepute în perioada “revoltată” a creației sale, găsim pledoarii eficiente care apără umanismul revoluționar.

Debutând sub pseudonim masculin, scriitoarea a fost invidiată pentru ideile ei democratice - inspirate din socialismul utopic, pentru articolele acuzatoare la adresa societății burgheze fiind considerată fiica spiritulală a lui Rosseau, și apărătoarea iluminismului francez. Destinul ei literar își află împlinirea în proza de inspirație autobiografică concentrată în volumele “Povestea vieții mele”, “Correspondența”, “Scrisorile unui călător”, “Jurnalele intime”. Titlurile enumerate oferă suficiente și valorase argumente literare în favoarea ideii formulate de titanul Dostoievski care vedea în Lucie Aurore Dupin “un scriitor aproape unic prin vigoarea spiritului și a talentului.”

Inspirați de punctul de vedere al scriitorului rus, intelectualii secolului actual continuă să aprecieze opera scriitoarei franceze: mai întâi, pentru că este scrisă cu îndemânare literară, în al doilea rând, fiindcă a fost concepută în perioada de efervescență culturală proprie iluminismului european, iar în al treilea rând, pentru că a oferit cadrul ficțional necesar afirmării curentului feminist în literatură. Cărțile lui George Sand și-au găsit rostul în înlăturarea tabuurilor privind accesul femeilor în domeniul artei literare. Romanele ei l-au inspirat pe Balzac, au fost citite cu pasiune de Marcel Proust și le-au provocat pe George Eliot și actualmente pe controversata și incomoda Simone de Beauvoir.

EMILY DICKINSON ȘI POEMELE NONCONFORMISTE

Destinul poetic al lui Emily Dickinson a stat dintotdeauna sub semnul unei realități paradoxale legată de împrejurarea că scriitoarea, care a publicat în timpul vieții doar 7 poeme, a marcat în mod hotărâtor întreaga istorie a literaturii americane. Relatării contemporanilor privind personalitatea autoarei- născută în cea de-a 12-a lună a anului 1830 - au stat întotdeauna sub spectrul mitologicului. Încăpățânarea lui Emily de a nu se înfrupta din farmecul vieții sociale, proprii surprinzătorului Amherst (orașul natal), precum și educația academică, pe care a primit-o urmând cursurile Academiei din Amherst (1834-1847) continuate, la seminarul Mount Holyoke Female Seminary (1847-1848), au contribuit la conturarea unui portret artistic paradoxal, care s-a amplificat odată cu refuzul autoarei de a-și publica poemele, compuse în așa fel încât. să spargă canoanele poetice tradiționale. Profitând de intimitatea casei părintești, această teribilă fiică a statului Massachusetts s-a răsfățat cu versurile lui Shakespeare, Keats și Browning. A fost o admiratoare înfocată a operelor lui Emerson și Thoreau, a lecturat cu înfocare romanele surorilor Brontë și ale scriitoarei George Eliot., dar a hotărât să nu-și dezvăluie propriile creații lirice, fie dintr-o falsă pudoare generată de principiile unei educații spartane, fie dintr-o exactă intuire a caracterului excepțional al poeme pe care le-a semnat și care nu ar fi corespuns contextului estetic al vremii. În acest sens criticul și editorul Thomas Wentworth Higginson recunoștea, într-o

scrisoare adresată tinerei scriitoare, că nonconformismul poemelor ei l-au derutat. Acesta a-i sugerat lui Dickinson să-și valorifice predispoziția creatoare și să-și publice gingașele produse literare.

Emily Dickinson a continuat să scrie, s-a lăsat antrenată în jocul creației având curajul de a face lucruri straniu – lucruri îndrăznețe fără a cere sfatul nimănui, după cum mărturisea într-o scrisoare din 1850, adresată lui Jane Humphrey. Poezia ei ilustrează maniera admirabilă în care tânăra autoare a reușit să depășească una din perioadele cel mai traumatizante ale propriei existențe: confruntarea cu moartea, prin pierderea unor ființe dragi. Abordarea spinoasei probleme a morții a avut o acțiune revelatoare asupra poemelor sale, și a pus mai bine în valoare aspectul mistico - ontologic al versurilor ei, care alcătuiau o lume fictivă încărcată de cuvinte “alternative, care aproape sfidează tiparul.”(Peter Conn).

Pe măsură ce poemele lui Emily se nășteau, scrisul devenea pentru tânăra autoare un mod de a fi. Pentru a supraviețui, Emily Dickinson a avut nevoie mai mult decât oricând de poezie. Misterioasă mereu, poeta, înveșmântată exclusiv în alb, s-a agațat de natura terapeutică a scrisului, care i-a oferit posibilitatea de a eluda obsesia morții. Dickinson a păstrat vie, de-a lungul întregii sale vieți, încrederea în capacitatea artei scriitoricești de a înfățișa o versiune mai fericită asupra omului - ființă solitară instalată în propria sa finitudine. Ea a conviețuit cu credința că arta scriitoricească reprezintă un mijloc de revelare a realității. Lipsită de comunicarea directă cu concetățenii, Emily Dickinson a preferat să-și exprime atașamentul față de ființele umane sub forma corespondenței. Scrisorile, apărute postmortem, în diferite volume, demonstrează cum nu se poate mai clar pasiunea autoarei pentru construcțiile epice neconvenționale, filtrate printr-o originală filosofie și simțire feminină.

Indiferent că sunt de mai mare sau mai mică întindere, fie că sunt migălos construite sau sunt scrise în chip stenografic, scrisorile poetei reprezintă rodul unei gândiri meditative

condensată în în jurul unor formulări aforistice de genul: “încrederea e mai valoroasă decât un contract, sau ”nu îmbătrânim odată cu trecerea anilor, ci ne înnoim cu fiecare zi”. Tot ei îi aparține ideea: “simpla senzație de a trăi îmi este o bucurie îndeajunsă” deoarece “a trăi este atât de uluitor, încât nu-ți lasă timp pentru altceva”.

Miile de versuri pe care le-a compus, și care au văzut lumina tiparului de abia după cinci ani de la moartea poetei, au reprezentat, probabil, pentru scriitoarea americană cheia descifrării propriei sale personalități tumultuoase, plină de îndoieli și de înflăcărare mișcări sufletești. În același timp lectura primelor volume dickenson-iene publicate, între 1981 și 1896, de către sora ei Lavinia, i-a pus pe intelectualii de acum două secole în relație cu geniul poetic al unei personalități remarcabile, care a încercat să-și obțină libertatea prin scris răspunzând unei inegalabile și înverșunate chemări creatoare. Mărturisesc în acest sens cele aproape 1800 de poeme pe care le-a zămislit și care continuă să se mențină în zona de interes a cititorilor contemporani, ce reușesc să recepteze poezia americană specifică perioadei secesioniste ca pe un balsam al experiențelor de lectură și trăire solitară.

CRONIN, LA GRANIȚA DINTRE STRINGENȚELE GÂNDIRII COTIDIENE ȘI FARMECUL EXPERIMENTELOR LITERARE

Dacă la începutul anului 1896, nașterea lui Archibald Joseph Cronin, într-o familie de oameni obișnuiți din localitatea scoțiană Cardross, nu putea fi imaginată ca un moment de răscruce al culturii universale, astăzi, parcurgerea biografiei scriitorului englez pune în lumină o situație existențială exemplară desfășurată pe parcursul unei vieți îndelungate încheiată în 1981 pe tărâm elvețian.

Cadrelor constituirii destinului literar al lui Cronin s-au aflat sub presiunea unor evenimente nefavorabile legate în primul rând de o copilărie nefericită, marcată de moartea prematură a tatălui și zguduită de absența unei vieți îndestulate. În această situație, responsabilitatea educării viitorului romancier a revenit unchiului său, care înscriindu-l la Dumbarton Academy l-a pregătit pentru cariera de medic. Atras de șansa de a da vieții sale un sens Cronin s-a dedicat fără dificultate noilor responsabilități lucrând în diferite spitale și chiar s-a specializat în chirurgie în vremea Primului Război Mondial - când s-a înrolat în marina britanică. Începând cu anul 1924, a activat ca inspector medical al minelor. În această calitate a inițiat o serie de cercetări în privința bolilor profesionale. În mod paradoxal, entuziasmul său pentru practica și cercetarea medicală lâncezește la un moment dat iar Cronin se abandonează creației literare.

În prima perioadă de creație, din intervalul 1931-1937, romanele scriitorului atrag atenția prin amplele meditații literare axate pe ideea necesității redobândirii demnității umane. În spiritul realismului literar englez, tânărul autor încearcă să surprindă

fenomenele economico-sociale proprii societății burgheze din Anglia secolului al XIX-lea, surprinse fie prin intermediul destinului literar al eroului principal din romanul de debut „The Hatter’s Castle”(„Castelul pălărierului”, 1931), fie prin configurarea simbolică a comportamentului unor familii de mineri a căror istorie epică constituie subiectul central al romanului „The Stars Look Down” apărut în versiune românească cu titlul: „Sub stele”. Trebuie spus, că, dincolo de inovațiile epice, de expresivitatea limbajului și de originalitatea subiectelor literare cărțile lui Cronin abundă în informații variate: de la cele istorice și sociale, la informații politice și religioase. Judecăți cu tâlc, informații surprinzătoare și incitante țâșnesc discret în jurul episoadelor literare din „Cheile împărăției”, roman tulburător tipărit după 1939, după mutarea lui Cronin în Statele Unite. Maturizarea literară, dibăcia cu care a surprins frământările mistico-religioase ale unui misionar creștin, plecat în China pentru a-i converti pe locuitorii acelor îndepărtate meleaguri la religia catolică, l-a transformat pe Cronin într-unul dintre cei mai populari scriitori universali.

Faima romancierului a atins cote neașteptate o dată cu ecranizarea romanului „The Keys of the Kingdom” la studiourile Fox de la Hollywood, interpretarea rolului eroului principal al romanului, fratele Chisholm, revenind lui Gregory Peck, care fost nominalizat la Oscar pentru prestația dramatică din acest film. Dovezi grăitoare în privința convingerilor religioase ale autorului apar în romanul “Citadela” și sunt răspândite în paginile romanului “The Minstrel Boy” publicat în 1975.

Într-o altă categorie de opere epice, de data aceasta de inspirație științifică, Archibald Joseph Cronin se slujește de cunoștințele medicale dobândite în anii studenției (1914-1919) la Universitatea Medicală din Glasgow, pentru a construi, cu pricepere de psiholog și eleganță stilistică remarcabilă, portretele literare ale unor personaje din lumea medicală. Pornind de la punctual de vedere conturat mai sus, paternitatea literară a lui Cronin asupra volumelor: “Grand Canary” (“Gran Canaria”, 1933) și “The Citadel”(“Citadela”, 1937), nu poate fi contestată. Lucruri

atrăgătoare sub aspect critico-literar se pot afirma și despre: “Shenon’s Way” (“Calea lui Shenon”), “The Spanish Gardner” (“Grădinarul spaniol”) și “Beyond this Place” (Dincolo de locurile acestea), romane publicate după cel de al doilea război mondial.

În final, se cristalizează ideea că Archibald Joseph Cronin a fost un continuator original al romanului tradițional englez, un reprezentant strălucit al realismului critic, care în spiritul unui realism inovator a încercat să înregistreze și să rezolve, prin procedeele specifice creației literare, câteva din crizele socio-umane din perioada interbelică și postbelică exprimate sub forma unor evenimente și destine literare excepționale capabile să se ridice deasupra istoriei din zdruncinatul secol XX, pentru a răspândi iluzia că simpla povestire a realităților cotidiene ne poate dăruia „un spirit viu și o inimă sensibilă”- cum spunea Schiller – pentru a descoperi simbolul unui umanism evident.

GRAHAM GREEN- SUCCESUL UNUI PESIMIST

Natura controversată a poziției pe care o ocupă Graham Green (1904-1991) în spațiul culturii scrise din Marea Britanie este

tributară intenției scriitorului de a crea o fuziune reușită și responsabilă între cărțile de proză destinate lecturii de plăcere și romanele “serioase”, din tagma marilor creații ale literaturii universale. Într-

adevăr primele cărți concepute de Green: “Omul dinăuntru”(1929), “Stamboul Train”(1932), “O armă de vânzare”, “Acadeaua din Brighton”(1938) au ajuns imediat bestselle-ruri răspunzând gusturilor publicului cititor interesat de poveștile cu personaje străni, cu destine tulburătoare, specifice unor oameni aflați în amurgul decăderii și depravării. Dacă stilul literar practicat de romancierul englez îl plasează într-o tradiție scriitoricească mai veche, sub aspect tematic îl regăsim pe Green în zona romanului modernist englez. Dincolo de această cantonare academică în limitele unui curent literar, dincolo de jocurile interpretative ale criticilor, opera autorului englez se caracterizează prin forță inovatoare, printr-o atrăgătoare autenticitate, generată de abordarea unor subiecte filosofice general-umane, revigorate artistic și presărate cu teme culese din registrul lipsei de sens a vieții, al condiției umane precare, al ființei noastre dezzechilibrate - destinată eșecului și suferinței.

Graham Green și-a început călătoria existențială în toamna anului 1904 în localitatea Hertfordshire, fiind al patrulea copil al unei familii formate din opt membrii. Personalitate sensibilă, timidă, copilul Green și-a găsit de timpuriu refugiul în universul mirific al lecturii. Mai mult, încercările literare realizate la îndrumarea psihoterapistului său l-au vindecat de obsesiile

sinucigașe, ce i-au umbrit copilăria și adolescența. Peste câțiva ani, proaspătul absolvent al colegiului Balliol College, unde a studiat istoria modernă, este editor la “The Oxford Outlook”. Își multiplică apoi experiența editorială în anii studenției derulați sub semnul unei existențe boeme, mereu sub presiunea lipsurilor financiare și a datoriilor de tot felul. Termină studiile universitare în 1925 iar în următorul an îl găsim la “Times” ca subeditor. Părăsește redacția de la “Times” pentru a deveni scriitor independent imediat după succesul publicistic al volumului “Omul dinăuntru”. Motto-ul de împrumut care însoțește romanul: “În mine este un alt om care e furios pe mine” l-a urmărit toată viața. În acest spirit a acceptat să îndeplinească, începând cu 1940, misiuni pentru Foreign Office călătorind mult, găsind subiecte de inspirație pentru romanele: “Agentul secret”(1939) inspirat din războiul civil spaniol, “Puterea și gloria”, cu intriga plasată într-un Mexic revoluționar, “Al treilea om”, cartea refugiaților din Viena ocupată și “Omul nostru din Havana” (1958) sau “Americanul liniștit”(1955) romane cu inserții politice evidente, ultimul abordând spinoasa problemă a războiului din Vietnam. În anul 1966 apare, concomitent la Londra și New York, volumul “Comedinații”, roman care trădează atașamentul lui Green față de masele aflate sub oprirea unor regimuri politice dictatoriale, Leviatanice chiar.

Mărturisitor al evenimentelor istorice din încercatul secol XX, Green a fost un avocat al situațiilor disperate, un tovarăș al firilor păcătoase, al aventurierilor și escrocilor. Dar a știut să se și amuze, scriind, de pildă “La drum cu mătușa mea”(1969), roman unic, scris la vârsta senectuții, apreciat pentru capacitatea de a stârni “un hohot de râs la umbra spânzurătorii”.

Contrar declarației din autobiografia “Un fel de viață”: “Succesul este un eșec amânat” - Green a reușit să se distanțeze de confrății săi prin cele peste 26 de romane, prin volumele de nuvele, scenariile de film, eseurile și cele trei autobiografii pe care le-a scris, construindu-și o încântătoare carieră “scriitoricească”, obținând un remarcabil succes financiar însoțit de girul etern al criticii internaționale. Vocea lui Green a fost și va fi auzită în România de

numeroșii fani ai literaturii britanice. Aceștia au evaluat favorabil și vor aprecia în continuare talentul dezlănțuit al prozatorului care a avut inspirația de a turna realitatea istorică a zilelor noastre în forma unor narațiuni ample, dătătoare de profituri literare și intelectuale.

MIKA WALTARI SAU COMPETIȚIA GENURILOR LITERARE

Momentul comemorării a 30 de ani¹⁰⁷ de la trecerea în neființă a scriitorului **Mika Waltari** (1908-1979) poate lua înfățișarea unui eveniment cultural ieșit din comun dacă înțelegem că, prin intervenția sa creatoare, Waltari a reușit să relanseze literatura finaldează pe piața editorială mondială. Originar din Helsinki, scriitorul a plăsmuit, cu măiestrie și rapiditate, o operă vastă și variată, cuprinzând nuvele, poeme, eseuri, jurnale de călătorie, piese de teatru și scenarii de film, fragmente publicistice, volume de memorii și cărți pentru copii. Producțiile sale literare sunt rezultatul unei capacități creatoare neadormite și a unei explozive curiozități intelectuale. Volumul extraordinar de mare al cărților publicate de el, poate fi consecința faptului că Waltari a avut timp să scrie, suferind de insomnie. Activitatea creatoare a autorului finlandez s-a desfășurat pe fondul unei admirabile erudiții - făurită pe parcursul studiilor de teologie, filosofie și estetică pe care le urmează la Universitatea din Helsinki, studii coroborate cu experiența unor călătorii prin Europa și cu excelentele cunoștințe religioase acumulate în copilărie.

Născut în 1908, Waltari a fost fiul pastorului luteran Toimi Armas Waltari și a Olgăi Maria Johansson, care, după moartea prematură a soțului ei, l-a educat pe micul Waltari, rămas orfan de tată la vârsta de 5 ani, în spiritul învățăturilor creștine. Dacă în 1926 Waltari devine absolvent al Colegiului Normal din Helsinki, în anul 1925 este deja cunoscut în lumea literară finlandeză datorită editării unui volum de poezii religioase. Mai târziu, în 1929, își încheie studiile universitare cu o teză despre relația dintre religie și erotism, tematică controversată care-l obsedează din vremea studenției, când publica în reviste literare atât poezii religioase cât și povestiri horror inspirate din literatura lui Edgar Allan Poe.

Fidel tendințelor mistico-religioase, romanele istorice, existențiale și psihologice pe care le făurește îi oferă prozatorului de

¹⁰⁷ Articolul a fost publicat în 2004

mai târziu posibilitatea să-și expună punctul de vedere creștin și să impună în literatură proza finlandeză cu accente expresioniste. Parcurgând “Marea iulzie”(1928), primul roman “waltarian”, criticii descoperă în Waltari un scriitor înrudit cu Hemingway și cu Scot Fitzgerald. Pornind de la premisa că personajele prozelor sale sunt oameni exemplari, sunt eroi inițiați, aș îndrăzni să-l aduc pe Waltari în în apropierea filosofiei religioase a lui Rudolf Otto și a ficțiunilor lui Eliade. În plus, scriitorul finlandez afirmă, prin gura personajului central din “Etruscul” (1955): “Există locuri sacre chiar și acolo unde nu sunt altare și pietre votive.”

Sub spectrul magicului, al episoadelor mitologice a fost conceput și romanul “Egipteanul”(1945). Traducerea cărții în peste 16 limbi îi “conferă” lui Waltari faima internațională și îl propulsează printre cei mai citați scriitori contemporani. Construind o frescă romanțată a civilizației egiptene din antichitate, romanul apare în 1945 și se derulează pe scenariul unor războaie înspăimântătoare, trasează destinul unor personaje impresionante dispărute cu trei milenii în urmă. Eroii cărților lui Waltarii sunt plasați pe scena unor evenimente din îndepărtatul secolul al XIV-a din Egiptul antic sau în miezul civilizației mediteraneene din secolul V î.Hr., cu toate acestea, personajele romanului “sunt mai vii ca oricând”.

Avem aceeași senzație avem și atunci când citim despre faptele împăratului Constantin cel Mare, al sultanului Mehmet și al venețianului Giustiniani, care și-au legat destinul de anul 1453, anul căderii Constantinopolului. Portretele acestor personaje remarcabile ale istoriei sunt zugrăvite cu un realism demn de talentul unui cronicar bizantin în volumul “Amanții din Bizanț”. Romanul are relevanță pentru cititorii contemporani, care preciază tragicele scene de luptă, înduioșătoarele povești de iubire și caracterul veridic al evenimentelor istorice relatate, specifice perioadei crepusculare dintre Evul Mediu și Renaștere.

Preocupat de momentele de cumpănă din trecutul omenirii, Waltari a jonglat cu adevărul istoric distribuindu-l cu sinceritate în structura narativă a ficțiunilor sale. El și-a încercat eficiența

scriitoricească în fața unor categorii diferite de cititori, spre a deschide canale de comunicare între fascinantele civilizații dispărute și actualul secol XXI, caracterizat prin fapte și obiceiuri noi, cu oameni ce vor cugeta “altfel decât până acum.”

TAIFASURI ÎNTR-O BIBLIOTECĂ INTERVIU CU POETUL VALENTIN MARICA

Liliana Moldovan:

Stimate Valentin Marica, încep prin a vă mulțumi pentru că ați acceptat invitația de a participa la acest dialog referitor la personalitatea, creația, frământările literare și existențiale specifice omului de litere și jurnalistului Valentin Marica.

Valentin Marica:

Vă mulțumesc pentru amabila invitație! Suntem pe malul care nu se surpră; în împărăția cărților. Simt cum ne privesc și poate ne mustră că, pe unele, nu le-am citit decât o singură dată. Thomas Mann spunea că fiecare carte trebuie citită măcar de două ori... Lângă (în) lumile acestea (cartea nu e doar text, ci și suflet!), pot coborî în adâncuri, nefiind, desigur, în ton cu metoda șoimului pe care o aclamă bietul nostru timp, aceea de a privi totul de deasupra... Poate ridica două degete să ia cuvântul istețului Google. Sunt atâtea forme de comunicare, se spune, mai aprige decât cartea...Cu riscul că voi fi desuet, cu mâna pe carte, Vă aștept întrebările...!

Liliana Moldovan:

Pentru cei care nu au aflat cine este Valentin Marica, vă rog să faceți o scurtă autodescriere, insistând asupra raportului dintre

cele două importante preocupări pe care le aveți, meseria de poet și cea de jurnalist.

Valentin Marica:

*Când cineva vorbește despre el, vorbește în numele lui Dumnezeu. Este o reflecție a lui Nicolae Iorga. Așa aș dori să răspund întrebărilor, în numele lui Dumnezeu. Într-un poem, de la începuturile mele literare, scriam: **“În numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt, / Ajută-mă, Doamne, să știu cine sunt pe pământ...”** Oare sunt poetul? Se mai duc tratative dacă să port amfora aceasta. Până când **“juriul”** va delibera, sunt, în fiecare clipă, jurnalistul. Deși, când pun sarea în bucatele jurnalistului, poetul un lipsește niciodată. Mai departe, jurnalistul îl face pe scriitor să cunoască prompt ansamblul realităților din jur, să fie exigent, mereu în cunoștință de cauză, să aibă putere de reacție, creativitate nuanțată, să-i dea scrierii sale suplețe, să caute conciziunea și coerența. Jurnalistul îl duce pe scriitor la locul cel mai potrivit al documentării, îl salvează de la invenții sterile, îl asistă să formuleze cu decență și să restituie cu rost; am învățat din marea carte a lui Eminescu că timpul un e doar rotitor, ci, mai ales, rostitor. Ceea ce un înseamnă că jurnalistul și scriitorul se împacă pe deplin. Jurnalistului i se iau de multe ori cele 24 de ore ale zilei, evenimentele venind în avalanșe..., scriitorul așteptând acalmiile. Jurnalistul îi preia scriitorului limba, fără neglijențele sufocante ale zilei, știind care sunt valorile limbii române și fluidul ei sacru, despre care vorbea Octavian Goga în **“Mustul care fierbe”**. Scriitorul îi spune jurnalistului că dincolo de zid e, mereu, lumina; și, atunci, jurnalistul vrea, la microfonul emisiunilor culturale de la Studioul Regional de Radio Târgu-Mureș și în cele transmise pe Postul Național România Cultural, să așeze în mintea ascultătorului o idee și, concomitent, în sufletul lui, o emoție. Altfel, jurnalistul împarte textefluturași la tarabe.*

*Cred că îmi respect cititorul și ascultătorul, neademenindu-l, fals, precum Grebenel din celebra povestire cu lada lui goală. Bâzâitul eclectic al scrisului și vorbitului de acum îmi este străin. Un încetez să lupt cu cei care așază cuvântul în trivial, mitocănie, incultură. Invoc puterea cuvintelor în a ordona spiritul, precum sunetele de toacă din **“Arca lui Noe”** de Lucian Blaga sunt invocate pentru a ordona universul.*

Liliana Moldovan:

Desigur, atât exercitarea vocației poetice cât și valorificarea tentațiilor jurnalistice se realizează cu eforturi creatoare. Ce loc deține creația în viața dumneavoastră? Este creația rezultatul unui încrâncenat efort creator sau este rezultatul unui moment inspirațional unic și de nerepetat?

Valentin Marica:

E ceea ce numeam într-un eseu “sudoarea de flori”. Trudă, penitență, neliniște, bucurie, iluminare, desigur, suferință, dar un neapărat încrâncenare. Prin creație, intri în starea de autenticitate a ființei, în divinitatea ei. Prin creație, timpului i se ia din bolboroseală, schimonoseală, ariditate și i se dă sunet nobil. Am reținut o idee exprimată la recenta Conferință a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, elevată manifestare culturală, idee ce vine, cred, din acest aspect divin al creației. Se spunea că prin scrisul literar cucerești, fără să umilești. De aceea, scriitorului, insultat pe pământ, i se dă loc de onoare în cer. Legenda relatează că în fiecare seară când Profetul Templului de la Delphi trăgea porțile striga:” Pindar, Poetul, poate veni la masa lui Zeus”!

*Timpul creației este continuu; în stare latentă și în stare activă. Nu se reaprinde, din când în când, ca focul în sobă. Din momentul în care ai luat “**talantii**” de la Dumnezeu, nu-i mai lepezi. Ar fi ridicol să le stabilești orare. Mănânci, mergi pe stradă, visezi noaptea, pe fundalul unor cuvinte din viitoare poeme sau al unor imagini ce vor pregăti alte imagini care să fie pagini de carte. Mănânc, merg pe stradă, visez noaptea dominat de o imagine: la o fântâna pe care eu o știam plină, vin îngeri să ia apă și își ridică mâinile goale, întrucât fântâna secase. Va fi un viitor poem sau imaginile acestea vor naște altele care să fie viitorul poem. Am citit undeva despre poetul care a purtat în gând, în divinitatea lui, zece de ani un poem, după care, la un moment dat, în trei minute a scris poemul. Cred că “**povestea**” aceasta e legată de biografia lui Goethe.*

*Ca să înțelegi cum se naște, cum crește și cum nu moare creația poetică, trebuie să fii sub crugul albastru al unei mari iubiri. “**A înțelege poezia**”, scria Nichita Stănescu, “**înseamnă a putea iubi**”. “**Și e greu**”, continua inegalabilul poet, “**e foarte greu să poți iubi...**”*

Liliana Moldovan:

În răstimpul evoluției dumneavoastră artistice, a trecerii de la un volum de poezie sau proză la altul, ați cunoscut momente de poticnire creatoare, posibile trădări ale talentului?

Valentin Marica:

*Dacă nemulțumirea e “**poticnire creatoare**”, atunci am trecut prin trăirile pe care le nominalizați în întrebare. Credeam în valoarea unei cărți, apoi, în singurătatea cea mare, îi atenuam din merite, o refaceam, în gând, ca, mai apoi, să revin la aprecierile inițiale. Poate influențat și de faptul că s-a scris și s-a vorbit bine despre cartea respectivă. Nu cred că putem să fim chiar indiferenți față de ce se scrie despre un volum sau altul din biografia noastră literară. Aprecierile critice nu ne pot intimida, dar ne deschid unghiuri prin care să ne vedem creația sub mai multe aspecte.*

*Poate că un fel de “**poticnire**” este amânarea publicării unei cărți. La cuprinsul fiecărui manuscris adaug o exagerată așteptare, până când acesta ia forma cărții tipărite. O anume sfială? Prudență? Conștientizarea tot mai accentuată că scriu cu destulă dificultate? Revăd de multe ori un text, tai fără milă din îmbrățișarea cuvintelor. Cu poemele din “**Schitul numelui**” am stat mult de vorbă, am avut foarte multe întâlniri, până când au intrat în pagină de carte. De ani pregătesc un volum de publicistică, “**Conjugarea verdelui**”, cred în valoarea lui și totuși îl las să mai aștepte. “**Thanatosul ca ipostază a tragicului în literatura română**” este o carte scrisă cu ani în urmă și poartă aceeași soartă a așteptării să fie tipărită. La fel, sunt defăinite “**O mie și una de îngăduințe**”, “**Absidă pentru ziua a treia**” sau jurnalul de călătorie, “**Italia, învelișul alb**”, așteptându-și tipărirea. Iar amânarea nu este niciodată confortabilă, dimpotrivă este o suferință a mea de fiecare zi. În timpul așteptării, cartea poate fi îmbogățită sau poate pierde. Am pierdut, cred, poeme prin corectarea lor exagerată, prin trecerea textului în multe variante. Fiindu-mi manuscrisul sub ochi, sunt tentat să adaug alte secvențe de text sau să fac modificări. Îmi tipăresc cărțile cu încetinitorul, îngustându-le, astfel, căile spre cititor. Întârzierea tipării înseamnă și pierderea unor momente potrivite “**de viață**” a cărții respective: prilejul lansării la un târg de carte, la un festival de literatură, participarea la o juriizare pentru premii ale Uniunii Scriitorilor etc.*

Am învățat de la marii scriitori că nașterea unei opere este o mare plăcere, numai că această plăcere trebuie, după aceea, verificată, confirmată.

Liliana Moldovan:

Doresc să vă întreb care este, în general, natura creației, unde își are sălașul, câtă obiectivitate ascunde un act creator? Am în vedere principiul lui Miquel de Unamuno care, referindu-se la valențele comunicaționale ale operelor literare, scria: “pentru a vorbi cu alții suntem obligați a vorbi mai întâi cu noi înșine”.

Valentin Marica:

*Din ardere; și cel ce arde luminează, scria Nichita Stănescu în **“Epica Magna”**. Cred că **“sălașul”** nu este același pentru fiecare scriitor. Încă un știu să numesc clișa aceea, starea aceea, fulgerul acela, vocea aceea care îmi duce mâna spre foaia de hârtie, aceasta devenind manuscris literar. Îmi amintesc cuvintele lui Ștefan Augustin Doinaș: **“Așez pe masă mașina de scris și aștept, aștept răbdător, convins că cineva o să între...”** Cine este acel Cineva și când ne intră în casă? Cel Născut în **“Utopia”**, Doinaș, spunea că **“Cineva intră... abia atunci când (el, poetul) începe să obosească și când asociațiile care-i trec prin minte capătă mai multă libertate decât poate să le-o acorde un om rațional”**. Îl citez pe Doinaș, pentru că am realizat cu Domnia Sa, pe această idee, un interviu, la București, într-o amiază de duminică. Am vorbit atunci și despre **“vidul interior...”***

Mi s-a întâmplat să notez o imagine poetică apărută brusc în arderea gândului pe stradă, să n-o uit. Altădată, am amânat gestul și a pierit imaginea. Nu mă așez niciodată la masa poetului pentru a scrie, după un anume orar, ci sunt trimis să scriu, sunt chemat să scriu. S-ar putea crede că cea care mă trimite, mă cheamă este inspirația. Nu știu dacă așa trebuie s-o numesc, precum romanticii. S-ar putea ca din exercițiul lingvistic insistent, din lecturile fără întrerupere, din nesomnul iubirii, din reflecție, din vis, din dumnezeirea ființei, din destîn, din metalul întrebării, din nădejde, din veghe, să vrea o lume să i se arate celeilalte...Cuvintelor lui Unamuno le găsesc viabilitatea în felul meu de a vorbi cu mine, recitindu-mi destul de des scrierile.

Liliana Moldovan:

Mă îndeamnă gândul să deschid un subiect fierbinte din domeniul antropologiei literare. Cercetătorii antropologiei literare discută despre existența a două tipuri de deontologii: o deontologie a producerii textelor literare și o deontologie a lecturării lor. Credeți că avem nevoie de o etică a scrierii și o etică a citirii operelor literare?

Valentin Marica:

Să ne amintim împreună: “Mi-am spălat mai întâi mâinile, ca să fie curate pe stilou și pe Baneasa hârtie. Mi-am spălat fața și mai ales ochii, dinadins, ca să vadă fiecă literă scrisă în parte, veghind împotriva întâmplării și inspirației nedivine; mi-am spălat inima...” Dacă am greșit citatul, luăm cartea de pe raft. Avantajul unui interviu într-o mare bibliotecă...

De o disciplină a scrierii operei și de una a citirii ei avem nevoie cu siguranță. O creație literară se scrie în lumină spirituală. Este structura ei de rezistență.

La fel trebuie receptată. Mergem spre temeinicia lucrului bine făcut, spre ordine, spre credință. Maladiile spiritului contemporan vin din dezordine și necredință. E important să trăiești sentimentul că prin scrierea ta dăruiești, aplanezi, îndrepti, răspunzi, fără să aștepti neapărat răsplată. Constantin Noica ne atrăgea atenția să un uităm că echilibrul vieții noastre se creează dând totul și neprimind decât ceva.

Etica scrierii și cea a lecturii poate fi înțeleasă prin acest “dând totul”. Acest aport vine din felul în care ești cinstit, vrednic și drept cu tine. Etica scrierii și etica citirii operelor literare vin din etica omului scriitor și cititor.

Liliana Moldovan:

Voi trece spre final la o temă delicată legată de rolul modelelor în viața unui scriitor de succes. Au nevoie marile genii de modele umane inspiraționale? Există vreo personalitate a literaturii și culturii naționale sau universale care v-a îndemnat să purcedeți pe tărâmul artei scriitoricești?

Valentin Marica:

Primele cărți le-am citit **“cu urechea”**. Mama știa multe versuri din Alecsandri și Eminescu, mi le recita și, ascultându-le, parcă vedeam cărțile din care veneau acele texte. Știam cum arată cartea prin chipul abecedarului pe care îl divinizam. Imaginile color din abecedar țineau de lumea în care îmi imaginam eu că stă pe un jilț înalt și strălucitor Dumnezeu. Mama, abecedarul și obiceiurile din viața omului, în special nunta și înmormântarea, mi-au dat primii fiori de literatură, primele emoții pe care acum le numesc poetice. Ascultam orații de nuntă sau bocete, pierdut prin mulțimea satului, și apoi, singur, în târnaț, la vie sau mergând cu vitele, completam în gând cântecul miresei sau bocetul. Pe toate le legam de soare. Când nu știam să scriu (nu am scris înainte de a merge la școală, pentru că numai atunci am avut primul caiet), cu bâta cu care păzeam vitele, făceam, în schimb, semne pe pământul reavăn, după ploaie, un fel de cercuri care reprezentau soarele. În aer, cu arătătorul, desenam tot un fel de litere inspirate de mersul sorelui pe cer. Eram fascinat cum deasupra capului meu soarele urca și cobora pe cer. De aici vin primele modele. Apoi, s-a întâmplat într-un ajun de Crăciun, când tata a mers la Cooperativa din sat să-și cumpere ghetе și a trebuit, obligatoriu, să cumpere și o carte. Era în desfășurare renumita, pe atunci, Luna Cărții la Sate. A intrat pe ușă cu o pată roșie în mână. Am luat-o cu un fel de teamă. Era **“Nicoară Potcoavă”** de Mihail Sadoveanu în Editura pentru Literatură. Prima carte nou-nouță pe care am atins-o cu mâna. Avea un luciul ca icoanele din biserica satului acoperite de dreptunghiuri mari de sticlă. În noaptea aceea de Crăciun mi-am pus cartea sub pernă.

A doua carte care m-a bucurat până la a simți cum îmi cresc aripi a fost **“Cireșarii”**, împrumutată de la Biblioteca Școlii. Paginile ei învau în fața ochilor. Nu mai vroiam să ies din lumea aceea... De pe vremea **“Cireșarilor”** (raiul copilului pistruiat, ținându-se ca scaiul de poala mamei) sunt primele mele încercări literare, unele găzduite de **“Gazeta pionierului”**.

Au urmat marile uimiri în fața dascălilor adevărați. Învătam pe de rost **“Psaltirea în versuri”** de Dosoftei din respect pentru profesoara Livia Mihoc și citeam **“Gazeta literară”** la Liceul din Sărmașu, un sat mai mare decât natalul meu Zoreni, din recunoștință pentru profesorii

Tamara și Dan Rebreanu, care mi-au pus în mâini **“Istoria literaturii române”** a lui George Călinescu, ediția princeps din 1941. Au urmat, pentru mine, zeii Literelor Clujene, Dumitru Pop, Ion Vlad, Mircea Zăciu, Mircea Muthu, Ioana și Liviu Petrescu, Ion Șeuleanu, Ion Vartic, Elena Dragoș, Doina Curticăpean, Carmen Vlad, Mircea Tomuș, Ștefan Bitan, D.D. Drașoveanu, Octavian Șchianu și prin Domniile Lor, adevăratele lecturi, debutul în literatură și încrederea în ceea ce scriam. Când profesorul Mircea Zăciu și-a lansat volumul **“Colaje”** la Librăria “George Coșbuc” din Cluj, mi-a scris pe un exemplar din noua sa carte: **“studentului în care am mare încredere”**. În același timp, profesorul Mircea Tomuș m-a prezentat redacției revistei **“Steaua”**, iar poetul Mibai Ursachi mi-a semnat debutul literar în revista “Cronica”. Fiecare a pus în pământul meu sămânță roditoare, eu știind să primesc darul, să-l apăr și să-l statornicesc. A fost începutul...

Liliana Moldovan:

Ce credeți despre generația contemporană de scriitori români? Se află tinerii autori în miezul unor frământări creatoare menite să dea naștere unei literaturi valoroase?

Valentin Marica:

Despre tinerii scriitori trebuie să vorbim cu exigență și dragoste. Ca să-i apreciem, vorba lui Mircea Eliade trebuie să-i simpatizăm. Apoi, simpatizându-i, să-i privim foarte îndeaproape. Unii nu sunt destul de activi, pe măsura talentului. Nu perseverează. Debutează editorial, după care se așază în perioade de odihnă, excelând în vedetism și persiflarea literaturii de până la ei. Fără un sentiment puternic că ei continuă o tradiție a literaturii române, că vin cu opera lor s-o lege de mari opere ale literaturii, tinerii scriitori se vor stinge. De multe ori acuză că sunt neglijați de critica literară, că nu sunt publicați de revistele literare, dar ei nici măcar nu își trimit creațiile înspre revistele literare. Ar putea să se întâlnească cu **„școala de poezie”**, bunăoară, pe care o menține cu mare simț de răspundere, la România literară, Constanța Buzea. Sunt mulți scriitori tineri talentați, au confirmat-o în ultima vreme concursurile naționale de creație literară pe care le-am inițiat, **„Jocul de-a ziua cea bună”** și **„Vreme trece,**

vreame vine". În seria de carte „Prima verba” pe care o îngrijesc la Editura Cezara Codruța Marica, am debutat tineri cu poezia în sânge, dornici să-și vadă creațiile în volum. Așa au apărut: „Rai de ocazie” de Laurențiu Blaga, „Abur albastru” de Costina Zehan, „Amurgul nimănu” de Nicolae Corneliu Borșan, „Anotimpuri îngenunchiate” de Dorina Suciu. Desigur, aceste cărți trebuie să se împlinească prin cele care vin. Dacă prin ele autorii tineri au făcut cu ochiul unui succes de-o clipă, e ca și cum ar fi spus o glumă nesărată într-o catedrală, cum consemna scriitorul Vasile Sălăjan.

Liliana Moldovan:

Ce loc trebuie să ocupe lectura în procesul de formare a noilor talente literare? Credeți că un ridicat apetit spre lectură poate fi o condiție esențială în procesul formării unor scriitori valoroși ?

Valentin Marica:

Vă referiți, desigur, la apetitul spre lecturi esențiale. Din păcate, sunt scriitori tineri ce poartă viciul nelecturilor esențiale. Într-o rubrică din emisiunea “Vitrării”, se numește “Carte radio de poezie”, am invitat și tineri poeți. O să mă refer la aceștia. Mi-am dat seama că, deși au absolvit studii universitare, nu aveau asimilată ceea ce numim în mod obișnuit bibliografia obligatorie. Au fost se pare așii citirii în diagonală. Sunt marile cărți de literatură română, apoi marile cărți despre literatura universală, fără de care îți fuge pământul de sub picioare. Unii au citit edițiile acelea prescurtate, povestite, ale unor capodopere, cea mai mare mutilare care i s-a putut face literaturii vreodată. Se simte talentul, dar, imediat, fragilitatea lui, când e prins în poem, prin lipsa lecturilor exigente, cum le numea Matei Călinescu. Aș spune că lectura trebuie să meargă mai departe, înspre binefacerile studiului. Istoria poeziei, antologiile importante, tratatele de poetică, teoria literaturii, limba în care scrie un poet trebuie cunoscute temeinic, ca “ținuta” tânărului poet să fie impecabilă. Cât de expresiv se exprima N. Steinhardt: “Talentul e în situația militarului în uniformă; se cade să se supravegheze când iese în oraș...”

Să ne amintim, în ce cuviință și temeinicie a lecturilor, scria tânărul Eminescu.

Liliana Moldovan:

Descrieți, în câteva cuvinte, relația, scriitorului, jurnalistului și omului de cultură, Valentin Marica cu bibliotecile în general și cu Biblioteca Județeană Mureș, în special:

Valentin Marica:

*E locul în care odrălesc atâtea gânduri. Locul care nu mă trădează, este îngăduitor, îmi dă liniște, îmi cere liniște, fiind prezent la întâlniri îmbucurătoare cu cei ce au făcut ca locul acesta să existe, cu autorii cărților. Pot să spun că am locuit în biblioteci. La Biblioteca Universitară din Cluj am constatat **“Iliada”** și **“Odiseea”**, la începutul anului I de facultate. N-o să uit bucuria acelor zile de studiu, când toată lumea era transformată doar în întoarceri de pagini în mâinile studenților și în privirile lor. Faptul că erau mulți studenți, că nu găseai ușor loc în bibliotecă, mă stimula. Acolo am pătruns noțiunea de blândețe intelectuală. Lecturile în bibliotecă te făceau om bun, echilibrat, exigent. Nu era doar lectura, erau ore și zile de studiu. Conspectam, un doar citeam. Pătrățelul acela de hârtie care era legitimația de intrare în bibliotecă îmi dădea putere. Interesant, conspectând titluri importante din listele bibliografice, de la Cervantes la Joyce, de la Cantemir la Mateiu Caragiale, în pauze mergeam la secția de periodice și citeam din revistele literare noutățile la zi. Când l-am citit pe Ibsen, în Biblioteca de la Literele Clujene, când am terminat lectura la **“Rața sălbatică”** m-a impresionat atât de mult, încât ajuns pe stradă, înspre Căminul studentesc **“Avram Iancu”**, am avut senzația desprinderii de la pământ într-o plutare ireală. Nu o dată am trecut prin starea aceasta de catharsis. Biblioteca îmi dădea siguranță și bucurie. Lucram pe fișe, unele de idei, altele de vocabular, altele de extrase din opera citită. Obiceiul mi l-am lipit de suflet, îl am și acum. Zilele în care stau la Biblioteca Județeană Târgu-Mureș sunt cele care nu trec în zadar. Mai mulți ani, am avut domiciliul stabil aici. Pentru **“Thanatosul ca ipostază a tragicului”**, în locul acesta am parcurs mii de titluri. Oamenii Bibliotecii au știut s-o înzestrezze, spre bucuria celui ce caută să dezvălăgească lumea; **“ca să nu ni se usuce cugetarea...”***

NOI TAIFASURI ÎN BIBLIOTECĂ INTERVIU CU POETUL NICOLAE BĂCIUȚ

Liliana Moldovan:

Stimate Nicolae Băciuț, încep prin a vă mulțumi pentru că ați acceptat invitația de a participa la ediția a doua a unui dialog inițiat și continuat în bibliotecă, acolo unde sălășuiesc mii de cărți, acolo unde frământările interogative se nasc firesc și pornesc dintr-o nestăvilită curiozitate referitoare la personalitatea, creația, frământările literare și existențiale specifice omului de litere și jurnalistului Nicolae Băciuț.

Nicolae Băciuț:

Iată o ipostază inedită, aceea de a răspunde la aceleași întrebări la care a mai răspuns un alt scriitor, Valentin Marica. Nu e vorba de o anchetă, ci de un interviu, dar cu aceeași partitură a interogațiilor. Într-un loc în care, dacă ar fi să urmăim gândul unui scriitor care-și imaginea paradisul ca pe o imensă bibliotecă, ar trebui să ne simțim măcar ca într-un mic Paradis, protejați și binecuvântați de cărți. Întrebându-ne cine mai citește, de ce citește, cum citește, când și cât citește? Eu cred în carte, oricâtă supremație

ar avea alte tentații, cred în Bibliotecă, oricât de rob sunt al laptopului. Nu știu ce se va întâmpla cu alte generații, dar generația noastră, generațiile care au peste douăzeci de ani, vor apune sub steaua cărții, vor simți și în ultima clipă a (pe)trecerii lor prin lume, foșnetul misterios al paginii de carte.

Liliana Moldovan:

Pentru cei care nu au aflat cine este Nicolae Băciuț, vă rog încercați să realizați o scurtă autodefinire, insistând asupra raportului dintre cele două importante preocupări pe care le aveți, meseria de poet și cea de publicist.

Nicolae Băciuț:

În date seci, Nicolae Băciuț e un ins care și-a făcut de cap, a îndrăznit să citească inimaginabil de mult și și-a dat seama că a citit atât de puțin încât și-ar lua cărți cu el și pe lumea cealaltă, a îndrăznit să viseze atât de mult, încât, ca să-și îplinească visele, ar trebui să-i fie îngăduită încă o viață, dacă nu îmi voi lua visele cu mine "dincolo". A îndrăznit să creadă că prin scrisul său ar putea face lumea mai bună măcar cu o lacrimă, a tipărit multe cărți, ale lui și ale altora, a făcut reviste, a pus la cale proiecte și acțiuni culturale neobișnuite, ca să-i trezească din amorțire până și pe cei care au condamnat cultura la moarte prin ardere pe rug.

Am făcut cât am putut, punând la bătaie timpul și puterile mele, talanții care mi-au fost dați, iritând pe mulți prin neostoirea mea, prin neodihna mea, cu o grabă care mă pune pe gânduri. Oare nu cumva timpul e grăbit cu mine și mă pune la lucru, mai ales după ce am trecut o dată la un pas de moarte?

Nicolae Băciuț e un incurabil bolnav de poezie, respiră prin porii ei cu atâta nesăț că plămânii îi sunt prea mici pentru cât ar vrea s-o simtă în cele mai mici coltoane ale sale.

Nicolae Băciuț e un om fericit, fiindcă i-a fost dat să călătorească prin lume atât cât să-i înțeleagă mai bine rosturile, că a găsit cuvântul care să-l mântuie.

Nicolae Băciuț e un om nefericit, pentru că n-a reușit mereu să se facă înțeles, că au dat cu pietre în el cei în care a dat cu pâine, că l-au trădat cei pe care i-a ajutat să nu rătăcească.

Cât despre raporturile poeziei cu jurnalistica – ele s-au împăcat bine, au pactizat. Jurnalistul a fost un generos, l-a purtat pe poet peste tot unde există taine ale vieții, iar poetul l-a răsplătit, dându-i mereu idei și metafore ca să facă din publicistică nu o efemeră, ci un document de viață fără termen de expirare, cum se întâmplă, de obicei, cu cea mai mare parte a publicisticii de toate zilele.

Liliana Moldovan:

Desigur, atât exercitarea vocației poetice cât și valorificarea tentațiilor jurnalistice se realizează cu eforturi creatoare. Ce loc deține creația în viața dumneavoastră? Este creația rezultatul unui încrâncenat efort creator sau este rezultatul unui moment inspirațional unic și de nerepetat?

Nicolae Băciuț:

Eu cred în inspirație, cred în cuvântul care vine de la Dumnezeu. Nu cred în făcături de niciun fel. Fără credință, poetul nu ajunge niciodată pe drumul său, oricât de entuziast ar fi de ceea ce-i iese în cale. Scrișul nu poate veni decât din trăire adevărată. Oricât de bine ai mima trăiri autentice, când aduni cenușa, aceasta nu-i decât cenușa unui foc de paie. Ai comparat cenușa lemnului de brad cu a celui de fag? Dar cu cea a unor uscături?

Diferența e fundamentală și vine nu doar din intensitatea cu care are loc arderea, ci și din strălucirea jarului încins. Creația, oricât vi s-ar părea de prețios spus, e însăși viața mea. Scriu zilnic, lucrez cu toate ustensilele, cu bucurie, cu nimore, cu emoție, cu sinceritate. Scrișul e ca o rugăciune, trebuie să aibă în fiecare zi loc în viața ta. Poți să nu te rogi într-o zi, fiindcă nu ai timp sau fiindcă Dumnezeu te-a cam neglijat?

Nu sunt nici încrâncenat, nici “ambetat” la masa de scris. N-am scris niciodată în aburii alcoolului. Scrișul e luciditate, până și atunci când el vine de la sine, iar tu, biet scrib, nu faci decât să-i materializezi în cuvinte unduirile.

De aceea s-ar putea părea că am scris mult. Zeci de cărți – poezie, publicistică, jurnale (inclusiv de călătorie), într-un continuu dialog cu lumea. Eu nu scriu pentru altcândva. Eu scriu pentru acum. Dacă scrișul meu va trece și granița timpului cu care am fost contemporan, va însemna că el n-a

fost "conjunctural", că nu s-a îndatorat prea mult clipei efemere, că și-a luat și o ... fărâmă de eternitate.

Poezia are un statut aparte. E un gen privilegiat. Ți dă o stare de spirit inegalabilă. Atunci când îți vine, pur și simplu, să scrii, fără niciun fel de constrângere. Nu o poți compara cu nimic. Cu siguranță, doar Dumnezeu, atunci când a făcut lumea, a avut astfel de trăiri. Pentru că trebuie să admitem că noi suntem făcuți după chipul și asemănarea sa.

Liliana Moldovan:

În răstimpul evoluției dumneavoastră artistice, a trecerii de la un volum de poezie sau proză la altul, ați cunoscut momente de poticniri creatoare, posibile trădări ale destinului creator?

Nicolae Băciuț:

Când scrii poezie, nu scrii cărți. Scrisul "programatic" e un nonsens pentru poezie. Cum să spui: "Lucrez la o carte de poezie?" Adică, ce faci, te apuci și scrii, poem după poem, la comandă, ca să aduni de-o carte? Te poți poticni între un poem și altul, poți avea gestații mai lungi, ideile pot arde mocnit până se transformă în flacără poetică. Poemele, dacă au valoare, pot trece dintr-o carte în alta. Fiecare poem e o carte. E o lume.

O carte de poeme e mai mult dimensiunea temporală a scrisului. Poetul revine asupra unei idei, a unei stări, a unei emoții sau revin ele și-l copleșesc în alte reverberații lirice.

Pentru mine, asumându-mi condiția scrisului ca mod de a fi în lume, nu există... pauze. Schimb doar genul. Dacă mănânci în fiecare zi friptură, la un moment dat de saturi de friptură, nu mai vrei. Așa umplu și eu "golurile" în care nu mă vizitează poezia. Scriu altceva, dar nu părăsesc teritoriile literaturii.

Șigur, nu poți scrie mereu texte la înălțimea la care visezi. Sunt zile mai faste, mai puțin faste, cu mai multă sau mai puțină inspirație. Nu suntem alcătuiți din mecanisme care să funcționeze mereu, în aceiași parametri, în felii de 24 de ore. De aici fascinația vieții, minunea scrisului.

Nu te poți poticni câtă vreme crezi în scrisul tău, oricâte firești îndoieli și nemulțumiri ai avea. Dar acestea sunt binefăcătoare, sunt provocatoare, îți impun să intri în competiție cu tine. Din îndoială se pot

naște lucruri noi. Îndoiala și încrederea trebuie să fie mereu în balans, în talgerele creației. Îngâmșarea, încrederea nețărmurită în propria operă sunt periculoase, suspecte. Un scriitor care se declară pe deplin mulțumit de ceea ce a scris e un scriitor terminat.

Liliana Moldovan:

Pornind de la principiul lui Miquel de Unamuno care scria: “pentru a vorbi cu alții suntem obligați a vorbi mai întâi cu noi înșine”. Vă întreb dacă există un izvor universal și nesecat al creației? Un demiurg inspirațional care răstoarnă idei și cuvinte potrivite peste oameni aleși?

Nicolae Băciuț:

Izvoare nesecate ale creației suntem fiecare în parte. Fiecare suntem un univers, mic, dacă vreți, dar la fel de necuprinzător ca și universul mare. E firesc ca înainte de a-i descoperi pe alții să ne descoperim pe noi înșine. Să vorbim cu noi înșine. E un dialog obligatoriu, altfel vom fi izvoare tulburi, care nu-și vor găsi niciodată limpezimea. Trebuie să te cunoști bine pe tine că să-i poți cunoaște pe ceilalți. Trebuie să ne punem nouă întrebări, să găsim răspunsuri care să poată fi bune și altora.

Dar cât de greu e să ne dăm seama cine suntem, de unde venim și unde mergem? Cât de greu e să ne definim, să ne rostim pentru a ne putea rosti! Ca să fim noi înșine, nu niște închipuirii ale noastre, nici minciuna altora. Și, Doamne, cât de ușor putem cădea în păcatele lumesti ale trușiei, mândriei...

Nu împarte nimeni barul decât bunul Dumnezeu. Ne dă cu carul, cu pabarul..., cum spune un vechi cântec. Putem risipi carul și drămui pabarul. Dincolo de toate e o trudă fără seamăn. Nu abandonezi scrisul doar pentru că tocmai ai impresia că ai scris o capodoperă sau ai scris mai multe capodopere și te poți culca pe o ureche. Scrisul nu-ți dă tihnă și nici odihnă.

Câtă vreme simți că ai ceva de spus, e obligatoriu să nu te dedai leneviei.

Scriitorul nu are timp liber. Are doar libertatea timpului care i s-a dat!

Liliana Moldovan:

Mă îndeamnă gândul, să deschid un subiect fierbinte din domeniul antropologiei literare. Cercetătorii antropologiei literare discută despre existența a două tipuri de deontologii: o deontologie a producerii textelor literare și o deontologie a lecturării lor. Credeți că avem nevoie de o etică a scrierii și o etică a citirii operelor literare?

Nicolae Băciuț:

Ar trebui să fim înconjurați de deontologii. Să înmulțim binele și să facem doar lucruri utile. Să convenim la acea morală, la acele norme care să nu ne facă nici nouă, nici altora rău. Firește, trebuie să credem în deontologia scrisului și să acceptăm o deontologie a cititului. Deși nu stau pe aceeași treaptă. Unui scriitor moral – mă refer la operă – ar trebui să-i corespundă un cititor moral, unui scriitor inspirat, un cititor inspirat. Dar responsabilitatea primă, obligatorie, e a celui care scrie. Lectura, oricâtă deontologie ar presupune, oricâte coduri, reguli, rețete, are și toate libertățile. Pentru că niciun cititor nu seamănă cu celălalt. Opera e aceeași pentru toți, cititorii sunt diferiți, mai tineri sau mai în vârstă, mai pasionați sau mai plictisiți, mai educați sau mai săraci cu duhul, mai motivați sau nu...

Dar e aberant ca un poem, de pildă, să fie citit ca o formulă trigonometrică. Să însemne pentru toată lumea același lucru. O astfel de operă literară e săracă, nici nu merită prea multă atenție. Cititorii pot înnobila sau întina prin capacitatea lor de a recepta o operă.

Fiecare găsește ceva pentru sine, se regăsește în ceva, nu toți în același lucru. Emoția cititorului nu e un element chimic care să se combine standardizat cu un text.

Un text literar, din orice gen, nu trebuie să-și epuizeze înțelesurile. Așa au apărut operele nemuritoare, nepieritoare.

Liliana Moldovan:

Scenariul discuției noastre întâlnește o temă delicată legată de rolul modelelor în viața unui scriitor de succes. Au nevoie marile genii de modele umane inspiraționale? Există vreo personalitate a

literaturii și culturii naționale sau universale care v-a îndemnat să purcedeți pe tărâmul artei scriitoricești?

Nicolae Băciuț:

Trăind în provincie, fatalmente, modelele sunt cele din preajma noastră. Modelele literare au un regim aparte. Pentru că nu poți avea modele, în sens strict, decât cu măsură și cu precauție, pentru a evita să devii, lucru foarte grav, epigon al unui model, indiferent care ar fi acesta.

Eu n-am avut modele literare, am avut mai degrabă modele morale. Pe traseul existenței mele s-au aflat câțiva oameni la care m-am raportat și care mi-au influențat modul de gândire, lecturile, gustul literar, judecata critică, arta de a fi în lume, ca om, ca scriitor.

Poate sunt mai mulți, dar lista lui Băciuț îi are, în ordine, pe Virgil Rașin, la Bistrița, pe Ion Vlad, Ion Pop, Ioana M. Petrescu, Liviu Petrescu, în Filologia clujeană, pe Romulus Guga, la "Vatra" și pe N. Steinhardt, din clipa în care l-am cunoscut și până acum. El mi-a dat forță și credință să nu rătăcesc.

De la fiecare am luat câte ceva, de la fiecare am învățat multe, i-am avut ca repere ale formării și devenirii mele literare.

Alături de ei sunt foarte multe nume care mi-au îngăduit să mă mișc în mediile literare din cele trei orașe – Bistrița, Cluj-Napoca și Târgu-Mureș – în care am încercat să dau rost și sens elanurilor mele literare.

Nu cred că "marile genii" au nevoie de modele. Ele fiind genii, au precocitatea lor, de cele mai multe ori, devenind ei înșiși modele.

Nu m-a îndemnat nimeni să scriu. A fost un impuls concurențial, pe care l-am resimțit atunci când fratele meu mai mare, Grigore Băciuț, acum medic, prorector la Universitatea de Medicină din Cluj-Napoca, a început să scrie. Am vrut să-mi dovedesc, el fiind mai bun decât mine în toate, că și eu sunt în stare să scriu versuri. Din păcate sau din fericire, el s-a lăsat de scris repede și eu nu m-am mai putut opri din scris.

De încurajat m-au încurajat mulți care au scris despre cărțile mele, care au făcut observații pe marginea acestora. M-a încurajat sinceritatea celor din preajma mea, eu nefiind chiar lipsit de judecată critică încât să nu-mi dau seama de locul meu într-ale scrisului. Un m-am îmbătat niciodată cu apă!

Spre deosebire de alți confrăți cu care am pornit la drum în literatură, eu am rămas singur maratonist. Unii au abandonat, alții au lăsat-o mai încet. Am avut parte și de câteva circumstanțe favorizante: am ucenicit la "Echinox", la "Vatra", am avut o bursă în SUA, în 1990, când de-abia ieșisem din calvarul ideologiei roșii, am descoperit fascinația televiziunii, cu care am cunoscut în fiecare zi altă lume. Ca scriitor, televiziunea a fost o experiență decisivă.

Mi-au fost aproape Î.P.S. Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, prin care am reușit să pășesc în cele mai importante locuri sfinte de pe pământ. Și să călătoresc altfel spre mine însumi!

M-am bucurat, la Târgu-Mureș, de amici cu vocația prieteniei – Mihai Sin, Lazăr Lădăriu, Valentin Marica, Mariana Cristescu, Răzvan Ducan.

Am devenit eu însumi un fel de "model" pentru cei care doreau să-și încerce puterile pe tărâmul culturii – în literatură, pictură în primul rând, creându-le condiții de afirmare, de manifestare, de confruntare cu publicul.

Liliana Moldovan:

Care este părerea dumneavoastră despre generația contemporană de scriitori români? Se află tinerii autori în miezul unor frământări creatoare menite să dea naștere unei literaturi valoroase?

Nicolae Băciuț:

Trăim vremuri contradictorii. Deruta a devenit normă, neîncrederea – în politică, în promisiuni, în amici, în noi înșine – patologică.

S-au schimbat radical parametrii în care ne găseam echilibru, cu toate dezechilibrele ideologice. Bătrânii, venerabilii scriitori de-abia se pot susține pe ei înșiși, ca să mai poată face loc celor tineri, care trebuie să se ajute singuri. Nu mai sunt publicații, edituri "de Stat", nu există o politică coerentă de susținere a culturii, a literaturii, a celor mai tineri artiști, scriitori.

S-au schimbat și terenurile de manifestare – dacă o carte se publică în câteva zeci de exemplare și ajunge necătită în rafturile cunoștințelor și rudelor, rămâne ca Internetul să fie și bibliotecă și sală de curs și club de distracții.

Dacă e să ne luăm după numele care circulă pe diverse site-uri, se scrie foarte mult în România, sunt foarte mulți scriitori, inclusiv sau mai ales tineri. Dar vocile sunt scăzute, imperceptibile pentru publicul larg, chiar și pentru publicul specializat, calificat, educat. Nu se scrie rău, se scrie... corect, dar încă n-am simțit o stare poetică nouă, una care să atragă atenția că s-a schimbat ceva, că niște autori au reușit să revoluționeze limbajul poetic, nu prin vulgarități, nu prin exhibarea sexului, ci prin coduri noi de receptare și lectură a lumii.

Liliana Moldovan:

Ce loc trebuie să ocupe lectura în procesul de formare a noilor talente literare? Credeți că un ridicat apetit spre lectură poate fi o condiție esențială în procesul formării unor scriitori valoroși ?

Nicolae Băciuț:

Lectura trebuie să ocupe primul loc, să le ocupe tot timpul. Celor care doresc să devină nu doar cititori, ci și autori de carte. E de neconceput un scriitor adevărat, de valoare, fără cultură. Fără cultură, deci și fără lectură, talentul se ofilește, oricât de strălucitor este el la întâlnirea cu literatura. Un scriitor ignorant e un nonsens. Dacă e ignorant nu e scriitor. Poate fi grafoman, poate câștiga chiar oareșce notorietate, dar nu va însemna, finalmente, nimic pentru literatură, decât un episod trist, pentru că un scriitor ratat, din orice motive, inclusiv din cauza culturii sale precare, e un lucru trist. Un strungar ratat e un strungar ratat și atât. Găsește o altă meserie și își găsește un loc în viață. Dar o operă literară, un destin literar ratat ne umplu de mâhnire. Puteau să mai coloreze universul cu ceva, scriitor și operă, ținându-se de mână. Mai puteau îmbogăți dicționarul de sentimente cu niște cuvinte noi, pentru că orice operă literară este un unicat.

Setea de lectură e contagioasă, în preajma ei, foarte aproape stă setea de scris. Citind, poți să descoperi în tine miracolul de a înțelege lumea cu adevărat, miracolul de a putea, la rândul tău, să fii creator de lumi.

Citind, câștigi discernământ, îți limpezești apele, poți distinge mai ușor binele de rău, urâtul de frumos, poți să-ți modelezi fraza proprie, poți să-ți găsești propria voce.

Oricât de fascinantă ar fi biografia cuiva, ea rămâne o biografie și atât, dacă nu există educație, pe lângă talent, ca să pună în operă această biografie.

„Ce viață de roman am avut”, mai exclamă unii. Așa o fi, dar simpla experiență de viață, fără instrumentele scriiturii, nu devine literatură.

Liliana Moldovan:

Descrieți, în câteva cuvinte, relația, scriitorului, jurnalistului și omului de cultură, Nicolae Băciuț cu bibliotecile în general și cu Biblioteca Județeană Mureș, în special:

Nicolae Băciuț:

Bibliotecile sunt pentru mine biserici. Intri în ele, găsești o carte sfântă și te rogi. Cititul e rugăciune pentru a fi mai bun, mai frumos, pentru a putea trăi la înălțimea darului primit – să nu uităm că suntem făcuți după chipul și asemănarea creatorului!

Mi-am avut bibliotecile mele – începând cu biblioteca din casă, în care am adunat singur, carte cu carte, urmată de biblioteca școlii, cu cea a orașului adolescenței, unde atrăsesem atenția prin ambiția mea de a citit toată biblioteca, apucându-mă dintr-un colț și luând cărți cu metrul! Biblioteca din Universitate m-a protejzat, mi-a asigurat un loc, rezervat, unde nu întârziyam niciodată la întâlnirile cu cărțile.

La Târgu-Mureș, în județul Mureș, bibliotecile mi-au devenit partener, împreună transformându-ne în agenți de promovare a cărții, a cititului.

Ca o disperare a celui cărui nu-i mai ajunge timpul pentru citit, în biblioteca sa fiind cozi lungi de cărți care așteaptă să fie citite, pe lângă cele peste o mie de cărți pe care le-am citit și de câte trei ori, pentru a le pregăti pentru tipar.

Acum, biblioteca de acasă a ajuns neîncăpătoare. Am deschis o filială în pivniță, sub protecția colecției de vinuri pe care o am, și una în garaj.

Visez, de voi mai apuca, în casa mea natală să transfer o parte din cărți pentru că odată, odată ca niciodată, poate se gândește cineva să amenajeze acolo o casă memorială. Orice-ar fi, rămân frunțaș în locul meu natal, nu am altul să mă întrecă, pentru că sunt singurul scriitor, pe lângă

venerabilul Grigore Pletosu, teolog, dar și promotor al lui George Coșbuc în anii formării sale.

Luați-o cum vreți, chiar și ca o glumă, dar de ce să n-am dreptul să visez? Oricum, nu voi vinde niciodată casa părintească și sper ca nici urmașii mei să n-o facă. Și, cum nici eu nu sunt veșnic, trebuie măcar să aspir la un licăr de veșnicie într-o casă care să mărturisească despre un scriitor al locului, în care să descopere lucruri care tot mai rar vor fi putea fi etalate într-o casă memorială, câtă vreme, computerul adună aproape tot zăbuciumul unei vieți de scriitor, fără însă a aduce cu el și imaginea trudei, a râvnei, a speranței și disperării în căutarea cuvântului ce exprimă adevărul.

Mai e ceva ce trebuie spus, legat de relația mea cu bibliotecile – eu nu doar iau cărți din raft, ci și așez cărți în raft, cărți pe care-mi pun cu emoție și speranță numele, în așteptarea unui cititor.

ADDENDA

THE THEORY AND THE PRACTICE OF READING ACCORDING WITH MODERN AND CONTEMPORARY BIBLIOSOPHICAL DECANTATION¹⁰⁸

Introduction

From the perspective of the four essential dimensions - philosophical, hermeneutical, communicational and instructive-educational - the reading phenomenon stays at the bases of some generous theoretical questions connected to the essence, the diversity and the finality of textual discourses. Considering the extreme diversity of reading sciences, I have structured my paper into several issues, connected to:

1. The philosophical theory of reading;
2. The practice of reading from the perspective of communication theory;
3. Hermeneutic interventions in the individual reading practice;
4. Reading as a performant instrument of instruction, communication and information, in the context of informational society context.

1. For a philosophical theory of reading

It is well known that the philosophical substration of reading sciences is based on the hermeneutical theories made by Hans Robert Jauss, Wolfgang Iser, Jean Paul Sartre, Jaques Derrida, Ernst Cassirer and Umberto Eco. From the perspective of philosophic interpretation, these reading theorists have tried to solve the problem considering the complexity of receiving textual communications, giving an essential role to the reading consumer. It must be mentioned that philosophical substrate of reading theory has its roots in the philosophy of language and also in the

¹⁰⁸ Traducere realizată de Monica Avram

communication theories, the reader having an active role. Within the reading philosophy, there is a discussion considering the erudite reader, the reader who adopts a hermeneutical attitude towards the literary text. He seems to know everything about the textual reality, which he is interpreting from the perspective of a personal and continuously changing reading practice.

Having a relatively recent past, the reading philosophy is concentrated on the book role, as ideational, cultural and spiritual trainer. It acts both on individual and social level. Within the philosophical context of reading hermeneutics, the bibliosophy emphasizes the echoes made by the textual discourses at the level of the receiver consciousness. The reading philosophy insists on the extra-textual relations and makes an analysis over the hermeneutical, psychological, cultural and ideational book substrate. It places the art of reading under the philosophical reflection spectrum. If hermeneutics taught us how to possess the ideas that are promoted by books, bibliosophy works on a superior level and proposes a new vision, a daring one, over the relation between man and lecture, insisting on the evaluation and receiving techniques, both individually and socially, of the literary products. The philosophy of reading is telling us all we have to know about textual reality, it links us to the newest challenges of hermeneutics, makes us understand reading both as an initiation and cultural-scientific act.

By giving some explanations considering the textual receiving phenomenon, the reading philosophers are trying to explain the way reading influences the readers; or, it reveals the effects of the printed word over the readers. The theorists of reading are suggesting some methods of looking for the „real” sense of the books.

Thus, J. Hillis Miller¹⁰⁹ is explaining the phenomenon from the perspective of some latent, implacable rules, similar to the

¹⁰⁹ J. Hillis Miller (born in 1928), literary critic and linguist; representatives of the American deconstructivism, professor of literature and literary theory at the University of California.

Kantian moral law. In *Etica lecturii*, he considers the relation author-book-reader as being governed by ethical influences. Professor at Irvine University of California, Miller considers that there is a moral law of reading, a law that acts priori and raises some obstacles in the reader's reactions of interpreting the texts. The productive character of reading is reduced by these ethical interventions. The reading of a book is made under the influence of some moral obligations, which are both addresses to the author and to the receiver of the text. Consequently, from respect for the moral law of reading, the author has no right to leave the reader alone to loose himself in the game of interpretations and can not require him to wilt in his search of the senses and ideas of the text. On the contrary, the author must support the interpretative efforts of the reader and he also must use a language that contains comprehensive clues, interpretation codes. At his turn, the reader must be loyal to the stylistic structure of the text; he also has to evaluate and to interpret the text according the main idea transmitted by the author. Under the pressure of the moral law, the most performant reading act is when there is an amicable connection between the author and the reader, and they do not hamper each other. If the author includes some receiving clues in the text, the reader must take them into consideration and follow them. More than that, if the content of the text is confused, the reader feels the need to read it again and again, as long as necessary, to understand the real significances of the discourse. The reader and the author are assisting each other in their attempt of occultation and revelation of the real senses of the text.

By imaginative and creative actions, reading becomes a revealing process, when the author impregnates the text with symbolical suggestions and is transmitting it directly to the reader, by using a metaphorical language. „*His language must start from himself, so as the music has arose from the quick movement of the fingers of a great musician, so as the words arose from the mouth of an indignant speaker, so as the letters are slyng under the fingers of a skilled typographer, so as the syllable that comes from the little bell of a keyman and get a certain*

form in his ears."¹¹⁰ Just like the bell ringing, the words are becoming sentences to understand, phrases whose role is to transmit information, to convince and to give birth to multiple reactions and feelings. Sometimes, the communicational relation between the author and the reader is far from being best-functioning. For example, when the author emphasise the metaphorical aspect of the text and uses an encrypted language, the act of reading reveals too many meanings and significations.

Poetry - for example - is some kind of a holiday of artistic communication. It is the expression of the total freedom of creation; its reference frame is not the colloquial language, but the metaphor that projects the ideas from the artistic consciousness to the fairy-like domain, the domain of the amazing linguistic effervescence, grouped around the human's existential issues. Despite some malicious remarks, according to which „*some poets can not see the poetry because of the words,*” the creators do not fail before „*the words initiative*” and keep control over the „*lucidity*” of the syntactical structures. Using the words of Blaga, we may say that the poets have a dionysian vision of human existence, and from the communicational meanings perspective, they manifest a clear predilection for visual language.

Poetry enriches the universe of stylistic expression, contributes to the broadening of the individual forms of thinking. Poetic reflection is no longer a simple reflection of intelligence; it becomes a state of grace of the heart, an attribute of feelings. The receiving of the poetry requires the reader swing relentless between the concreteness of the ideas revealed in verses and the semantic mobility of the word-symbol, which is hiding unexpected meanings and show metaphorical mobility. Because of the occultation processes of the significations that can be seen in the text, the poetical discourse receives a specific charm, which raises the artistic value and the power of expression.

As representative of the American deconstructivism in the domain of literary theory, J. Hillis Miller destroys the myth of

¹¹⁰ J. Hillis Miller, *Etica lecturii*, Editura Art, București, 2007, p. 133.

concrete perception of the literary text and states that reading a text becomes as a series of lectures and re-lectures by which meanings come off one by one and are revealing themselves step by step. Thus, the discussions concerning the act of reading becomes more widen, the reading philosophers become more interested by the effects produced by the text over its receiver. The philosophy of textual perception attaches equal importance both to the context of artistic conception of literary creation and to the receiving context; it insists over the anthropological values of textual communication and deals with real interest the reader as interpreter position of readable books. Being a reading philosopher means to initiate the crack structure of discourse and to rebuild the road from the text to the reader. By the light of the terms of perception, reading appears as an interactive process. It is defined as a textual action, that implies subtle processes that influence the relation between the reader and the author and, why not, the relation of the reader to the external world and with self. The deconstructivist hermeneutics opens the text, looks at it as being a huge puzzle; it studies it as a reservoir of symbols. The deconstructivist interpretation is concentrated over the details and communicational individual elements, ignores the all and put on a secondary level the message of the literary work. The text appears as a conglomerate, consisting on multiple layers of meanings and significations. They are captured by the reader as it deepens the process of reading. There is no perfect methodology to learn how to read. We only know¹¹¹ that reading is stratified. The receiving of the message implies some stages of reading, which can be structured as follows:

- superficial reading - at the level of the first contact with the book;
- deep reading, that refers to the original start of work;
- historical or bibliographical reading, that implies a comparison between the work that we have read and the other

¹¹¹ See Al. Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987.

works of the same author and also the discovery of the writer personal style, based on the bibliographical list of his works.

Giving the reader the interpretative skills the reading philosophy gives birth to some paradigmatic situations, which are based on the dialectical relation: author-text-reader. In the context of the new theoretical order, within the sciences of reception and interpretation, the accent is no longer on the relation between the author and the text, but on that between the text and the receiver. If so, both the action of composing and transmitting a text and the process of receiving the written message are under the sign of the respect that dominates the author-reader relationship. The author-reader interaction becomes more efficient when the reader understands or, at least, believes to understand, the significances of the text.

Within the reading philosophy, we may speak about polysemie and many efforts are made to define the mechanisms that trigger the need for interpretation. Shortly, interpretation means what the reader understands after reading a text. There is always an intuitive process close connected to the meaning. More over, we may say that every masterpiece fate depends on the way the text is received. The intuition of the meaning arises while we identify the details, the words and games of words that reveal the meaning.

Generally, the deciphering of the meanings that may be identified in a written communication has only one direction: to discover the original idea which was the basis for the written work. The satisfaction of understanding is not always predictable. Sometimes, to understand the meaning of a text, we have to follow some hidden clues; or it may happen to find all new significances, which are totally different from the original ideas. There is no doubt that the identification of the meaning is able to transform a dense text into a friendly and accessible one. A text that reveals its own meaning has a new appearance in the readers mind. More precisely, it receives a new content that does no

longer frighten the reader, but communicates with him in a useful and relaxing manner.

There is a question that we may ask ourselves: could the reader affect the meaning, the informative or artistic identity of the text? As we are all expecting, the act of receiving is only visible on the exterior side of the interpreter. He gave back to the author an intact work, which has not been affected by subjective reception. The reader cannot change the content of the text he is reading, cannot modify its significances, but he can bring the text within its subjective space. The author is the only creator of the text, but it needs the reader collaboration in order to be known and to become a part of the communicational circuit. Nobody is writing a book for art's sake; literary texts, scientific or philosophical ones, are not the result of some free acts; they are waiting to be read, to become a part of the communicational network.

By textual history of humanity, we understand all the performing and creative experiences of readers of yesterday and today. Reading philosophy offers some explanations of the textual perception phenomena; it shows how the texts are influencing the readers, it shows the effects the written text has over its receivers. In the name of reading philosophy, there were some attempts for understanding the reading process, the most adequate ways of looking for the real meaning of the books. Thus, reading philosophy as a domain is circumscribed around the theory considering "*the semiotic ambivalence of the text.*" Bibliosophy removes the text from the laws of morphological and syntactic incidence, to put the spotlight on the concept of speech, which is totally capable to transmit information in a meaningful semiologic way. For large philosophical or literary projects, the act of reading can be identified to the strategy of text understanding. There are meaningful books that can only be received after a long interpretative process.

Acting as independent elements, the textual discourses are especially highlighted by communicability, if they are coherent

and created in order to transmit a certain message. Gheorghe Iova, the poet, used to say in his essay *Acțiunea textuală: bunul simț vizionar*,¹¹² that “*the text is not an independent institution. A text is multi-institutional.*” No book has a certain value only by itself; they have to be caught in the global circuit of communication and to attract the reader’s attention. Interpretative strategies end with digging sense. To understand the real sense, reader must be so careful and interested in the text he is reading, in order to start a dialogue with the book; a dialogue that will allow him to talk with authors of different times; thus, he becomes some kind of universal interlocutor, which is contemporary to the whole world.

2. The practice of reading from the perspective of communication theory

According to the language philosophy rules, there are two key points specific to any process of communication, the transmitter and the receiver of the message. From communication philosophy perspective, the author of the written communication is the transmitter, while the reader is the receiver. Thus, the author is encoding and transmitting a message, and the reader receives and decodes the message. The deciphering of the reading mechanisms is based on a simple idea, suggesting that written documents are having an essential role within national and universal network communication. From this perspective, the text is no longer seen in an exclusive linguistic manner, in order to be analysed in the philosophical context of reading hermeneutics; the accent is now directed towards the extra-textual relations, towards the echoes textual discourse has caused inside the receivers consciousness.

The term discourse, which has been borrowed from rhetorics, has been used for the first time by the structuralist philosophers; by this term, they meant a verbal or written communication, consisting and formed from a variety of signs

¹¹² Gheorghe Iova, *Acțiunea textuală: Bunul simț vizionar*, Pitești, Editura Parelela 45, 1999, p. 107.

and meanings. "Discourse" does not mean "text" because of its "communicative dimension"; the main difference consists on the comprehensive nature of the written word. A discourse is communicating something and it is addressing to the reader; this one thus became an active interlocutor and takes part to the dialogue through interpretative exercises. From the perspective of discourse theory, reading a text means to become a part of some decoding process, which will allow us to understand its significances.

The written text is always communicating new information to readers; it causes new experiences and brings them into a parallel reality. While reading I remain myself, I am a part of this world, but I am also part of the fictional reality; I live among fictional characters, I can walk along the logical thread of some theory, of some stories about past or present times. The author's imagination is giving birth to some imaginative experiences, every time the book is opened? It is not the author who experiences all these, but the reader. He feels something when he opens a book and that is because of the reading efficiency, the intensive relation that has been established between the reader and the author.

From the communication sciences perspective, the most important function of a theoretical discourse - literary or philosophical discourse - is communicability. The reading theory main purpose is based on the necessity of showing that the way a message is assimilated is close connected to the efficiency of the receiving phenomenon. Hans Robert Jauss has laid the bases of the receiving theory by using some theoretical investigations; he thus considers that from the very beginning, when a book has been opened, the author became more detached; he becomes more detached as the reader is taking its place and tries to understand the text by his own eyes. As a transmitter, the author chooses to detach himself from his own text and accepts to share his ideas with the mass of virtual readers. According to Hans Robert Jauss, literary or scientific works are all defined by dynamism, which is the result of communication through reading.

Because of the dynamism of communicational acts, reading is never pure; there is a personal style for every reader, a personal way to interpret the fragments, to rewrite them, to enrich or to poor them semantically, according to his intellectual capacity and power of abstraction. The effort of understanding and receiving will be more efficient if it contributes to the development of meanings, to the issue of new meanings.

The efficiency of receiving also depends on the author's contribution. From communicational philosophy perspective, his creative effort may be quantified both by the originality of the information he is transmitting and the sensitivity of his thoughts, the ability to express himself, the persuasive power of the scientific or literary work he is offering to readers. It is important to note that no communication has a value by itself. Literary, scientific or philosophical communication is created in order to be received by someone. Each author knows that by writing, he is giving rise to a genuine dialogue with his readers. Also, the author-reader relation advances towards transforming the reader into a partner in the creative act. Reading could be considered as a communicational form only if the receiver is able to retain or the ideas submitted in writing. Contrary, reading mechanism has a passive character. Therefore, if the creative effort of the author, the creator or the scientist bears the imprint of an individual or original process, the reception process has a collective character. The writer knows that he is working for his future receptors, he is aware that they will perform and will decode the message he wants to transmit. By attending to the textual communication, the reader is inevitably filters the message through his aesthetic and interpretative consciousness. Literary message is always addressed to a receiver, whether he is present or not. This means that every book is "dialogue." It aims to a certain receiver. Each text - literary, scientific, educational or informative - is conceived as to be read and received, thus to have a certain significance for somebody.

Jacques Derrida, the well-known language philosopher, approaches a new policy of significance and, at the beginning of the 80's, he establishes that there is nothing beyond significances; there is no "experience," no "reality," because all those are already represented either within a single consciousness, or as a result of individual participation to a collective consciousness, resulted from a process of meaning. The assumption, made by the father of deconstructivism, according to which the whole world is a text, applies particularly to the writing, and the reading. Thus, reading books is such a complex process that sits face to face the consciousness of the reader and the cultural and intellectual experience of the writer. Derrida is trying to ameliorate the opposition between the two poles of textual communication; he considers that it is impossible to find incorrect meanings of a text, because it includes all the possible meanings for it. Moreover, there is a chance for the reader and the author to understand the same significances of the text. The receptive report established between the reader and the pages he reads is mediated by individual and collective reading traditions. Based on these traditions, we read a text through the interpretations already stored in it, as well as those imposed by literary criticism.

From the perspective of the ideas advanced by the representatives of communication theory we are the witness of the development of new themes for meditation circumscribed around the effects the text has over the people who read and understood it. It starts from the premise that reading is acting on the individual structure of the reader. Reading process does not take place whenever and wherever. Reading takes place within an intimate frame which is not connected to the temptations of daily life and could only take place with the reader's agreement. He agrees to enter into the communication game of reading and changes gradually from a simple receiver into a performant reader, who has evident interpretative skills. An initiated reader knows that the text he is reading is unstable, that the printed discourse is shaped by the mind of the reader, by his knowledge.

The act of reading is differently to every individual; it takes place on unique basis of certain theoretical knowledge and practical experiences. Reading does not surprise us; when reading, our mind does not look like a “clean slate.” We read in the light of a cultural code by following a long established series of learning processes and education, in terms of a code carved by a long series of successive readings.

It raises the question whether what the reader takes as text message can not be confused with what he deciphers and understands from the text? We can say that reading is moving the text outside the book. Specifically, the direct communication with book changes slightly the meaning of the text. No author can live with the conviction that the reader understands exactly what the writer wants to say because behind each book there are thousands of possible interpretations. This category includes, of course, volumes of literature, philosophy, art and culture. It would be absurd to invoke the law of dialectics for the books outside the literary creation domain. Science, legal, technical and work with pragmatic or juridical character operates with a category of information whose significance is accurate and do not allow any form of doubt or interpretation attempts.

When writing fiction, the author decides the meaning of the literary work, but however exactly it is conceived, the project may also result in “something else,” to new meanings that are elusive at first sight. Moreover, we may speak of an internal resistance of the text, which limits the number of possible interpretations and shall constitute in a protective shield of the original meaning of literary works. Acting as a lecturer, the reader interacts with text and interprets it in strictly personal manner. He has no right to intervene on the text and he must take into consideration the text semantic autonomy. As receiver, the reader adjusts the text according to his level of aesthetic or cultural expectations. Each reader understands in a different way the ideas the text contains, the words and information the author is transmitting. Reading enthusiasts are building their own reception

and interpretation channels so that reading can transform itself, into a certain extent, in a creative act. Of course, we must not believe that by exercising the will of reading, reader becomes spontaneously author. When we admit that speeches have the power to influence readers, we refer to an unambiguously report in which changes occur in a single direction, that of the mind and life experience of the readers. As Paul Cornea used to say, “*making a book, under the pressure of the former readings, is quite rare.*”

Considering the literary communications, we admit that they differ from other types of communication in that the writer is the broadcaster, reader becomes the receiver, and the message itself is the literary work whose content is played through an artistic code set, consisting of stylistic expression and literary metaphors. Literary message is the most difficult to decipher because the language used to communicate differs from the usual style used in communication. Authors of literary or symbolic expressions are using epithets which differ from one genre to another and are specific to each literary current. Unlike scientific, religious or philosophical writings, which are addressing to a certain audience, literary creations are for a wide range of readers. When we try to interpret a text, literary communications specificity invites us go through several levels of analysis that refers to:

- the biographical context that has privileged the work occurrence;
- the genetic force of the work;
- the creative work or the work psychology;
- the reliability of the information provided;
- the style of work or the ways of handling language;
- the reception of the work and the fingerprints it left in reader's consciousness.

Throughout the development of science communication there have been developed different theories, which have fixed their interes on the context of literary creation, on the

relationship between post and concrete reality, on the processes of encoding and decoding of texts, on the author's creative effort and his role as a transmitter of the artistic message. Lately the focus moves to the phenomena of textual reception and to the crucial role of reader as an interpreter and evaluator of literary discourse.

Reading phenomenon has been studied for a long time and by many theorists; among them, a privileged position is held by professor Wolfgang Iser, from the University of Konstanz, Germany. The renowned academician has taken seriously inquiries on reception technique and developed a number of theories in literature anthropology. Literary anthropology is a hermeneutic discipline recently invented. It allows us to determine the value of literary texts in terms of the effect they have on the reader. Literary anthropology provides a new perspective on perception theories and tries to find a clear definition of default reader. Wolfgang Iser uses the default reader as a synonym for the concept of the ideal reader. According to explanations given by the famous esthetician of perception, the ideal reader is the reader who knows and experiences these mechanisms of perception, which leads him to the identification of hidden meaning of the text. The default reader seems to intuit exactly what the author wanted to convey through text. To get a clear picture about the relationship between author and his ideal reader, it is launched the premise that both the author and receiver are using some communication codes, reception channels. The text-reader interaction becomes effective when the reader captures or even thinks that he captures the meaning of the text created by the author.

3. Hermeneutic interventions in the individual reading practice

The analysis of reading goes beyond communication theory and goes into the realm of philosophical hermeneutics. Reading has obvious hermeneutical value that can be caught looking at the

phenomenon of reading as an act of pure interpretation. Derived from the Greek word „*hermeneutikos*,” hermeneutics refers to the art of interpreting texts symbols, ontological or cultural realities. Detached from the family of science interpretation, hermeneutics of reading is a very rigorous discipline that revises the processes of textual reception, from the perspective of the meanings of the text. For a hermeneut of reading, books are designed to hide a sense and readers are provided with the necessary capacity to understand the fixed meaning or meanings in the text. Since reading means communication and search for meaning, hermeneutical mechanisms can be explained by means of comprehensive processes. Contributing to the hermeneutics as a science, Schleiermacher has launched the idea that between the author and the alleged receiver of the speech there is a psychological connection. It goes beyond the analysis of grammar and literary criticism to focus on the conceptual side of the text. “*Text is an author's life time so the interpreter must reproduce the mental state of the consciousness that gave rise to work.*”¹¹³ For example, from this perspective, the ideal reader of a volume of literature would be that who would fail to establish a relationship of empathy with the writer, trying to guess what the author wanted to say in that text. In his lectures on philosophy of language, Friedrich Schleiermacher refers for the first time to the “hermeneutic circle” and decrees that, throughout the course of hermeneutical interrogations, there is a close link between part and whole; he consider that the understanding of the subject of the book depends on the capturing of the essence details. When reading, the link between all the parties is achieved and understood gradually. Reading in steps, based on interpretive assumptions, is specific to modern textual works, you take the reader into suspension and put it in front of text sequences that are overlapping and do not have a linear progression. Reading the texts of this kind is done sequentially and calls reader attention,

¹¹³ Aurel Codoban, *Semn și interpretare*, Cluj-Napoca, Dacia, 2001, p. 99.

which has to return the already read fragments to resolve some uncertainties caused by the ambiguity of the message communicated.

The myth of circularity is based on the premise that reading a text is a continuous process. In the process of awarding the sense, the reader is questioning himself and gradually tries to understand the ideas submitted in writing. His hermeneutical interrogations are based on the need to update the meaning. Surprising the meaning draws on several criteria that refer to:

- the reader's degree of intelligence, education level, individual psychological context;
- the experience with some varied reading strategy, according to the type of the text.

The problems that might appear during reading a text develops reader believe that the text is contradictory, difficult to read. The blame lies, in this case, to the authors, because they develop deliberately equivocal texts. Sometimes, also occurs the distance between the moment when writing and that of reading the text. The secrets of texts can be captured with difficulty when stylistic matrix version of the work is different from the interpretative matrix used by the readers. Certainly, the history of literature abounds with writings in which meaning is revealed gradually, in the rate of consumption textual action.

Many authors who write rich meanings and significances are trying to hide messages sent to receivers. In these circumstances, hermeneutics gives readers maximum freedom of interpretation. The practice of reading bears the imprint intersubjectivism, which opens a dialogue between text and the receiver. Interpretation is carried between two poles: the subject, meaning the reader, and the subject of interpretation, meaning the comprehended text. Reading, we stop on some pieces we have pointed out, reread the sentence or phrase, clarify the meaning of key ideas, come back with admiration on syntactic charming constructions.

The study of reading, as braided of other readings and rereadings, aroused the interest of the critic Matei Călinescu. He was fascinated by the change of meaning in the reading and rereading process of one and the same text. Developing the theory of circular reading, the Romanian critic, has slipped towards literary anthropology talking about “multiple readings strategy.” In his work, *A citi, a reciti*, he addresses the issue of reading in a scientific manner and generalizes the idea that the study of reading should lead to the identification of the methods of perception and to that of the surprising the sense of perception. When we read we set up multiple interpretive approaches. Understanding and perception depends on knowledge of the author intention, on the identification of the context that has generated the creation, on establishing the expressive power of language used to communicate in a literary manner. Written documents are belonging to the highest level of the functioning of language, so that the philosophy of language had no way to avoid the problems of reading. A written document is designed to convey a message through a language and the main feature of the text is communication. From this perspective, reading philosophy finds its deserved place in a large family of science communication and offers new views on the essential relationship established between the author and receiver of a communication. Reading philosophy leads us to the experienced reader, to a novel interpretation of the act of reading as a series of reading and proofreading, performed on a single text on a single card. A virtuoso of reading will understand the message of the text as well as its creator, and any attempt to engage psychologically the reader in the process of deciphering the meaning of it will result in a reconstruction of the original text, with an understanding of it, for rethinking the fragment map. Finding meaning, the unconscious part of literary creation, is achieved by a well-run explanation and interpretation of signs that constituting a text. Symbols, metaphors lead within the written or printed text, to its essence.

The problem of meaning is closely related to that of truth. From Nietzsche, philosophers have asked how we determine the truth of what we think and write default. The author of *Voința de putere* believes that everything we think is a story. But every story is full of symbols, therefore lends itself to a multitude of interpretations. If there is no means to capture the ultimate essence of reality, says Nietzsche, we only have to interpret it, to continuously remodel it according to our aspirations. Words that it shares with the reader writer tell a truth or a lie. Often the truth can not be send directly. The truth is told in metaphors as if a mystical experience. In literature, creativity is often like a dream, and work can not be transmitted by mere words, but only and only by symbols. When it comes to symbols, we talk about hermeneutics and interpretation.

Once we have finished the defining of the domain, we have to go to the problem of the “interpreter”, a term that has been borrowed from Oehler hermeneutics. He tries to convince us that "the interpreter" is what the sign creates in his interpreter, causing him a feeling or an action. Specifically “the interpreter” is what the text transmits in the moment of reading. Even if the meaning of the term remains questionable, we believe that Oehler favors the idea that reading is part of a hermeneutic dance, in which are included: the author with his creative intelligence, the text with its baggage of meaning and the reader with its cognitive and cultural unrest. Once caught in the hermeneutic circle, the naive reader turns into an initiated; for him reading means interpretation, means value judgment. It finds that, given to the complexity of contemporary writings, it is necessary to penetrate the deepest craters of textual comprehension. Its comprehensive effort is not single, it leads to successive readings applied one and the same text. In general, reading philosophers talk about proofreading especially in the context of literary works where aesthetic emotions released by epic or lyrical creations need a receiver suitable framework to keep the reading within the limits of interpretation. I must highlight that interpretation is means not an

end, the purpose being for the readers to discover the meanings of the texts, as if passing through a network of textual meanings. Only a philosopher of reading can define the text as a structured symbolic assemblance.

4. Reading as a performant instrument of instruction, communication and information, in the context of informational society

Reading is the most elevated form of human communication. Information submitted by books are sometimes expressed in words with hidden meanings, literary masterpieces do not speak clearly and call the intuitive ability of readers. Reading introduces us to a continuous waiting state because we can not know what lies behind the next page of a book. Reading philosophy helps us to see in reading more than a simple browser as a book page. Reading means receiving and it is the result of some serious interpretation processes. Reading is involved in the complex processes of formation of human personality. Reading is behind the creative processes of textual discourse. Reading allows us to access to culture and it is some kind of culture trainer. Through reading readers build personal scales settling values and assessing the production of literary, historical, scientific or philosophical works. Reading unites or divides generations because, as we all know, each era has created a specific register of perception and interpretation. The taste for reading is continuously changing, as the informational universe around us expands more and more rapidly. There are some objective and subjective factors acting on readers, which guide their interest to one book or another. The educational, moral and cultural framework the reader has been formed in, the field in which his is working and, not least, his entourage and friends, helps us to determine the sphere of an individual's preferences for a certain literary text. The reader begins to appreciate the book when he feels the desire to own it. It gives up for a minute to his cultural prejudices, its subjective issues, in order to experience the inner world of the writer, so as that of the person it has been writing

about. When the reader comes to appreciate the creative effort of the author who is revealing his ideas, emotions and feelings through writing, reading becomes a part of the register act of love, requiring total concentration and total involvement, if I am allowed to use an expression borrowed from Liiceanu. It is a necessary condition for the reading process, some kind of a self-imposed “sacrifice.” Waiving itself, the immersion in the act of reading is certainly not a free act, because it determines the enrichment of self by a new knowledge, with an absolutely new reception of the indoor and outdoor world.

Although in recent years some believes that reading is a luxury, one thing is certain: books are written to be read and as long as the publishing market while loads of books and information, “Gutenberg Galaxy” will never disappear because of the unprecedented expansion of the universe of informatics and information circulating through computers and the Internet.

Sociological studies in the field of reading shows that young people require books to educate themselves; some readers compile bibliographies, others gather notes for the investigation of some scientific and cultural fields. A large class of readers tries to find in the literary works they read some responses to their various spiritual issues or spiritual existence. Books are addressed to different categories of readers. There are books for children, manuals, detective or adventure books. Some books are addressed to specialists, others are for holiday reading; Titu Maiorescu used to call it “reading that provides a rest for intelligence.” Whatever the bibliographical preferences of readers are, dr. Anca Sârghie, in her work *Lectura și studiul*, classifies readers as:

- amateur readers;
- hunter ideas;
- aesthetic beauties detectors.

Of all the readers who may find themselves in a position to access the story, the most important seems to be the presumed reader, which is the public reader which the author does not

know, but it can always serve as a receiver. In his studies, Umberto Eco discusses the ideal model of reader, that can reach to a higher level of perception and is loyal to the ideas that the author has tried to include in his book. He also believes that the efficiency of the receiving forms is clearly demonstrated by the open works. Contrary to our expectations, open works have the most difficult level of perception, because they give rise to a multitude of interpretations and multiple hidden meanings. Open intellectual works are a delight for those readers that are not fleeing reading difficulties and are using their hermeneutical inclinations to detect meanings of the text. The emergence of a valuable book is an important cultural event and its echoes do not disappear once the creation has been finished, but continues in the reader's minds and dreams.

Of course, the power of perception varies according to reader's level of intelligence, temperament, age, level of education, social status and membership of different social or religious groups. Those criteria have an important role in the process of testing the reading preferences of the different categories of readers. A bizarre situation is created around certain literary creations that were received with difficulty at the time of their publication, but came to be understood without difficulty in later eras. Even today, we face examples of literary creation that are so difficult to perceive and understand. Some writers continue to produce extravagant literary messages, which is difficult to perceive because of the nonconforming language they use and strange ideas they defend. There are also exceptions: there are many literary productions that had presented from the very beginning a perfect balance between ideational or artistic content and the best level of reception. The level of understanding and reception of literary works helps in fixing all textual discourses. Generally, those books that correspond to the levels of readers waiting are enjoying a favourable reception.

There are many levels of perception, whose differences are close connected to the content of the message transmitted. We

perceive the informative notes in some way, and totally different the other texts that we are reading for pleasure. Differences are perceived even on the receiving of literary texts. Because of the variety of literary texts, there is more than one way of reception. Poetic writings, novels, essays, volumes of correspondence or journalism field are addressing to different groups of readers.

Psychological comprehension reaches the highest level in the case of the aesthetic reading of long epic masterpieces. The relation between the reader and the author of a novel is increasingly, as the reader becomes some kind of a confidant for the writer or for the characters of the book. Reading is then an intimate matter, the book is interposed between reality and life, revealing the first, enriching the second.

The reader is seeking for more convenient terms to redefine reality, to explain it, to enrich it to new aesthetic values.

The relation reader-book is constantly changing, according to the various themes of publications. There is a visible difference in the way we are reading a history book, otherwise reading a study of philosophy. Philosophy, for example, takes up with pencil in hand. A book of metaphysics or logic can be some kind of a reasoning lace, which can be achieved only through a close reading and knowing the basic principles of the philosophical school the author is claiming. Taking a term used by Umberto Eco, we can say that philosophical reading is pretextual. That reader of philosophy, before walking from one concept to another, must have certain assumptions on which to build an opinion about that theory.

The reader of scientific documents shall read completely different. Science enthusiasts are hunting for recent information. They made the process of analysis and summary of ideas submitted by books in order to retain and use the cutting-edge ideas that they are concerned to.

Literary reading is practiced at intuitive level and is done according to certain principles of aesthetic perception, through deciphering coded language. Writers use literary language to

release feelings and to show reality in a reflective manner. Enriched with expressions, the literary works bears the imprint of subjectivity, but this does not mean they are devoted to objectivity. They say that writers, artists generally, are living in a parallel world, built in a particular space and time, dwelling in a universe that bears the imprint creative genius. But the act of creation is built on concrete reality. Although the artists perceive the world in a different manner and enrich it in all sorts of colours, signs and symbols, they can give to people only what they already know, that means versions of the same reality. The writers used to talk about themselves, about the era in which they live and retire in an imaginary environment, relatively inaccessible. In books, readers are trying to find the basic data of the existence and wish to identify the historical or cultural age-specific. They do not read literature for the sake of literature.

Written work must be in constant contact with readers. Written works are designed to provide to their readers the chance to interpret, to build their own representations on the content of the volumes they have read and of time the work was created. The one who reads literature is searching for more convenient angles to redefine reality, to explain it, to enrich it with new aesthetic and existential values. Reading then becomes an intimate matter, the book is interposed between reality and life, revealing the first, enriching the second. In the sphere of literary readings, the author relationship with the reader turns into a full report of sincerity in terms of which the receiver is taken as a witness of literary ideas and feelings that have been transmitted, and the receiver banishes any mourning related to the episodes found in writing truthfully.

Novelists that are using their own life for inspiration can always create a special relation with the readers, a relation based on sincerity. This situation of being permanently between reality and literary creation is quite solicitor for the reader, because he has to be very attentive to make the difference: what comes from the author's life and what from his mind. The readers who enjoy

autobiographical novels must know to make the between real and imaginative characters. But, it is very difficult to make this difference between real and ired if the author uses his creation as chance to get rid of his dramatic past. For example, in his first novel, Erich Maria Remarque uses his own diary to portray the characters from *Cuibul visurilor*. He himself becomes Ernst Winter, one of the characters, and the others have a visible correspondent in real life. Sometimes, the autobiographical inspiration of the novel can not be observed, because the author makes no references in this way.

There are some elements of biographical inspiration in Gabriel Garcia Marquez novels. In an interview offered to Plinio Apuleyo Mendoza, the Colombian novelist has admitted that the novel that brought his fame, *Un veac de singurătate*, has been written with a clear intention, that of being some kind of a witness of his own childhood. That is why, his novel has many messages addressed to real characters, messages that the author friends may understand. In this interview, Gabriel Garcia Marquez also admitted the only reader he is trusting in is his mother, who can always discover and understand the keys of his writings. Thus, considering Garcia Marquez experience, the passionate reader will understand the lecture by using his aesthetic criteria; he tries to establish the balance between real and fiction in the description of the characters he has read about.

We have to admit that the most appreciated works, the genius ones, start from a singular artistic impulse and become unique and unrepetable representations of reality. A literary creation succedes when it satisfies the reader expectations. The great literary masterpieces always follow the law of reality. The great culture has been and will always be the result of an irepetable creative act that becomes an artistic discourse and can be read anytime, everywhere in the whole world. Books can not be separated from humans, they must be brought within the sphere of the readers interests. More than that, there are some books that are read again and again; they thus become open

works and to understand them, readers must take into consideration their own reading and interpretative experience. The creators of literature are always astonishing their readers by writing and speaking, in their own way, about the deep senses of life, about human tragedies. When a book satisfies the reader expectancy, which means it is on the way of becoming immortal. Through writing, authors are giving a sense to their own existence; while the readers are so pleased to observe that many of their questions, intuitions or feelings have been already experienced by somebody else, somebody who had the necessary talent and creative mind to write about all these, to include them in mankind cultural memory.

There are many categories of readers and each of them understands the process of reading in a different manner. There is no generally admitted method to teach us how to read efficiently. Reading depends on the linguistic competence of the reader, on his literary experience, on his capacity of receiving information and on the basic principles of his interpretative behaviour. Thus, a literary work is always appreciated according to both objective and subjective aesthetic values, as those already mentioned above. A book is successfully if it efficiently manages its specific functions:

- the communicational and informative function;
- the aesthetic and cultural function;
- the persuasive function;
- the educational-instructive function.

The books with an informative character are part of the so-called consultative reading. The readers that are only interested in being informed are using a pragmatic type of reading. The most significant example, in this way, is reading of newspapers. Reading does not involve the receiving cultural values, but information and documentation instruments. On the other side, there is the so-called traditional reading, that emphasizes its aesthetic and cultural functions; it is usually practice by the active readers, for whom, reading is a never ending process. They are

watching for the newest editorial texts in order to transform them into meanings of intellectual pleasure. We must admit that traditional reading is used especially by female readers. Sociological studies have proved that women read much more than men. Because of female capacity to live and feel interiorly, women represent the largest category of reading public.

From another perspective of a different typology, children and young people represent a new and important category of readers. For young people, reading is an instrument of education and receiving knowledge. Reading emphasizes children's creativity, enriches their vocabulary, prepares them for real life and creates strong cultural bases. Along education, reading must be seen as a meaning of professional training and cultural fulfilment. In fact, the researches concerning the reading effects over the intellectual evolution of the readers have revealed a worrying situation considering the decline of index reading among contemporaries. In the U.S., for example, interest in reading has fallen dramatically, and influences of reading at psycho-social level have decreased in favour of modern means of information, such as TV and Internet. Unprecedented growth of computer industry has led to a decrease of the population interest for reading.

Added to this is the phenomenon of information pollution created by means of communication at distance, which has no scales of assessment to the public receiving messages. In the past, the culture and the intelligence level of a nation could be measured by the reading interest of its members. Today, when the ratio of the value and success is reversed, when the skills of reading and ability to perceive and structure information is decreasing, an important role should rest in libraries, by providing performant public reading services. By the modern services provided to readers, Romanian libraries are able to influence the growth the community interest in reading, they can support active and competent reading by selecting, collecting and communicating information and documents, whether they run on traditional or electronically support.

Challenges raised by European integration affect not only the structure and the system Romanian libraries, but they are expanding over those who use the library services. Currently, we are able to meet library customer requirements and we can organize the library in order to provide readers with the relevant and accessible information they need. In light of this principle it becomes obvious that traditional practices of reading is changing, the meanings of receiving also changes constantly, in close accordance with the conversion ritual of reading used by different categories of readers.

Conclusion

In conclusion, if bibliosophy places the phenomenon of reading under the philosophical reflection spectrum, hermeneutics sees reading as a comprehensive process, while the theories of communication are reducing the act of reading to a simple process of transmitting a message. Bibliosophy juggles with the idea that the text is a partly open universe to the infinite conceptual connections, some being immediately revealed, others hiding behind the ambiguity of the written word. A philosophy of reading will always advocate for semiological reading of any speech. This means that the reader involved in deciphering the meanings corresponding to different types of reading, will conduct an active scroll work, rethink the printed text through a personal hermeneutic matrix, modelled in time by the cognitive, intellectual and even aesthetic experience, of the reader. We are reading in a personal manner and always draw the eye to hermeneutic model, which, consciously or unconsciously, some of us have made. In light of these explanations, the identification of the mechanisms for reading must always start from the premise that reading means to understand, to know and interpret.

Written documents are belonging to the highest level of functioning of language, so that the philosophy of language had no way to avoid reading problems. A written document is intended to convey something through language and the main feature of the text is communicativity. From this perspective,

reading philosophy finds its deserved place in the large family of communication sciences and offers new views on the essential relationship established between author and receiver of a communication.

The destiny of traditional book saw the first signs of stumbling along with the invention and widespread use of new communication technologies and information. New technologies were not designed to diminish interest in reading, but to democratize the access to information, to help lovers of reading, which are thus able to browse through several documents at the same time.

Thus, reading is today a part of the way of being. Each book that we read opens a new window to freedom. The basic law of reading philosophy is quite simple: read and do whatever you want to. Some may say that the real freedom can only be received in the real world. The truth is that freedom comes from the inside and can be evaluated only through the values of the books that we have read. Life is never so generous in information, in feelings and emotions, as the books that we have read are. An open book is some kind of an invitation to freedom: within the real life, we have no chance to establish our own destiny, while within textual reality, reading can be repeated over and over again; thus, the content of the book can be shaped according to every reader psychological, educational, hermeneutical and philosophical portrait. Books can not be considered as simple moments of rest; we must believe, as the poet George Vulturescu used to say, that, while we are reading, some books become “teeth in my brain, so I can bite with them the apples of life and death.”¹¹⁴

¹¹⁴ „ It would be sad to think that books are just for odd times: I do not seek for a moment of respite, of interval, from beyond the screen, but the challenging moment to read as a crucial event. I do always expect those books to skin me, to grow as the teeth in my brain while reading, so I can bite with them the apples of life and death...” George Vulturescu, interview: *Vatra veche: dialog cu George Vulturescu*, in *Revista Vatra Veche*, nr. 8, September, 2009.

Efectul indiscrețiilor în bibliotecă

Motto:

Ce este o carte bună dacă nu un prieten cu care poți sta de vorbă în singurătatea odăii tale? Și atunci crezi că ne vom putea lipsi vreodată de cărți?

Marin Preda

În cuvinte simple, Marin Preda ne spune două adevăruri despre cărți. Mi le-am însușit și eu deoarece sunt unul dintre aceia pentru care o carte bună e un prieten și prietenia, ca și cărțile, nu vor dispărea niciodată. Indiferent de domeniu, bucuria lecturii unei cărți bune este aceeași. Diferă doar motivul pentru care ai ales-o.

În cazul de față, vorbim despre o frumoasă pledoarie pentru meseria de bibliotecar și tainele ei, pentru biblioteca secolului XXI și modul în care se construiește ea la Târgu-Mureș, pentru zidirea de biblioteci destinate românilor care trăiesc departe de țară, pentru dimensiunea culturală și organizațională a unor biblioteci europene, ca și pentru estetica și filosofia lecturii, teoria comunicării, bibliosophia modernă. În aceeași măsură regăsești în carte și amprenta jurnalistică a autoarei concentrată în articole, eseuri, interviuri și note de lectură care îi completează în mod fericit pasiunea pentru activitatea de bibliotecă.

Cartea te atrage prin varietatea subiectelor abordate și a stilului în care sunt tratate, prin analiza fină în spatele căreia intuiești o fire dedicată studiului și incursiunilor în domenii predilecte.

Liliana Moldovan ne îmbogățește și pe noi cu lecturile, ideile și experiența ei. *Indiscreții în bibliotecă* este un titlu care îți incită curiozitatea, te provoacă la lectură și apoi te introduce în lumea celor pentru care cartea nu este numai obiectul pasiunii de a citi, ci și instrumentul activității cotidiene.

Din interiorul profesiei de bibliotecar dublat de un fin spirit analitic, Liliana Moldovan ne oferă o antologie de studii despre destinul cărții, managementul de bibliotecă în relație cu expectanța utilizatorilor, rolul marketingului în promovarea serviciilor și cunoașterea nevoilor culturale și de informare ale publicului, necesitatea managementului calității în instituțiile orientate spre creșterea gradului de satisfacție a clienților, complexitatea și dinamica serviciilor info-documentare actuale.

În spatele ușilor închise se deschide universul serviciilor care dau viață unei biblioteci: serviciile de bază, foarte vizibile, “referitoare la împrumutul de carte, îndrumarea cititorilor și la activitățile obișnuite de promovare a lecturii sau de organizare a unor evenimente literare și culturale” și serviciile auxiliare „legate de informarea bibliografică, achiziția și prelucrarea publicațiilor, servicii de legătorie și multiplicare a documentelor”, la fel de importante dar mai puțin vizibile.

Tratarea managementului specific diferitelor categorii de servicii și activități, demers bazat pe o solidă documentare și validat în practică, oferă celor interesați exemplul unor abordări moderne, care vizează creșterea eficienței și calității în activitatea de bibliotecă.

Capitolul dedicat culturii organizaționale susține rolul culturii într-o organizație, tipurile de teorii pe care se bazează și necesitatea evaluării culturii organizaționale într-o bibliotecă.

Am enumerat doar câteva dintre motivele pentru care m-am bucurat de lectura acestei cărți și pentru care îndrăznesc să o recomand tuturor celor care au făcut din profesia de bibliotecar o pasiune, dar și celor pentru care lectura a devenit instrument de instruire, comunicare și informare chiar dacă sunt încă atrași și de farmecul lecturii tradiționale. Efectul „indiscrețiilor în bibliotecă” se materializează într-un consistent câștig profesional și cultural, dobândit în contextul unei lecturi captivante.

DOINA POPA,

Președinte al Asociației Naționale a Bibliotecarilor și
Bibliotecilor Publice din România

CUPRINS

Nicolae Băciuț, Frământări în bibliotecă/5

Noul profil al cărții sau împlinirea unui impecabil destin cultural/7

Capitolul I : „Biblioteconomica” : Aspecte teoretice și practice ale managementului de bibliotecă/11

Marketing și publicitate : aspecte ale promovării serviciilor de bibliotecă/18

Biblioteca Județeană Mureș, la ceasul provocărilor impuse de complexitatea și dinamica sferei info-documentare actuale/37

Biblioteca Județeană Mureș : serviciile din spatele ușilor închise/45

Strategii ale aplicării principiilor specifice managementului dezvoltării, catalogării și organizării colecțiilor de bibliotecă/50

Cultura organizațională, o paradigmă a secolului trecut, o realitate a zilelor noastre/95

Diferențe și asemănări între descrierea bibliografică a materialelor audiovizuale și descrierea bibliografică a documentelor monografice/124

Managementul achizițiilor documentelor de bibliotecă/132

Specificul colecțiilor de documente pentru copii/170

Pagini din jurnalul constituirii Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg/175

Biblioteca Națională din Malta/180

Capitolul II : Introducere în filosofia comunicării și teoria lecturii/201

Misterele bibliosofiei/202

Câte ceva despre estetica și filosofia lecturii/210

Aspecte ale teoriei comunicării/223

Teoria și practica lecturii în lumina decantărilor bibliosofice moderne și contemporane/243

Capitolul III : Amprente jurnalistice : articole, eseuri, interviuri și note de lectură/273

Biblioteca Copiilor din Târgu Mureș își redeschide porțile/274
 Despre “Actul lecturii”, cu Wolfgang Iser : semnal editorial/276
 “Galeria bibliologilor români” : prezentare de carte/283
 „Libraria : Studii și cercetări de bibliologie,,. Anuar VI, Târgu
 Mureș, 2007 : semnal editorial//286
 Eminescu a trecut Prutul fără viză și a ajuns la Biblioteca „Târgu-
 Mureș” din Chișinău/289
 Cetatea Sighișoarei reflectată în colecțiile Bibliotecii Județene
 Mureș/291
 « Despre seducție » de Gabriel Liiceanu, București : Editura
 Humanitas, 2007, 260 p.: semnal editorial/294
 Pablo Neruda – poetul “silabelor înghețate”/300
 Wallace Stevens : poet discret, jurist ambițios/303
 Anton Pann, poetul lăutar/306
 John Locke – protagonistul primelor fapte de cultură politică
 iluministă/309
 Ideea de societate civilă în opera lui Hegel/312
 „Mica bibliotecă de filosofie germană”/317
 Johan Cristoph Friedrich Schiller (1759-1805) - febrilă
 personalitate a romantismului german/321
 George Sand : expresia unui destin literar încăpățânat și
 generos/323
 Emily Dickinson și poemele nonconformiste/326
 Cronin, la granița dintre stringențele gândirii cotidiene și farmecul
 experimentelor literare/329
 Graham Green- succesul unui pesimist/332
 Mika Waltari sau competiția genurilor literare/335
 Taifasuri într-o bibliotecă : interviu cu poetul Valentin
 Marica/338
 Noi taifasuri în bibliotecă : interviu cu poetul Nicolae Băciuș./348

Addenda

The theory and the practice of reading according with modern
 and contemporary bibliosophical decantation/359
 Doina Popa, Efectul indiscrețiilor în bibliotecă/387